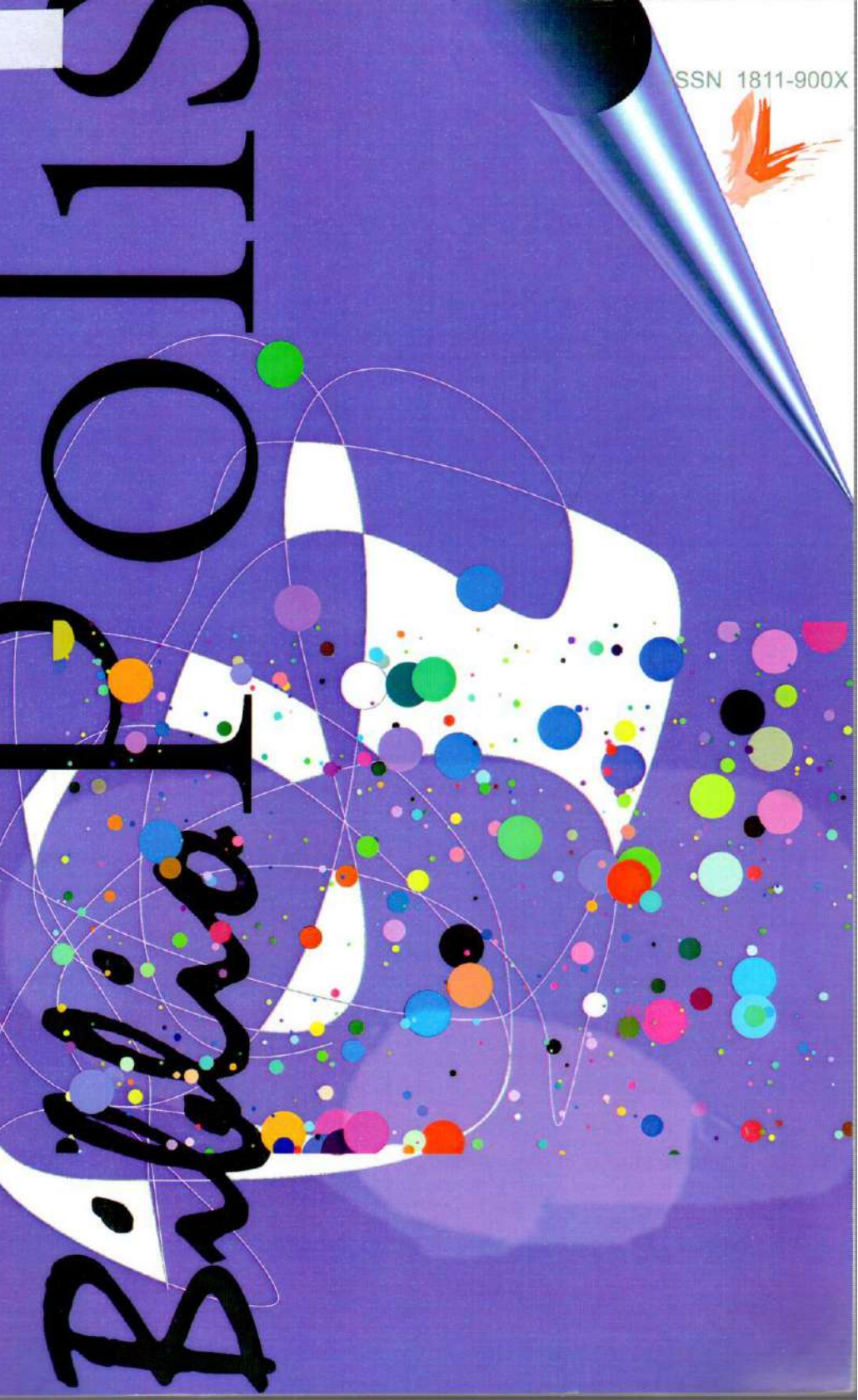

02
B51

ISSN 1811-900X

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 71 (2018) Nr. 4

Biblioteca OLIS

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 71 (2018) Nr. 4

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERIU (*Evaluare*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

dr. hab. Aliona GRATI (*Studii și cercetări*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politică*);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PĂNZARU (*Tehnologii, Resurse*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

drd. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

Elena TARAGAN (*Lectură*);

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*)

Secretar general de redacție:

Genoveva SCOBIOALĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

- Vlad POHILĂ
Spune-mi ce citești... .. 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

- Aliona GRATI
Don Quijote – figură exemplară a
umanității 9
- Radu MOȚOC
Ilie E. Torouțiu..... 15
- Stephen DENNING
Spune povestea potrivită. Arta povestirii
– patru elemente-cheie 30

TEORIE ȘI PRACTICĂ

- Lidia KULIKOVSKI
Campania de comunicare a științei 2018.
Hora Științei Hasdeu 41
- Elena TARAGAN
Hora Științei Hasdeu, cronici..... 45
- Ludmila PÂNZARI
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în
mediul virtual..... 55

PLĂCEREA LECTURII SF

- Evadez în SF (Horia Nicola URSU)..... 69

CENTENARUL UNIRII

- Larisa ARSENI
Unele reflecții asupra Marii Uniri după
100 de ani 72
- Raia ROGAC
O nouă carte în palmaresul Anului
Centenar: *Malul stâng întreabă malul
drept* 74
- Stela TYMOFTI, Ludmila STOIANOV
Nicolae Dabija „... un popor devine mai
bogată cu ajutorul cărții” 78
- Elena TAMAZLĂCARU
Centenarul Unirii..... 82
- Raia ROGAC
Marea Unire pictată de elevi..... 87

VIAȚA FILIALELOR

- Elena TARAGAN
Vocea utilizatorului..... 89
- Маргарита ЩЕЛЧКОВА
Семь десятилетий служения культуре
и просвещению, или краткий
экскурс в историю и современность
Ломоносовки 92
- Larisa ARSENI
Nicolae Bălțescu – să ne luminăm prin
credință și iubire 101
- Larisa BARABAȘ
Малоизвестные факты из
жизнедеятельности бессарабского
поэта Теодора Ненчева 107

Raia PELINEANU

- Dezvelirea unui nou monument
Eminescu la CAIE..... 111

DIALOGURI MAGISTRALE

- „Avem un parteneriat de suflet pe care
dorim sa-l menținem și să-l dezvoltăm...”
(Raia ROGAC) 115
- 100 de minute cu 10+ la Biblioteca
Polonă (consemnare: R. ANDREI)..... 122

MANIFESTĂRI CULTURALE

- Raia ROGAC
În zi de marți
la Duminica gândurilor 127
- Alexandru MORARU
Acad. Nicolae Dabija
omagiat la Abaclia 131
- Raia ROGAC
Zilele BM „B.P. Hasdeu”
ancorate în istorie..... 134

EMINESCIANA

- Gică MANOLE
Mihai Eminescu și Basarabia..... 138

CONLUCRĂRI

- Lilia GAMARȚA
Prietenii adevărați..... 144

OMAGIERI

Theodor CODREANU

Ion Druță și memoria arheală 146

Gheorghe ERIZANU

Incomodul Ion Druță 151

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

Crina DECUSARĂ-BOCȘAN

Destinul nestins al Iuliei Hasdeu 153

Octavian ONEA

Poesiile românești inedite ale Iuliei
Hasdeu 154

CONFLUENȚE

Angela OLĂRESCU

Bulgarii în istoria Chișinăului 160

Larisa BARABAȘ

Бессарабские болгары в истории
Молдовы и история о бессарабских
болгарах 166

ANIVERSĂRI

Horia Nicola URSU

Arthur C. Clarke, La centenar: o fișă de
dicționar 172

REMEMBER

Marginalii la „Mărturia unui istoric
singuratic” (*Ioan SCURTU*) 175

Moștenirea unui vizionar. Arthur C.
CLARKE – 100 de ani de la naștere
(*Șerban CIUMARA*) 178

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

Nu doar un biblioman
(*Nicolae RUSU*) 182

Arhitectura Cernăuților: căldură
românească, sobrietate germană (*Ștefan
BROASCĂ*) 187

Vin rușii... (*Anatol PETRENCU*) 193

IMPRESII DE LECTURĂ

Narațiunea – disciplina emergentă a
leadershipului (*Lidia KULIKOVSKI*) 199

Poezia ca refugiu pentru trăiri
existențiale (*Vlad POHILĂ*) 202

Chișinăul interbelic în oglinda
retrospectivă a presei (*Raia ROGAC*) ..204

IN MEMORIAM

Adio, maestre Nic Răi!
(*V. MALANEȚCHI*) 209

SPUNE-MI CE CITEȘTI...

Vlad POHILĂ

Din antichitate încoace, secole de-a rândul lectura a constituit privilegiul unor categorii sociale puțin numeroase: clericii, oamenii de știință, oamenii de creație, curtenii... Un spor considerabil al „păturilor cititoare” s-a înregistrat abia în Epoca Renașterii, această creștere fiind susținută, spectaculos, de valorificarea, pe continentul european, a genialei invenții a neamțului Johannes Gutenberg, din a doua jumătate a secolului al XV-lea. Secolul al XVI-lea, considerat apogeul Renașterii, a fost într-un tot favorabil promovării lecturilor: numărul tipografiilor crește vertiginos, respectiv, sporește impresionant numărul de titluri-cărți editate, la fel și tirajele acestora. În zeci de țări din Europa de Vest apar biblioteci academice, se dezvoltă mult bibliotecile universitare, se organizează biblioteci orășenești și se înmulțesc, nestăvilit, bibliotecile personale. Este veacul când în Moldova și în Țara Românească își fac viză de reședință primele tipografii viabile și primele biblioteci care devin adevărate instituții de lectură pentru tinerii și adulții studioși – pe atunci nu era o delimitare de vîrstă în ceea ce privește accesul la așa-numitele Academii domnești, prototipul universităților ce aveau să se deschidă la noi abia peste două secole. Secolul al XVIII-lea, supranumit în Europa și „Veacul Luminilor”, a avantajat și mai mult dorința și necesitatea de lectură a oamenilor din cele mai diferite categorii sociale. Totuși, abia secolul XIX poate fi numit, – pe bună dreptate, fără riscul de a greși – epocă a democratizării lecturilor. Pe de o parte, se dezvoltau neoprit științele, dădea roade extrem de bogate literatura, era în continuă creștere și

diversificarea numărului de cărți editate, ca și cel al revistelor și ziarelor; școlile de toate tipurile se deschideau cu sutele în fiecare an, în fiecare țară și în fiecare provincie. După revoluțiile de la finele sec. XVIII și prima jumătate a sec. XX, devenise o practică general europeană deschiderea de biblioteci cu acces tot mai larg nu numai în capitale, ci și în centrele regionale, în localitățile cu anumite tradiții social-economice, istorice, culturale. Pe de altă parte, prestigiul omului instruit, al omului cititor ajunsese la cote surprinzătoare.

Astfel a fost pus fundamentul, un fundament solid, pentru apariția, în sec. XX, a unei relații pe cît de democratice, pe atît de trainice între societate și lectură. Secolul XX s-a învrednicit de numeroase calificative: al celor mai moderne invenții, al cuceririi cosmosului, al celor mai aprige confruntări militare etc. Credem că ar merita a fi numit și „Secolul (Epoca) lecturilor” – probabil, nicicînd anterior lumea nu a citit atît de mult, atît de diferit și atît de eficient, cu un folos greu de estimat pentru inteligența și starea afectivă a oamenilor. Și dacă sfîrșitul acestui secol și, mai ales, începutul celui următor, al XXI-lea, au știrbit într-un cîtva din interesul și din pasiunea pentru lectura cărților – în beneficiul recursului la serviciile multiple și fascinante ale internetului – „per total” cititul (deja pe diferite suporturi) rămîne una din marile aventuri ale omenirii în pragul unei epoci ce prevestește nebănuite schimbări.

În așteptarea acestor transformări radicale din viața umanității, vom zăbovi la una din problemele cu care se confruntă oamenii de cînd lectura a devenit un bun obștesc, accesibil unui număr în continuă

creștere de cetățeni. Este vorba de *organizarea lecturilor*, evident, în primul rând, pentru tinerii cititori, și mai exact, pentru cei ce se află la începuturile lecturilor. Termenul *organizare*, în acest context, este unul cu totul convențional, presupunând mai multe descifrări: programare, ierarhizare, ordonare, stabilirea unor priorități, cum ar fi cronologia, apartenența cărților preconizate pentru lectură la un gen sau la o specie, repartizarea pe autori etc.

Există opinii că lecturile pot fi, în genere, hazardate, la întâmplare – totul depinde de interes, de pasiune, de atracția pentru citit, iar dacă există acestea, alte probleme legate de derularea procesului lecturii și de efectele ei s-ar rezolva ca de la sine. Nu excludem rolul hazardului în organizarea lecturilor, în formarea omului cititor (*homo legens*, în limba latină). În ultimă instanță, și hazardul are la temelie anumite legități: de pildă, întâmplarea face să citești o carte excepțională, care te tulbură, te emoționează, te cucerește. Însă ai descoperit această carte oricum în anumite împrejurări cumva programate: la o lansare de carte; urmărind o emisiune televizată de cultură sau chiar un simplu spot; în urma unei discuții cu un coleg (cu un profesor, cu un autor, cu un bibliotecar etc.) ș.a.m.d. Totuși, hazardul nu este un dat al tuturor, nu este nici măcar un dat al unei mulțimi, ci doar al unora – aleși, norocoși, favorizați de soartă. Doar *hazard* înseamnă, conform DEX-ului, următoarele: împrejurare (de obicei, favorabilă), a cărei cauză rămâne necunoscută: concurs de împrejurări (cu o cauză la fel necunoscută); întâmplare neprevăzută; în fine, mai înseamnă hazard și risc; joc (de noroc); accident... Fiți de acord, nici pe departe nu poate miza toată lumea (cei mai mulți dintre noi) pe niște întâmplări, pe niște circumstanțe în genere favorabile.

Tocmai de aceea vom pune cu fermitate problema organizării lecturilor, progra-

mării lor; ba chiar și problema necesității de a organiza lectura conform unor criterii, unor parametri sau unor principii verificate de experiențe anterioare. Trebuie să recunosc: personal, sînt unul dintre cei care, de-a lungul anilor, au beneficiat de anumite programe de lectură. Nu au fost întotdeauna prea coerente aceste programe și totuși, ele au avut un efect benefic asupra formării mele ca cititor, ca intelectual, ca profesionist. Astfel, lecturile din școală au fost determinate, în linii majore, de programele de învățămînt, acestea vizînd, în acele timpuri, mai ales literatura națională, parțial și cea universală (antică, medievală, rusă, franceză); istoria, cultura generală (extrem de generală, pe atunci!). Am exclus aici, premeditat, componentul politic (ideologic) care și-a demonstrat din start ineficiența, netemeinicia; peste ani, prin 1988-1991, a ieșit la iveală și absurditatea lecturilor masive cu conținut politic – prea mult timp pierdut, prea multe energii risipite, dar cu un impact aproape nul asupra intelectului, stării afective, acumulării de informații utile etc. Programele de lecturi din cadrul cursurilor universitare – și mă refer acum la studiile umanitare - au fost mai coerente, mai temeinice și mai motivate. Cine a avut răbdarea și interesul de a citi cărțile recomandate pentru lectură (obligatorie) la cursurile de literatură națională, rusă și universală, cu certitudine s-a ales cu un frumos, dacă nu solid bagaj de cunoștințe și emoții, care i-au prins bine în viitor, măcar și din cauza că avea deja un model de reglementare, poate chiar și de ierarhizare eficientă a lecturilor, pe niște criterii cît de cît onorabile.

Aș vrea cel mai puțin ca aceste evocări ale mele să fie interpretate ca tributare unor nostalgii după anii de regim comunist, sovietic. Că nu este așa, o demonstrează și recursul caduc la anumiți termeni, de fapt, pseudotermini, precum: literatura națională... vorba e că am trecut

cîteva cursuri de literatură „moldovenească”, dar nu pot să o mai numesc așa, cînd era vorba, de fapt, de literatura română... trunchiată! Sau: literatura rusă și cea universală... Dacă literatura rusă nu este a mea, națională, înseamnă, că e și ea o parte a literaturii universale și delimitarea făcută în acest enunț este „curat murdară”, vorba lui Caragiale. Dar așa se delimita pe atunci, în perspectiva de a ne asuma și noi, minoritarii naționali din URSS, literatura rusă ca un element al patrimoniului estetic național, sufletesc, personal, intim chiar... La fel și limba rusă – nu era trecută la compartimentul „limbi străine”, ci undeva între limba maternă (națională) și alte limbi, cu aceeași aspirație de a nimeri și rusa între limbile „de suflet” ale nerușilor (sau: „a doua limbă maternă” - ce absurditate, ce tîmpenie mai putea inventa mintea înfierbîntată a *homos sovieticus*-ului!). Mai mult încă: pot spune cu bucurie că **generația mea, dacă a acumulat unele valori certe în anii de ocupație sovietică, apoi cele mai multe și, posibil, cele mai rezistente, le-a adunat nu datorită, ci în pofida programelor, recomandărilor, listelor obligatorii de lecturi (prelegeri, spectacole, concerte, expoziții etc.)** - numai noi știam cum făceam să ajungem în posesia „măru-lui oprit”: cărți interzise, puse la index sau cu acces limitat la el; spectacole de teatru sau proiecții de film de o singură seară; expoziții de arte plastice cu unele tablouri acoperite, chipurile, pentru „restaurare” ș.a.m.d.

Însă dacă dorim să fim sinceri pînă la capăt, trebuie, vorba lui Ion Druță, „să alegem grîul de neghină”; să recunoaștem că a fost și atunci cîte ceva bun, eficient, prielnic; iar dacă e așa – să și preluăm ceea ce merită a fi perpetuat. În prezent, miza pe programele școlare, liceale, de colegii și universitare – ca sursă de inspirație pentru lecturi programate – este, cu regret, una nesigură, departe de a fi temeinică.

Îmi voi ilustra acest gînd prin a aminti ce s-a făcut, la universități, din programa de studiere a literaturii universale (în care, a propoz, a fost inclusă, în mod firesc, și literatura rusă!...): acele cursuri pe care generația mea le trecea – cu multe greutăți, din cauza timpului redus – pe parcursul a trei ani de facultate, în prezent, din cauza unei ciudate programe de la Bologna, au fost comprimate într-un singur an de studii... În această situație, destul de complicată, dar, cu certitudine, și potrivnică dezvoltării gustului pentru lectură, bibliotecile ar putea face cîte ceva, ba chiar mult, pentru ordonarea, motivarea, argumentarea dorinței de a citi a copiilor și tinerilor. Astfel, ținînd cont de recomandările de lectură de la școală (liceu, colegiu, universitate) cu care vin la bibliotecă copiii, adolescenții, tinerii, bibliotecile noastre ar putea să le completeze cu recomandări ale unor cărți (autori, epoci, domenii) ce s-au bucurat de succes pe parcursul anilor de experiență bibliotecară. Bibliotecile noastre ar putea întocmi, elabora, liste cu recomandări de lectură bazate pe această experiență – inedită, unică și, esențial, verificată în timp și de gusturile unor generații ce s-au perindat, dar și-au și spus cuvîntul ca intelectuali, ca profesioniști, ca patrioți. Nu am amintit aici din întîmpare și calitatea de patriot care, în contextul activității bibliotecarilor, înseamnă și: a iubi, a respecta, a solicita opere (capodopere) ale literaturii naționale. Astfel, dacă scrieri de Ion Creangă, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Mihail Sadoveanu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Grigore Vieru, Ion Druță, Spiridon Vangheli, Aureliu Busuioc ș.a. nu vor fi cap de listă, ele vor întregi obligatoriu eventualele liste cu lecturi recomandate (și) de către bibliotecari. Abia după cărțile autorilor noștri pot urma alte lucrări de autori străini... deși, desigur, este preferabil ca miturile Greciei antice sau Viețile oamenilor iluștri ai Romei să figureze înainte de

Don Quijote, Decameron, Hamlet, Faust... ca să nu mai vorbim de Harry Potter!

Bibliotecarii au șansa de a se implica într-un splendid program de ajutorare, de reală culturalizare a populației, în primul rând – a generației tinere. Bibliotecarii, oamenii care nu numai împrumută, dar și recomandă cărți, la solicitări, percep poate cel mai bine rostul pe care-l conține para-

fraza: *Spune-mi ce citești, ca să-ți spun cine ești (sau chiar: ce, cine vei deveni)*. Și dacă se vor încadra cu suflet în această operă, fără exagerare, generațiile actuale și viitoare vor avea de spus, o dată în plus, un Mulțumesc frumos, sincer și infinit – bibliotecarilor, bibliotecilor, tuturor celor care sprijină activitatea acestor instituții de cultură.

DON QUIJOTE – FIGURĂ EXEMPLARĂ A UMANITĂȚII

Aliona GRATI,
dr. hab. prof. univ.

Un necunoscut boiernaș de la țară, un hidalgo¹ ciudat de fire, nici prea avut, nici de tot sărac, cu nume comun, Quesada Jalbă, dar cu pretenții de neam mare și vechi, într-o zi a început să se creadă om fără prihană, al cărui destin a fost să fie de mare luptător nimbant de glorie și vrednic de izbânzile cavalerilor rătăcitori. Don Quijote (căci despre el va fi vorba), magnificul personaj al scriitorului spaniol Miguel de Cervantes Saavedra, a pornit în nobila sa călătorie în spațiul și timpul literaturii împodobit „ca un păun din cei arătoși” și călare pe o mârtoagă jalnică și necăjită. Citiitorul a râs în hohote de el, însă l-a acceptat admirativ, fără rezerve, înțelepții au făcut din el un model ideal de moralitate, artiștii i-au proliferat imaginea de sucit încântător, iar criticii literari l-au plasat alături de nume celebre, precum Prometeu, Faust, Hamlet sau Regele Lear. Astfel că, în timp, anodina figură a lui Don Quijote va reprezenta la modul cel mai serios sufletele nobile cu desăvârșire, care își văd menirea în a pedepsi aroganța și a-i ocroti pe cei slabi și năpăstuiți, iar promovarea dezinteresată a dreptății sociale va primi numele de *donquijotism*. Ilustrul personaj va acompania îndeosebi perioadele de reconsiderare a demnității umane, în care omul este așezat în centrul universului ca valoare supremă și ca măsură a tuturor lucrurilor.

¹ hidalgo – mic boier din clasa cea mai de jos a nobilimii spaniole medievale. „Hidalgo”, în spaniolă, provine de la *hijo de algo* – fiul cuiva care a fost de spîță nobilă.

Cel care a stârnit admirația pentru Don Quijote, Miguel de Cervantes Saavedra (n. 29 septembrie 1547, d. 22 aprilie 1616), a avut o viață tumultuoasă de erou, încărcată de evenimente, o viață plină de acte de curaj, dar și cu dezamăgiri catastrofale. Cervantes s-a născut în orașelul Alcalá de Henares, fiind al patrulea copil în familia lui Rodrigo Cervantes și a doinei Leonor. Numele „Saavedra” și l-a adăugat mai târziu. Scrie primele poezii la Madrid (1569), sub îndrumarea profesorului Juan López de Hoyos, care i-a remarcat talentul, numindu-l cu o ocazie „discipolul nostru scump și iubit”. În toamna aceluiași an este căutat la Madrid pentru a fi pus pe banca acuzaților pe motiv că s-a bătut într-un duel. E nevoit să ia drumul refugiului care îl aruncă în tot felul de aventuri periculoase. Prin 1570-1575 se află în serviciul cardinalului Giulio Acquaviva, cu care stă în mai multe orașe din Italia. La Roma citește poemele cavalești ale lui Ludovico Ariosto² și „Dialogurile de amor” ale lui León Hebreo³. Se simte atras de teatru și de arta italiană.

Cervantes este unul din celebrii umaniști care au strălucit în câmpul de luptă.

² Ludovico Ariosto – poet italian din epoca Renașterii, cunoscut mai ales ca autor al poemului „Orlando furioso” (1516).

³ León Hebreo, cunoscut și ca Leon Evreul. Cea mai răspândită scriere a sa este *Dialoghi d'amore* (*Dialoguri despre dragoste*), scrisă în italiană. Lucrarea a fost încheiată în 1502, dar a fost publicată abia în 1535 la Roma. León Hebreo consideră dragostea ca fiind un principiu universal care călăuzește întreaga lume, guvernând chiar și raporturile dintre om și divinitate.

În 1571 se angajează ca soldat într-o campanie militară, îmbarcându-se pe galera „Marquesa”. În lupta navală de la Lepanto, în care Spania zdrobește flota sultanului turc, luptă vitejește și se acoperă de glorie, dar iese rănit în piept și în mâna stângă, rămânând ciung. De aici îi provine porecla „Ciungul de la Lepanto”. Trauma primită nu îl oprește însă, căci după mai multe luni de tratament își reia serviciul militar, participând în expedițiile de la Navarino, Corfú, Bizerta și din Tunisia.

Vine însă timpul să se întoarcă acasă. Spania, spera el, cu siguranță i-ar fi iertat duelul și l-ar fi acoperit de recunoaștere pentru vitejia cu care a luptat, mai ales că avea cu el două scrisori de recomandare, semnate de comandantul suprem Don Juan de Austria și de ducele de Sessa. În drum spre patrie galera „Sol”, la bordul căreia se aflau el și fratele, este atacată de o flotă turcească. Frații sunt făcuți prizonieri, apoi sclavi în Algeria. Răpitorii au crezut că dețin persoane importante și că vor putea obține o recompensă bună pentru ele. Suma mare de bani cerută era peste puterile familiei și nu avea cum să fie adunată într-un timp scurt. În cei cinci ani de închisoare în virtutea trecutului său glorios lui Cervantes i se iartă multe, chiar și cele patru încercări de evadare împreună cu tovarășii săi de detenție pentru care alcătuieste planuri ingenioase. După a patra încercare guvernatorul de Algeria hotărăște să-l ducă la Constantinopol de unde nicio evadare nu ar mai fi fost posibilă, dar în chiar ajunul plecării Cervantes este răscumpărat de către reprezentanții ordinului creștin denumiți „Părinții trintari”, care se ocupau de eliberarea deținuților. Este pus în libertate la 19 septembrie 1580 și se întoarce în Madrid.

Eroismul care l-a frapat pe don Juan de Austria nu i-a sensibilizat și pe funcționarii spanioli de la curtea lui Filip al II. În țara sa Cervantes este nevoit să se angaje-

ze în servicii prost plătite pentru a întoarce datoriile mari de bani folosiți pentru răscumpărare. Lucrează comisar pentru aprovizionarea armatei, apoi ca percepător de impozite, slujbă care îi atrage multe necazuri, ajungând să fie urât de țărani și nobili deopotrivă și chiar amenințat în câteva rânduri cu excluderea din comunitatea religioasă. Face câteva luni de închisoare, unde, potrivit unor mărturii, începe să scrie *Don Quijote*.

În toți acești ani compune drame patriotice și publică versuri în diverse antologii de poezie. În 1585 își demonstrează măiestria scriitoricească cu un roman pastoral *La Galatea*, care însă nu ajunge la imprimă. Reușește să publice abia în 1604 prima parte din opera care îi înveșnicește numele – *Ingeniosul hidalgo Don Quijote de la Mancha* și care se bucură de un succes enorm. Numai în primul an apar tocmai șase ediții ale acestei cărți. Peste zece ani iese de sub tipar o a doua parte, *Ingeniosul cavaler Don Quijote de la Mancha*. Între aceste două îi apare colecția de *Nuvele exemplare* (1613), conținând douăsprezece narațiuni scurte, dar deosebit de originale. A mai scris un lung poem, *Călătoria Parnasului*, o colecție de piese intitulate *Opt comedii, opt intermedii noi și nicio-dată reprezentate*, dramele *La Numancia* și *El trato de Argel*. Influența acestor scrieri și mai ales a cărții *Don Quijote* a fost atât de mare asupra culturii, încât peste ani limba spaniolă modernă este numită „limba lui Cervantes”. Cu toate acestea, „Principele ingeniozității”, cum a fost supranumit scriitorul, continua să trăiască în sărăcie. Scrișul nu-i aducea nici protecția celor mari, nici destui bani pentru o viață oricât de modestă. Sfârșitul îi vine în 1617.

Don Quijote, nuvelă polifonică, după unii critici literari, primul roman modern, constituie, după alții, o capodoperă a literaturii universale. În prezent se numără printre cele mai răspândite și mai comen-

tate opere și una din cele mai traduse cărți din lume, depășită fiind doar de *Biblie*. Cartea are o semnificație aparte în literatura spaniolă. Se consideră că aceasta anunță începutul Secolului de Aur al Spaniei. Numită astfel grație prestației unor scriitori precum Lope de Vega, Baltasar Gracián sau Calderón, perioada de apogeu a literaturii spaniole a rămas marcată iremediabil de estetica creației lui Cervantes, care i-a dat tonul prin critica idealismului cavaleresc, abordarea realistă și meditația profundă asupra destinului uman etc.

Interesant e că Cervantes intenționa la început să scrie o parodie la romanele cavaleresti în care să ia în derâdere absurditățile acestui gen ce luaseră pe atunci forme degradante. Fiind la origine o literatură pentru curte, cu povești, de regulă, despre o frumoasă dragoste a doi tineri, supuși încercărilor grele și peregrinărilor periculoase, dar reușind până într-un sfârșit să-și păstreze sentimentele, romanul cavaleresc cantonase într-o stereotipie lamentabilă. Pe de altă parte, romanul cavaleresc era aspru criticat de Biserică și învinuit de faptul că aceste scrieri „rătăcesc mintea și cugetul omului mai rău ca vinurile cele tari”. Dacă scriitorul nu și-ar fi depășit cu mult intenția, cartea sa ar fi rămas o simplă curiozitate. Impresia de exclusivitate a stilului parodic se menține doar în primele șapte capitole ale cărții, căci mai spre miezul ei stilul acesta este secundat de un altul, dovedindu-se definitiv pentru întreaga compoziție. Acest registru profund impune ideea că Don Quijote iese din rândurile personajelor stereotipe pentru a reprezenta omul cuprins realmente de idealurile cavaleresti și nu se limitează la a le declara cu patos. Satirizând romanele cavaleresti prin povestea plină de haz, grotescă pe alocuri, a unui mic nobil din La Mancha care pierde contactul cu lumea reală din cauza lecturilor sale, Cervantes obține un alt efect – de reflecție serioasă

asupra societății sale și asupra comportamentului uman degradant, pe care aceasta îl facilitează. Iar personajul, considerat nebun de unii, se dovedește a fi cu adevărat sublim în gândire și acțiuni.

Personajul principal al romanului, nebunul înțelept Don Quijote apare plin de noblețe și dârzenie pe fonul reacției filistinilor. Ridicol la vorbe și la port, Cavalerul Tristei Figuri reușește să devină simpatic și credibil, să înduioșeze și să înveselească inimile cititorilor. El este realmente un filantrop, dispus să se sacrifice în numele idealurilor umaniste, al dreptății și al toleranței. Recunoașterea genialității unui asemenea personaj nu ar fi la fel de fericită în lipsa celui de-al doilea, a tovarășului lui de suferință – Sancho Panza. Țăranul sărac și slab de minte cucerește în aceeași măsură ca memorabilul său îndrumător. Deși ambii se arată la fel de ridicoli, ei emoționează prin felul lor diferit față de realitatea Spaniei acelor vremi. Pornirile lor îndârjite de a schimba realitatea stârnesc hilaritatea nu atât prin caracterul lor caraghios în aparență, cât prin faptul că au loc în contextul unor strâmbătăți sociale înrădăcinate și general acceptate.

Dar să vedem mai îndeaproape cum se ajunge la acest efect paradoxal. Don Quijote a citit prea multe cărți cavaleresti și a ajuns să creadă că poveștile de acolo reprezintă realitatea. Trece pragul dintre viață și ficțiune și se crede el însuși un personaj, nefăcând deosebire între propria existență reală și aceea fictivă a cavalerilor rătăcitori. Cervantes nu-și cruță personajul și nu se zgârcește deloc la calificative ridiculizate atunci când îi creează portretul. Eroul cu care își propune să întrețină atenția cititorului de-a lungul unei cărți voluminoase este astenic și firav la cei cincizeci de ani ai săi, „bătrâior și ciudat la fire”, cu „capul plin de gărgăuni din cei mai mari”, care „își purta mintea prin văzduh și prin norii cărților citite, și nu pe pământ, prin-

tre oamenii ca toți oamenii". Îndoctrinat de lecturile poveștilor înflăcărâte despre vitejiile cavalerilor rătăcitori, așa, tam-nisam, Quesada Jalbă își asumă identitatea cavalerului Don Quijote și se anunță pregătit pentru fapte mari „așa cum citise că făceau cavalerii de odinioară”. Pornește la drum nu înainte de a însuși așa-numitul „cod cavaleresc”, preluat, firește, tot din cărți, pe care îl va respecta cu sfințenie, laolaltă cu toate ritualurile prevăzute pentru o călătorie lungă și de succes neîndoielnic.

Neluând în seamă vorbele celor de acasă, Don Quijote își lustruiește armurile vechi de o sută de ani, își pregătește de drum „ducipalul” jalnic și necăjit din grajdul familiei, botezat de curând Rocinante, și își născocеște o iubită, căreia să-i dedice toate manifestările vitejești. Nu mai contează pentru el faptul că aleasa sa „de neam”, Dulcinea de Toboso, era în realitate un pui de țărancă rumenă în obraji și făcută „cam din topor”. Oglinda în care se vedea „mândru și împodobit ca un păun din cei arătoși” îl asigură că toate condițiile au fost respectate și că poate porni cu seamă în nobila sa misiune.

Prima aventură se desfășoară la un han vechi și sărăcăcios, pe care bravul nostru cavaler îl luă drept castel falnic, populat de un castelan respectabil (în realitate - hangiu), de niște doamne de neam mare (podăresele) și de crainicii lor fideli (porcarii). Pentru că se apucă să împrăstie „stihuri galante” peste capetele locuitorilor din han, este considerat instantaneu nebunul căruia i se iartă multe și chiar i se face pe plac, preluându-i jocul de-a investirea în cavaleri. A doua zi în naivitatea sa de generator al binelui și dreptății îi face unui băiat necăjit de stăpânul său un deserviciu, apoi le cere câtorva negustori din Toledo să o proclame pe Dulcinea cea mai frumoasă domniță din lume, primind în schimb replici insultătoare. Este bătut măr și lăsat pe marginea drumului pentru

că nu admite să-i fie ofensată iubita. Prima călătorie se sfârșește aici și protagonistul reușește să supraviețuiască doar pentru că un țăran vecin îl culege de pe drum și îl ajută să se întoarcă acasă.

Nici sănătatea șubredă, nici dispariția misterioasă a cărților preferate despre cavaleri (de facto, aruncate la foc de către jupâneasa la îndemnul preotului și bărbierului satului ca să-l ferească pe bătrânul cavaler de duh diavolesc) nu au fost în stare să strunească avântul eroului nostru. S-a îmbărbătat cum a știut mai bine și a pornit într-o a doua călătorie, și mai plină de evenimente captivante. Pentru prestanță cavaleriască, își ia drept scutier un țăran din sat, pe Sancho Panza, care se simte atras mai mult de perspectiva unei îmbogățiri rapide decât de o credință similară cu a acestuia. Astfel că din acest moment al poveștii trista figură a lui Don Quijote, încălcând mârtoaga sa falnică, este secundată de scutierul Sancho Panza târându-și elanul pe grumazul măgarului său.

Anume în această parte a cărții se află renumita scenă-cheie a luptei lui Don Quijote cu morile de vânt, care a inspirat artiștii din toate timpurile, dată fiind încărcătura ei simbolică. Gestul memorabil al cavalerului transpune artistic încăpățănarea omului de a-și inventa mereu probleme inexistente, de a întreprinde acțiuni inutile, ridicole, de a se lupta cu dușmani imaginari. În obsesia lui de a vedea mereu altfel lucrurile, Don Quijote se ia la luptă încrâncenată cu cele douăzeci-treizeci de mori, luându-le drept cei mai uriași dintre uriași. Trece ușor peste avertizările disperate ale scutierului său și nu se mai oprește decât într-una din aripile morii, care îl săltă, apoi îl trânteste cu putere la pământ. Lupta cu morile de vânt înseamnă a te lua la harță cu un dușman de nebiruit, dar imaginar, eșecul fiind previzibil din start. Omul a fost mereu urmărit de utopia că ar putea rezolva oarecum pe care miraculoasă, ma-

gică problemele reale ale vieții. De reținut însă că greșit nu este idealul donquijotesc, ci faptul de a ataca direct, de unul singur, neținând cont de dimensiunile primejdiei, neluând în calcul circumstanțele capabile să-i contrazică încrederea în victorie. Impetuositatea oarbă și violența necugetată constituie fața reprobabilă a acțiunii lui Don Quijote.

Personajul lui Cervantes nu recunoaște că a greșit și că, se aruncase, de fapt, asupra morilor de vânt, ci dă vina pe vrăjitori. De aceea eșecurile se vor ține lanț de el. Insistent în a interveni în situații care nu-l privesc, el pedepsește doi călugări benedictini luați drept răufăcători care țin în prizonierat o prințesă lipsită de apărare (în realitate, o cocoană care călătorea împreună cu călugării), apoi luptă cu paznicii unei herghelii. Urmează „bătălia” cu oile, eliberarea ocnașilor criminali, lupta pentru obținerea „coifului de aur al lui Manbrin” (în realitate, un lighean de bărbierit) și multe alte povești care se sfârșesc aproape la fel: Don Quijote și scutierul său sunt bătuți măr. În cele din urmă, cavalerul se lasă convins să plece acasă.

Capitolul al XVIII-lea reia firul povestirii relatând peripețiile celor doi aventurieri din partea a doua a cărții, publicată după zece ani. „Dorul de vitejie” îi îndeamnă iar la drum și eroii noștri se lasă convinși de acesta, fără a lua în seamă văicărelile apropiatilor. Don Quijote hotărăște să-și înceapă cea de-a treia călătorie cu vizitarea iubitei sale. Dulcinea, țărâna de Toboso, trebuia neapărat, potrivit convingerilor nenorocitului cavaler, să-și aștepte sortitul „la fereastra unui castel cu o pânză lucrată în fir de aur și topită cu mărgăritare”. Deosebitul „chip al lui de a poliei toate lucrurile și ființele cu pulbere de aur curat, așa că din cea mai hădă și tuciurie femeie el făcea o domniță” îi jucă feste și el își visă aleasa ca pe o zână încălecând un cal alb. În realitate Dulcinea lui treiera grăul cu

țărâncile de rând, cutreiera dealurile călare pe o măgăriță și de la ea aducea până la o poștă a usturoi. Rămâne, firește, stupefiat când „cea mai gingașă și cea mai fără de seamă domniță” îl ia la rost ca o țărâncă simplă, dar îndată pune întâmplarea, cum îi era obiceiul, pe seama vrăjitorilor. Urmează o scenă în care cavalerul nostru trăiește o profundă deziluzionare, perorând pe tema zădărnicii și nenorocului uman. Pierderea luptei cu „vestitul cavaler al Albei Luni” se răsfrânge catastrofal în sufletul lui Don Quijote și tandemul se întoarce istovit acasă.

Don Quijote are o fantezie bogată care îi creează adevărate crize de real înlocuit mereu cu un ideal. De aici și neînțelegerea lui cu contemporanii. Dar tocmai astfel, având această viziune asupra lumii, el capătă un profil individual. În dorința de a reînvia cavalerismul rătăcitor, personajul susține cu maximă coerență așa valori morale, precum generozitatea, curajul, modestia, bunul-simț, puritatea, dezinteresul, activismul, stoicismul. Adevăratul lui scop este binefacerea. Intenția de a face bine în toate cazurile, chiar dacă în realitate i se întâmplă gafe și chiar cazuri de vătămare a unor oameni, îl face un personaj atrăgător și simpatic. Don Quijote nu urmărește, nici măcar ca Sancho Panza, să devină duce sau rege. El trăiește pentru ceilalți în exclusivitate. În numele idealului său acceptă o viață de castitate, grea, plină de privațiuni și pândită de pericole și umilințe. Despărțirea de iluzie îl îmbolnăvește și îi seacă dorința de viață, dar nu se lasă până la urmă învins. Deși își recapătă luciditatea și trăiește profund sentimentul zădărnicii, el nu renunță la idealurile sale: „Viața mea, viața mea nu a fost atât de păcătoasă încât lumea să aibă dreptul să mă socotească nebun”. Această filosofie a vieții face din el un personaj de o înțelepciune superioară, oferind o lecție de demnitate umană.

Sancho Panza, aproape la toate capitolele, arată în contrast cu Don Quijote. El reprezintă simțul practic al țăranului menit a atenua oarecum entuziasmul frenetic al stăpânului său. La început sunt aproape incompatibili, dezacordurile între ei generând răsul. Sancho Panza, țăranul sărac, „puțin la minte”, „gras ca o minge” completează profilul deosebit al lui Don Quijote. Nedumeririle lui permanente pe marginea comportamentului stăpânului său accentuează grotescul situațiilor, dar constituie și surse nestăvilite de umor. Iată doar un exemplu de reacție a scutierului la promisiunile fanteziste ale stăpânului său: „– Un lucru nu-mi poate intra în cap, Măria Ta, îi spuse scutierul cel credincios, călărindu-și la pas măgarul în urma stăpânului său. Cum i-ar sta oare femeii mele, Juanita, și leampătă precum o știi, dacă ar purta pe creștetul ei o diademă de aur, diademă ce s-ar cuveni să poarte într-o zi, dacă mie însumi mi-ar fi scris să devin cumva rege? Contesă, mai merge, nu zic ba, dar regină, eu unul, în ruptul capului nu o văd pe femeia mea!” Interesant e de urmărit și limbajul în care se exprimă personajele: vorbele pline de duh de origine populară, rostite de Sancho Panza, și frazele perfect construite ale lui Don Quijote.

Fiecare din ei are atâta înțelepciune cât să ajungă pentru a demonta iluziile celuilalt. Sceptic și cu interes de înavuțire la început, scutierul se contaminează de mania cavalerului. La sfârșitul cărții acesta, pe deplin quijotizat, deplânge vindecarea de nebunie a lui Don Quijote, dorindu-și să reînnoiască aventura lor comună. Pe de altă parte, Sancho Panza face mereu eforturi de a evita orice fel de ciocnire, de a împăca în felul său ingenios, mai întotdeauna evaziv, contradicțiile pe care Don Quijote este dispus să le sporească prin

confruntare. Dar pe măsură ce înaintăm în poveste se întâmplă un fel de osmoză spirituală între aceste două personaje. Dincolo de subtila ironie, pozitivă și totuși tristă, pe seama cavalerului idealist și a scutierului său realist, întrevădem în carte dezamăgirile unui om, niciodată degenerând în pesimism. Tandemul Don Quijote – Sancho Panza descoperă atât sensul tragic al vieții, cât și veselia nesfârșită. Nebunia lor se transformă în energie creatoare, în manifestare a libertății și a vitalității umane. Din perspectivă panoramică eroii capătă un relief unic care nu-și pierde, ci își multiplică exemplaritatea și forța modelatoare.

Don Quijote constituie o sinteză dintre poezia sufletului și proza cotidianului anost, care persistă la toate nivelurile cărții. Narațiunea oscilează mereu între reproducerea aventurilor unor călători în delir și reacția cinică pe care o manifestă mediul social față de acesta. Pe fondul mediului autosuficient în viciu și inacțiune, intențiile romantic-eroice ale lui Don Quijote sunt totalmente neadecvate și fără rezultate eficiente. Gesturile lui Don Quijote sunt de fiecare dată frumoase și bine intenționate, dar în mod fatal utopice. Cavalerul Tristei Figuri reprezintă conștiința eroic-medievală a unei Spanii intrate în declin din cauza războaielor duse, a politicii absolutiste și a bisericii. *Don Quijote* este cartea unei victime a societății, dar și o carte a Spaniei din secolul al XVI-lea. Cervantes reușește să surprindă viața spaniolă în toată complexitatea ei. Multitudinea de probleme abordate, de situații descrise și de caractere tipice conferă cărții caracterul de frescă al societății spaniole din acei ani. Numeroasele și variatele figuri din mediul aristocratic și din popor sunt prezentate obiectiv cu defectele, dar și cu frumoasele însușiri sufletești.

ILIE E. TOROUȚIU (1888 – 1953)

Radu MOȚOC

Un remarcabil critic și istoric literar, folclorist, traducător și membru corespondent al Academiei Române, Ilie E. Torouțiu, a fost uitat pe nedrept de istoria literaturii și dicționarele enciclopedice¹.

Ilie E. Torouțiu face parte din generația de intelectuali români din Bucovina, și trebuie readus în atenția publicului interesat, datorită activității sale de excepție în domeniul istoriei literaturii.

S-a născut la 17 iunie 1888, în comuna Solca din județul Suceava, din părinți țărani: Toader și Ecaterina Torouț. A fost botezat de preotul E. Bacinschi, parohul de la biserica Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Solca.

La 14 ani părăsește casa părintească și se angajează ca lucrător într-o tipografie din Suceava, unde patronul, observând interesul lui pentru cărți, i-a facilitat obținerea unei burse din partea *Societății meseriașilor* din Suceava.

Începând cu anul 1902, devine elev la Liceul Ortodox Grec din Suceava, unde i-a avut colegi de clasă pe Nicolae Grămadă și Alex. Zavulovici².

A beneficiat și de un profesor care i-a insuflat dragostea de folclor. Este vorba de preotul **Simion Florea Marian** (1847-1907), care era și academician din anul 1881. În anul 1910, la examenul de bacalaureat, obține calificativul „foarte bine”. În același an, se înscrie la *Facultatea de Litere și Filosofie* din cadrul Universității din Cer-

năuți. Este remarcat de rectorul universității, cunoscutul filolog german Mathias Friedwagner, care îi asigură o bursă de studii la Universitatea din Frankfurt³.

În 1913, M. Friedwagner îl reține lector de limba română în cadrul *Catedrei de limbi romanice* de la Universitatea din Frankfurt.

Este mobilizat pentru satisfacerea stagiului militar în luna iulie 1914. După mai multe manevre pe drumurile Galiției, reușește, în toamna lui 1914, să obțină un concediu și se refugiază la București, unde devine profesor la *Liceul Cantemir Vodă*.

Bun cunoscător al limbilor germană și greacă, traduce încă din perioada de liceu piese de teatru, broșuri cu conținut religios și filosofic, publică un dicționar de buzunar român-german și german-român și studii despre nivelul economic atins de elementul românesc din Bucovina⁴.

Ca proprietar de librărie și de tipografie, întemeiază Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, destinat emigranților din provincia lui de origine.

Dar meritul cel mai important pe care l-a avut Ilie Torouțiu este publicarea în treisprezece volume a colecției „Studii și Documente Literare”, care cuprinde peste 8.000 de pagini. Aceste studii conțin în principal corespondența membrilor societății „Junimea” și ai „Semănătorul”-ui.

Primul volum, care a apărut în anul 1931, l-a avut drept colaborator pe Gh. Cardaș și a fost editat la Institutul de Arte Grafice „Bucovina”.

În prefața la primul volum, cei doi autori încearcă să motiveze această inițiativă

³ *Ibidem*, pag. 1

⁴ *Observatorul, Oltea Preluca*, Ilie Torouțiu - un român din Bucovina, pag. 7

¹ *Dicționar Enciclopedic Român*. Vol. IV. București: Editura Politică, 1966; Călinescu, G. *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent*. Ed. a 2-a. București: Editura Minerva, 1985. Aceste două lucrări nu pomenesc niciun cuvânt despre Ilie E. Torouțiu.

² ȚUGUI, Pavel. Ilie Torouțiu și arhiva sa de istorie literară, p. 1.

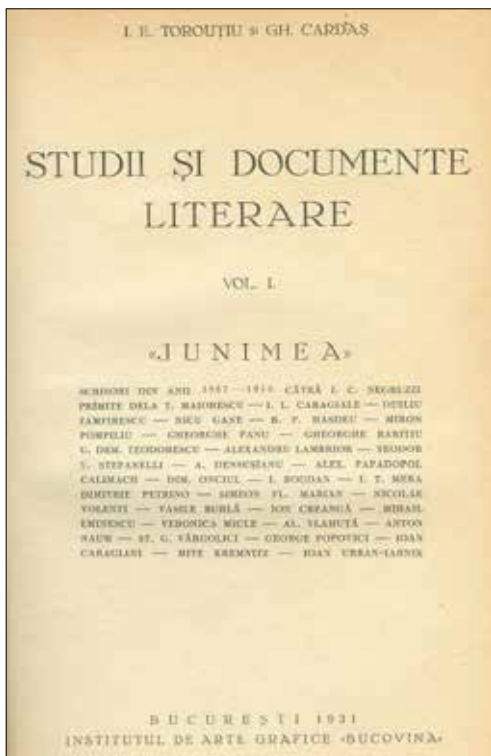

Fig. 1 Primul volum - 1931

de a publica bogata corespondență între scriitori: „Lucrarea de față este un început greu și de mare răspundere. Însemnările în legătură cu viața noastră literară și culturală vor fi prinse în slova tiparului, pentru a fi apărate de nimicire. Războaiele și alte nenorociri de pe capul oamenilor distrug monumente de marmură și granit, dar pasămite gândurile omului așternute pe un singur petec de hârtie... Din focul celui din urmă prăpăd n-a scăpat decât ceea ce fusese multiplicat prin binecuvântata născocire a tiparului”¹.

După ce amintește de soarta corespondenței lui N. Iorga din perioada războiului, a lui George Barițiu și Iacob C. Negruzzi, care a fost distrusă în mare parte, autorii

¹ TOROUȚIU, I.E. Studii și Documente Literare. Vol. I. București: Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1931, p. VII.

acestui studiu aveau să facă următoarele precizări privind intențiile ce urmează a fi publicate: „Colecția *Studii și Documente Literare* va publica corespondență, literatură cultă și populară, traduceri, contribuții și monografii bibliografice, studii de istorie literară și de literatură comparată.

Textele străine vor fi publicate în original și în traducere românească. Fiecare volum este însoțit de un indice al numelor proprii și al motivelor literare, iar după o serie de 10-12 volume vom da un indice general, pentru a înlesni consultarea publicației noastre. În fața noastră avem un imens material inedit, o bogăție mare de probleme literare nestudiate, un teren încă nedestelenit. Cu dragoste nețărnută pentru trecutul nostru literar, pornim la muncă în nădejdea că mai marii noștri ne vor îndruma și da tot concursul necesar. Facem un călduros apel către persoanele care au scrisori vechi, texte, precum și orice document literar, să ne pună la dispoziție originalul spre a fi copiat de noi și publicat în colecție.... Ținem să exprimăm mulțumirile noastre dlui profesor I. Bianu, președintele *Academiei Române*, pentru bunăvoința de a ne fi pus la dispoziție materialul din *Biblioteca Academiei*”².

Este de remarcat că Torouțiu avea o excelentă planificare a volumelor pe care le anticipează a fi publicate. Aceasta dovedește că activitatea de procurare a scrisorilor în anul 1931 era destul de avansată.

Se remarcă și o strategie interesantă a publicării acestor scrisori, care este redată în *Introducerea* acestui volum: „Primul volum cuprinde o parte din scrisorile membrilor societății JUNIMEA și a colaboratorilor revistei CONVORBIRI LITERARE, adresate lui Iacob C. Negruzzi. În volumele II și III se va continua publicarea corespondenței legată de numele lui I.C. Negruzzi,

² *Ibidem*, pag. VIII și IX, datat la București, str. Argentinei 39, din 15 octombrie 1931.

iar în vol. al IV-lea se va da schimbul de scrisori între diferiți membri ai JUNIMEI¹.

Valoarea acestor scrisori este explicată cu multă pasiune de cercetător: „Corespondența păstrează acel timbru al veracității sufletești și acea oglindă a faptelor contemporane, pe care nu le putem întâlni aiurea. Corespondența literară, prin valoarea ei documentară, prin datele și aspectele sufletești ale unui scriitor, prin geneza unei opere literare, deschide drum nou cercetătorilor”².

O remarcă spusă cu deosebită responsabilitate se referă la *Dicționarul Limbei Române*, redactat de A.T. Laurian și J.C. Massimu, din însărcinarea *Academiei Române* și apărut în anul 1871 la București: „...o monstruoasă și aberație științifică”³, pentru că au latinizat excesiv limba română.

La începutul anului 1864, pe 9 februarie, începe activitatea societății literare JUNIMEA, cu fondatorii ei: Titu Maiorescu, P.P. Carp, Vasile Pogor, Iacob Negruzzi și Theodor Rosetti. Nu după mult timp, pe 1 martie 1867, apare revista CONVORBIRI LITRARE, unde Titu Maiorescu se afirmă ca un moderator și civilizator al limbii și literaturii române.

Sărbătorirea lui **Iacob C. Negruzzi**, la cei 90 de ani, într-o ședință solemnă la *Academia Română*, unde a participat și Regele Carol I, care i-a oferit o înaltă distincție, pun în valoare decizia lui Ilie Torouțiu de a-i dedica primele volume cu scrisorile primite de la colaboratori⁴.

Scrisorile din primul volum au fost predate de I.C. Negruzzi *Academiei Române* în cele două ședințe din 23 mai 1919 și 17 mai 1920, scrisori ce se păstrează în

secția manuscriselor sub titlul *Autografe Române*⁵.

Al **doilea volum** cuprinde și corespondența lui Iacob Negruzzi cu tatăl său, Costache Negruzzi, din anul 1863. Trebuie semnalate și scrisorile publicate în acest volum adresate lui Iacob C. Negruzzi de către Grigore M. Alexandrescu, Costache Negri, Vasile Pogor, Alexandru D. Xenopol, V.A. Urechia, Ioan Slavici, Alexandru Odobescu, C. Esarcu, Constantin I. Istrati, George I. Lahovari etc.

Aflăm cu plăcere din cele 36 de scrisori ale lui A.D. Xenopol către I.C. Negruzzi faptul că la propunerea lui Titu Maiorescu, timp de 4 ani (1868-1871), tânărul Xenopol a fost susținut financiar pentru a studia în Germania din cotizațiile membrilor *Junimii*⁶.

Scrisorile lui Ioan Slavici, care cuprind 140 de pagini din acest volum, sunt „... mai întâi de toate un emoționant roman autobiografic, tragedia vieții, care înlăcrămează aceste documente”, avea să precizeze Ioan Torouțiu⁷.

Autorul acestui volum mulțumește doamnei Ella Negruzzi, fiica lui Leon Negruzzi și nepoata lui Iacob Negruzzi, pentru cele 8 pagini care cuprind pe scurt „viața lui Iacob C. Negruzzi”, scrisori pe care Torouțiu le publică în acest volum⁸.

În **volumul III**, Torouțiu face o precizare în prefață: „Corespondența veche se tipărește cu ortografia cea mai nouă. Când îmbraci o haină care a stat mai mult timp în garderobă, cu o mișcare de reflex pornești a o peria”. Această precizare vine ca urmare a unei critici făcute de prof. George Pascu de la Universitatea din Iași și pe care Torouțiu îl asigură că: „Formele dialectale au fost păstrate pretutindeni cu cea mai mare grijă. Scrisorile moldovenilor au

¹ *Ibidem*, pag. XI.

² *Ibidem*, pag. XII.

³ *Ibidem*, pag. XIII.

⁴ *Ibidem*, pag. XII.

⁵ *Ibidem*, pag. XIII.

⁶ *Ibidem*, pag. XVIII.

⁷ *Ibidem*, pag. XXV.

⁸ *Ibidem*, pag. XXXV.

rămas moldovenești, cele muntenești sau transilvănene sunt aidoma, după chip și asemănare”¹. În „Introducerea” la acest volum, autorul mărturisește care au fost arhivele de unde și-a procurat aceste scrisori publicate. Au fost șase arhive de familie: Iacob C. Negruzzi, Ioan Slavici, A.D. Xenopol, Ioan Urban-Jarnik, Artur Gorovei și Muzeul Fălticeniilor, drept pentru care le mulțumește cu multă eleganță: „Familiiile cu renume în istoria țării și literaturii noastre ne-au întâmpinat cu cea mai mare bunăvoință și desăvârșită înțelegere pentru reînvierea și scoaterea la lumină a tot ce a fost gând înalt, sentiment adânc și frumos, suferință și zbucium”². Autorul se referă la corespondența primită de aceste familii de la diferite personalități precum: Iacob C. Negruzzi, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, Nicolae Gane, Alexandru Vlahuță, Mite Kremnitz etc.

Valoarea acestor scrisori rezultă și din scrisoarea lui Ioan Sbiera, care i-a fost profesor lui Eminescu, scrisoare pe care i-a expediat-o lui Titu Maiorescu din Cernăuți, pe data de 3 iulie 1889: „Cât a fost în gimnaziu, Eminescu a fost învățăcelul meu din limba românească și ne înțelegeam foarte bine împreună, era foarte bun și blând băiat, dar n-avea gust la studii serioase și sistematice, lua toate mai pe ușorul, căuta să culeagă floricele, dar nu-i plăcea să-și înghimpe degețelele”³.

Autorul s-a confruntat cu o problemă dificilă pentru că dorea să publice și răspunsurile lui Iacob C. Negruzzi la scrisorile primite.

Torouțiu este fermecat de corespondența din perioada anilor 1878-1906, pe care Mite Kremnitz a avut-o cu Nicu Gane în limba franceză, scrisori pe care le consideră: „...cele mai frumoase din întregul volum. Petrecându-și cei mai fericiți ani

din viață în atmosfera caldă a unei distinse societăți românești, Mite Kremnitz, după ce a plecat în Germania, s-a simțit acolo o străină și nostalgia Carpaților și câmpiilor noastre au întovărășit-o până la sfârșitul vieții”⁴.

Volumul IV din aceste **Studii și Documente Literare**, apărut în anul 1933, cuprinde o INTRODUCERE de 95 de pagini, care scoate în evidență descoperirea unor noi documente interesante, care vor prelunge seria volumelor dedicare *Junimiștilor*, în număr de șase în loc de patru, cât era prevăzut inițial.

O încurajare vine și din partea istoricului literar Perpessiciu, care sugerează să fie publicate și documente mai recente pentru a întregi personalitatea scriitorului M. Eminescu. Volumul acesta a consacrat lui Eminescu peste 300 de pagini, care îl determină pe Torouțiu să afirme: „Cu cât mai mult te adâncești în studierea reliquiilor poetului, cu atât mai variate și se pun problemele, cu atât mai bogat țâșnesc izvoarele, care să-i accentueze actualitatea și să ofere probe ale genialității sale universale”⁵.

Problema ortografiei vechi cu acel **u mut** a fost dezbătută și publicată de Torouțiu în acest volum. Procesul-verbal al *Junimii* legat de acest subiect ortografic a fost obiectul unor discuții agitate în ședința societății de la sfârșitul anului 1871, când acest buclucaș de **u mut** a fost „decapitat în noaptea din 31 decembrie 1871. De la această dată, junimiștii se leapădă de satana, iar secretarul *Junimii*, A.D. Xenopol, redactează procesul-verbal din noaptea aceea, până la rostirea verdictului de condamnare la moarte a lui **u mut**, scriind jumătate din procesul-verbal cu **u mut**, iar restul fără **u mut**”⁶.

¹ *Op. cit.*, Vol. 3, pag. IX.

² *Ibidem*, pag. XIV.

³ *Ibidem*, pag. 116.

⁴ *Ibidem*, pag. XXVIII.

⁵ *Op. cit.*, vol. IV, pag. XV.

⁶ *Ibidem*, pag. XVIII.

Serbarea de la Putna din 1871 a fost un subiect mult discutat în corespondența publicată de Torouțiu.

La inițiativa junilor români din universitățile din țară și străinătate, s-a dat o declarație publicată în mai multe reviste, printre care „Federațiunea” din Budapesta și „Curierul de Iasi” din luna mai 1870. Această declarație, care este publicată integral de Torouțiu, a fost semnată de Nic. Teclu, în calitate de președinte, Petru Pitei, casier și M. Eminescu, secretar. Din acest apel se remarcă următorul pasaj: „La mormântul lui Ștefan, fiii națiunii române își vor pleca genunchii și vor săruta fierbinte țărâna străbună... O urnă antică romană de argint cu inscripțiuni istorice va fi unicul dar pe care junimea română academică îl va depune în memoria gloriosului principe pe mormântul lui în ziua Sântei Marii, an 1870”¹. Data fixată pentru această manifestare, de 1870, a fost zădărnicită de războiul franco-german și amânată pentru 25-27 august 1871.

Scrisorile legate de serbarea de la Putna, publicate de Torouțiu, sunt semnate de M. Eminescu și adresate lui T. Maiorescu și Dumitru Brătianu².

Un interesant studiu făcut de Torouțiu pe 26 de pagini, se referă la viața și activitatea lui Xenopol legată de statuia lui Ștefan cel Mare de la Iași. Torouțiu face următoarea dezvăluire legată de conflictul dintre Iacob Negruzzi și Xenopol, care erau amândoi în comitetul pentru confecționarea acestei statui: „Iacob Negruzzi susținea că Ștefan cel Mare a purtat barbă, Xenopol afirma contrarul, că Ștefan cel Mare se rădea”³.

După mulți ani, episcopul Melchisedec a descoperit *Evangeliarul* de la Umor, făcut cadou de Ștefan cel Mare în 1473 acestei mănăstiri. Pe ultima pagină se afla un

portret al voievodului ras, dar cu mustați. Deci în acest caz Xenopol avea dreptate.

După cinci ani de activitate la aceste studii, apare în anul 1934 **volumul al V-lea**. Și acest volum este dedicat *Junimiștilor*, prin cele opt grupări de scrisori publicate. În centrul acestui studiu, avea să mărturisească Torouțiu, „stă mereu conducătorul spiritual, Titu Maiorescu, și neîntrecutul gospodar, Iacob C. Negruzzi. Iar întreaga, uriașa construcție se razimă pe cei mai puternici stâlpi: Eminescu și Creangă”⁴. Studiul introductiv conține 86 de pagini și se remarcă extinderea reproducerii unor scrisori în facsimil. Aflăm din acest volum că T. Maiorescu, ca prin minune, a putut salva 15.000 de foi scrise de Eminescu, pe care le-a predat *Academiei Române*: „...lăsând urmașilor sarcina și răspunderea alegerii aurului de nisip, grâului de impurități”⁵.

Corespondența lui Ion Creangă este destul de redusă ca număr. Sunt publicate șase scrisori adresate lui T. Maiorescu, alte trei din primul volum adresate lui Iacob C. Negruzzi și alte trei din vol. III, adresate lui I. Slavici și N. Gane.

Epistolele lui Theodor Șerbănescu (1839-1901), din perioada 1876-1901, conțin un militar îndrăgostit de poezie, mai mult decât de cariera militară. Scrisorile lui adresate soției și unor rude dovedesc neastâmpărul aceluia „dor de mare, dor de călătorit”. Ele sunt expediate din Cahul, Plevna, Tulcea, Brăila, Galați, Viena, Buzău, București, unde erau interesele de serviciu. Interesante sunt mărturisirile legate de luptele de la Plevna din 18 noiembrie 1877⁶.

Scrisorile lui Delavrancea, care cuprind un sfert din acest volum, sunt documente sufletești, precum spune Torouțiu: „...de vin istorico-literare, pentru că cu ajutorul lor poți pătrunde în adâncurile sufletești

¹ *Ibidem*, pag. 79.

² *Ibidem*, pag. 82 – 84.

³ *Ibidem*, pag. LXXXVII.

⁴ *Op. cit.*, Vol. V, pag. XX.

⁵ *Ibidem*, pag. XXXVI.

⁶ *Ibidem*, pag. LXVI.

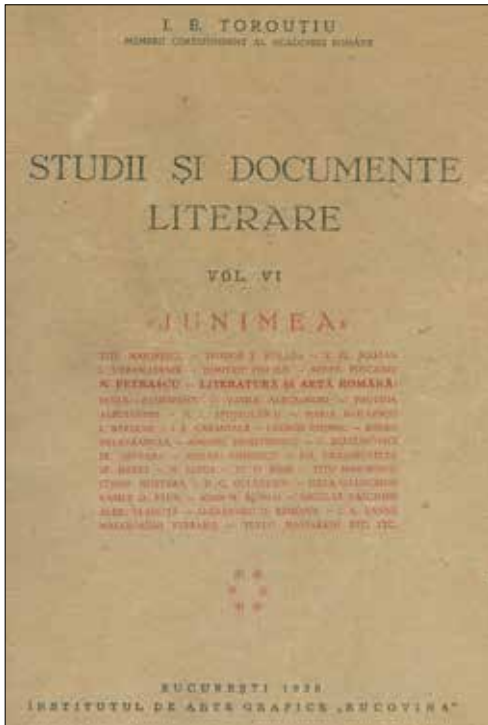

Fig. 2 Volumul VI - 1938

ale creatorului de autentic și nemuritor frumos”¹.

Și Torouțiu încheie acest studiu introductiv al vol. V cu un text ce merită a fi reproduș și citit: „Ceea ce *Biblia* înseamnă pentru cunoașterea lui Dumnezeu și a lumii, caută să însemne *Studiile și Documentele Literare* pentru zeii pământeni ai *Literaturii Românești*, luptători glorioși sau înfrânți în drumul spre izbânda ideii morale și naționale, prin crearea frumosului, pentru desăvârșirea omului”².

Volumul VI, editat în anul 1938, este dedicat tot perioadei *Junimii*, ca urmare a cercetării unor arhive noi primite de la Sextil Pușcariu, Simion Mehedinți, Nicolae Petrașcu și de la filosoful și esteticianul Ion Petrovici.

Introducerea făcută de Torouțiu la acest volum este de 100 de pagini și ne plasează în atmosfera acelor scrisori. Când se referă la T. Maiorescu, este atât de sugestiv și recunoscător încât merită a fi citat: „Grădinar destoinic și îndrăgostit de frumos, Maiorescu a avut tot timpul grija să-și curețe grădina de omizi, să răscolească reavănul pământului de la rădăcina pomilor, dintre care cel mai impunător ca înfățișare, cel mai tânăr ca viață, cel mai bogat și cel mai felurit în roade, pentru săturarea generațiilor din veacuri, Eminescu, a format totdeauna centrul atențiilor”³.

Scrisorile lui T. Maiorescu aduc știri noi, literare și politice. Torouțiu descoperă în aceste scrisori o informație interesantă: „Maiorescu n-a știut multă vreme că a fost bursier al Blajului în timpul studiilor liceale de la *Theresianum* din Viena. Tatăl său nu-i mărturisise toate greutățile bănești ce le-a avut cu educația în străinătate. Titu Maiorescu avea cunoștința de ajutoarele primite de la Știrbei. Până în anul 1910 nu aflase că preoțimea din Blaj îi acordase o bursă din *Fondul Ramonțai*. Cu prilejul sărbătoririi sale, în 1910 (împlinea 70 de ani), Maiorescu află de la pr. Ilie Dăianu că a beneficiat de o bursă din Blaj” și face tot posibilul să afle de la Mitropolia de Alba Iulia și Făgăraș care este suma primită, pentru a o restitui Blajului, în scopul ca și alți tineri meritoși să beneficieze de aceste fonduri⁴.

Schimbul de scrisori dintre Sextil Pușcariu și Dimitrie Onciul, din perioada anilor 1909-1910, scot la iveală lupta crâncenă care s-a dat pentru a smulge guvernului din Viena dreptul românilor de a avea la Universitatea din Cernăuți o catedră de *Istoria Românilor*. Acest demers s-a finalizat cu succes datorită celor doi, care au tratat cu abilitate înființarea acestei catedre,

¹ *Ibidem*, pag. LXXXI.

² *Ibidem*, pag. LXXXVI.

³ *Op. cit.*, Vol. VI, pag. XXI.

⁴ *Ibidem*, pag. XXVII.

unde timp de patru ani a predat și prof. Ion Nistor¹.

Aflăm cu bucurie și faptul mărturisit de Torouțiu, legat de acordarea unui premiu academic: „Titu Maiorescu, în anul 1906, a stăruit în fața forului *Academiei Române* să se acorde premiul Năsturel-Herescu tânărului Octavian Goga, pentru volumul său de poezii, naționale și patriotice”².

Arhiva lui **Nicolae Petrașcu** a fost publicată în trei capitole: corespondența cu Duiliu Zamfirescu, care cuprinde peste 120 de pagini, scrisori adresate lui N. Pătrașcu, și, în final, corespondența primită de la directorii publicațiilor periodice din Italia și Franța. Aflăm din această corespondență că D. Zamfirescu „își exprima foarte rar păreri despre personalități artistice, culturale sau politice din Italia. Scriitorul trăiește mai mult în trecut și-și petrece timpul prin muzee”³.

Mai aflăm din acest volum și corespondența pe care a avut-o N. Petrașcu cu celebra divă româncă Hariclea Darclee, care îi scrie în anul 1935, la vârsta de 75 de ani: „După o suferință de câteva luni la Milano, vă trimit câteva documente despre cariera mea. Mă aflu de patru luni la Sanatoriul din Lombardia... Sufăr foarte mult din cauza unui reumatism nevromuscular”⁴.

Torouțiu avea să-l roage cu insistență pe N. Petrașcu să scrie o biografie, la care acesta mărturisește: „...să scriu o biografie a mea pentru a o pune la începutul volumului corespondenței, ba chiar cât mai larg cu putință. Îl satisfac și în privința aceasta cu greutatea pe care o simte oricine când e nevoit să vorbească despre dânsul”⁵.

Așa a beneficiat Torouțiu de această biografie scrisă pe 153 de pagini, deosebit

de interesantă. Aflăm cu acest prilej că N. Petrașcu este născut la Tecuci în data de 6 decembrie 1859, de Sf. Neculai, pe care l-a preluat ca nume. Din biografia deosebit de interesantă, merită a fi semnalat momentul când *Ateneul Român*, în anul 1896, a dat un festival de gală în amintirea lui V. Alecsandri. Cu acest prilej s-a dezvelit bustul lui V. Alecsandri, executat de sculptorul I. Georgescu. Un moment emoționant a fost atunci când la dezvelirea bustului lui Alecsandri a participat și Regele Carol I: „... atât de cumpătat și de măsurat în vorbele și mișcările lui, s-a sculat un moment în picioare, aducând parcă prin aceasta o recunoaștere, o închinare a Țării însuși bardului național... Avea o admirație desăvârșită pentru Alecsandri, pe care-l punea deasupra tuturor”⁶.

Cu **volumul VII** începe publicarea scrișorilor din perioada curentului Sămănătorist în literatura și cultura românească. Au fost publicate scrișorile primite de Nicolae Iorga, întemeietorul curentului sămănătorist. Torouțiu avea să mărturisească în prefață la volum: „N. Iorga nu numai că a binevoit să-mi pună la dispoziție scrișorile care i s-au adresat între anii 1890-1934, ci a găsit și timp să revadă ultima corectură a textelor, ajutând în acest mod ca lucrarea să nu apară cu erori, care ar fi alterat înțelesul originalelor”⁷.

Evident, Torouțiu avea să facă referiri la acest curent, sămănătorist, care este perceput de autor astfel: „N. Iorga, în strânsă colaborare cu A.C. Cuza, semnalează prăpastia care desparte păturile de jos de conducătorii politici și cărturari... În corespondența lui N. Iorga apare un bogat material de la studenți, învățători și preoți, din lumea măruntă a satelor, uitată de Dumnezeu”⁸.

¹ *Ibidem*, pag. XLII.

² *Ibidem*, pag. L.

³ *Ibidem*, pag. LXXIII.

⁴ *Ibidem*, pag. 428.

⁵ *Ibidem*, pag. CIII.

⁶ *Ibidem*, pag. CLXXXII.

⁷ *Op. cit.*, Vol. VII, pag. X.

⁸ *Ibidem*, pag. XIII.

Scrisorile din aceste volume vor „reînvia figurile unor dispăruți și prea curând uitați, vor contribui la cunoașterea mai sinceră a unor scriitori din generația de după 1890 și la conturarea personalității lui N. Iorga”¹.

Practica utilizată la toate volumele este ca *introducerea* și adnotările făcute de Torouțiu să servească necunoscătorilor acestei epoci, iar celorlalți el le oferă documentul, cu speranța ca, utilizându-l, să scoată din el adevărul².

Legăturile lui N. Iorga cu străinătatea au făcut să se adune un impresionant număr de scrisori, pe care Torouțiu le va publica în volumele următoare, cu traduceri-le respective.

În admirația sa față de N. Iorga, Torouțiu îl pune în valoare printr-un discurs ținut la o adunare a *Ligii Culturale* din Galați, în anul 1915, discurs din care rezultă unitatea românilor de pretutindeni: „Suntem un trup, ne înfățișăm toți laolaltă, ca un mândru și roditor pom, care se înalță în mijlocul livezii omenirii. Ramuri din acest pom se întind și în țară străină. Am fost generoși, am lăsat ca alții să culeagă roade din pomul nostru”³.

O scrisoare interesantă prezintă relația pe care a avut-o N. Iorga cu Xenopol: „La serbarea *Unirii* din sala Universității ieșene, N. Iorga s-a dus la fostul său profesor A.D. Xenopol și a pus capăt neînțelegerilor. Scrisoarea lui Xenopol din 29 ianuarie 1909 este emoționantă și plină de adânc înțeles pentru ceea ce trebuie să fie viața oamenilor de știință”. Xenopol avea să încheie scrisoarea cu următoarea frază: „Cu frățească strângere de mână, fostul d-tale profesor, care te-a iubit chiar și atunci când eram certați”⁴.

Din corespondența lui N. Iorga cu primul slavist român de talie europeană, Ioan Bogdan, au rămas peste două sute de scrisori, pe care Torouțiu le publică integral.

O interesantă prezentare o face acesta publicând titlurile lucrărilor lui N. Iorga, care privesc pe românii de sub stăpânire străină. Lucrările se referă la Basarabia (27), Bucovina (24) și Transilvania (85)⁵.

Torouțiu prezintă o acțiune a unui filo-român, profesorul ceh Iaroslavaus Kramerius, care are o legătură interesantă cu personalitatea lui N. Iorga: „Mazilit încă în tinerețe din patria sa și trimis în colonia bucovineană din imperiul austriac, acest profesor, cunoscut și ca traducător în nemțește al nuvelor lui Nicolae Gane, a comandat la Praga milioane de mărci poștale cu chipul lui Nicolae Iorga, într-o execuție tehnică minunată, pe care le-a împărțit românilor bucovineni. Pe fiecare scrisoare sau carte poștală, alături de chipul lui Franz Iosef, se așeza cuviincios cel al lui N. Iorga”⁶.

Volumul VIII are un motto semnat de Torouțiu, dedicat „preoților cu crucea-n frunte: Augustin Bunea, Constantin Morariu, Alexei Mateevici, care au slujit în altarul Domnului și al Neamului cu arzătoare iubire pentru poporul lor, fără ură față de alte neamuri, din partea celui care i-a cunoscut pe tustrei și care adună cucernic crâmpie din gândurile lor, ca să nu se uite lucrurile și cursul țării... Pios Omagiu. I.E.T. ”.

Acest volum, apărut în anul 1939, cuprinde scrisorile adresate lui N. Iorga din perioada 1890-1934, de la oameni de știință sau politici, poeți sau prozatori. În **INTRODUCERE**, Torouțiu prezintă un studiu pe 31 de pagini, legat de această colecție de scrisori.

Scrisorile provin „De la românii de pretutindeni, din țările locuite de ei, din pământuri cu popor, grai, tradiție și port

¹ *Ibidem*, pag. XIV.

² *Ibidem*, pag. XV.

³ *Ibidem*, pag. XXXIII.

⁴ *Ibidem*, pag. LVIII.

⁵ *Ibidem*, pag. LXI-LXXII.

⁶ *Ibidem*, pag. LXXV.

românesc, indiferent dacă, în fluxul și re-fluxul istoriei, voința celui mai tare a mutat pietre de hotare de ici până acolo și i-a silit să trăiască despărțiți. Spiritul, în schimb, n-a cunoscut granițe....Popoarele cu sănătate fizică și morală, amețite doar de lovitură, rabdă cu stoicism și răspund în liniște: mai toarnă în pahar, mai toarnă venin, vrăjmaș hain, că mai este loc pentru suferință..."¹.

Acestea sunt acordurile care se desprind din scrisorile primite de N. Iorga, pe care Torouțiu le definește ca o țintă pentru dezrobirea fraților și întemeierea statului român.

Intenția lui Iorga de a susține o conferință la Câmpulung, în data de 12 ianuarie 1909, la invitația Soc. „Școala Românească” din Câmpulung - Bucovina, sub dominație austriacă, a determinat pe contele Francisc Bellegarde, deputat în Parlamentul imperial, să interzică vizita lui Iorga. Corespondența între cei doi este deosebit de interesantă și este publicată în acest volum².

Torouțiu este inspirat când publică în INTRODUCERE portretele descrise de Iorga ale unor personalități din Bucovina, precum Constantin Morariu (preot la Pătrăuți), Constantin Alimăneștianu, prof. Vasile Lițu, Ion Grămadă, ardeleanul Augustin Bunea, cu toții decedați atunci când Iorga scria despre ei³.

Corespondența este impresionantă și prin personalitățile cu care corespundea Iorga. Printre aceștia menționăm pe lăncu cavaler de Flondor, Ion I.C. Brătianu, Vintilă Brătianu, Ion G. Duca, Vasile Goldiș, Paul Gore, Alexandru Marghiloman, Dumitru C. Moruzzi, Augustin Bunea etc.

A urmat, în anul 1940, publicarea **volumului al IX-lea**, care poate fi considerat un omagiu adus lui **Simion Mehedinți**

(1868-1962), pentru că sunt publicate scrisorile marelui geograf român.

Torouțiu face o introducere pe care o intitulează „La o nouă răspântie”, unde prezintă succesiunea etapelor în care S. Mehedinți ajunge să conducă viața „Convorbirilor Literare”. După o perioadă substanțială de conducere a acestei reviste de către Iacob C. Negruzzi, 1 martie 1867-1 mai 1893, responsabilitatea materială și spirituală a revistei a fost dată în seama unor comitete până în anul 1906, când s-a revenit la vechiul principiu de conducere a unui singur director.

La 1 ianuarie 1907, direcția revistei „Convorbiri Literare ” a fost încredințată lui Simion Mehedinți, care o conduce până la 1 ianuarie 1923. Așa se explică bogata corespondență purtată de S. Mehedinți cu literați, artiști și reprezentanți ai științei din țară și din străinătate, corespondență care a fost publicată de Torouțiu în acest volum IX.

Simion Mehedinți, ca geograf, era fascinat de personalitatea lui Titu Maiorescu pe care Torouțiu o descrie astfel: „Sentimentele față de Maiorescu, admirația lui atinge gradul de zeificare, nu din interes, nu din adulterie, ci din sinceră convingere că apariția lui Titu Maiorescu în evoluția culturii românești înseamnă o binefacere cerească și un semn hotărâtor pentru destinul națiunii românești”⁴.

O explicație convingătoare a lui Torouțiu privind necesitatea publicării acestor scrisori rezultă din următorul text: „Din această literatură epistolară înfățișăm cititorului, care caută adevărul, care întreabă. Se vor întâlni pagini de tristețe și rânduri de bucurie. Le citim pe toate cu aceeași pietate, cum citește preotul din ușa altarului pomenind sfinții ca și pe cei care au greșit, ori cu gândul, cu cuvântul sau cu fapta, iar omului superior S. Mehedinți, care

¹ *Op. cit.*, Vol. VIII, pag. XIII.

² *Ibidem*, pag. XV-XVII și 25.

³ *Ibidem*, pag. XXII-XXX.

⁴ *Op. cit.*, Vol. IX, pag. X.

a păstrat această bogăție de hârtii vechi și a încuviințat a le răspândi prin tipar, noi precum și cei care ne vor urma după sute și sute de ani trebuie să-i fim recunoscători și să-i mulțumim și aici din toată inima. Pentru că aceste hârtii vechi sunt ca și o vi-oară bună, care pe cât devine mai veche, pe atât câștigă în preț, deoarece sunetele tainice sunt mai trainice, mai duioase, mai puternice în vibrații și mai pătrunzătoare în sufletele predispuse la contemplare și adâncire în trecut, ca să ajute luminarea întunericului din calea necunoscută a viitorului¹. Această superbă justificare a necesității de a fi păstrate și publicate scrisorile importante a fost scrisă de Torouțiu la București, în data de 15 ianuarie 1946.

O abordare interesantă făcută de Torouțiu în INTRODUCERE, constă în definirea noțiunii de *istorie* și *istoriografie*, pe care încearcă să o explice cu multe detalii. Și conducerea redacțională a revistei, „**Convorbiri Literare**” este foarte bine conturată prin informații privind persoanele care au fost la conducerea ei:

- Iacob C. Negruzzi din 1 martie 1867 – 1 mai 1893;
- Iacob C. Negruzzi din 1 mai 1893 – 1 ianuarie 1895;
- - 1 ianuarie 1895 – 31 decembrie 1899, Comitetul de conducere se compunea din următorii membri: Teohari Antonescu, Nicolae Basilescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Mihai Dragomirescu, Dimitrie Evolcescu, I.S. Floru, Petre P. Negulescu, I.A. Rădulescu-Pogoneanu, Fr. Robin;
- - 1 ianuarie 1900 – 31 dec. 1901. La comitetul de mai sus se adaugă: Gr. Antipa, I. Bogdan, D. Bungețeanu, C. Litzica, P. Missir, L. Mrazec, A. Naum, D. Onciu, Șt. Orășanu, Ermil Pangrați, I. Paul, Al. Philippide, M. Săulescu, N. Voinov, N. Volenti;

- 1902 – 1906, director I. Bogdan;
- 1907 – 1923, director Simion Mehedinți;
- 1924 – 20 februarie 1939, director Al. Tzigara-Samurcaș;
- 20 februarie 1939 – 1944, director I.E. Torouțiu.

Prin faptul că Torouțiu a preluat conducerea revistei, era normal să facă o analiză retrospectivă privind strategia redacției: „S-a ținut seama de sfaturile lui T. Maiorescu privind studiile istorice, care au adus un aport considerabil prin I. Bogdan, D. Onciu, N. Iorga, Al. Lapedatu, cât și cele lingvistice prin B. Petriceicu-Hasdeu, Ovid Densușianu și Sextil Pușcariu. Așa a devenit cu timpul un organ oarecum universitar și academic”².

Criteriile practicate de S. Mehedinți privind alegerea colaboratorilor la revistă sunt mărturisite de Torouțiu: „S. Mehedinți îi va cerceta numai dacă au sau nu vocație. Criteriul alegerii între colaboratori va fi însă cel vechi: desăvârșita libertate în marginile talentului și onestității științifice”³.

În introducerea **volumului X**, Ilie Torouțiu este inspirat să publice întâlnirea lui cu N. Iorga privind publicarea scrisorilor legate de perioada „Semănătorului”. Această întâlnire începe cu o mărturisire: „N. Iorga și-a exprimat dorința să stea de vorbă cu îngrijitorul acestei colecții de documente, și pentru acest scop a fixat ora de întâlnire, la dânsul acasă, în odaia sa de lucru”⁴.

După ce este întrebat de N. Iorga dacă mai are multe scrisori ale *Junimiștilor*, evident în dorința sa să fie publicate și scrisorile sale legate de *Sămănătorism*, Torouțiu a explicat cu multă eleganță cum face rost de aceste scrisori: „Pe măsură ce un boier cu blazoane și hrisoave s-a convins de seriozitatea studiilor d-v privitoare la genealogia altuia, s-au hotărât și alții să vă pună

² *Ibidem*, pag. XXV.

³ *Ibidem*, pag. XXVI.

⁴ *Op. cit.*, Vol. X, pag. IX.

¹ *Ibidem*, pag. XI – XII.

la dispoziție arhivele pentru a le studia și pentru a publica din ele ceea ce contribuie la cunoașterea trecutului nostru: Cantacuzinii, Callimachi, Sturdza, Ghica, Știrbei, P.P. Carp etc. Până acum mai am câteva arhive de la N. Petrașcu și Dimitrie Onciul¹.

N. Iorga avea să facă o apreciere elogiasă la adresa studiilor și documentelor publicate de Torouțiu: „Ce ai întreprins d-ta prin colecție este o adevărată ctitorie a istoriei și culturii noastre, iar lor le-ai făcut un mare serviciu: erau morți și i-ai dezgropat, i-ai reînviat...”².

Și în acest **volum X**, Torouțiu face consemnări interesante legate de corespondența primită de N. Iorga, în prefața intitulată laconic „INTRODUCERE”: „Îndemnul lui N. Iorga, în programul *sămănătorist*, ca scriitorii să se orienteze către viața de la sate, unde subiectele noi, de primenire a literaturii, se întâlnesc cu variate aspecte de la cea mai sărăcăcioasă colibă până la gospodăria înstărită, acel îndemn vine din învățăminte istorice, de la Kogălniceanu și Eminescu... Prospețimea substratului literar va evidenția sufletul autentic românesc și va înfățișa prin creațiuni artistice un mai pronunțat caracter de originalitate, în măsură să deștepte interesul istoriei literaturii universale mai mult decât mediul urban... În dragostea pentru pământ a țaranului de pretutindeni, în grija sa pentru animale și uneltele, care îl ajută la răsturnarea brazdei, în hotărârea îndârjită de a-și apăra, cu prețul vieții, fiecare palmă de ogor, scriitorii nu mai trebuie să-și chinuie spiritul inventiv, de vreme ce aici găsim tocmai acele elemente care corespund epicei din maturitatea scrisului și creațiunii literare... Climatul rustic oferă în linii mari teren bogat pentru valorificarea talentelor”³.

Torouțiu avea să caracterizeze astfel scrisorile primite de N. Iorga la finalul

acestei INTRODUCERI: „Dată fiind personalitatea enciclopedică a lui N. Iorga, scrisorile din acest volum, deși vin de la 168 de autori, sunt în marea lor majoritate în contradicție cu atributul colecției. Prea puține sunt documente literare. Cele istorice precumpănesc, apoi vin cele de ordin cultural, politic și unele chiar numai de interes local, trecător... Cu privire la selecționare, s-a căutat să se evite orice discuție în contradictoriu cu N. Iorga”⁴.

Ca să nu intre în conflict cu Iorga, Torouțiu a creat o strategie privind publicarea acestor scrisori: „Ca fiecare autor să fie urmărit în întregimea arhivei epistolare, de la cel dintâi contact cu N. Iorga și până la cea din urmă scrisoare, pentru ca în acest chip să rezulte o imagine cât mai desăvârșită și nu fărâmițată prin risipirea scrisorilor în diferite volume. A fost apoi consensul ca scrisorile de la oameni în viață să nu se tipărească... Numai într-un caz am fost categoric, respingând de la publicare scrisorile care conțineau batjocuri, invective și amenințări la adresa lui N. Iorga”⁵.

Volumul XI este consacrat în exclusivitate scrisorilor primite de **Simion Mehedinți**, care a fost directorul revistei „Convorbiri Literare” în perioada anilor 1907-1923. Torouțiu, impresionat de aceste scrisori din care multe se referă la probleme etimologice și fonetice, simte necesitatea să redacteze pe 17 pagini un studiu privind evoluția dicționarului românesc.

Amintește de intervenția Regelui Carol I, în patru ședințe din Academia Română (1884, 1891, 1894 și 1905), unde susține necesitatea elaborării cât mai urgente a unui dicționar, fiind și îngăduitor în final: „perfectiunea dicționarului are mai puțină însemnătate decât ființa lui”⁶.

Dar Torouțiu trece în revistă cronologic elaborarea acestor dicționare, și scoate

¹ *Ibidem*, pag. X.

² *Ibidem*, pag. XI.

³ *Ibidem*, pag. XIII-XIV.

⁴ *Ibidem*, pag. XXIV.

⁵ *Ibidem*, pag. XXIV.

⁶ *Op. cit.*, Vol. XI, pag. XIII.

în evidență conflictele dintre etimologi și fonetiști:

Dicționarul lui A.T. Laurian și I.C. Masim, pe care îl consideră, pe bună dreptate, că „nu corespunde cerințelor științei, deși au terminat-o cu mult zel.

Dicționarul lui B.P.-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, care după 13 ani a scos numai trei volume și a ajuns la începutul literei B.

Al. Philippide a adunat material, dar fără să domine imensitatea lexicală, renunțând în final.

Dicționarul Limbei Române al lui Sextil Pușcariu, apare pentru primele șase litere în anul 1913.

Sunt amintite și *Enciclopediile* lui C. Diaconovici, apărute în perioada anilor 1930-1940¹.

O interesantă scrisoare este publicată de Torouțiu, scrisă de August Scriban, adresată lui Simion Mehedinți, prin care îi solicită „să se desbure de ortografia Academiei Române, pentru că acolo domnește încă curentul latinist”.

August Scriban, autorul unui dicționar care a apărut în anul 1939, sugerează celor de la *Convorbiri Literare* să publice „sumarele tuturor revistelor științifice din România și din străinătate”².

Inedită este scrisoarea arhimandritului Visarion Puiu (1879-1964), expediată din Episcopia din Galați în 1909. În scrisoare avea să mărturisească: „Vă trimit alăturat un articol ce cuprinde câteva impresii de la cea mai mare și însemnată mănăstire din Țară – de la mănăstirea Neamțului”³.

Acest volum conține la sfârșit 35 de pagini cu note explicative, pe care Torouțiu le considera necesare legate de persoanele semnalate în scrisori.

Ultimul **volum XII**, cu scrisori pe care le-a primit N. Iorga, apare în anul 1940,

când istoricul este asasinat. Din acest motiv, Torouțiu are un început de volum pe care îl intitulează „PE URMELE MARELUI DISPĂRUT”.

Torouțiu avea să scrie: „A trăit cea mai eroică viață de scriitor și vorbitor, luptând pe toate fronturile spirituale, în toate secțiile științei și culturii românești, pentru afirmarea Neamului și Patriei, pentru drepturile de mileniu asupra pământurilor noastre, pentru apărarea limbei, pentru creșterea prestigiului nostru în mijlocul celorlalte popoare și în lume, și care s-a săvârșit în apoteoză de martir”⁴.

Acest volum cuprinde 142 de scrisori primite de Iorga în perioada 1890-1934. Cea mai veche scrisoare este datată din 1891, când N. Iorga era student la Iași, începând cariera sa publicistică. Însă cea mai nouă scrisoare este datată din 1917 și este primită de la Al. Vlahuță. Scrisoarea este interesantă pentru că este vorba de o donație: „Am bucuria de a-ți putea trimite și eu 200 de lei pentru fondul orfelinatului ce se va înființa în Vălenii de Munte. Era în banii aceștia o modestă plată pentru bunele îngrijiri medicale ce mi-a dat, cât am fost bolnav, distinsul doctor Dimitrie Ionescu. D-sa n-a vrut să-i primească. Din ce în ce mai mult te iubesc și te admir. Al. Vlahuță”⁵.

O trecere în revistă a activității științifice a lui Vasile Pârvan este prezentată de Torouțiu și datorită numărului mare de scrisori primite de N. Iorga. Referitor la scrisorile lui V. Pârvan, Torouțiu avea să confirme că „sunt simbolice pentru anii de orientări și frământări, 1906-1912”⁶.

La finalul acestor **XII volume**, Ilie Torouțiu avea să mărturisească efortul depus pentru editarea acestor scrisori: „În retrospectiva celor aproape cincisprezece ani măcinați cu îndărătnică trudă dea-

¹ *Ibidem*, pag. XIV-XXIV.

² *Ibidem*, pag. 26

³ *Ibidem*, pag. 433

⁴ *Op. cit.*, Vol. XII, pag. IX

⁵ *Ibidem*, pag. 398

⁶ *Ibidem*, pag. XXII

supra hârtiilor vechi, care au cerut să fie deslușite și apoi înmulțite prin meșteșugul tiparului, ca să nu se piardă istoria țării, și la trecerea sub ochi a celor 7.250 de pagini (6.000 de pagini de scrisori și 1.250 de introducere, note și indici), gândul nostru se înalță cu rugă de mulțămire spre Cel Atotputernic și Prea Îndurător, Care ne-a dăruit anii, sănătatea fizică și morală, ca să putem duce la bun sfârșit această lucrare; apoi se îndreaptă gândul cu recunoștință către *Academia Română*, care ne-a dat învoirea să cercetăm și să publicăm ce am crezut că-i necesar din secția de autografe; către toți care ne-au încredințat arhive particulare și către prietenii care ne-au ajutat cu facerea corecturilor, cu arătarea unor greșeli, precum și către criticii malițioși, de la care am reținut îndreptările și am lăsat în sarcina lor răutățile¹.

În final apare un mesaj filosofic cu accente istorice și patriotice pe care bucovineanul Ilie E. Torouțiu le transmite cititorilor: „Cu iubire pentru **Neamul** nostru și pentru **Patria** pământurilor noastre, care au fost din moși-strămoși și fără ură față de alte neamuri și față de alte credințe, am lăsat să intre în această colecție oricine a avut ceva de spus, de interes istoric. Unele scrisori aduc lumină, altele pot supăra grupuri ideologice sau etnice. Pe istoriograf nu-l ține pe loc bucuria unuia și nu se împiedică de întristarea altuia².”

Volumul al XIII-lea din colecția de „Studii și Documente Literare” pune la îndemâna cercetătorilor cuprinsul sinoptic, în ordine alfabetică și cronologică, al tuturor autorilor întâlniți cu scrisorile lor în această serie.

După cuprinsul sinoptic urmează indicele general pentru volumele I-XII, așa încât cercetătorii să fie în măsură a se ori-

enta cât mai ușor și cât mai repede cu ajutorul unui singur volum. Acest cuvânt de încheiere a fost scris de I.E. Torouțiu la 28 septembrie 1945³.

Ca urmare a primelor volume din colecție, la 7 aprilie 1934, I. E. Torouțiu este ales membru activ al *Societății Scriitorilor din România* și va fi premiat în același an cu premiul pentru critică „Ștefan I. Costacopol”, în valoare de 6.000 de lei. Mulțumind pentru acest premiu, el propune înființarea unui nou premiu literar, care să fie acordat pentru o lucrare apărută în 1934, care să reflecte specificul național, donația lui fiind în valoare de 12.000 de lei⁴.

Perpessicius, după apariția primului volum, remarca faptul că „volumul întrunește toate condițiile unei lucrări moderne, mai exact occidentale. Profunzimea de note explicative și indice sistematic, ușor maniabil, completează meritele acestei lucrări și-i dau toate atributele unui veritabil instrument de cultură⁵.”

Și Camil Petrescu a fost impresionat de primele trei volume, care în anul 1933, erau deja publicate: „El considera că această operă înseamnă o mare bucurie, că documentele prezentate, completate cu un imens volum de note, sunt caracteristice pentru o mentalitate, aceea de cărturar român, și regretă că Torouțiu nu a lucrat în mediul universitar⁶”

Faptul că G. Călinescu îl ignoră total în *Istoria Literaturii Române de la origini până în prezent* are două explicații:

Torouțiu, avea să consemneze T. Dracea, folosind un material documentar prețios prin bogăția și autenticitatea lui, mânuit cu răbdare și disciplină, răstoarnă rând pe rând inexactitățile și exagerările operei lui Călinescu, cu liniștea chirurgului care vrea cu orice preț să vindece pe de-a

³ *Op. cit.*, Vol. XIII, pag. 7.

⁴ *Oltea Preluca*, *Op. cit.*, pag. 20.

⁵ *Ibidem*, pag. 14.

⁶ *Ibidem*, pag. 19.

¹ *Ibidem*, pag. X

² *Ibidem*, pag. XI.

Fig. 3 Locuința familiei Ilie Torouțiu de pe str. Argentinei nr. 39

întregul rana de puroi. El a urmărit, mai presus de orice, restabilirea adevărului¹.

Criticul literar Petru Iroaie (1907-1984), bucovinean și el, face următoarea dezvăluire: „...cazuri de falsificare a adevărului istoric, de plagiat grosolan. Călinescu plagiază curent, împăunându-se cu osteneala și înțelepciune străină”².

În anul 1936, Torouțiu publică *Pagini de istorie și critică literară*. În acest volum, el înfățișează două categorii de cercetători: cei aplecați asupra studiului minuțios, care-și verifică repetat orice informație, și cei care utilizează osteneala altor cercetători, fără ca să citeze, care mistifică sau plagiază în modul cel mai evident³.

Așa se poate explica faptul că G. Călinescu îl ignoră total pe Torouțiu din lucrarea lui de *Istorie a Literaturii Române*.

Activitatea rodnică și eficientă a modestului profesor bucovinean I.E. Torouțiu a fost recunoscută și prețuită de opinia publică, iar *Academia Română* l-a ales, în 26 mai 1936, membru corespondent⁴.

În data de 12 ianuarie 1940, Torouțiu prezintă, în cadrul *Academiei Române*, o comunicare legată de aniversarea a 100 de ani de la nașterea lui Theodor Șerbănescu.

Tot legat de *Academia Română*, merită a fi semnalată donația de zece milioane de lei ca prim ajutor pentru subvenționarea publicării *Catalogului periodicelor românești* oferite de Torouțiu⁵.

În data de 21 martie 1946, acesta donează *Academiei Române* 50 de dosare originale de la curțile marțiale austro-ungare, dosare ale unor învinuți de manifestări de simpatie pentru Regatul României⁶.

Din nefericire, nori negri au întunecat cerul din privirile românilor. Adusă din răsărit, cu ciubote de bolșevic, ideologia comunistă va răsturna scara de valori a societății românești⁷.

În urma unui decret-lege din 1945 privind epurarea, Ilie Torouțiu n-a mai avut dreptul să publice lucrări și studii, iar în toamna anului 1948 a fost exclus abuziv din *Academia Română*. Încă din anul 1946, colecționarul și editorul E. Torouțiu, a decis să doneze întreaga sa arhivă și bibliotecă *Academiei Române*. Cu ajutorul lui Ciprian Rațiu, o rudă a soției, soții Torouțiu au realizat un inventar al manuscriselor. Lucrarea a fost dactilografiată în două exemplare și soții Torouțiu au lăsat prin testament ca după moarte Ciprian Rațiu să depună întreaga arhivă și cărți la *Biblioteca Academiei Române*.

⁴ ȚUGUI, Pavel. Op. cit., pag. 1.

⁵ RUSU, Dorina N. *Istoria Academiei Române în date*. București: Editura Academiei Române, 1997, p. 314.

⁶ *Ibidem*, pag. 314.

⁷ PRELUCA, Oltea. Op. cit., p. 30.

¹ *Op. cit.*, pag. 27.

² *Ibidem*, pag. 21.

³ *Ibidem*, pag. 21.

În acei ani, unul din directorii Bibliotecii Academiei Române era și Ion Crișan, fost șofer al Anei Pauker, instalat de rusofilul Mihai Roller¹.

I.E. Torouțiu este cel care întronează statornic obiceiul ca tot ce se editează să fie ulterior depus la Academie.

Distinsul critic literar **Nicolae Georgescu** avea să scotă în evidență ultimele zile din viața soților Torouțiu: „Intransigentul I.E. Torouțiu a avut o soartă tristă, după ce a dăruit culturii române atât de mult, a dorit, la un moment dat, să oprească darul, să-l ascundă pentru vremuri mai bune: nu avea încredere în cei care-l primesc, îi era teamă să nu otrăvească acest dar”².

Nicolae Georgescu a luat legătura cu un cercetător de la Muzeul Literaturii Române, Lucian Chișu, de la care a obținut următoarele informații: „I.E. Torouțiu a avut o moarte groaznică, s-a sinucis, împreună cu soția sa, în 1953, în urma unei percheziții efectuate de Securitate. Își zidise complet o odaie a casei (stătea pe strada Argentina, nr. 39), punând înăuntru arhiva personală, când Securitatea a venit, a dărâmat zidul, a recuperat hârtiile, lăsând în urmă pe cei doi soți în pragul disperării”³.

Cercetările lui N. Georgescu au continuat prin consultarea cercetătorului Lucian Chișu, care îi pune la dispoziție patru scrisori ale lui Torouțiu adresate lui Perpessicius din timpul războiului. În scrisoarea din 22 oct 1947, Torouțiu scria: „Trec la cealaltă lucrare; volumele 14-25 din „Studii și documente literare”, dintre care 4 cuprind arhiva inedită a lui T. Maiorescu, 4 volume din arhiva lui Sextil Pușcariu, 2 volume despre vechi și noi junimiști, 2 volume diverse. Volumul 26 cuprinde un indice

general pentru volumele 14-25 și un sumar sinoptic... În mai puțin de un an, voi fi predat circulației colecția întregă de 26 de volume. Iată, așadar, ce zidiseră în casa lor soții Torouțiu: arhiva lui Maiorescu și Pușcariu”⁴.

Tot N. Georgescu se întreabă, pe bună dreptate: „Unde se află acum toate aceste arhive luate în 1953 de către Securitate din casa familiei Torouțiu?”⁵

În anul 1988, se pare că se percepea un oarecare dezgheț în atitudinea față de bucovineanul Torouțiu. Sub egida Inspectoratului Școlar din Suceava, a fost organizată o sesiune de referate și comunicări științifice în zilele de 10-11 iunie 1988, consacrate aniversării centenarului celor doi bucovineni pasionați de cultura română, Leca Morariu și Ilie E. Torouțiu.

La **Solca**, la Liceul „Tomșa Vodă”, acasă la Torouțiu, au prezentat comunicări mai mulți profesori și muzeografi⁶.

În data de 3 iulie 1990 Adunarea generală a *Academiei Române* hotărăște repunerea în drepturi a unor membri titulari, corespondenți și de onoare, cărora li s-a retras această calificare în august 1948. Printre cei reabilitați se află și: criticul, istoricul literar, folcloristul și traducătorul Ilie E. Torouțiu (1888-1953), membru corespondent din 26 mai 1936⁷.

„Nu se vor găsi cuvinte de aducere aminte, multă vreme, pentru un om care n-a avut altă vină decât aceea de a fi crezut cu putere în geniul poporului său și în înțelepciunea țaranului bucovinean, înțelepciune ce i-a curs, ca o sevă, prin vene”, avea să scrie Oltea Preluca în frumosul articol dedicat lui Torouțiu.

¹ *Ibidem*, pag. 30.

² GEORGESCU, Nicolae. Cu Veronica prin infern. Iași : Editura Princeps Edit, 2008, pag. 118.

³ *Ibidem*, pag. 119.

⁴ *Ibidem*, pag. 121.

⁵ *Ibidem*, pag. 121.

⁶ *Ibidem*, pag. 37.

⁷ Dorina Rusu, Op. cit., pag. 478.

SPUNE POVESTEA POTRIVITĂ

ARTA POVESTIRII – PATRU ELEMENTE-CHEIE

(Fragment din cartea
Arta povestirii în afaceri: un ghid pentru lideri)

Stephen DENNING

Rezumat: *Un subiect simplu dar puternic: cum să spui povești. Autorul, Stephen Denning¹, dintr-un impuls practic și pedagogic ne arată cum să folosim arta povestirii în activitatea instituțională. Schiatul se învață schiind, cântecul cântând, povestitul spunând povești. Autorul explică principiile fundamentale ale povestitului, evidențiază capcanele de ocolit, ne învață cum să accelerăm procesul învățării prin care ca să ne dezvoltăm abilitățile de povestitor. Conținutul este organizat pe patru dimensiuni – Stil, Adevăr, Pregătirea, Prezentarea – patru elemente-cheie ale artei povestirii – adevărate tutoriale de elaborare și prezentare a poveștii organizaționale.*

Cuvinte-cheie: *povestea organizațională; arta povestirii; principiile povestitului, elementele-cheie ale povestirii; capcanele povestitului; abilitățile povestitorului; elaborarea poveștii, prezentarea poveștii.*

*Cine știe de ce anumite note muzicale
îl pot tulbura pe ascultător, iar
aceleași note, ușor rearanjate, sunt
neputincioase? (Strunk și White)*

Care este povestea potrivită? E o întrebare ușoară. Difil e modul în care este spusă o poveste: poate să-i schimbe radical amprenta emoțională, deci și impactul asupra ascultătorului. Deși un lider poate să aibă o poveste excelentă de spus și poate să fie înzestrat cu abilități verbale foarte dezvoltate, poate să nu aibă succes, pentru că o spune ca pe un monolog plictisitor, nu interactiv, ca într-o conversație. Invers, un lider poate

avea abilități verbale foarte limitate, dar o bună înțelegere a ideii de reciprocitate, care este esența unei povestiri eficiente, și să o spună foarte eficient.

În lumea organizațiilor, o preocupare frecventă este legată de ce ne spune, în timp ce în lumea povestirii, accentul cade pe cum se spune povestea.

Așa cum schiatul se învață schiind, iar cântecul cântând, la fel te vei perfecționa în arta povestirii spunând povești. Acest capitol poate explica principiile fundamentale ale povestitului, dar tu singur le poți stăpâni doar prin exercițiu. Hotărât lucru, un ghid ajută. Evidențind ce să urmărești și ce capcane să ocolești, scopul meu este acela de a accelera procesul învățării prin care va trebui să treci dacă decizi să-ți dezvolți abilitățile de povestitor.

STIL

Există mai multe stiluri de a povesti. Cu toate acestea, cel mai potrivit pentru o organizație modernă, foarte dinamică, este unul simplu, limpede și direct. Aceasta va fi fundația pe care vei face ajustări în funcție de împrejurări și de cerințe.

Iată un exemplu ce reflectă recomandările mele. Se întâmplă ca, pe 5 iunie 1995, Lou Gerstner să vorbească la o conferință de presă despre evenimentele care au condus la achiziția Lotus de către IBM. Ca poveste, nu conține nimic neobișnuit sau remarcabil. Este un exemplu tipic de povestire în mediul de afaceri: simplă, limpede și spusă ca din perspectiva unui angajat oarecare. Nu s-ar putea spune că este o povestire strălucită. Nici că ar fi ceva care să atragă atenția asu-

¹ Denning, Stephen. *Arta povestirii în afaceri: un ghid pentru lideri* / Stephen Denning. – București: Publica, 2011. – 470 p.

pra lui Gerstner, în calitate de povestitor. Ascultați: „Cred că ar fi util dacă am lua distanță și am privi la evoluția acestui domeniu, pentru a înțelege cu adevărat rațiunea strategică a tranzacției. La început, acest domeniu urma un model foarte centralizat de calcul. Era lumea mainframe-urilor, adică a marilor procesoare centrale. Și, deși vom mai avea nevoie de procesoare centrale pentru mulți, mulți ani de acum înainte, acea primă etapă s-a încheiat de vreo zece ani - și a început cea de-a doua etapă, cea a calculatoarelor personale.

Și aceste calculatoare autonome, atât de puternice, au fost puse în mâinile muncitorilor din întreaga lume și astfel am asistat la revoluția calculatoarelor personale. Aceasta a dus la o imensă productivitate individuală a angajaților în întreprinderi, mici afaceri și chiar și acasă.

Dar acum mie, dar și altora, ne este clar că intrăm într-o nouă fază a industriei IT. O fază în care toată puterea computațională a unei întreprinderi este conectată – astfel încât mainframe-uri le sau serverele și calculatoarele sunt conectate într-o rețea...

... dar nu doar o rețea ierarhică în care calculatoarele individuale pot comunica cu mainframe-urile sau cu serverele, ci, mai important, o lume în care toți utilizatorii pot comunica la nivel orizontal și pot lucra împreună în ceea ce se numește lucru pe calculator „colaborativ” sau „în echipă”. Aceasta este o nevoie foarte, foarte mare a clienților noștri din întreaga lume.”

Deși nu excelează în niciun fel, povestirea lui Gerstner ilustrează câteva importante caracteristici ale unui stil de a povesti care este eficace pentru liderii organizațiilor.

Spune povestea ca și cum i-ai vorbi unei singure persoane

Limbajul lui Gerstner, care e și limbajul celei mai eficace arte a povestirii organizaționale, adoptă un ton conversațional.

Modelul este acela al conversației dintre două persoane. Stilul pare să fie spontan și motivat de nevoia de a-i vorbi ascultătorului despre ceva.

E ca și cum tocmai i-a venit lui Gerstner să le spună ascultătorilor săi despre ce se mai întâmplă prin domeniul informaticii, și se și pune pe vorbit. Ceea ce are de spus nu pare un text pregătit. Nu există niciun indiciu că Gerstner ar fi lucrat asupra cuvintelor înainte, organizând și rafinând sistematic ideile, revăzându-și expresiile, verificând cu avocații, ca, mai apoi, să citească textul finisat. E ca și cum tocmai i s-a întâmplat ceva și acum ne povestește.

Se întâmplă ca acum Gerstner să vorbească în fața unui grup de jurnaliști, dar ar putea la fel de bine să vorbească cu fiecare persoană din public, ca de la om la om. Vocea lui este vocea dialogului.

Gerstner spune ceva, iar după un timp, îi mai vine ceva în minte, și spune și asta. Pare să fie o continuare utilă a unei idei de dinainte. Iar ascultătorii îl urmăresc. Discursul lui are ritmul unei conversații. Este o serie de succesiuni, fiecare, scurtă și precisă, începând cu începutul și încheind cu o concluzie potrivită.

Aspectul spontaneității este, desigur, o iluzie. Gerstner a repetat cu grijă povestea și știe exact înspre ce se îndreaptă. Ascultătorii pot vedea, retrospectiv, că aceste succesiuni de idei sunt, de fapt, organizate într-o manieră ireproșabilă, dar la momentul vorbirii, iluzia este astfel creată, că această ordine pare să fie rezultatul minții logice, pătrunzătoare și ordonate. Cuvintele pe care le produce par să vină fără niciun efort. Nu se face niciodată aluzie la ordine. Nici măcar nu se sesizează existența ei. Tot ce este dispensabil a fost eliminat, iar rezultatul nu pare a fi prelucrat.

Evită ambiguitățile

Gerstner evită să spună că nu face altceva decât să prezinte situația așa cum este. Astfel, evită orice fel de ambiguități

de care scriitorii adesea se folosesc pentru a se apăra de posibile obiecții sau pentru a da asigurări că ar fi putut omite ceva ce ar schimba perspectiva cititorilor asupra înțelegerii poveștii.

Gerstner a șters din vocabularul său fraze de tipul: „După cum vom vedea...” sau „Înainte de a trece la următoarea idee...” ori „Din câte știu...” Nu se obosește să se scuze că nu are timp să spună toată povestea sau că a sărit peste câteva evenimente importante.

Când povestește, Gerstner prezintă situația ca fiind evidentă pentru oricine o analizează atent. „Mie, dar și altora ne este clar că...” Se abține de la a prezenta puncte de vedere alternative. Nu spune, de pildă: „Predecesorul meu de la IBM avea un cu totul alt punct de vedere asupra situației și era pe punctul de a distruge compania”.

În momentele lui cele mai filozofice, Gerstner ar putea să recunoască, poate, că toate ființele umane sunt predispuse la a trage concluzii fără suficiente argumente raționale, că nu sunt capabile să fie și oneste, și consecvente și că nu pot controla întru totul viitorul, iar relatarea lui despre istoricul domeniului informaticii este, în cel mai fericit caz, una foarte părtinitoare.

Ori poate Gerstner nu traversează niciodată astfel de momente filozofice. Dar chiar și dacă o face, nu își încarcă ascultătorii cu ele în timpul povestirii. E logic, de vreme ce nimic nu e mai enervant decât să ascuți un discurs plin de vorbe spuse pe ocolite, care ascund ignoranța, slăbiciunea sau eventualitatea de a greși. Așa că Gerstner își prezintă simplu povestea: „Așa s-au întâmplat lucrurile în domeniul nostru”. Din atitudinea și gesturile sale, ascultătorii tind să concluzioneze că într-adevăr așa e.

Fă în așa fel încât arta povestirii tale să fie concisă, simplă și clară

Calitățile poveștii lui Gerstner, la fel ca în cazul majorității poveștilor organizaționale spuse cum trebuie, sunt claritatea și simplitatea. Acestea sunt însă și defectele sale. Gerstner nu acceptă ambiguitățile, limitările sau îndoielile. Gerstner a luat deciziile grele în tăcere și ferit de privirea ascultătorilor săi. Prezintă povestea pe principiul că asta e ceea ce s-a întâmplat. Odată făcute, alegerile sunt prezentate ca fiind inevitabile.

Limbajul lui Gerstner nu atrage atenția asupra lui însuși; mai degrabă servește ca o fereastră care dezvăluie conținutul poveștii pe care o spune. Dacă ascultătorii ar fi fost atrași de persoana lui Gerstner pentru că folosește niște expresii surprinzătoare, datorită unor manierisme aparte ori a unor gesturi izbitoare - mai mult decât de conținutul poveștii -, atunci ar fi fost mai puțin eficace. Felul în care spune povestea trece în plan secund. La sfârșitul prezentării, nimeni nu spune: „Dumnezeule, Lou Gerstner ăsta este un povestitor extraordinar!” În schimb, interesul se concentrează pe ceea ce spune. Mai probabil este ca ascultătorii să exclaim: „Cât de fascinant!”

Gerstner își spune povestea într-un fel ce pare transparent, ca și cum publicul său privește subiectul printr-o lentilă clară care nu distorsionează. Lentila nu atrage atenția asupra sa.

Prezintă povestea ca pe ceva valoros în sine

Gerstner nu pierde timp justificând modul în care spune o anumită poveste. Nu dă nicio indicație care să-l facă pe ascultător să-și pună întrebări despre valoarea poveștii. Nu ridică nicio întrebare despre interesul ascultătorului în ceea ce are de spus.

Ca povestitor, își prezintă povestea ca pe ceva intrinsec valoros. Valoarea este dată de povestea însăși și de rolul ei ca parte dintr-un întreg mai mare. A selectat

elemente care sunt lucruri știute și le-a ordonat astfel încât să le dea un sens mai larg. Procedând astfel, el dă evenimentelor un sens la care ascultătorii poate nu s-au gândit.

Gerstner pornește de la premisa că este un drept al său ca ascultătorii să fie atenți la el. Pentru a-și justifica această premisă, le oferă acestora ceva important, complet, exhaustiv și comprehensibil. Își prezintă povestea ca fiind valoroasă independent de orice cunoștințe specifice ar avea sau de poziția deținută. Ceea ce spune este clar pentru el „și pentru mulți alții”. Sugestia lui este că oricine s-ar deranja să vadă ce e cu domeniul ăsta ar ajunge la aceeași concluzie ca și el. Valoarea poveștii sale este dată de capacitatea ascultătorilor de a înțelege povestea și implicațiile ei, mulțumită minților lor limpezi și atente.

Ca povestitor, Gerstner intră într-un fel de relație contractuală cu ascultătorii săi. El este de acord să spună ascultătorilor săi o poveste, iar ei sunt de acord, cel puțin la început, să-i asculte povestea. Pe măsură ce le răsplătește atenția ascultătorilor cu ceva valoros și exhaustiv, ei continuă să asculte. Povestea lui începe prin ruperea tăcerii și se încheie cu revenirea la tăcere, fără să lase nimic nerezolvat.

Fii tu însuși

Stilul nu este ceva străin de o persoană. Nici nu poate fi detașat de conținutul a ceea ce se spune. Gerstner își prezintă povestea într-un stil care permite conținutului să se pună în evidență. Susține ceea ce are de spus, pentru că a văzut despre ce este vorba, a experimentat și s-a gândit el însuși la acel lucru. Ar putea spune ceea ce este un lucru comun printre experții din domeniul respectiv, la acel moment, dar când o spune, nici nu se alătură unui cor, nici nu-și însușește o platitudine.

În schimb, își prezintă povestea cu prospețimea unei descoperiri. Vorbește

de parcă ceea ce spune nu redă ceea ce i-a spus echipa de PR sau rezumatele experților tehnici. Nu acceptă ideea doar pentru că ceilalți o acceptă. Nu opiniile altora legitimează povestea lui, ci convingerea că știe că ceea ce spune este adevărat.

Ca povestitor, Gerstner se prezintă ca pe o ființă umană care raționează, nu ca pe cineva care are în spate o birocrație întreagă sau ca pe un produs al celor din jur. Prin absența aparentă a acestor poveri, ceea ce spune are o prospețime pe care niciun comitet de redactori de discursuri nu o poate da.

Gerstner doar prezintă probele pe care le-a găsit și raționamentul prin care a ajuns la concluzia respectivă, ca și cum oricine altcineva ar ajunge la aceeași concluzie, dispunând de aceleași probe și de același raționament.

Vorbește nu ca și cum ar încerca să persuadeze, ci mai degrabă ca și cum ar prezenta realitatea însăși. Efectul este că ascultătorii sunt liberi să tragă propriile concluzii, dar, dacă ar trage alte concluzii decât cele ale lui Gerstner, ar fi în eroare, îi invită nu numai să concluzioneze, așa cum el tocmai a făcut-o, că experiența este relevantă pentru viitor, ci că ei trebuie să-și actualizeze vechile opinii.

Ca povestitor, nu sugerează că ascultătorii ar putea să aibă, în prezent, niște opinii eronate. Acceptă tacit că ascultătorii săi ar putea avea o justificare pentru opiniile din prezent, ținând cont de tipul de experiență la care au avut acces înainte să-l audă pe el. Spunând povestea, le permite ascultătorilor să-și extindă experiența trăită până ce trag ei înșiși concluzia că opiniile pe care le-au avut până în acel punct trebuie să fie ajustate în lumina noii experiențe dobândite. Rezultă că este mai probabil ca opiniile de acum ale ascultătorilor să coincidă cu ale sale, pentru că derivă din aceeași experiență formatoare.

ADEVĂR

Ca povestitor, Gerstner pornește de la ideea că toți ascultătorii posedă ceea ce este esențial pentru a identifica adevărul, indiferent dacă au sau nu o formare specială. Asta înseamnă că imposibilitatea de a identifica adevărul rezultă din faptul că nu văd clar realitatea sau că au ascultat de așa-zisi experți care, din păcate, nu au o expertiză veritabilă, ori că acceptă fără să chestioneze lucrurile considerate ca fiind de la sine înțelese.

Gerstner îi plasează pe ascultători în același punct în care se afla și el când analiza ce se întâmpla în domeniul informaticii și face tot ce-i stă în putință pentru a le livra într-o formă inteligibilă pentru ei ceea ce s-a întâmplat. Continuă de la premisa că, odată ce opiniile, obiceiurile și prejudecățile acceptate cândva au fost abandonate, ceea ce este adevărat va ieși imediat la lumină datorită specificității și a clarității sale. Presupune că oricine a îndepărtat aceste impedimente mentale naturale este la fel de capabil să perceapă ce este adevărat. Și ceea ce este adevărat poate fi verificat personal de fiecare individ, oricare i-ar fi nivelul educației și fără presiunea unei autorități din afară.

Când își spune povestea, Gerstner pleacă de la un dat: că el și ascultătorii săi sunt pe picior de egalitate. Deși poate are mai multă experiență decât ascultătorii și poate să aibă acces la informații din interior, are încredere că ascultătorii știu exact ceea ce el știe, ca și cum ei ar fi văzut ceea ce a văzut și el. Scopul lui este să-i pună pe ascultători în situația de a ajunge la acea egalitate.

Ca povestitor, Gerstner nu face deosebiri între membrii din public, spunând, de pildă, că unii vor fi mai capabili decât alții să înțeleagă ce are de spus, deși, în mod inevitabil, aceasta este situația. Îi tratează pe fiecare ca egali - oameni care pot înțelege, toți, adevărul, dacă își dau silința să asculte ceea ce li se spune.

Ca povestitor, Gerstner nu încearcă să convingă cu argumente. Doar îi pune pe ascultători în poziția de a vedea ceea ce vede și el și presupune că ei vor verifica și accepta. Prezintă totul, inclusiv chestiuni ce necesită o judecată complexă care poate fi contestată și dezbătută la nesfârșit, ca și cum ar fi evident. Ca povestitor, nu pierde timpul insistând să convingă. În schimb, le oferă ascultătorilor o perspectivă neobstrucționată a adevărului: desigur, ascultătorii îl vor vedea și-l vor recunoaște ca fiind ceea ce este. Punctul lui de vedere este că orice persoană rezonabilă va trebui să fie de acord. Ca povestitor, nu demonstrează. Doar prezintă. Totul, foarte atent.

Aționează plecând de la ideea că este posibil să spui adevărul

Este posibil să spui adevărul? Când își spunea povestea în iunie 1995, Gerstner o făcea acceptând ideea că este posibil să gândești dezinteresat, să cunoști rezultatele unei gândiri dezinteresate și să le prezinți fără prea mari distorsiuni. Toate aceste premise or fi greu de justificat de un filozof, dar contribuie la o formă de comunicare impresionant de utilă. Premisele constituie, în fapt, un set de convenții mobilizatoare. Fie că Gerstner crede sau nu în convențiile mobilizatoare - de pildă, că adevărul poate fi aflat -, dacă spune povestea în acest fel iui înseamnă că se leagă pe viață de această convingere, ci că este dispus să adopte acest punct de vedere pentru un timp limitat și cu un anumit scop.

La fel, dacă joci tenis, nu trebuie să te plasezi pe poziția din care scopul tău, pentru tot restul vieții, este să-l învingi pe adversar. Dar dacă vrei, într-o zi anume, să faci un meci bun de tenis, este nevoie să adopți convențiile jocului de tenis și să încerci să-ți învingi adversarul în acea zi. Nu poți să faci un joc bun dacă pui mereu sub semnul întrebării convențiile jocului sau comentezi despre cum a evoluat jocul ori te întrebi dacă ar trebui

să încerci să-l învingi pe adversar. După încheierea meciului, poți să porți discuții filozofice despre câtă logică au convențiile jocului, dacă alte convenții ar fi de preferat ori dacă chiar îți face plăcere să încerci să-l bați la tenis pe cel mai bun prieten, dar, pe durata jocului, aceste întrebări trebuie lăsate deoparte pentru a juca un excelent meci de tenis. Apoi, jocul poate continua.

Așa este și cu arta povestirii. Prezentarea unei povești impune ca povestitorul să accepte convențiile povestitului cel puțin cât durează povestea. Povestitorul este sigur, dezinhibat, ferm în a prezenta lucrurile „așa cum stau de fapt”. Deși rolul poate fi util, poate chiar captivant, nu are cum să fie permanent. C-o fi bine ori nu, e clar că ființele umane nu pot rămâne într-o permanentă stare de certitudine, dezinhibiție și fermitate. Nicio probă credibilă nu sprijină pretenția povestitorului că exprimă dezinteresat adevărul. Nonșalanța necesară pentru a ignora ceea ce știi toți și pentru a-i ține în priză nu poate fi menținută mult timp, iar maștrii povestirii cunosc aceste limite. Povestitul este, așadar, un sprint, nu un maraton.

Asta nu înseamnă că liderul, în calitatea lui de povestitor, nu poate să nu recunoască imperfecțiunile firii omenești. Cu toții știm că, în cea mai mare parte a timpului, suntem incoerenți, nesiguri și nestatornici. Suntem victimele propriilor ambiții. Ne putem păcăli din motive ce țin de partea sentimentală, din prietenie, din vanitate sau din egoism. Rămânem un marasm de poftă nesatisfăcute. Aceste scăderi pot fi văzute totuși ca un strat regretabil de imperfecțiune peste un fundament solid. Nu disperăm niciodată. Nu suntem impotenți, doar slabi. Putem deveni puternici. Nu doar că putem aspira la ceea ce este adevărat și valoros, putem chiar reuși în visurile noastre. Putem recunoaște o nouă experiență sau noi posibi-

lități printr-o poveste. Comunicând acea experiență sau acele posibilități, putem să modelăm puterea noastră de înțelegere și pe cea a ascultătorilor noștri.

Când spui o poveste, o faci pornind de la premisa că adevărul poate fi cunoscut și poate fi spus. Fără îndoială, poți recunoaște că premisa este nefundamentată din punct de vedere intelectual. Dar povestitorii trebuie să lase deoparte această preocupare și să continue să spună adevărul cum știi ei mai bine.

Spune adevărul așa cum îl vezi

Nu e ușor să spunem adevărul cât de bine putem. De fapt, este îngrozitor când ne gândim câte lucruri pot merge rău în efortul nostru de a prezenta ceva cu claritate și cu acuratețe. Poate că memoria ne joacă feste. Poate că ne e greu să exprimăm ceea ce vedem. Concluziile noastre poate nu sunt așa de istețe. Poate am fost induși în eroare. Chiar dacă nu avem nici o astfel de teamă, situația nu se schimbă neapărat, pentru că ascultătorii pot avea aceleași temeri în ceea ce ne privește. Cum putem să facem față unor îndoieli pe care, în principiu, nici nu le cunoaștem?

Astfel de preocupări îi împiedică pe unii oameni să deschidă vreodată gura pentru a spune o poveste. Pe alții îi împing să facă din aceste îndoieli punctul central a ceea ce spun, de vreme ce îndoielile par a fi singurele certitudini.

Convenția mobilizatoare conform căreia este posibil să spui adevărul îl eliberează pe povestitor de aceste anxietăți. Toți avem capacitatea să spunem adevărul așa cum îl vedem. O astfel de competență nu e mai problematică decât aceea de a fi capabil să vezi ceea ce vezi cu propriii tăi ochi. Povestitorul nu trebuie să fie omniscient. Este o formă de competență de zi cu zi să știi ceea ce trebuie să știi într-o anumită discuție.

Folosind convenția mobilizatoare, povestea se fluidizează și își urmează cursul.

În fundal, pot să persiste îndoieli legate de prezentare. Și povestitorul, și ascultătorul le cunosc, astfel că este plictisitor să faci repetiții. Este ceva suspect în a te oferi să prezinți o temă, după care să o înlocuiești cu un discurs despre natura problematică a prezentării. Astfel, în 1995, Gerstner a făcut cea mai bună relatare despre istoria recentă a domeniului informaticii.

Nu spune: „Să vă povestesc ce s-a mai întâmplat în domeniul informaticii în ultimii zece-douăzeci de ani, deși nu am fost implicat în domeniu, iar mai tot ce știu sunt, în mare parte, informații la mână a doua și poate nu am înțeles foarte bine ce se întâmpla cu adevărat...”

În discursul organizațional, astfel de glose nu folosesc niciunui scop. Cum poți să demonstrezi că nu te-ai înșelat? Cum poți răspunde tuturor obiectivelor posibile? Nimic nu poate fi realizat repetând aceste rețineri, așa că trebuie eliminate din start. Ca povestitor, îți prezinți povestea cât de onest și de veridic poți și lași așchiile, ba chiar toți copacii, să cadă acolo unde vor cădea.

PREGĂTIREA

În vreme ce pregătirea pentru prezentarea unei povești este laborioasă și repetitivă, prezentarea însăși este lină. Când repeți, trebuie să iei în considerare, să încerci și să evaluezi impactul unei palete întregi de opțiuni. În timpul prezentării, nu ai timp să te gândești, să reflectezi, să te răzgândești. Turui mai departe, luat de evenimente, totul se termină în câteva secunde, buzele se mișcă mai rapid decât mintea. Dacă te-ai pregătit și ești gata de prezentare, personalitatea ta – dar și povestea – vor transpărea fără efort. În schimb, dacă nu te-ai gândit bine la ce vrei să comunici și nu te simți în largul tău cu tine însuși sau cu povestea, aceste disonanțe vor fi aproape sigur simțite de public și îți vor afecta prezentarea. Așadar, o pregătire atentă este esențială.

Povestitul organizațional ideal presupune o prezentare perfectă, fără ezitări, revizuirii sau reveniri. Scopul implicit este ca perfecțiunea să apară de la prima încercare. Pare că povestea nici nu ar fi putut fi spusă în alt fel. Ceea ce este o iluzie, desigur, dar una puternică. Pare că povestitorul este născut cu o abilitate unică, acestea lipsindu-le celorlalți oameni. Ca urmare, un începător se poate simți intimidat ascultând povești spuse la perfecțiune, fără să-și imagineze pregătirile și grija care stau în spatele prezentării.

Cu efort și cu disciplină, oricine poate să facă astfel încât lucrurile esențiale să iasă bine. Povestitul eficient este accesibil tuturor celor care sunt dispuși să depună un efort. Nu este rezultatul unui har înnăscut. Este rezultatul unei pregătiri meticuloase, care se încheie prin împlinire.

Repetă, dar fii spontan!

Poate că cel mai impresionant aspect al unei povestiri bune este combinația dintre perfecțiune și spontaneitate. Prezentarea nu are nicio hibă, nicio scăpare ori handicap și dă impresia că este ineluctabilă. În același timp, pare naturală și spontană, aproape improvizată.

Cum este posibil? Perfecțiunea este rezultatul exercițiului, în timp ce spontaneitatea vine din faptul că, la fiecare prezentare, re trăiești mental povestea. Chiar dacă povestești pentru a șaptesprezecea oară, re trăiești povestea în minte ca și cum ai spune-o pentru prima dată. Simți emoțiile primilor participanți din nou, iar publicul va simți și el aceste emoții. Pentru că povestea este naturală mereu, este naturală și pentru public.

Alege forma poveștii tale și urmează-o!

Planificarea este coloana vertebrală a povestitului eficient. Ca povestitor, te vei baza pe planul tău, dar îl vei și îmbogăți în urma evenimentelor ce apar cu fiecare prezentare. Dacă publicul râde, te oprești

un moment pentru a profita de reacție. Dacă publicul se foiește, treci rapid la ceva mai ofertant. Dar, cu toate aceste ajustări, te ții de planul principal al poveștii. Nu uiți structura și principalul scop al poveștii, chiar dacă răspunzi spontan la reacțiile publicului din fața ta.

Secretul este să găsești echilibrul just între structură și spontaneitate. Dacă prezentarea urmează cu prea mare rigiditate planul, povestea va părea falsă și foarte prelucrată. La fel, dacă dai voie poveștii să divagheze fără scop, pe măsură ce-ți amintești evenimentele aleatoriu, riști să devii o moară stricată, pe care publicul va înceta să o mai asculte. Pentru a ajunge la echilibrul necesar între structură și spontaneitate, se impune să anticipezi ce formă va avea în mare și să cauți să te ții de această formă, oricâte poteci lăturalnice s-ar ivi pe parcurs.

Forma poveștii implică decizii cu privire la ce elemente trebuie incluse, la ordinea lor și la accentul ce trebuie pus pe fiecare element. Aceste alegeri se fac în etapa pregătitoare, în timpul repetițiilor sau chiar în timpul prezentării. Dar nu discuți alegerile tale cu ascultătorii. Cum nu discuți nici metode alternative de a spune povestea. Un povestitor organizațional este ca un regizor de film care prezintă publicului numai cadrul cel mai bun, nu toate dublele necesare pentru a atinge gradul de rafinare al cadrului final.

PREZENTAREA

Orice comunicare orală depinde foarte mult de aspectele nonverbale ale prezentării – tonul vocii, expresia facială și gestulația. Dar care este contribuția exactă a acestor aspecte nonverbale? În 1971, profesorul Albert Mehrabian a uimit lumea comunicării prin concluzia sa că numai 7% din semnificația unei comunicări este rezultatul conținutului cuvintelor vorbite, iar restul de 93% vine din comunicarea nonverbală. Concluzia lui frecvent amintită

era totuși bazată pe cercetări artificiale de laborator, care au implicat folosirea unor cuvinte individuale, majoritar ambigue, iar Mehrabian nu a susținut că rezultatele erau valabile dincolo de mesaje simple, disparate. După cum subliniază L. Michael Hali, poți să îți dai seama că un conținut înseamnă mai mult de 7 procente din comunicare doar urmărind filmele în avion, fără căști, ori încercând să comunici prin mijloace nonverbale orice idee simplă, abstractă.

Dar, la fel de bine, felul în care este spusă o poveste poate schimba radical percepția emoțională din mintea ascultătorului. Deci Mehrabian are dreptate să gândească faptul că este important modul în care este prezentată o comunicare orală, chiar dacă, pentru a determina exact importanța, ar presupune separarea conținutului de acțiunea de a povesti – exact ce nu se poate întâmpla în actul social al comunicării în care povestea, povestitorul și publicul sunt legați inseparabil.

Fii gata de prezentare!

Odată ce ai forma poveștii și ai decis ce să incluzi și ce să excluzi, trebuie să fii pregătit de prezentare. În scris, ai timp la compunerii pe un interval lung de timp. Poți să revii și să rescrii pe măsură ce îți vin alte gânduri. Dacă nu ai dispoziție să scrii sau nu ai energie ori inspirație într-o anumită zi, poți să amâni până ce condițiile vor fi propice.

Ca povestitor, nu îți permiți acest lux. Arta povestirii este o artă a spectacolului și trebuie să fii pregătit să dai ce ai mai bun la o oră anume, fără imprecizii, greșeli, omisiuni sau efecte involuntare. Pentru a mări șansele ca acest miracol să se întâmple, trebuie să plănuiești foarte atent structura poveștii înaintea prezentării. Cu cât ai mai clară în minte structura poveștii, cu atât cresc șansele ca povestea ta să fie un succes. Forma poveștii este ca o plasă de siguranță care te susține orice s-ar întâmpla în timpul prezentării.

Când ești pe punctul de a deschide gura, fii sigur că ești pregătit să vorbești - că ești cu totul prezent pentru publicul tău. Poate ai tot felul de griji pe cap, tensiuni și dificultăți. Este timpul să ți le scoți din minte și să fii în întregime disponibil pentru public. Dacă tu ești acolo pentru ei, și ei vor fi pentru tine.

Dacă ai nevoie, ia o pauză să-ți aduni gândurile. Dacă nu ești calm și relaxat, respiră adânc de câteva ori înainte să începi să vorbești. Nu e nicio grabă. O pauză în deschidere poate fi o concentrare dramatică a atenției publicului spre ceea ce vei spune.

Dă-te jos de la prezidiu!

Pentru că îți prezinți povestea ca individ, într-o conversație, cu cât poți adapta mai bine amenajarea sălii pentru conversație, cu atât mai bine.

Trebuie să fii acolo pentru public. Așa că nu te ascunzi după prezidiu, microfoane sau notițe. Mai bine zis, scapi de tot ce este între tine și public.

Notițele distrag atenția ascultătorilor și le dau sentimentul că oamenii din fața ta nu prezintă niciun interes. Dacă ai nevoie să-și aduci aminte ce ai de spus, folosește prezentările în PowerPoint, cu un mouse fără fir.

Intră în contact cu toți membrii publicului!

Odată ce părăsești prezidiul, te poți folosi de mișcările corporale pentru a-ți arăta interesul față de ascultători. Nu te adresezi mereu aceleiași părți din public. Te miști, pentru a-ți arăta dorința de a te adresa tuturor.

Când vorbești, te îndrepti către ascultători, nu te îndepărtezi de ei, pentru că le-ai da de înțeles că nu vrei să fii acolo.

Adopti o poziție deschisă a corpului, pentru a dovedi disponibilitate. Menții contactul vizual, nu privești lateral.

Vorbește ca și cum ai improviza!

Vorbește ca și cum ai improviza, spontan, fără fraze învățate pe de rost. Retrăieș-

te povestea în mintea ta și povestește-o pe măsură ce-o retrăiești.

În niciun caz nu citi un text! Cititul de pe hârtie te prezintă ca fiind absorbit într-un mesaj închis. Va indica faptul că nu ești dispus să interacționezi. Odată ce ascultătorii își dau seama de asta, probabil că-și vor spune: „Noi de ce am interacționat cu tine?” Cei din public vor simți că nu ești deschis față de ei. Caz în care nici ei nu vor fi deschiși față de tine.

Folosește-te de gesturi!

Gesturile adecvate pot să sublinieze elementele-cheie ale poveștii, dar demonstrează și că ai încredere în poveste, nu doar cu mintea, ci cu întreg corpul tău.

Așadar, îți armonizezi gesturile cu simțurile, poate dând din mâini și din cap, pentru a pune accentul pe elementele-cheie. Accentuezi cuvintele-cheie, astfel încât sunetul să se sincronizeze cu semnificatul.

În același timp, gesturile tale trebuie să fie naturale și fluente și să comunice plăcerea ta de a te afla acolo, vorbindu-le acelor ascultători, în acele momente. Evită schimbarea bruscă a expresiei faciale sau gesturi smucite, care, de obicei, trădează o lipsă de control și dau impresia că nu ești în largul tău.

Dacă tu, ca vorbitor, nu te simți în largul tău, poți să fii sigur că ascultătorii se vor simți la fel sau mai rău.

Fii energic!

Nu uita că este vorba despre o conversație. Cum tu ești cel care vorbește, este treaba ta să menții interesul publicului. Variaza ritmul și tonul poveștii pentru a ține oamenii în priză.

Nu trebuie să vorbești monoton - poți să ridici și să cobori tonul în funcție de context. Vezi care sunt parametrii permisi în contextul respectiv. Dacă ești la o întâlnire a comitetului de conducere, parametrii ar putea fi destul de restrânsi. Dar dacă ești la o conferință sau într-un grup restrâns, poți

să stabilești parametri mai flexibili și să relaxezi lucrurile, astfel încât ceea ce spui să devină antrenant. Parametrii permiși în diverse con-texte pot fi mai flexibili decât îți imaginezi.

Folosește înțelept suportul vizual!

Este la modă să ne plângem de PowerPoint, dar e ca și cum ne-am plânga de limba maternă. PowerPoint este un instrument de o flexibilitate nelimitată. De fapt, oamenii se plâng de folosirea inadecvată a programului PowerPoint. Folosește-l inteligent! Folosește-l pentru a comunica imagini! Folosește-l ca suport pentru prezentarea poveștii!

PowerPoint-ul poate să dea vigoare poveștii. Și poate fi un reper pentru tine, ca povestitor, în a nu pierde firul poveștii.

Nu uita nici că răspunsurile oamenilor la mesaje lingvistice și vizuale au legătură și cu apartenența sexuală. În medie, femeile sunt mai receptive la cuvinte, iar bărbații la imagini; vorbim aici despre medie, existând, bineînțeles, numeroase excepții individuale. Dar curbele de clopot pentru femei și bărbați nu se suprapun. Așa că, dacă vrei să îți crească șansele de a fi receptat și de femei, și de bărbați, folosește-te și de cuvinte, și de imagini.

O bună cale de a-ți face cunoscută povestea ar putea fi distribuirea electronică, publică, a prezentării PowerPoint, pe internet sau pe intranet, de pildă. În felul acesta, dacă ascultătorilor le place povestea, se pot folosi de documentul electronic descărcat, pentru a spune din nou povestea echipelor lor și grupurilor din care fac parte. Astfel, o prezentare pasionantă poate să circule rapid prin organizație, asemenea unui zvon picant.

Alege stilul care ți se potrivește!

Poți prezenta orice poveste în nenumărate feluri, dar trebuie să te simți în largul tău cu un anume stil pe care l-ai ales. Poate preferi mai mult să stai jos decât în

picioare. Poate preferi să folosești suport vizual sau să îl eviți. Acestea sunt alegeri pe care le faci, conștient de costurile și de beneficiile fiecăruia dintre ele. De pildă:

Dacă decizi să vorbești așezat și nu în picioare, ai putea să fii ceva mai puțin mobil și să nu fii accesibil tuturor ascultătorilor dispersați în toată încăperea, dar poți să ai avantajul că pari mai abordabil și mai cooperant;

Dacă decizi să te lipsești de suportul vizual, e posibil să concentrezi atenția către tine, ca povestitor, dar riști să diminuezi impactul tău asupra acelor ascultători care favorizează un stil de învățare bazat pe vizual.

Acestea sunt tipurile de alegeri pe care trebuie să le faci ca povestitor. La final, alegi o variantă care ți se potrivește ție. Odată ce te simți în largul tău cu stilul de povestit personal, atunci crește probabilitatea ca și publicul să se simtă în largul său cu tine.

Cunoaște-ți publicul!

Cu cât știi mai multe despre public, cu atât mai bine. Plimbă-te printre ei și află ce e important pentru ei, care le sunt temerile și speranțele, care le sunt prioritățile de astăzi raportate la veștile de ieri. Aceste informații sunt vitale pentru ca prezentarea ta să sune vioi și actual.

O zonă asupra căreia să te concentrezi este interesul ascultătorilor: Ei ce au de câștigat? Cum se comportă în caz de victorie și de înfrângere? Când, în calitate de lider, le vei propune o schimbare, întrebarea, venită de la mulți din public, va fi: „Cu ce ies eu în dezavantaj?” Este, deci, crucial să spui o poveste care insistă pe beneficii, în termeni de interese, roluri și obiective pentru public, o poveste care vorbește franc ascultătorilor despre riscuri. O altă zonă este cea a rolului pe care ascultătorii îl vor juca în procesul schimbării și cum vor fi ei afectați. Și poate cea mai importantă întrebare va fi cea legată de povestea pu-

blicului. Care este povestea mai cuprinzătoare în care se regăsesc și ei?

O greșeală frecventă făcută în prezentările organizaționale este cea în care se insistă pe beneficiile de care va avea parte organizația în urma schimbării (mai multe venituri, preț de stoc mai mare), fără să se dea suficiente informații despre ce avantaje vor avea ascultătorii de pe urma schimbării (supraviețuirea în cadrul corporației, opțiuni de dividende, o muncă mai interesantă) ori cum vor fi gestionate anumite riscuri (concedieri, externalizare). Dacă înțelegi și povestea ascultătorilor, atunci poți să alegi o poveste care este relevantă și pentru ei.

Ține cont că diferențele dintre publicuri pot să afecteze rezultatele. Pentru un public numeros, trebuie să fii plurivalent, pentru că acesta va include toate tipurile. Dar într-o prezentare restrânsă, vei putea să te pliezi pe preferințele ascultătorilor în anumite abordări. Unii ascultători poate preferă rezultate exprimate în cifre, raționamente desfășurate și dovezi pentru ce a funcționat în trecut, în timp ce alții ar vrea doar să-și facă o idee. Unii ar putea fi atrași de ce e nou și diferit, în vreme ce alții ar putea fi îngrijorați de riscuri.

Robert Nisbett susține că există și diferențe geografice în rândul ascultătorilor: est-asiaticii (aici Nisbett îi include pe chinezi, coreeni, japonezi, dar și pe alții), care, după cum s-a demonstrat, au percepții mai holistice (preocupați de imaginea de ansamblu mai degrabă decât de anumite frânturi), în vreme ce occidentalii (termen pe care Nisbett îl atribuie celor crescuți în cultura nord-europeană și în cea anglo-saxonă) tind să aibă „un stil de viziune tip tunel”, care se concentrează pe identificarea

și memorarea a ceea ce este proeminent în anumite contexte.

Cu toate acestea, mai uimitoare decât diferențele sunt similaritățile între ascultători: în toate țările, în toate culturile, poveștile au un șarm universal.

Apropie-te de ascultători!

Pentru a te apropia de ascultători, fi interactiv în abordarea povestirii și adaptează-ți comportamentul pe ideea de conversație – un dialog între egali. Continuă pe ideea că relația dintre tine și ascultătorii tăi este simetrică. Vorbește ca și cum ascultătorii dau replica, ca într-o conversație.

În realitate, diferențele de statut și de autoritate dintre povestitor și audiență pot fi foarte vaste. Poți fi un șef care se adresează subordonaților. Ori un subordonat care vorbește șefului sau șefilor. Poți fi cineva cu un venit considerabil și cu putere, adresându-te unor oameni care nu o au nici una, nici alta; sau poate fi invers – tu ai putea fi un solicitant care le cere celor bogați și influenți să-și schimbe felul de acțiune. Ca povestitor profesionist, ignori aceste diferențe și vorbești cu ascultătorii ca de la om la om. Făcând astfel, treci peste barierele sociale și politice care îi separă pe indivizi și umanizează comunicarea.

Însă, dacă prezinți noi idei îndrăznețe, trebuie să fii conștient de faptul că publicul ar putea avea păreri radical diferite de ale tale. Poate că lucrurile pe care le propui le vor da peste cap viața lor profesională și, în consecință, vor fi percepute ca deranjante. Publicul poate fi pesimist sau ostil față de ideea pe care o prezinți. Cum spui o poveste care să gestioneze o astfel de provocare? Această chestiune fundamentală este dezvoltată în alt capitol.

CAMPANIA DE COMUNICARE A ȘTIINȚEI 2018. HORA ȘTIINȚEI HASDEU

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Preludiu

Un lucru interesant s-a întâmplat pe 10 noiembrie, de Ziua internațională a științei, prima zi de Hora Științei Hasdeu. Google a omagiat-o azi, de Ziua Științei, printr-un Doodler, pe româncă Elisa Leonida Zamfirescu, prima femeie inginer din lume, de la a cărei naștere se împlinesc 131 de ani. Acest fapt, că Google, în anul Centenarului Unirii, din sutele de mii de savanți notorii a ales-o pe Elisa Leonida Zamfirescu a fost un semn bun, ne-a înăpat...

Elisa Leonida s-a născut la Galați, pe 10 noiembrie 1887, într-o familie de intelectuali cu 11 copii. Începuturile carierei sale nu au fost ușoare. Deoarece, în vremea în care tânăra a decis să urmeze o facultate tehnică (1908), nicio instituție din România nu a vrut să o accepte, pe motiv că femeile nu au ce căuta în inginerie, ea a plecat la studii în Germania, la Academia Regală Tehnică din Berlin. De fapt, este prima femeie student al acestei universități, căci și în Germania existau prejudecăți bine înrădăcinate cu privire la rolul femeilor în societate. În 1912 a absolvit cu calificativul „bine”, spre admirația decanului, și a devenit oficial prima femeie inginer din lume, cu specializarea chimie. Deși i s-a oferit un post de inginer la firma BASF din Germania, Elisa s-a întors în țară, așa cum făceau cei mai mulți dintre tinerii români care studiau în străinătate. A reușit, cu greu, să obțină un post de inginer la laboratorul Institutului Geologic din București. În Primul Război Mondial, cu riscul vieții, merge pe front, unde desfășoară o inten-

să activitate în cadrul organizației „Crucea Roșie”. Pentru activitatea sanitară, a fost decorată cu ordine și medalii românești și străine. Tot pe front l-a întâlnit pe viitorul său soț, fratele scriitorului Duiliu Zamfirescu, inginerul Constantin Zamfirescu, cu care s-a căsătorit, pe front, în 1918. La nuntă a participat și Regina Maria, momentul consfințind faptul că între familia Regală și familia Leonida existau deja legături strânse. După război, și-a reluat activitatea la Institutul Geologic, unde a condus un laborator de analize, în care a elaborat metode originale, raționalizări, a introdus tehnici noi și a efectuat studii importante, toate având ca scop cunoașterea bogățiilor sub-solului țării noastre. A încetat din viață la 25 noiembrie 1973, la vârsta de 86 de ani.

Eroina noastră a fost rudă cu Duiliu Zamfirescu, numele căruia îl poartă Biblioteca Județeană Vrancea, în colaborare cu care am realizat o valoroasă lucrare științifică – monografia bibliografică *Duiliu Zamfirescu – Diptic*.

Așadar, Campania de comunicare a științei numită generic Hora Științei s-a lansat sub semn bun.

Comunicarea și promovarea științei s-a încetățenit la BM „B.P. Hasdeu” de câțiva ani, fiind astăzi parte a activității de bază. S-a statornicit și datorită insistenței BM de a organiza, al treilea an consecutiv, în perioada 10-14 noiembrie 2018, Campania de comunicare a științei, care are drept scop nedeclarat educarea pentru știință a utilizatorilor și a bibliotecarilor.

Scopul declarat al Campaniei de comunicare a științei este de a comunica

comunității chișinăuene rezultatele științei – descoperirile, invențiile care asigură dezvoltarea umană și evoluția lumii, precum și rezultatele studiilor și cercetărilor întreprinse în cadrul Bibliotecii Municipale. Știința descifrează misterele trecutului, provocările tehnologice ale prezentului, înțelege și demonstrează schimbările galactice și climatice pregătindu-ne de viitor.

Ediția a III-a a Campaniei de comunicare a științei a propus câteva proiecte și evenimente noi pentru a ne concentra împreună asupra unor metode / forme și a lucra la unison.

Partenerii Campaniei au fost: CNEPB, Secțiile Promovare și comunicare și „Memoria Chișinăului”, Biblioteca Centrală, Filialele BM, Academia de Științe a Moldovei, universități, cercetători, savanți.

Proiecte lansate: *PiciLab; Știința în culoare, cuvinte și mimă; Cafeneaua de știință; Cafeneaua de inovare; InterVIEW.*

Concurs: *Deschide cartea SF - Cea mai originală expoziție de carte științifică.*

Evenimente: *Lansarea Campaniei Hora Științei, Brown bag Hora Științei Hasdeu* (eveniment de închidere, totaluri, concluzii, gratificări etc.).

Excursie: *Cunoaștem Tekwill-ul.*

Campania de comunicare a științei la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” s-a lansat la 10 noiembrie, ora 10. Întreaga rețea

a făcut corp comun pentru a distribui, prin diverse forme, metode, abordări, rezultatele științei, pentru a promova cartea științifică, personalitățile științei: lecții publice, coding, robotică, interviuri, mese rotunde, întâlniri cu oameni de știință, jocuri, expoziții, concursuri, STEM, experimente...

Evenimentul s-a încheiat printr-o metodă inovativă – *Brown bag* – metodă economică, desfășurată în timpul prânzului (de aici vine și titlul). Cei mai activi bibliotecarii au participat la *Brown bag* să afle rezultatele înregistrate de efortul comun al echipei Hasdeu de comunicare a științei pentru care au fost gratificați cu certificate de 40 de ore de creativitate și inovație. O oră a durat prezentarea reușitelor și n-a cuprins tot ce s-a întâmplat de fapt la Hora Științei Hasdeu, 2018. Bibliotecarii, participanți la Campanie, au fost deosebiți, au abordat responsabil provocarea, conștientizând că pot oferi o piesă măreață în puzzle-ul Hora Științei Hasdeu. S-au manifestat foarte creativ și inventiv, competitiv (deși, nu era o competiție, se simțea așa ca o rumoare..., doar mobilizatoare).

Ca să ții un discurs Ignite (cei care au trecut prin cursul „Vorbitorium” – știu) înveți scriind... mai întâi o poveste despre brânză, apoi povestea despre tine, cine ești, de unde vii și încotro te îndrepti... și în cele din urmă povestea pe care vrei

s-o comunica publicului. Liliana Juc scria (nu mai știu la care sau la al câtelea Ignite) în povestea despre sine următoarele: „Mă aflu acum în locul unde am multă libertate în ceea ce privește explorarea, creativitatea, reinventarea și buna intenție. Anume aici, dețin platforma de a-mi demonstra capacitățile regizorale (după catalogarea cuiva), artistice, (lingvistice adaug, L.K.) și organizatorice. Îmi place să transform simple activități în evenimente. Mă pregătesc cu mult frează de orice mi se încredințează, ... muncesc cu dedicație în domeniul biblioteconomic. Îmbogățindu-mi propria lume interioară, reușesc să colorez și lumea celor cu care interacționez”.

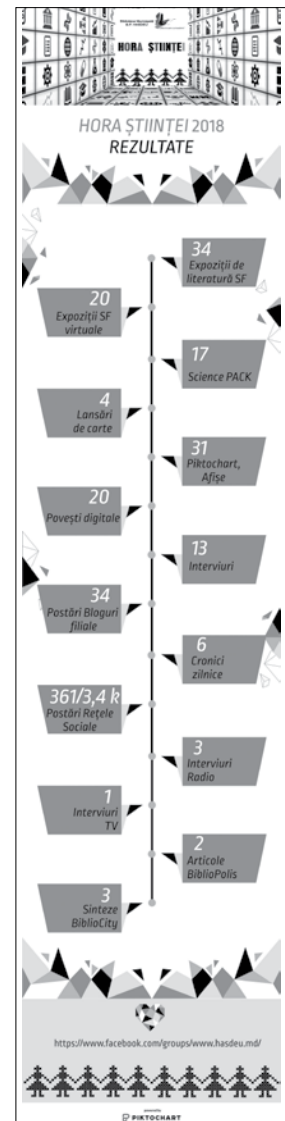
De ce mi-am amintit acest segment de poveste? Pentru că analizând activismul și rezultatele de la Hora Științei, atribui aceste calități (fără cele regizorale și lingvistice, care reprezintă brandul Liliana Juc!) și celorlalți bibliotecari temerari care s-au manifestat activ, creativ, interesant în aceste zile de știință.

Hora Științei s-a vrut a fi cea platformă care conferă libertate, explorare, descoperire, creativitate și reinventare. Hora Științei s-a vrut a fi cea platformă care să stimuleze capacitățile și talentele latente ale bibliotecarilor noștri. A fost cea platformă în care participanții și-au testat, dezvoltat, trezit, demonstrat aceste capacități. Activismul participanților la Horă și diversitatea abordărilor au creat o atmosferă / stare care genera sinergie însuflețitoare, de parcă era o entitate vie – provocatoare, mobilizatoare, încurajatoare, educațională, recunoscătoare.

Participanții au susținut această stare pe platforma Hora Științei, i-au conferit suflet cu temperamentul lor: Angela Borș, Aliona Nosatii, Ana Ostașevschi, Anastasia Moldovanu, Ludmila Capița, Diana Ungureanu, Angela Zelinschi, Liliana Manoilova, Larisa Staver, Elena Cebo-

tari, Doina Vicol, Elena Mihailov, Oxana Andreev.

I-au conferit statornicie și verticalitate profesională prin tenacitatea lor: Liliana Juc, Margarita Scelcova, Diana Ungureanu, Alexandru Valeriu Moraru, Angela Borș, Aliona Nosatii, Ana Ostașevschi, Lilia Don-Ciobanu, Anastasia Moldovanu, Parascovia Onciu, Stela Russu, Ludmila Barbă, Tatiana Ischimji, Lina Iftodi,

Ludmila Capița, Elena Sinița, Liuba Ciobanu, Stela Timofti, Maria Burcovschi, Vitalie Răileanu, Nadejda Mașcăuțanu-Modval, Claudia Tricolici, Taisia Foiu, Silvia Antufiev, Angela Olărescu, Lilia Gamarța.

Au colorat-o prin creativitatea lor: Oxana Andreev, Tatiana Borodatii, Liliana Juc, Margarita Scelcicova, Diana Ungureanu, Angela Borș, Aliona Nosatii, Ana Ostașevschi, Anastasia Moldovanu, Doina Vicol, Ludmila Capita, Mila Șeremet, Elena Mihailov, Tatiana Ischimji, Liliana Manoilova, Dina Sicorschi, Valentin Ceban, iar buna intenție a fost asigurată de atitudinea lor – atitudinea de echipă, atitudinea responsabilă pentru contribuții la un scop frumos, atitudinea de lideri inovatori – aceștia nu stau la margine, se avântă în vârtoare știind că vor urca pe val: Oxana Andreev, Liliana Juc, Margarita Șcelcicova, Diana Ungureanu, Aliona Nosatii, Ana Ostașevschi, Anastasia Moldovanu, Parascovia Onciu, Doina Vicol, Ludmila Capița, Tatiana Ischimji, Elena Mihailov, Angela Borș, Angela Olărescu, Vitalie Răileanu, Elena Șendrea, Natalia Țurcanu, Elena Cebotari, Taisia Foiu, Liuba Ciobanu.

S-ar putea să fi scăpat pe cineva, dar aceștia au fost cei care toate cinci zile s-au evidențiat la Hora Științei, făceau prezență seară de seară, dimineață de dimineață, zi, de zi!

Toată aprecierea, recunoașterea, respectul și admirația mea!

You are the champions!!!

FEEDBACK

„A fost o săptămână frumoasă în care am dănuțuit năprasnic ca într-o „Ciulean-dră”! Am pornit-o săltăreț, cu o excursie pietonală, apoi lucrurile s-au încins, când am tropăit cu știință în PiciLab, de ieșeau experimentele pline de magie și culoare, ne-am rotit cu expoziții neordinare și reviste bibliografice virtuale. Și dacă tot eram în dans, am prins-o în horă și pe autoarea cărții *Cenușă rece*, Mihaela Perciun. Am bătut călcăiele împreună cu cercetători și savanți în Cafeneaua de Știință. Și ne-am bucurat că am realizat o fantastică operă științifico-coregrafică”. (Liliana Juc)

„Hora Științei la Filiala „Târgu-Mureș”! Ei au horit cu pași din zonele de Nord, Sud și Centru. Bună Horă a ieșit! Bravo, „Târgu-Mureș”! Un program colorat, ingenios și totodată științific, inovațional... „Aducem mulțumiri și **Bibliotecii Municipale** pentru invitația la **HORA ȘTIINȚEI LA HAS-DEU!** Noi, colaboratorii bibliotecii, ne-am prins în horă și am ținut ritmul specific de dans al zonelor de unde am pornit cândva – Stela Timofti și Ludmila Stoianov – **Nord**; Lilia Gâțu și Ioana Țurcanu – **Centru**; Maria Burcovschi – **Sud**. Dacă ne-a reușit? Putem spune cu fermitate – da! Am citit-o chiar

în ochii utilizatorilor noștri". (Stela Timof-ti-Barbălat).

„Am dansat Hora bine, pentru că am avut cel mai bun coregraf, care a ținut cont de elementele, ritmul și mișcările dansului, de scenă și decor... Sincere mulțumiri! Felicitări tuturor participanților! S-a demonstrat încă o dată că Dansul unește Lumea! Dansul unește Bibliotecii! Dansul unește Știința!" (Aliona Nosatii)

„... cu toată sinceritatea vă spun, chiar am admirat colegii, care au reușit să realizeze atâtea activități, postere, expoziții și nu doar. De câte ori deschideam Facebo-

ok-ul, în notificări era doar Hora Științei. Pot să greșesc, dar am impresia că această Săptămână a fost cea mai productivă de mult timp încoace. A fost și calitate și cantitate. S-a muncit serios. Sunt tare mândră de Echipa Hasdeu din care fac parte! Și mulțumim tare mult (vorba Alionei Nosatii) celui mai iscusit coregraf... care a știut, întotdeauna, cum să ne aprindă „căl-căiele". (Oxana Andreev)

„Ai dreptate Oxana Andreev, ne trebuia, era timpul pentru o explozie de creativitate... și a fost una galactică! E meritul bibliotecarilor noștri". (Lidia Kulikovski)

HORA ȘTIINȚEI HASDEU, CRONICI

Elena TARAGAN

INTRAREA ÎN HORĂ

Acum o sută de ani, români de pretutindeni s-au prins într-o Horă... în Hora Unirii. Multe s-au întâmplat de atunci, soarta ne-a fost uneori potrivnică, dar sentimentul unirii nu s-a pierdut cu timpul, ci a rămas să dăinuie în inimi. Uite că astăzi, și la Biblioteca Hasdeu, s-a inițiat o horă... O horă care, bineînțeles, este, din nou, un simbol al unirii. Hora Științei! Cum ne unește știința? „Cu arme, putem ucide terorștii. Cu educația, ucidem terorismul", spunea Malala, celebra luptătoare pentru educație în lumea musulmană. Un alt exemplu ar fi Unamuno, care susținea că „Fascismul se vindecă cu citirea cărților". Acest adevăr – că educația, știința, cunoașterea de carte fac lumea mai bună și mai umană l-au știut toți marii gânditori ai timpurilor. Și nu numai ei, ci orice om luminat la minte înțelege lesne că omul cult este mai puțin violent.

Iar acțiunea care a început astăzi la Biblioteca Hasdeu vine să confirme cele spuse. Observăm cum bibliotecile noastre, aferente diverselor culturi (poloneză, bulgară, găgăuză, evreiască, ucraineană, rusă)

își dau mâna în „hora științei" și „danseză" la unison, fiecare aducându-și contribuția prin specificul culturii lor. Filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu", din această **primă zi** a campaniei, și-au pus la bătaie inteligența, creativitatea și bagajul de cultură generală pentru a comunica cât mai multă știință, a prezenta colecția bogată de carte științifică pe care o avem în bibliotecii, celebrând știința, descoperind știința, trăind știința.

Au intrat, rând pe rând în horă, prezentându-și programul în marea aventură a științei, Biblioteca „Ițic Mangher", cea care a lansat hora și care își face o intrare profesionistă, prezentând pe blog cărți ai căror eroi sunt oameni de știință, Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi", Biblioteca „Transilvania", Biblioteca „Mihail Lomonosov". Biblioteca „Târgu-Mureș" s-a aliniat în horă cu o expoziție de carte de știință, pusă la dispoziția mai-micilor sau mai-marilor pasionați de invenții, descoperiri și mistere. Originali cei de la „Alba Iulia", au transferat știința afară, în curtea bibliotecii, unde ramurile copacilor au servit drept rafturi pentru cărți de

știință. Biblioteca Centrală a pornit în chestionarea utilizatorilor privind ce înseamnă știința, reușind să culegă răspunsuri originale. De asemenea, Biblioteca Centrală ne propune un interviu realizat cu Valentina Eșanu, doctor în istorie, moderat de Alexandru Moraru. La Biblioteca Centrală continuă desfășurarea serviciului „Robotica”, foarte nimerit în această săptămână destinată științei, tehnicii, explorării și exersării. „Astăzi dece-ușă, mâine personalitate creativă” își fac intrarea cei de la „Hristo Botev” cu un articol pe blog. Biblioteca „Liviu Rebreanu” ne intrigă, susținând ferm că „De ai 3 sau 33 sau 103 ani, aici vei descoperi lucruri noi”. Cei de la „Ovidius” ne invită „Să dăm mână cu mână/ Cei cu inima română/ Să ne prindem tu și eu/ În Hora Științei Hasdeu!” Frumoasă intrare cu rimă în horă, frumos tandem știință-poezie! De asemenea, aceștia pornesc împreună cu elevii claselor a X-a și a XII-a de la Liceul Teoretic European în vizită ghidată la Institutul de Fizică Aplicată al AȘM. Foarte activi de la începutul campaniei! Despre un experiment aniversar ne informează Biblioteca „Adam Mickiewicz”, privind iluminarea Teatrului Național „Mihai Eminescu” în culorile drapelului Poloniei (alb și roșu) – modalitate de marcare a Centenarului recuceririi Independenței Republicii Polone. Biblioteca „Adam Mickiewicz” a anticipat, de fapt, campania

noastră, realizând în ziua celebrării a 11 ani de existență un adevărat Quest aniversar! Nici Biblioteca Nicolae Titulescu nu ezită în a intra în horă și în a-și prezenta bogăția de care dispune, realizând o frumoasă expoziție care vine să răspundă la întrebările „Cine a inventat bicicleta, ceasul, chitara, avionul, telefonul?” Biblioteca „Onisifor Ghibu” își face intrarea în horă etalându-și colecțiile bogate de literatură științifică și SF. Literatură care abia așteaptă să fie valorificată! Maria Pilchin intră în Hora științei cu o sugestie de lectură: Știința și popularizarea ei în anul Centenarului, un proiect al Editurii ARC – *O carte despre 1918* în cadrul emisiunilor Europei Libere, autor Sergiu Musteață. Atelierul „Vlad Ioviță” își continuă întâlnirile, poezia și știința formând uneori un frumos tandem.

E de menționat faptul că în ziua de 10 noiembrie, fiind zi de sâmbătă, majoritatea filialelor noastre nu au avut program, dar, cu toate acestea, au luat parte la lansarea Săptămânii științei, sacrificând timpul liber pentru a-și face cunoscută prezența și aderarea la campanie cu toată convingerea și disponibilitatea. Au participat 13 filiale (48%) și un serviciu. Secția studii și cercetări, în calitate de organizator, a monitorizat derularea zilei și a postat 12 materiale relevante despre știință și activități în scop metodic pentru participanții la Hora

Științei, totodată susținând, încurajând și motivând participanții, oferindu-le feedback la minut, fiind o prezență permanentă în procesul inițiat de comunicare a științei la biblioteca noastră.

Ținem să informăm cititorul că nu numai Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” celebrează știința în aceste zile. Ziua Științei a fost instituită în R. Moldova printr-o hotărâre de guvern în anul 2010, fiind organizată în contextul Zilei Internaționale a Științei pentru Pace și Dezvoltare, care a fost proclamată la 2 noiembrie 2001 de către UNESCO. Așadar, au celebrat știința în această săptămână și Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică; ASEM; Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice; Muzeul Național de Istorie.

Ne bucurăm să promovăm, împreună cu alte instituții din țara noastră, știința, cunoașterea, creația și mersul lumii înaintea, propunându-ne, în calitate de bibliotecă, să cultivăm, să menținem, să încurajăm interesul și preocuparea pentru știință în țara noastră, în vederea realizării progresului și creării unei societăți mai bune.

Continuăm aventura cunoașterii!

Cum „am jucat” în zi de duminică, ziua a doua!

Multe s-au întâmplat de la invenția tiparului. În Evul Mediu, arta scrisului o po-

sedau călugării. Cunoașterea de carte era un privilegiu al lor. Ce a însemnat tiparul? Deși nu ne place să exagerăm cu anumiți termeni, putem afirma că această invenție a însemnat o revoluție. De ce? Pentru că, prin crearea condițiilor de multiplicare a cărților, de tipărire a lor la costuri mult mai rezonabile, a început ceea ce se cheamă „popularizarea științei”. A fost premeditarea unui proces extrem de democratic, care a presupus pătrunderea științei, a cunoașterii de carte în păturile sociale, emancipându-le.

Astăzi, ne bucurăm cu toții de dreptul la educație. Școlile și bibliotecile sunt instituții democratice prin excelență, instituții care oferă posibilități tuturor de a se afirma prin „propriul talent”, acesta fiind cândva un mare vis.

În cinstea cunoașterii, a științei și a rolului lor în progresul lumii, dedicăm, la Biblioteca Municipală, o săptămână științei, descoperirilor, invențiilor, și, ca rezultat, revoluționării.

Ce s-a întâmplat duminică? Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi” sâmbătă și-a anunțat programul, iar duminică a demarat activitățile. Primul pe program s-a aflat colocolviul *Realizarea documentară a unei lucrări științifice* cu dr. V. Tipa. De asemenea, bibliotecarii acestei filiale participă activ la diverse expoziții de carte științifică

și de artă, realizate de diverși parteneri de cultură ai lor, aderând cu toată convingerea la tema Zilei Internaționale a Științei în anul 2018, denumită „Știința, un drept al omului”.

Multă culoare la „Mihail Ciachir”, unde copiii citesc din reviste de știință, în care găesc „știință pe înțelesul lor”. Este vizibil entuziasmul și curiozitatea lor! Cei de la „Mihail Ciachir” au creat expoziția de carte de știință pentru copii „Universul care ne uimește”, invitând copiii „să se lase uimiți”.

Biblioteca „Transilvania” ne vorbește despre „Mecanica din spatele lumii înconjurătoare”. De asemenea, această filială ne prezintă „Marea carte despre experiențe”, invitând copiii să deschidă această carte, pentru a participa la miracolul descoperirilor. Programarea și coding-ul continuă la această filială.

Ne bucurăm de alăturarea în horă a CAIE, unde copiii cunosc, construiesc și explorează în cadrul serviciului „Robotica”.

„Ițic Mangher” s-a avântat în horă cu participarea la Ziua Mondială a Cunoștințelor Evreiești. „Mangheriștii” au desenat și au făcut aplicații, răspunzând la întrebarea „cum înțeleg ei ce este știința”. De asemenea, „Ițic Mangher” exprimă știința prin culoare. Unici!

Un program plin în zi de duminică la Biblioteca „Liviu Rebreanu”. Atelier de grădinărit, Atelier de experimente chimice și fizice, Atelier de reciclare. Și, pe tot parcursul zilei, lecturi științifice și SF. „Fizica poate fi interesantă și accesibilă, dacă este explicată printr-un experiment” ne spun ei. Convingător!

Filiala N. Titulescu ne prezintă cărți fantastice despre vrăji și vrăjitoare, invitând, strigând și chemând la lectură. De asemenea, aceștia purced la realizarea de experimente chimice, care sunt pe placul picilor. „Avem la bibliotecă și distracție, și spumă, și viitori chimiști”, susțin ei. Într-un mod artistic, le vorbesc copiilor despre Pă-

mânt și Soare și despre rotirea Pământului în jurul axei sale. În această zi, „Titulescu” a avut un oaspete de onoare, Svetlana Korolevski, colaborator științific la Institutul de Filologie al AȘM, care i-a susținut în toate activitățile și explorările zilei.

Biblioteca Centrală continuă seria de interviuri, moderate de Alexandru Moraru, invitatul zilei a doua fiind dr. Mariana Țăranu. Un interviu în care se prezintă lucruri fundamentale științifice, invitata vorbind despre cercetare și identificând temele care nu sunt acoperite cu cercetări. Al doilea invitat al domnului Al. Moraru a fost academicianul Sergiu Chircă. De asemenea, la Biblioteca Centrală continuă interogarea cititorilor privind „ce înseamnă știința”, răspunsurile lor reflectând un mod realist de a vedea lucrurile, acordând răspunsuri simple și ușor de înțeles.

I-am spus *Bun venit* la Hora Științei și Bibliotecii „Târgoviște”, care „s-a plimbat prin zonă”, a observat și s-a pregătit, ca întotdeauna, meticulos, elaborând un program excelent.

„Mihail Lomonosov” ne prezintă o lecție publică, în care Sergiu Maslobroda, doctor în științe biologice, vorbește despre „Gândul – putere materială”. În zi de duminică, s-au reunit la această bibliotecă mai multe personalități ale științei autohtone, ținând prelegeri și discuții profesionale.

Biblioteca „Ovidius” i-a „prins” pe copii citind. Este vizibil faptul că colecția de carte-enciclopedie pe care o deținem atrage irezistibil cititorul tânăr. De asemenea, aceștia s-au plimbat prin „mahalaua” Institutului de chimie, expunându-ne ce au descoperit în urma luării unui interviu unui tânăr cercetător al Institutului.

Căutare, cercetare, descoperire...

Biblioteca „Lesia Ukrainka” participă la „horă” cu Quest-uri.

„Adam Mickiewicz” alătură la horă și ostași ai Unității Militare nr. 142, cu care

au discutat pe îndelete asupra eficacității unor invenții care au ajuns până la noi. „În Europa suntem la mijlocul clasamentului privind numărul de inventatori”, ne informează ei. „Dar nu ne dăm bătăuți”, țin să adauge cu speranță și mândrie.

Bun venit „Maramureș” în horă în zi de duminică! Aceștia ne promet „Știința în teatru”, în „poezie”, în „mimică”, „culoare” etc.

Duminică, 11.11., la Hora Științei au participat, la fel ca sâmbătă, 13 filiale – unele și-au luat liber, altele au intrat în competiția cu știința. Ziua a doua a înregistrat 52 de postări, numeroase distribuiri și redistribuiri, comentarii, aprecieri și „like-uri”! A fost o duminică plină, în care s-a muncit, „s-a dansat” în horă cu energie și entuziasm, bibliotecarii noștri confirmând încă o dată că pot munci și în zile fără program, cum a fost sâmbăta, și în zile de duminică, atunci când trebuie să ne exercităm rolul extrem de responsabil pe care îl avem în comunitate – de a culturaliza și a menține vie preocuparea pentru cunoaștere și carte în societatea noastră. În aceste zile, am reușit să apropiem știința de oameni și să-i convingem pe micii cititori că știința poate fi extrem de captivantă, marcându-le, poate, astfel direcția destinului.

Continuăm „jocul” și bucuria cunoașterii la Biblioteca Hasdeu!

„DANSUL MUNCII” – Ziua a treia

Aproape toți oamenii iubesc dansul. Majoritatea au ritmul și pasiunea în sânge. Iubesc să danseze din pură plăcere sau pentru a se elibera de stres, pentru a se conecta și a se simți la unison cu alții – din diverse alte motive. De-a lungul istoriei, au avut loc fenomene bizare, precum „ciuma dansului”, când oamenii începeau să danseze frenetic, cuprinși de înfrigurare și febră, neputând fi nicidecum opriți, unii pierzându-și din cauza epuizării viața, creând confuzie în rândul medicilor vremii, care nu puteau explica acest fenomen. O

„horă”, ce este? În primul rând, o uniune între oameni, o conexiune și o aderare a tuturor la un punct comun, conexiunea, „comuniunea”, realizându-se prin pași identici ai celor care formează cercul. Intrând în horă, omul uită de conflict sau neconcordanță de păreri, lasă ura sau vrăjmășia la o parte, și ia de mână omul de lângă el, pentru a se bucura împreună, a simți și a împărtăși voie-bună.

Așadar, la Biblioteca noastră, am decis ca, în abordarea științei, să propunem conceptul unei „hore”, întrucât știința se face prin colaborarea unor minți de seamă, prin faptul că acestea cad de acord să dea din talentul și măreția lor lumii. Totodată, inițiind o „horă” facem încă o dată cunoscut lumii faptul că ne realizăm munca cu dragoste și pasiune, odată intrați în horă, prindem ritmul și nu ne mai oprim din joc!

Dovada – zi de luni și joc aprins, energetic, creator!

În mediul online, dă startul zilei de luni Biblioteca „Onisifor Ghibu”, aducându-ne la cunoștință o frumoasă lansare de carte ce a avut loc la ei. Bineînțeles, frumos și salutar, cunoscut fiindu-ne faptul că chiar și în poezie putem găsi știință sau că știința poate fi, pentru cunoscători, o adevărată poezie.

„Ițic Mangher” ne testează atenția, prezentându-ne un fapt curios ce s-a întâmplat la ei: un copil a luat un ziar la întâmplare care să-i servească ca suport pentru a desena, iar în numărul respectiv al ziarului apare un articol dedicat, ghici cui! Științei! Și universul conspiră..., spune Coelho. De asemenea, în această zi, la „Ițic Mangher” au vorbit despre bănci și bancheri, oferindu-le vizitatorilor o prezentare power-point despre Rothschild. Lecția „Fantezii trăsnete și realitate neverosimilă” a avut loc tot la ei. Filiala „Ițic Mangher” ne face o selecție din *Fahrenheit 451* a unui mesaj profetic aparținând lui Ray Bradbury. Eveniment închinat științei

și părintelui spiritual al Bibliotecii „Mihail Lomonosov” – așadar, despre titanul științei ruse Mihail Lomonosov, vorbesc cei de la această filială în astăzi de luni. Proiecția unui film documentar la această bibliotecă, a cineastului Serghei Ivanov. De asemenea, aceștia fac o expunere pe blog privind activitățile științifice desfășurate la ei începând cu zece noiembrie, cu participarea a diverse personalități din știința autohtonă. Continuă desfășurarea serviciilor care au loc în mod obișnuit la bibliotecă, acestea integrându-se perfect în săptămâna științei, a cunoașterii, a progresului, cum ar fi cursurile de utilizare a computerului pentru pensionari sau cursuri de limbă română. Și „Mihail Lomonosov” atrage cititorii printr-o expoziție de carte despre mari descoperiri și invenții.

„Ovidius” ne invită să deschidem cartea SF, propunându-ne romanul *Universuri paralele* al scriitorului Marcel Gherman. Aceștia ne îmbie să încercăm să răspundem la întrebarea „Cine suntem și ce este lumea în care trăim?” citind SF, îndemnându-ne totodată să descoperim „imensitatea și diversitatea universului imaginar, a universului interior și a celui real”. Tot la „Ovidius”, „fantastici” de la „Les Fantastiques” vorbesc, ca de obicei, în franceză, dar, de această dată, despre știință, aflând

cum se scriu diverse materii de studiu în limba franceză, precum și diverși compuși și elemente. Expoziție de carte SF de la Jules Verne, Antoine de Saint-Exupéry până la literatura lui George R. R. Martin sau Vernon Vince găsim la această filială. De asemenea, aceștia au experimentat cu micii cititori transformarea florilor albe în flori colorate, îi spunem magie, dar poate e doar... chimie. Și luni, „Ovidius” ne pune la dispoziție un interviu realizat în „mahala”, interviueatul fiind de această dată Ion Bulhac, doctor habilitat în chimie.

Despre procesul documentării, extrem de important în cercetare ne vorbesc cei de la Arte pe blog. „Tudor Argezi” au inspirația de a recomanda, doritorilor de a se aventura în cercetarea științifică, cartea cunoscutului semiotician Umberto Eco *Cum se face o teză de licență*, care a educat generații de umaniști. Un aport de calitate!, zicem noi. Tot în ziua de luni, la Biblioteca de Arte, actrița Paulina Zavtoni, Artistă a Poporului, împreună cu studenții de la facultatea Management Artistic și Culturologie au desfășurat o lecție despre arta rostirii pentru elevii Liceului „M. Cervantes”. Dicție și pronunție corectă – învățată utilizatorii bibliotecii. Filiala „Tudor Argezi” a încheiat activitățile acestei zile cu un sentiment de împlinire și beatitudine.

„Semne bune” la Biblioteca „Transilvania”, aceștia aducându-ne la cunoștință că de marți „caravana roboților” se deplasează la grădinițe. Luni, la Biblioteca „Transilvania” a avut loc inaugurarea Expoziției-Concurs dedicată Centenarului Marii Uniri și ceremonia de premiere a elevilor câștigători. Lucrările acestora vor fi expuse în holul bibliotecii până la zece decembrie. Nu ezitați să vizitați această bibliotecă și să admirați modul în care tinerii artiști văd Unirea. O expoziție de carte de știință, vie, colorată, vedem pe holul acestei biblioteci. Copiii se avântă cu interes și curiozitate. Neobosiți, „Transilvania” ne prezintă și o

poveste digitală, în care suntem invitați să „descoperim universul”. O discuție înflăcărată, „Radio – pași în istorie”, cu participarea elevilor a avut loc aici. Foarte activi!

„Adam Mickiewicz” nu ne surprind... întrucât deja ne-am obișnuit cu originalitatea lor. Ca de obicei, tematici, privind cultura pe care această bibliotecă o îmbrățișează, aceștia ne prezintă oameni de știință polonezi, Marie Skłodowska-Curie, deținătoarea a două premii Nobel!

Bineînțeles, Biblioteca Publică de Drept este „științifică” pe tot parcursul anului, servind miilor de cercetători, profesori sau studenți la drept, dar evenimentul de astăzi este unul în colaborare cu Centrul pentru Journalism Independent privind educația mediatică. Diversifică paleta lor tematică, dovedindu-se astfel și mai utili!

„Mihail Ciachir” ne invită să vedem noile achiziții din partea Centrului științific „M. Marunevici” în această săptămână.

Biblioteca „Târgoviște” le face o excursie picilor prin bibliotecă, explicându-le biblioteconomia pe înțelesul lor! „Știința pentru cei mici” s-a desfășurat la ei, unde tinerii formatori ai Bibliotecii le-au prezentat copiilor curiozități și diverse experimente. Ținem să menționăm faptul că, deși nu au dat de știre, Biblioteca „Târgoviște” s-a aflat în hora noastră din prima zi, de sâmbătă, Liliana Juc realizând BiblioTurul „Descoperim Chișinăul altfel”, purtându-i pe chișinăuieni spre centrul istoric al orașului. Istoria – o știință umanistă!

La Filiala Nicolae Titulescu elevii au desenat invenții pe care și-ar dori să le facă, sau pe care nu și le-ar dori să le facă. S-au exprimat prin desen dovedind că știința are culoare. Galileo Galilei, Copernic, Newton, Darwin și Einstein au prins viață la această bibliotecă, copiii improvizând ingenios o horă a acestor mari personalități. Și aceștia au făcut o expoziție de carte, care a atras copiii spre descoperire și cunoaștere.

Biblioteca „Liviu Rebreanu” continuă Atelierele, luni având loc la ei un Atelier de botanică, realizat cu succes. Au explorat lumea matematică prin câteva tehnici, convingând publicul că „atunci când arta și matematica se întâlnesc, se nasc opere demne de admirație”. Expoziție de carte SF avem la ei, chemând și făcându-i curioși pe copii. De asemenea, bibliotecarii acestei filiale le-au propus celor mici să participe la o activitate inedită – să transforme lucruri inutile în obiecte de decor, reușind să-i determine pe copii să gândească de două ori înainte de a arunca un lucru – întrucât, cu puțină imaginație, acesta ar putea fi transformat în ceva distractiv și util. O excelentă expoziție în albastru, prezentând cărți și elemente marine, le-a stârnit copiilor reacția de a pipăi, a auzi, a privi. O expoziție extraordinar concepută!

În ziua a treia a campaniei noastre, Biblioteca Centrală l-a avut ca invitat la interviu pe dr. Ion Holban. De asemenea, aceștia au dat startul Caravanei roboților în grădinițe, mergând în vizită la Grădinița nr. 12. Acolo a avut loc o interacțiune vie cu cei mici, aceștia dovedindu-se foarte receptivi și fascinați de Bibroboțel.

Urăm bun venit CNEPB-ului în a treia zi a campaniei cu o contribuție de excepție – un dialog cu o personalitate marcantă din știința autohtonă, Oleg Lupan, expert în nanotehnologii, un profesor care inspiră și un reputat cercetător științific.

Contribuție originală din partea „Memoriei Chișinăului”. Hora Științei Hasdeu pe străzile orașului – aceștia ne prezintă personalități din domeniul științei ale căror nume le poartă străzile Chișinăului. De asemenea, aceștia ne prezintă plăci comemorative dedicate personalităților din domeniul științei.

Așadar, în ziua a treia am avut 17 filiale participante la joc, iar grupul nostru a înregistrat 63 de postări. Dovada că hora s-a încins. Dovedim faptul că știm să „comu-

nică știință”, că la Hasdeu știința e la ea acasă, e apreciată, valorată și valorificată, biblioteca noastră bucurându-se totodată de parteneri de excepție din domeniul științei autohtone.

Ne bucură diversitatea, creativitatea și originalitatea tematică ale activităților realizate în ziua de luni. Ne bucură entuziasmul, talentul și energia cu care s-a dansat / jucat / muncit. Chemăm și alte filiale să se alătore spre final, să facem hora și mai mare, și mai săltărească, și mai plină de viață!

Ziua a patra

În cadrul acestei săptămâni, multe voci s-au făcut auzite că „știința înseamnă viitor”. Bineînțeles, prin știință, lumea a revoluționat, a progresat, a înlăturat superstiții, a făcut lumină în beznă. Datorită științei, a crescut și speranța de viață, s-au făcut salturi economice și tehnologice impresionante, s-au vindecat boli și lumea a devenit mai egalitară.

Așadar, „cum am văzut știința” în cadrul campaniei noastre dedicate ei, în zi de marți.

Începem ziua cu o întrebare pe care le-o adresează Filiala Nicolae Titulescu micilor cititori ai bibliotecii: „Ce este, pentru mine, știința?” Am primit un răspuns scurt și profund: Știința este viața. Cititorii mari au o doleanță inspirată: Ne-am dori ca știința să inventeze un preparat care ar încetini îmbătrânirea. Să avem, ca la Ispirescu, *Tinerețe fără bătrânețe*. Ar fi minunat! De asemenea, ca întotdeauna, la Biblioteca Nicolae Titulescu, iubitorii de teatru, au întruchipat-o pe Milred, eroina cărții *O vrăjitoare îngrozitoare*, de Jill Murphy.

Despre cartea SF ne vorbesc la „Ovidius”. Romanul *Multivers*. Sau eternul Jules Verne, cu o *Călătorie spre centrul Pământului* – ne propun ei. *Surpriza fantastică*, o carte științifico-fantastică la pachet oferă „Ovidius” micilor cititori.

De la Quest la experimente la „Lesia Ukrainka”. Se alătură și ei realizării de experimente.

Să ne motiveze și să ne trezească buna-dispoziție își propun cei de la „Adam Mickiewicz”, prezentându-ne citate inspirate aparținând diferitor personalități din știință, personalități care „nu s-au temut să gândească altfel față de marea majoritate”. De asemenea, recomandări de titluri de carte de la Bill Gates, geniul informaticii. Concursul „Micul astronom” a avut loc la „Adam Mickiewicz”. În această zi, Biblioteca polonă cercetează, împreună cu adolescenții de la Centrul comunitar „Andrieș”, istoricul științific al omenirii.

Seria de interviuri continuă la Biblioteca Centrală, invitații acestei zile fiind dr. Vasile Jovmiru și dr. habilitat Sergiu Miron. Diverși utilizatori ai Sălii noastre de lectură continuă să ne răspundă cu receptivitate la întrebarea „Ce înseamnă știința?”

Secția „Memoria Chișinăului” ne prezintă bibliografiile realizate la Biblioteca „B.P. Hasdeu”. Avem nume precum Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Ion Holban, Larisa Ungureanu – personalități marcante ale Republicii Moldova.

Se alătură horei noastre „Ștefan cel Mare” cu o expoziție de carte.

CNEPB își face contribuția la Săptămâna Științei în această zi printr-o vizită la Grădinița „Mărțișor”, unde Natalia Țurcanu a desfășurat împreună cu copiii activități interactive, vorbindu-le despre știință, savanți, invenții.

Câte ceva despre evrei și Premiul Nobel, precum și „cărți deștepte” ne prezintă „Ițic Mangher”.

Transformă lichidul în solid cititorii Bibliotecii „M. Ciachir”. Experimente chimice la această filială. Pasiunea cunoașterii și a descoperirii.

Artă și știință la „Arte”. Lectorul universitar Dumitru Calmiș le-a vorbit cititorilor bibliotecii despre acordeon. Aceștia

au aflat ce posibilități multifuncționale are acest instrument, registrele de bază, precum și rădăcinile sale adânci. Elevii au fost foarte captivați și au adresat întrebări specialistului, iar în final au fost delectați cu muzică interpretată la acordeon. O motivație sigură pentru unii dintre elevi de a începe studiul unui instrument muzical!

Fizicianul Iurie Ciugaevski prezintă o originală teorie la Biblioteca „Mihail Lomonosov”.

Biblioteca „Transilvania” s-a deplasat cu Caravana roboțelilor la Grădinița nr. 225. De asemenea, „Transilvania” ne propune un interviu cu ziaristul Dinu Mihail, în care acesta vorbește despre știință și viitor. „Transilvania”, într-un filmuleț, ne prezintă enciclopedia pentru copii *Invenții*, autor Lionel Bender. Au călătorit în universul ceasului și în istoria radioului, au studiat matematica în limba engleză în această zi.

Caravana roboțelilor a fost și la Grădinița nr. 142. CAIE le-a oferit picilor de la această grădiniță o demonstrație de manevrare a robotului „Bibrobotel”, aceștia rămânând entuziasmați.

„Liviu Rebreanu” ne propune și marți un program bine gândit și bine pus la punct. A avut loc o întâlnire cu Silvia Ursul, ornitolog de la Societatea pentru Protecția Păsărilor și a Naturii. Expoziție de carte, instrumente de observare (lupa, microscopul,

telescopul), atelier de geografie și experimente colorate – toate se aliniază perfect în hora noastră. Surprind și în această zi prin originalitate, cum ar fi expoziția inversă, și prin profesionalismul cu care își realizează activitățile.

„Surprize, surprize” anunță cei de la MRI. Avem cărți noi despre știință.

Păstrăm numărul de 17 aliați în horă, unii intră, alții ies. Am avut 52 de postări. În total, până în a patra zi a campaniei noastre am înregistrat 199 de postări și peste o mie de interacțiuni și comentarii.

HORA ȘTIINȚEI HASDEU. Ultima zi

E ultima zi de știință la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, e ultima zi a campaniei dedicate comunicării științei la noi la bibliotecă. Dar interesul, pasiunea și curiozitatea pentru știință nu se opresc aici. În perioada 10-14 noiembrie am celebrat în mod special știința, ne-am „antrenat” în posibilitățile de comunicare a ei, pentru a continua să promovăm intens, competent, profesionist, literatura științifică, oamenii de știință, evenimentele științifice ce au loc la noi.

Ce s-a întâmplat în biblioteci în ultima zi a campaniei?

Filiala V. Bielinski, prinsă în horă abia în ultima zi, cheamă cititorii la o expoziție de

carte de știință. De asemenea, ni se prezintă și o expoziție virtuală.

O călătorie în *Era dinozaurilor* a fost posibilă la „Adam Mickiewicz” în ultima zi de comunicare a științei, de care au avut parte picii de la Grădinița nr. 6.

„Experimente, experimente” la „Ițic Mangher”. Experimentul ingenios „Pachetelul zburător” uimește și încântă copiii la această bibliotecă. Aceștia ne propun și câteva cugetări despre știință. Lansarea cărții *Școala Teologică din Basarabia sub dominația Imperiului Rus*, autor Diana Ețco, la „Ovidius”. Biblioteca „Ovidius” ne pune la dispoziție noi interviuri, de data aceasta s-au deplasat la Universitatea de Stat din Tiraspol și au vorbit cu Natalia Străjescu, doctor în științe filologice. De asemenea, aceștia au realizat un interviu cu un tânăr cercetător, Daniel Podgornii, care a vorbit despre pasiunea sa pentru știință.

Descoperă noi aplicații cu care să elaboreze diferite experimente de laborator cei de la „Titulescu”. Frumos tandem știință – poezie ne oferă spre vizionare ei. Un alt moment artistic – Știința în bancuri. De ce o căramidă, pătrată, face în apă cercuri rotunde, nu vă întrebați și voi?

„Târgu-Mureș” conduce Caravana, deplasându-se cu roboțelii la Grădinița nr. 108 și Grădinița nr. 137. Energici și participativi!

Cercetătorul științific al Centrului de Cercetări Enciclopedice al ASM, G. Andrei, vorbește la Biblioteca „Maramureș” despre valoarea ascunsă în enciclopedii. Aceștia au mers în excursie cu utilizatorii la instituții de cercetare. Despre funcționarea antenelor parabolice le-a vorbit utilizatorilor o voluntară, elevă a Liceului „Gaudeamus”. Frumoase și fundamentale științifice evenimente!

Cu o poveste digitală participă în această zi la horă „Ștefan cel Mare”. Aceștia ne recomandă autori de Science Fiction care, zic ei, merită a fi citați! Asimov, Orwe-

ll, Wells se găsesc printre ei. Copiii descoperă tainele științei prin experimente și la această bibliotecă.

Biblioteca Publică de Drept ne informează în privința revistelor științifice din domeniul Dreptului care pot fi accesate la ei la bibliotecă. InterVIEW cu Ilie Mămăligă despre performanță, cunoaștere și inovare ne propune această Bibliotecă.

Un pom cu „mere SF” la „Târgoviște”. Inventivitate și rafinament. Ca și alte biblioteci ale rețelei noastre, și „Târgoviște” face experimente în această zi. De asemenea, aceștia ne încântă cu o expoziție virtuală. În cadrul „Cafenelei de știință”, la ei se desfășoară lecția publică „Internetul și campania electorală”, invitați Victor Juc, doctor habilitat, profesor, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, Ion Mocanu, doctor conferențiar la aceeași instituție. Unica bibliotecă care a unit activitățile cu personalitățile din știință în Cafeneaua de știință!

Se face prezentarea „Revistei de etnologie și culturologie” la Biblioteca „Mihail Lomonosov”.

„Experimente culinare” delicioase la „Liviu Rebreanu”, cu fructul toamnei, gutuia. Un program variat și cuprinzător și în astă ultimă zi la „Rebreanu”. Atelier de prim ajutor, atelier de testare a simțurilor. Expoziții de carte SF, cu o abordare proprie și originală. De asemenea, o întâlnire cu domnul Ambasador Cultural ONU – Geneva, George Călin.

De această dată, în vizită la Biblioteca de Arte s-a aflat Vera Mereuță, actriță, crainică radio, profesoară de teatru, director Radio TV, cercetător științific, autor de cărți, care a vorbit despre „arta vorbirii” – știința de a vorbi frumos.

„Transilvania” continuă Caravana la Grădinița nr. 30. Încă o prezentare virtuală de carte la această bibliotecă. De asemenea, o întâlnire de suflet cu Mariana Țăranu, doctor în științe istorice, care i-a ghidat

pe participanți în lumea fascinantă a istoriei. Știința în cuvinte cu Veronica Boldișor la „Onisifor Ghibu”. Arta și știința se completează reciproc la această bibliotecă. Junior Debate, în care tinerii cititori practică oratoria avem la ei. Prezență la TV a directorului „Onisifor Ghibu”, Vitalie Răileanu, în această săptămână.

Mihai Eminescu și științele exacte – prezintă CAIE. „Există un negustor în natură: electricitatea, dar el nu ia nimic cu sine. Ceea ce produce într-un loc, el restituie în alt loc integral” spunea geniul națiunii române. Nu prea au dat de știre, dar aceștia au participat la horă și în alte zile. Am avut aici expoziție de carte SF. Au beneficiat de un dialog cu șeful Centrului de Seismologie Experimentală al Institutului de Geologie și Seismologie al AȘM, Ion Ilieș, elevii de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”. Despre „Eminescu – omul deplin al culturii române”, „Universul științific al gândirii eminesciene” ne vorbesc CAIE pe blog.

GALA SĂPTĂMÂNII ȘTIINȚEI – 14 NOIEMBRIE

Miercuri, orele 14, în timp ce bibliotecarii continuau activitățile dedicate științei în această ultimă zi, ne-am reunit la CNE-PB, organizatorii și reprezentanții celor mai active biblioteci ale ediției a III-a a Campaniei de comunicare a științei, pentru a ce-

lebra și a face totalurile evenimentului pe care l-am desfășurat împreună, pentru a fi gratificați cei mai activi, cei mai preocupați și pasionați de știință, cei mai originali, sau cei mai profesioniști în abordare.

Lidia Kulikovski a vorbit despre așteptări și reușite, contrapunând rezultatele așteptate cu cele realizate. Unele așteptări au fost depășite, altele s-au realizat mai puțin. Au fost mai multe expoziții de literatură SF, mai multe postări pe blog, pe rețelele sociale, considerabil mai multe povești digitale decât au anticipat organizatorii, fapt care merită a fi remarcat.

Au fost menționate bibliotecile „Liviu Rebreanu” și „Târgoviște” pentru profesionalism în elaborarea afișelor și comunicarea evenimentelor.

Publicul a vizualizat imagini cu cele mai reușite momente ale campaniei.

S-au acordat certificate de participare (40 de ore de creativitate și inovație). Au fost înmânate diplome de excelență și de merit.

Felicităm întreaga echipă Hasdeu pentru desfășurarea reușită a acestei campanii, pentru modul profesionist, cu entuziasm și dăruire, în care au comunicat știința în această săptămână.

Ne revedem cu bune la următoarea ediție.

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU” ÎN MEDIUL VIRTUAL

*Ludmila PÂNZARI,
director adjunct*

Cel mai important rol în viața contemporană îl dețin, incontestabil, noile tehnologii și Internetul, care se află în continuă mișcare. Majoritatea utilizatorilor au acces la Internet, fiind mereu în căutare de diverse informații, iar lipsa timpului, simplitatea

căutării și regăsirii informației îi determină să apeleze mereu la media sociale.

Media sociale (media de socializare), conform definiției Wikipedia, sunt instrumente create pentru a facilita comunicarea utilizatorilor de Internet și crearea, distribu-

irea și schimbul de conținut (text, foto, video, audio, prezentări multimedia etc.) între membrii unor grupuri sociale¹.

Iar biblioteca la momentul actual trebuie să fie la frontiera diferitelor utilizări ale culturii și a utilizării tehnologiilor². Mediile sociale: bloguri, rețele sociale, marcate, servicii interactive au determinat bibliotecile să treacă la un nou nivel, oferind servicii și colaborare interactivă permanentă. Mediile sociale oferă bibliotecii oportunitatea de a comunica instantaneu informația despre instituție, de a oferi informații relevante pentru toate categoriile de utilizatori; de a promova servicii și oferte; de a extinde și dezvolta relații de colaborare cu utilizatorul, de a-l educa, precum și de a contribui la formarea și menținerea imaginii bibliotecii.

Astăzi, blogurile, rețele sociale sunt parte componentă a fiecărei bibliotecii, instrumente eficiente de marketing, platforme excelente de lucru cu cititorii. Serviciile electronice facilitează și micșorează simțitor timpul de acces la sursele de informare, fiind totodată și un indice de performanță și promovare socială. În acest context biblioteca își modifică activitatea, punând accentul pe interacțiunea cu utilizatorul.

Angajarea în mediul social este o modalitate excelentă de a ajunge la o audiență mai largă care este conectată prin mediul virtual, atunci când este stabilit scopul pe care dorim să-l atingem. Andrew Burkhardt, bibliotecar, specialist în tehnologii emergente de la Colegiul Champlain din Burlington, Vt., spune că există patru motive principale pentru care bibliotecile încep să folosească social media și că existența unei viziuni clare a scopurilor pe care vreți să le atingeți face mai ușoară

măsurarea succesului. Primul este comunicarea cu utilizatorii, spune Burkhardt, ceea ce este deosebit de important pentru a rămâne relevant pentru cei tineri. În cazul lui Burkhardt, el percepe social media ca o schimbare importantă pentru a atrage și menține atenția acestei categorii de utilizatori: *Pentru cei mai tineri, e-mailul nu mai funcționează. Trebuie să-i găsim prin Facebook, Twitter sau mesagerie. Al doilea este legat de serviciile de referință, care utilizează și rețelele sociale pentru a răspunde repede la feedback-ul pozitiv sau negativ din partea utilizatorilor. Această afirmație o susține și Laura Solomon, manager de servicii în biblioteca din Ohio: Încerc să spun bibliotecarilor că Twitter este un instrument eficient de management al relațiilor cu clienții. Burkhardt este de acord, spunând: Dacă cineva se adresează la tine online și nu-i răspunzi, relația se pierde. Alte două obiective principale ale construirii relațiilor sociale cu utilizatorii, sunt strategiile de marketing și promovare, care se pot consolida reciproc, atunci când bibliotecile utilizează în mod eficient mediile sociale. Curtis Rogers, directorul de comunicare al Bibliotecii de Stat din Carolina de Sud (SCSL), spune că unul dintre instrumentele de marketing cele mai populare ale bibliotecii în care activează este Reading Rooster Recommends – o serie de materiale video de trei minute publicate pe YouTube, în care bibliotecara Helen Fellers recomandă cărți pentru copii și tineri.*³

Pentru cei din comunitatea bibliotecilor care ar fi crezut sau sperau că media sociale este o tendință care va dispărea atât de repede precum a apărut, dovada popularității devine din ce în ce mai greu de respins. Statisticile sunt învechite aproape în

¹ https://ro.wikipedia.org/wiki/Media_de_socializare

² <http://princh.com/modern-libraries-from-a-transactional-to-a-relational-library/#.XMRCmOgzblU>

³ Vestergaard, Mogens. Modern libraries: Moving from a transactional to a relational library. [citat 13 martie 2019]. Disponibil:<http://princh.com/modern-libraries-from-a-transactional-to-a-relational-library/#.XMRCmOgzblU>

Indicatore	2015	2016	2017	2018
Vizite blog	800946,00	820000,00	392921,00	305718,00
Postări blog	4834,00	4616,00	3802,00	3679,00
Pagini vizualizate blog	913216,00	893095,00	510929,00	726641,00
Aprecieri Facebook	7762,00	99919,00	152314,00	163898,00
Interacțiuni Facebook	9317290,00	39838982,00	44182115,00	38795273,00
Comentarii Facebook	2795,00	6342,00	6906,00	17239,00
Video Facebook			182657,00	383533,00
Postări Youtube	804,00	862,00	542,00	826,00
Vizualizări Youtube	276434,00	279743,00	383413,00	668859,00
Postări Flickr	7038,00	4819,00	6115,00	4262,00
Vizualizări Flickr	151163,00	90080,00	45879,00	80131
Postări Twitter	1431,00	1089,00	4702,00	6732,00
Interacțiuni Twitter	18860,00	35966,00	104181,00	199662,00
Postări (tweets)	1409,00	1463,00	2016,00	6732,00
Interacțiuni Pinterest	4823,00	17873,00	29254,00	237716,00
Aprecieri Pinterest	190,00	7634,00	244,00	69,00
Prieteni Google+	86,00	109,00	573,00	600,00
Interacțiuni Google+	50874,00	25147,00	7070,00	59675,00
Interacțiuni Slideshare	13799,00	56796,00	42579,00	17656,00
Descărcări SlideShare	90,00	231,00	43,00	55,00

clipa în care le-ați citit: 200 de milioane de utilizatori Twitter, 500 de milioane de utilizatori activi ai Facebook-ului și mai mult de un miliard de ore de conținut YouTube vizionat pe zi. Indiferent de modul în care biblioteca se încadrează în mediul social, se aplică aceleași reguli de bază necesare pentru succes.

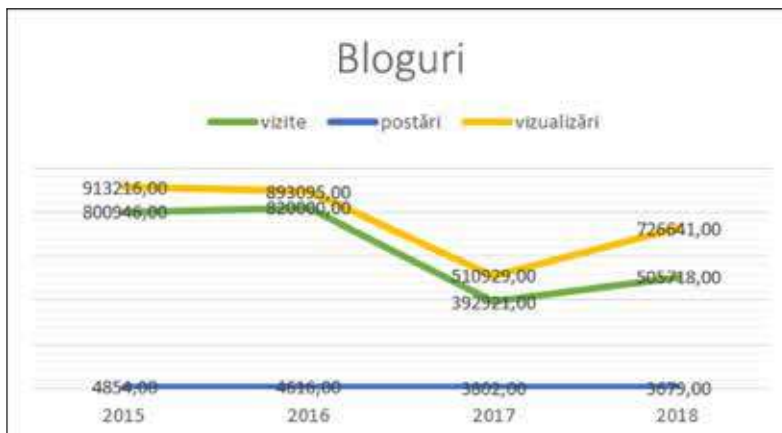
Luând în considerație necesitățile informaționale ale utilizatorilor, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a dezvoltat și a pus la dispoziția utilizatorilor 24/24 de ore 7/7 zile o ofertă variată de prezență online. Activitatea Bibliotecii Municipale în spațiul virtual este marcată de un flux major de utilizatori virtuali, care vor să fie la curent cu cele mai noi apariții editoriale, cu activitățile și cu serviciile bibliotecii. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” utilizează aceste instrumente care contribuie la sporirea imaginii bibliotecii, fiind prezentă pe două site-uri, 39 de bloguri, 31 de pagini instituționale și 11 grupuri pe Facebook, 27 de conturi pe YouTube, 14 conturi pe Flickr, 9 conturi pe Twitter, 7 pe Slideshare, 6 pe Pinterest și Instagram, un cont instituțional pe Google Business.

În această analiză vom aborda numai câteva din platformele utilizate de Biblioteca Municipală. Pentru fiecare din aceste instrumente de promovare online a activității poate fi realizat un studiu separat.

Biblioteca Municipală este prezentă pe zece platforme online, care nu sunt în totalitate utilizate de cele 27 de biblioteci-filiale și secții. Cele mai utilizate sunt blogurile, YouTube și Facebook-ul (100%); iar celelalte medii online respectiv: Flickr – 74%; Twitter – 33%; Pinterest – 25%; Slideshare – 22%.

Statisticile comparative ale anilor 2015-2018 arată o prezență tot mai vastă a utilizatorului virtual și un interes progresiv al acestuia față de bibliotecă prin intermediul platformelor virtuale. Nivelul de performanță al unor instrumente online s-a ridicat pe parcursul acestei perioade, atât la nivel cantitativ și calitativ de informație, cât și la nivel de flux al utilizatorilor. Indicatorii care marchează o creștere pe parcursul întregii perioade sunt: *aprecieri, comentarii, video Facebook, vizionări YouTube, prieteni, interacțiuni, postări Twitter, interacțiuni Pinterest, interacțiuni Google +*.

Indicatorii: *vizite, vizualizări și postări blog, interacțiuni Facebook, postări YouTube, postări, vizualizări Flickr, aprecieri, postări Pinterest, interacțiuni, descărcări SlideShare* – au înregistrat o scădere pe parcursul perioadei de referință. Motivele scăderii indicatorilor înregistrați în anii de referință sunt greu de identificat, dar cert este faptul că, în primul rând, e vorba de conținut, calitatea lui, de regulile de con-

duită pe rețelele sociale. Și să nu uităm că atunci când ne referim la utilizarea mediilor sociale în biblioteci, nivelul de angajament ar putea fi clasificat ca inegal distribuit.

BLOGURI

Blogurile ocupă un loc important în spațiul virtual al bibliotecii. Blogurile filialelor BM reprezintă un instrument de comunicare și informare pentru utilizatorii interesați de activitățile organizate, serviciile livrate și colecțiile bibliotecii; informațiile privind personalități notorii, Chișinău și chișinăuieni. În plan cantitativ și informativ blogurile administrate de filialele BM sunt resurse care atrag un număr considerabil de utilizatori. Conținuturile (postările) reflectă diversitatea activității bibliotecii, dar numărul de postări descrește din an în an. Cea mai mare descreștere a indicatorilor s-a produs în 2017, când toate blogurile au fost trecute pe WP.

Conținutul publicat pe bloguri, vizualizat, în perioada de referință, în total de 2 592 680 vizitatori unici, oferă informații despre orașul natal, materiale pentru studiu, activități organizate de biblioteci, servicii și programe noi, dar un loc important revine cărții și lecturii.

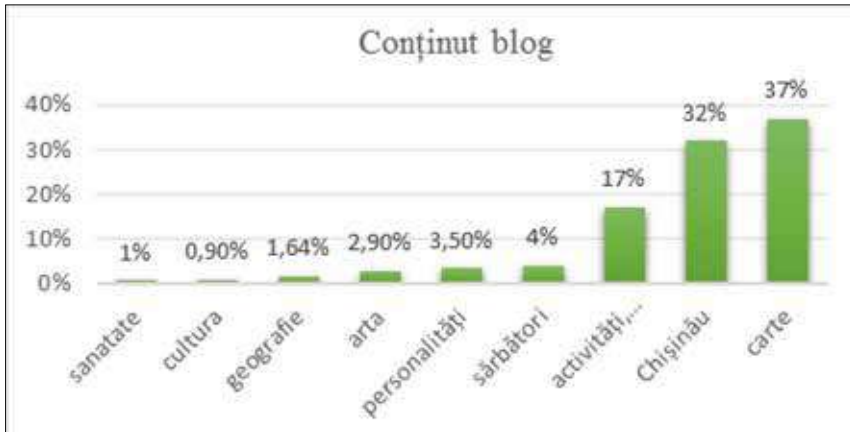
Conform celor mai populare postări de pe bloguri, preferințele utilizatorilor

pentru subiectele abordate în articole se eșalonează în următoarea ordine:

Cele mai căutate sunt informațiile despre *carte* (37%): prezentarea noilor apariții, cărților din programele de lectură, genuri de literatură, citate din opere celebre, întâlniri cu scriitorii. 32% revin postărilor dedicate Chișinăului, care sunt populare nu numai pentru publicul din Republica Moldova, dar din toate colțurile lumii, unde locuiesc compatrioții noștri. Activitățile organizate de bibliotecă, serviciile, aniversările bibliotecilor-filiale prezintă interes pentru 17% de utilizatori virtuali. Celelalte subiecte, prezentate în diagramă, sunt mai puțin căutate pentru că pot fi regăsite pe alte site-uri.

Dinamica vizitelor și vizualizărilor pe blogurile BM pe parcursul ultimilor patru ani indică o micșorare semnificativă în anul 2017, cu o redresare a lor în 2018. Analizând blogurile prin prisma SEO Liniilor directoare Google 2017¹, putem identifica cauzele scăderii indicatorilor *vizite*, *postări*, *vizualizări*, care se referă, în primul rând, la calitatea conținutului principal, fiabilitatea informației și alegerea corectă a cuvintelor-cheie specifice publicațiilor bloggeri-

¹ <https://static.googleusercontent.com/media/www.google.com/en//insidesearch/how-searchworks/assets/searchqualityevaluatorguidelines.pdf>

lor; în al doilea rând, de existența în mediul virtual a resurselor informaționale cu o politică clară de marketing de conținut, fapt ce impune bibliotecile să creeze publicații cât mai competitive și, în al treilea rând, de schimbarea platformei blogurilor. Totuși, putem afirma că dinamica este pozitivă – coeficientul de utilizare balansează de la 1,1 în 2015 până la 1,4 în 2018.

Periodicitatea publicării articolelor este diferită: de ex., două biblioteci au publicat practic în fiecare zi sau de câteva ori pe zi; zece biblioteci au publicat săptămânal sau de 2-4 ori pe săptămână; 12 biblioteci au publicat articole de câteva ori pe lună; cinci biblioteci au postat cu frecvența de o lună; nouă biblioteci au postat o dată în câteva luni și o filială a postat iregular (câteva postări per an). Frecvența postărilor diferă de la o filială la alta, de activitățile pe care le desfășoară, de grija cu care informează cititorul despre colecțiile sale, de serviciile pe care le oferă și despre care comunică comunității. În acest context este important și faptul responsabilității bibliotecarului față de publicarea pe blog a informației.

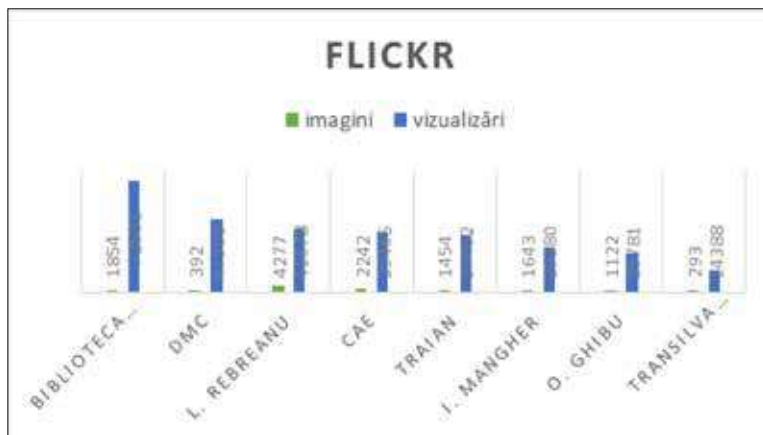
Referindu-ne la interacțiunea bibliotecă-utilizator constatăm că postările au fost distribuite pe rețele sociale (Facebook, Google +, Twitter, Pinterest etc.), bibliotecarii au omis modalitățile de informare

a unui public-țintă referitor la conținutul publicat, ca mesajele pe poșta electronică, urmărirea postărilor (elementul respectiv fiind lipsă pe blog). Dovadă a interacțiunii bibliotecă-utilizator sunt aprecierile materialelor publicate de bibliotecă – comentariile care în totalitate se referă la utilitatea și exactitatea informației, conțin sugestii de completare și dezvoltare a conținutului propus.

Încă un argument în favoarea valorii informației publicate de BM, sunt trimiterile sau referințele la postările bibliotecii pe alte site-uri, ca *diez.md*, *locals.md*, *timpul.md*, *ziarulnational.md*, *facebook.old.kp.md*, *yupi.md*, *adevarul.ro*, *ro.wikipedia.org*, *currentul.md*, *moldovastamps.org*, *unimedia.info*, *monument.sit.md*, *istoria.md*, *allmoldova.com*, *historia.ro*, *nationalmuseum.md*, *zdg.md*, *vedomosti.md*, *limbaromana.md*.

Putem afirma că blogurile filialelor BM constituie un vector considerabil în sistemul de comunicare și informare al bibliotecii, ce atrage pe cei interesați de carte și bibliotecă, de informații referitoare la Chișinău și chișinăuieni (curiozități din istoria și viața contemporană a capitalei, fotografii de epocă, străzile orașului, arhitectura, monumente, instituții, primari ai capitalei etc.).

În concluzie, constatăm că blogurile sunt importante căi de informare și pro-

movare a bibliotecii. Aspectul de interacțiune bibliotecă-utilizator rămâne să fie actual, bibliotecile trebuie să-și evalueze activitatea în această direcție, asigurând conținuturi interesante, atrăgătoare și incitante în discuții. Aspectul de asigurare a accesului la informația de pe blog – crearea unor etichete relevante pentru fiecare postare și distribuirea articolelor pe toate canalele media existente – constituie încă o problemă, care trebuie să fie soluționată. Următorul aspect asupra căruia trebuie să se lucreze continuu este stabilirea relațiilor constante cu utilizatorii și pentru aceasta promovarea continuă a blogurilor pe rețelele sociale, utilizând toate canalele posibile conform strategiei de marketing digital.

FLICKR

Flickr este un instrument de creare a unei povești digitale vizuale, care poate ajuta la dezvoltarea brandului instituției. Și, cel mai important, este un loc pentru clienți de a interacționa cu dvs. și a deveni o parte a experienței voastre. Postarea fotografiilor convingătoare care reprezintă identitatea companiei dvs., rădăcinile acesteia și scopurile va consolida relațiile cu clienții.¹

¹ <https://www.americanexpress.com/en-us/business/trends-and-insights/articles/how-to-use-flickr-to-improve-your-small-business/>

Multe companii utilizează Flickr ca instrument de promovare, deoarece clienții care caută numele companiei pe un motor de căutare, cum ar fi Google, sunt direcționați atât către site-ul sau blogul companiei, cât și către pagina lor Flickr. Mulți clienți doresc să se uite la imaginile produselor unei companii și pot alege să viziteze o pagină Flickr înainte de a cumpăra ceva².

Preocupată de crearea unei povești de succes prin imagini, Biblioteca Municipală utilizează această platformă online din 2010. Pe Flickr sunt prezente 20 de filiale cu 19 596 de imagini vizualizate de 358 476 vizitatori virtuali. Cea mai voluminoasă colecție de fotografii oferă filialele „L. Rebreanu”, CAIE, Biblioteca Centrală, N. Titulescu, „I. Mangher”, „O. Ghibu”. Iar după numărul de vizualizări se evidențiază: Biblioteca Centrală, Secția „Memoria Chișinăului”, filialele „L. Rebreanu”, CAIE, Traian, „I. Mangher”, „O. Ghibu”, „Transilvania”.

Calitatea imaginilor publicate, selecția / trierea lor înainte de publicare rămâne a fi o problemă. Unele filiale, deși postează multe materiale de la activitățile din bibliotecă, înregistrează puține vizualizări, motivul – neorganizarea albumelor, lipsa

² <https://publicityhound.com/blog/9-ways-to-use-flickr-to-promote-your-business>

etichetelor și descrierilor. Dacă până în 2015 atât postările cât și vizualizările erau în creștere, din 2016 se observă o descreștere a indicatorilor. Deși această platformă are o capacitate mare de stocare a imaginilor este puțin utilizată de biblioteci, ca motiv fiind publicarea imaginilor pe rețele sociale ca: a) Facebook; b) Pinterest; c) Instagram; d) Twitter, unde utilizatorii sunt mai activi.

Noua politică de utilizare a platformei online de stocare a imaginilor Flickr din 2018 limitează conturile gratuite până la 1000 de fotografii, ceea ce impune bibliotecile să selecteze imaginile care au ca scop crearea acelei povești de succes a bibliotecii. Această schimbare nu este în favoarea bibliotecilor care utilizează conturi gratuite.

YOUTUBE

În ultimul timp se observă o tendință generală – majoritatea persoanelor preferă mai degrabă să vizioneze un videoclip informativ despre produsele și serviciile companiei, decât să citească un material lung. Cu peste 30 de milioane de vizitatori unici în fiecare zi, 300 de ore de video încărcate în fiecare minut¹, YouTube este o platformă pe care fiecare companie ar tre-

bui să o ia în considerare ca parte a strategiei de marketing. YouTube este un instrument promoțional excelent și prin canalul business instituția poate obține încredere, autoritate și recunoaștere.

Biblioteca Municipală este prezentă pe YouTube pe 27 de canale create de filialele sale în 2010. Popularitatea YouTube-ului este evidentă – colecția de materiale video create de bibliotecă se dezvoltă anual în medie cu 600 de videomateriale. În total, în perioada de referință, toate postările bibliotecarilor-videobloggeri au fost vizionate de 2 604 683.

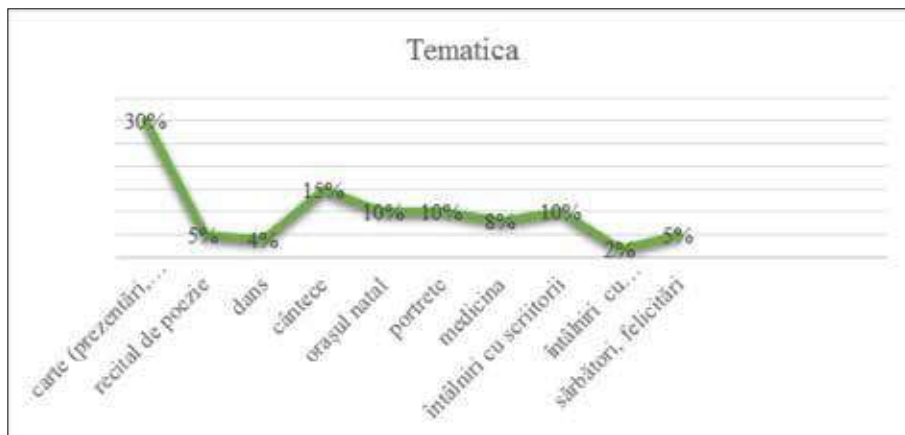
Cel mai popular canal este al Filialei „M. Lomonosov”, care informează utilizatorii despre activitățile organizate de bibliotecă, video materialele publicate permit să se revadă ședințele cluburilor, să se reasculte piesele interpretate în bibliotecă. Filiala „M. Lomonosov” atât după numărul de clipuri, în mare parte muzicale, dar și de la ședințele clubului KLIK², cât și după vizualizări demonstrează convingător că activitățile sale prezintă un interes constant pentru utilizatorii fideli ai bibliotecii.

După numărul de vizualizări în top se află și filialele Traian și „Ștefan cel Mare”, care oferă utilizatorilor virtuali înregistrări

¹ <https://merchdope.com/youtube-stats/>

² КЛИК – Клуб Любителей Истории Кишинева

ale poveștilor, precum și activitățile pentru copii organizate de bibliotecă.

Unele filiale publică un număr considerabil de postări, dar din motivul subiectelor neatractive, a lipsei de distribuiri și promovare, acumulează puține vizualizări.

În contextul priorităților anuale Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” organizează concursuri de video proiecte (de ex.: Concurs de videoclipuri (2012); Concursurile de video proiecte (povești digitale) cu genericul: *Oraș frumos, pe nume Chișinău* și *Strada bibliotecii mele* (2016), dedicat aniversării a 580-a de la prima atestare a Chișinăului).

Conținutul video publicat de filialele BM se axează pe activitățile cu caracter informațional, servicii, întâlniri cu scriitori, personalități notorii, recitaluri, prilejuate de diferite ocazii, programelor de lectură *Chișinăul citește*, *Bătălia cărților*, povești digitale, lectura cărților pentru copii etc. Cele mai populare din subiectele sus-menționate sunt poveștile lecturate de bibliotecari.

Dacă am face o tipologie a dispozitivelor utilizate de bibliotecari pentru realizarea videourilor am putea evidenția următoarele. Cele mai multe din videomateriale sunt filmări pe telefonul mobil sau cameră video a activităților organizate în bibliote-

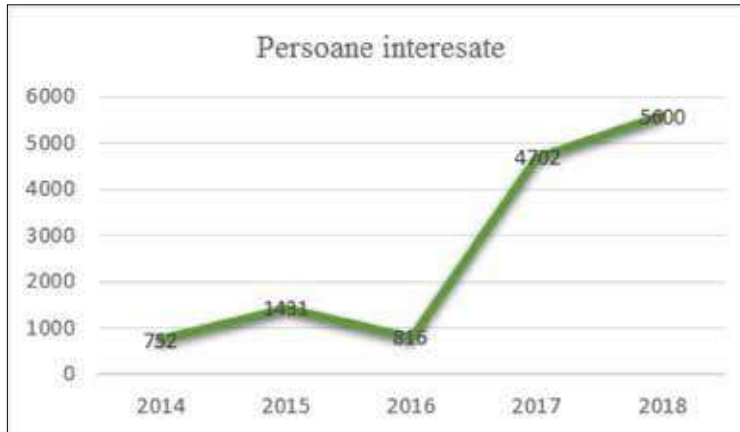
că sau de bibliotecă în diferite locații, care sunt publicate neprelucrate.

Un segment aparte al videoproiectelor BM îl constituie *poveștile digitale*, create de bibliotecarii instruiți în cadrul cursului respectiv organizat la CNEPB de formatorii Liliana Juc și Angela Borș (2015, 2017, 2018). Pe parcursul a trei ani au fost create peste 120 de povești digitale, cele mai multe (82) au fost create în 2018. Poveștile digitale au un conținut divers – de la activitățile bibliotecii, operele scriitorilor literaturii universale până la promovarea lecturii pentru utilizatorii bibliotecii și a aspectelor legate de orașul natal.

În concluzie – conținutul publicat de filialele BM demonstrează implicarea bibliotecii în dezvoltarea comunității, dar fără o strategie de marketing, promovarea slabă – lipsa distribuțiilor pe rețele sociale, lipsa adnotărilor, descrierilor activităților prezentate, lipsa etichetelor respective – limitează accesul la aceste materiale. În acest context, bibliotecarii trebuie să țină cont de aceste aspecte pentru a redresa situația și a lărgi aria de distribuire a conținutului creat.

TWITTER

Conform definiției de pe pagina de start Twitter este o platformă socială care poate fi utilizată pentru a fi conectat cu pri-

etenii și altă lume fascinantă. A fi la curent în orice moment despre lucrurile care te interesează.¹ Datorită naturii Twitter-ului și accesibilității extinse a platformei sociale prin intermediul telefoanelor mobile și a tabletelor, utilizatorii pot să se informeze despre experiențele altor îndată ce s-au întâmplat – ceea ce face Twitter-ul un instrument social foarte puternic².

Platforma este un hub pentru urmărirea intereselor oamenilor, spune Jack Dorsey, directorul executiv al companiei, însă recunoaște că pentru utilizatori este dificil să se implice în conversații, iar pentru cei care fac primii pași – să găsească conturi care împărtășesc interesele acestora. El a declarat că firma dezvoltă metode de eliminare a acestor probleme, de regăsire a discuțiilor relevante, de mobilitate: crearea a posibilității de a sări de la evenimente sportive la știri ș.a.³

Conturile business pot acționa în două moduri: 1) să utilizeze modelul business-to-business, deci, să facă reclamă produselor sale și 2) să utilizeze modelul

business-to-customer, deci, să interacționeze cu clienții (utilizatorii). Cum este folosită această platformă de BM? Creând în 2010 mai multe conturi, BM a ales modelul de interacțiune cu utilizatorul. În principiu, bibliotecile nu creează conținut pe Twitter, utilizându-l în majoritatea cazurilor pentru distribuirea conținutului de pe alte platforme online. Postările („tweeting”) despre articole și pagini web sporesc traficul lor, creând în cele din urmă posibilitatea unui ranking mai bun și respectiv contribuind la vizibilitatea instituției.

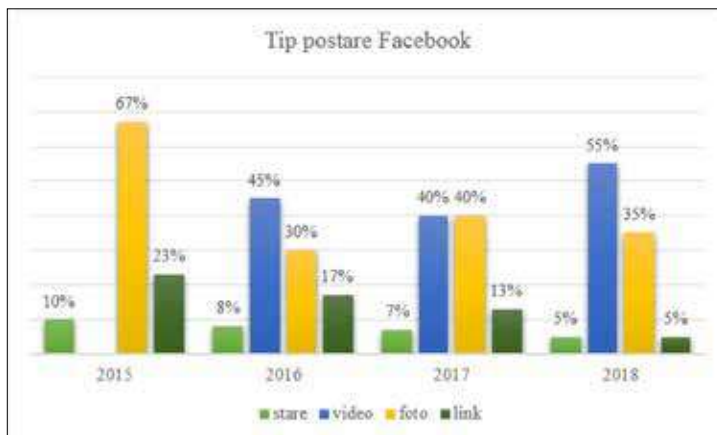
Neregăsind pe acest site acel mod de interacțiune, cum ar fi pe Facebook, ceea ce a mărturisit și directorul executiv al companiei, nivelul de utilizare a Twitter-ului nu este stabil. Dacă în 2010 erau active 27 de conturi ale filialelor BM, atunci în 2015 – patru; în 2016 – cinci; în 2017 – 13; iar în 2018 – nouă.

Analizând următorii (followers) conturilor BM, cei care urmăresc informațiile distribuite sau postate de bibliotecă, s-a constatat că 61% revin instituțiilor mass-media – Teleradio-Moldova, Free time Moldova, Kishinev.net, Curaj TV, News Maker, Civic Fest Moldova, IPN News Agency, Princh, Foursquare Moldova; 20% – organizațiilor partenere ale BM și organizațiilor internaționale: GhidulPrimărilor, PLinMoldova, UNICEF Moldova, UN

¹ <https://business.twitter.com/en/basics/intro-twitter-for-business.html>

² <https://www.lifewire.com/what-is-twitter-for-3288888>

³ https://www.washingtonpost.com/technology/2019/02/07/twitter-reveals-its-daily-active-user-numbers-first-time/?noredirect=on&utm_term=.74099701230e

Moldova, UNDP Moldova ș.a; 19% revin utilizatorilor care urmăresc și apreciază activitățile bibliotecii. Aceste date confirmă impactul postărilor și faptul că Twitter este o sursă eficientă de informare pentru utilizatori. Creșterea indicatorului de persoane interesate ar fi un argument convingător pentru bibliotecari să nu evite această rețea atunci când distribuie informația de pe blog, site etc.

Cele mai actualizate și populare conturi sunt: BM (cont instituțional), Filiala „A. Mickiewicz”, CAIE și Secția „Memoria Chișinăului”, care au înregistrat în medie peste 20 000 de interacțiuni per an.

Concurența rețelelor sociale este evidentă, bibliotecile își aleg acele platforme pe care interacțiunea cu utilizatorul este mai activă și aici, pe parcursul perioadei de referință, inegalabil este Facebook-ul.

FACEBOOK

Facebook este cea mai populară platformă socială în filialele BM, prin intermediul căreia utilizatorul virtual este familiarizat cu cele mai noi informații, cu activitatea bibliotecii. Biblioteca Municipală utilizează această rețea socială din 2010, având 31 de pagini.

Care este portretul utilizatorului care vizitează paginile filialelor de pe Facebook? Pe parcursul perioadei de referință

indicatorii cantitativi se schimbă din an în an, dar totuși, în medie, vârsta utilizatorilor se repartizează astfel: 18-24 ani (36%); 25-35 ani (28%); 35-44 (23%) și 45+ (12%). Din punctul de vedere al genderului, în medie, 80% femei și 20% bărbați, de diferite vârste au *interacționat* cu pagina, apreciind, comentând sau distribuind postări.

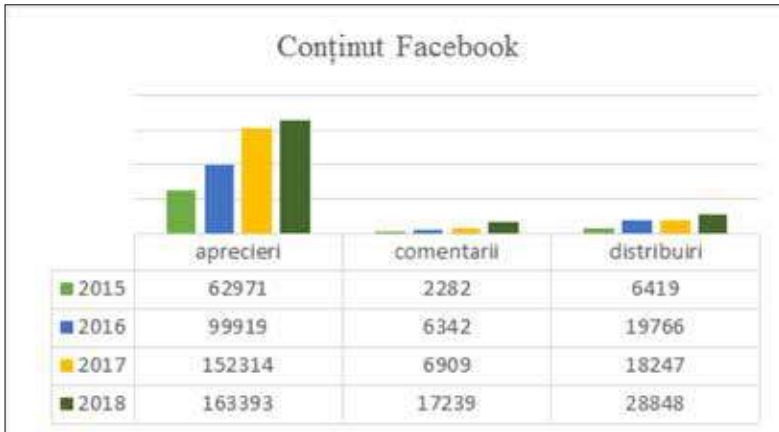
Referindu-ne la tipul publicațiilor, constatăm că ele diferă de la filială la filială – unele publică multe fotografii, altele – videoproiecte proprii și o altă categorie distribuie informații pe care le consideră interesante.

În medie reușita tipului de postări pe baza mediei de impact și interacțiune se prezintă în felul următor:

Odată cu apariția posibilității de a posta videomateriale, acest tip de publicații se află în topul listei, avansând fotografiile, care prevalau în 2015. Acest fapt se explică prin predilecția utilizatorilor pentru conținutul vizual, și dacă analizăm în detaliu datele statistice privind vizionarea video-urilor, vom observa că impactul major în captarea atenției utilizatorului le au primele trei secunde.

Conținutul postat de filialele BM poate fi grupat în următoarele categorii:

- Activități ale bibliotecii (campanii, proiecte, servicii, activități) – 63%;

- Educație, instruire (traininguri, seminare, instruirii pentru bibliotecari și utilizatori) – 9 %;
- Aniversări ale filialelor – 9 %;
- Promovarea colecției de bibliotecă (prezentări ale noilor apariții, ale cărților din programe de lectură, întâlniri cu scriitorii, interviuri) – 9 %;
- Personalități (viața și activitatea) – 5 %;
- Altele (informații despre Chișinău, fapte diverse) – 5 %.

Analizând reacțiile vis-à-vis de conținutul postărilor pe cele 31 de conturi Facebook, constatăm următoarele rezultate.

La toate categoriile se înregistrează o creștere a indicatorilor, cea mai mare fiind creșterea *distribuirilor* și *comentariilor* pe parcursul celor patru ani; iar indicatorul *aprecieri* marchează o creștere constantă în comparație cu ceilalți indicatori.

Brandurile utilizează grupurile Facebook pentru comunicarea echipei, colectarea feedbackului de la utilizatori, schimb de idei pe o temă determinată. Grupurile sunt instrumente de marketing eficiente, create cu scopul de a informa / discuta privind un subiect de interes comun a unui grup-țintă.

Biblioteca Municipală are create 10 grupuri, cu diverse tematici, dintre care patru sunt grupuri închise și șase sunt

grupuri deschise. Grupurile au unificat 3216 de persoane interesate de secretele creării poveștilor digitale, de impresiile și programele de lectură, catalogare, schimb de experiență, noutăți și idei profesionale.

PINTEREST

Pinterest.com este unul din site-urile din categoria rețele sociale, care se dezvoltă rapid. Fondatorii îl numesc „digital pinboard” – un panou în care utilizatorii pot crea diferite rubrici conform unor subiecte, teme de interes. Deși Pinterest oferă în special informații referitoare la design interior, vestimentație, alte interese personale, el oferă și posibilități pentru specialiști media și poate fi utilizat de biblioteci.

Bibliotecile publice pot să se inspire urmând exemplul Bibliotecii Buffalo&Erie County¹ și propune vizitatorilor fotografii ale filialelor și alte informații de interes local. Bibliotecarii pot posta invitații, flyere ale programelor, ale activităților organizate de bibliotecă, școală sau altă organizație pentru a sensibiliza publicul. Cea mai bună cale de a prezenta colecțiile rare ale bibliotecii este plasarea lor pe Pinterest².

¹ <http://pinterest.com/buffalolibrary>

² <https://echipahasdeu.wordpress.com/2014/11/16/pinterest-pentru-bibliotecari-2/#more-1570>

Acest tip de rețele sociale este puțin utilizat în rețeaua BM, deși s-a format deja o categorie de utilizatori care preferă să facă cunoștință cu produsele unor instituții, inclusiv ale bibliotecii, prin imagini. Biblioteca Municipală a început utilizarea acestei platforme în 2014 cu crearea unui cont instituțional, iar primele panouri erau dedicate programului de vară *Trolleybook*, care a acumulat cele mai multe vizualizări (454), noului serviciu *Cărți electronice* (125 de vizualizări) și *Publicațiile BM* (91 vizualizări). În perioada 2016-2017 rețeaua socială Pinterest a fost dezvoltată cu noi seturi de imagini despre activitățile și noile servicii ale BM, și încă șapte filiale și-au creat cont („O. Ghibu”, „Ovidius”, „Transilvania”, „A. Mickiewicz”, Secția „Memoria Chișinăului”, Centrul Academic Eminescu, „I. Mangher”, „Târgu-Mureș”).

Analizând conținutul panourilor (albumelor) și pinurilor plasate pe Pinterest, observăm că utilizatorii sunt interesați de subiectele actuale cu privire la: *gaming*, *design în bibliotecă*, *poeziile lui Mihai Eminescu* (*Citim Eminescu la Biblioteca Municipală*, „B.P. Hasdeu”), *inovații și sărbători*, *activități organizate de bibliotecă*, *profesia de bibliotecar*, *universul cărții*, *colecția Chișinău*, *cultura evreilor în Republica Moldova*, *personalități* etc. Dar greșeala întâlnită și pe alte platforme de stocare este și aici

– nu toate imaginile (pin) sunt structurate după teme în albumuri, iar unele nu sunt descrise sau nu sunt clare, ceea ce nu asigură vizibilitate reală informației.

Pinterest poate rezolva într-o măsură oarecare problema stocării imaginilor de la activitățile bibliotecilor, care a fost întotdeauna actuală și în același timp poate promova biblioteca.

SLIDESHARE

Platforma online de publicare a comunicărilor în formă de prezentări Slideshare continuă să fie utilizată pentru partajare a experienței profesionale, precum și pentru promovarea resurselor informaționale prin expoziții virtuale. Conținuturile stocate pe acest site diferă de informația postată pe rețele sociale. Pe parcursul perioadei de referință conținutul creat de bibliotecari variază din punct de vedere cantitativ – în 2015, 2016 toate prezentările elaborate pentru conferințe, colocvii, seminare, precum și expozițiile virtuale de carte erau publicate pe această platformă online. În perioada ce urmează, 2017-2018 au fost utilizate alte metode și formate de prezentare, pe Slideshare fiind publicate doar unele din ele. Cele 130 de prezentări abordează subiecte profesionale și prezintă interes, ca argument sunt 452 de descărcări ale materialelor și 143 520

de vizualizări ale lor. Cele mai solicitate în 2015 – expozițiile virtuale de carte; în 2016 – prezentarea din cadrul Colocviilor de vară cu genericul *Joacă inteligent – Gaming la bibliotecă*; în 2017 – prezentarea *Descrierea bibliografică. Referințe bibliografice*; în 2018 – expoziția de carte *Romane de dragoste*.

Slideshare are o importanță majoră pentru persoanele care vor să avanseze în carieră, dar este utilă și pentru cei care se dezvoltă profesional, vor să facă schimb de experiență sau să cunoască unele aspecte puțin cunoscute și ca instrument social media este cel mai vizitat de marketeri. În medie, pe lună, pe Slideshare se publică 400 000 de prezentări, vizualizate lunar de 159 mln. de ori, infograficele sunt de cinci ori mai apreciate decât prezentările¹.

În concluzie, putem spune că Biblioteca Municipală la momentul actual folosește zece platforme online: blog, YouTube, Flickr, Twitter, Facebook, Pinterest, Slideshare, Google+, Instagram, issuu. Această diversitate oferă multe oportunități. Întrebarea este cât de bune sunt ele, care este impactul conținutului creat de bibliotecari asupra imaginii bibliotecii în comunitate. Acestea sunt întrebările pe care ne-am propus să le examinăm.

În perioada de referință constatăm că indicatorii de performanță ai serviciilor online au marcat pentru unele platforme o îmbunătățire evidentă și incontestabilă – acestea se evidențiază, în primul rând, printr-o creștere și eficiență calitativă, dar și prin indicatori cantitativi – numărul de postări, numărul de utilizatori și vizitatori virtuali. Pe alte platforme situația nu este atât de stabilă, pentru că bibliotecile mai abandonează unele din ele, revin peste un an sau doi, ceea ce nu ne permite să comparăm indicatorii de performanță. Unele rețele nu oferă instrumente de analiză, ca

Instagram-ul, Google+². În aceste cazuri colectarea datelor trebuie efectuată utilizând metode tradiționale.

Un aspect important este legat de promovare – unul din obiectivele principale ale mediilor sociale. Pentru a asigura o utilizare eficientă a mediilor sociale trebuie elaborată o politică de marketing de conținut digital. Pentru că problema majoră cu care se confruntă bibliotecarii pe toate mediile sociale este problema promovării conținutului. Bibliotecarii au folosit o varietate de tehnici pentru a promova serviciile și resursele, dar constatăm că trebuie dezvoltat competențele în domeniul percepțiilor clare privind tehnicile de promovare. Bibliotecarii pot folosi rezultatele obținute pentru a reflecta asupra eficacității, pentru a echilibra influența factorilor și a înțelege mai bine de care din instrumentele online beneficiază biblioteca și utilizatorii care o vizitează virtual. Acest lucru ne va permite să promovăm mai eficient serviciile și resursele bibliotecii în viitor.

BIBLIOGRAFIE

1. Blogging Statistics and Trends: The 2018 Survey of 1000+ Bloggers [citat 3 apr. 2019]. Disponibil: <http://industrialstores.info/?p=1715>
2. DODD, Gregg. How to use social media to attract users to libraries? Columbus Metropolitan Library Insights [citat 13 martie 2019]. Disponibil: <https://princh.com/how-to-use-social-media-to-attract-users-to-libraries-columbus-metropolitan-library-insights/#.XMQ-fugzblU>
3. DUCHESNES, Danilo. 13 Tendances du Marketing digital que vous ne devriez pas ignorer en 2019 [citat 15 martie 2019]. Disponibil: <https://>

¹ <https://expandedramblings.com/index.php/mslideshare-statistics/>

² Rețeaua socială Google+ a fost închisă în aprilie 2019.

- daniloduchesnes.com/blog/tendances-marketing-digital/
4. GILMAN, Isaac. We're Content Creators, Too: Libraries and Blogging. In: *OLAQ*, Vol.14, nr. 1, June 2014 [citat 3 ian. 2019]. Disponibil: <https://commons.pacificu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1187&context=olaq>
  5. How to use Youtube as an effective marketing tool for your small business [citat 3 apr. 2019]. Disponibil: <https://smallbusinessbc.ca/article/how-use-youtube-effective-marketing-tool-your-small-business/>
  6. KHO, Nancy Davis. Social Media in Libraries Keys to Deeper Engagement. In: *Information Today*, Vol. 28, Nr. 6, June 2011 [citat 10 martie 2018]. Disponibil: <https://www.questia.com/magazine/1P3-2368379681/social-media-in-libraries-keys-to-deeper-engagement>
  7. Les tendances du blogging en 2017 [citat 13 martie 2019]. Disponibil: <https://www.codeur.com/blog/tendances-blogging-2017/>
  8. CKEE, Amber. Selfies, Scavenger Hunts, and Scrawls: How the Vise Library Used Social Mediato Increase Usage. In: *Computers in Libraries*, Vol. 37, Nr. 9, November 2017 [citat 13 martie 2019].
  9. Raportul de activitate al Bibliotecii Municipale B.P. Hasdeu : 2014-2018 [citat 22 noiembrie 2018]. Disponibil : <http://hasdeu.md/despre-bibliotecai-temi-rapoarte-2/>
  10. ROSSI, Theo. Blogging : 8 Tendances à suivre pour 2018 [citat 13 martie 2019]. Disponibil: <https://www.webmarketing-com.com/2018/03/07/71124-blogging-8-tendances-a-suivre-2018>
  11. ROSSMANN, Doralyn. Using social media to build community. In: *Computers in Libraries*, Vol. 35, No. 4, May 2015. [citat 28 ianuarie 2019]. Disponibil: <https://www.questia.com/magazine/1P3-3720290871/using-social-media-to-build-community>
  12. STURK, Chris. A Look at the Many Different Uses of Twitter [citat 3 apr. 2019]. Disponibil: <https://www.lifewire.com/what-is-twitter-for-3288888>
  13. VESTERGAARD, Mogens. Modern libraries: Moving from a transactional to a relational library. [citat 13 martie 2019]. Disponibil:<http://princh.com/modern-libraries-from-a-transactional-to-a-relational-library/#.XMRC-mOgzBIU>
  14. ZHIXIAN, Yi. Effective techniques for the promotion of library services and resources. In: *Information research*, Vol. 21, nr. 1, March, 2016 [citat 3 martie 2019]. Disponibil: <http://www.informationr.net/ir/21-1/paper702.html#.XMQ-c-gzBIU>
  15. ПАТЕЛЬ, Нил. Как вести успешный блог: 10 уроков Сета Година [citat 15 martie 2019]. Disponibil: <https://ideanomics.ru/articles/41>

PLĂCEREA LECTURII SF

EVADÉZ ÎN SF

Un interviu în exclusivitate cu Florin Stanciu

HORIA NICOLA URSU: Ce citea adolescentul Florin Stanciu? Cum ai descoperit literatura SF? Și care-s lecturile de azi ale scriitorului și geneticianului Florin Stanciu?

FLORIN STANCIU: Am răspuns de multe ori la această întrebare, iar acum a venit vremea să o fac și în scris. Eram prin clasa a VII-a când am avut la limba franceză de tradus o povestioară, în care era vorba despre un savant aiurit care și-a uitat nu mai știu ce aparat deschis în laboratorul lui, peste weekend, iar când s-a întors la muncă a găsit laboratorul devastat și un păianjen uriaș în mijlocul său. Aparatul respectiv emitea radiații, iar păianjenul devenise uriaș datorită mutațiilor provocate de radiații. Pornind de la această „temă pentru acasă”, am început să caut cuvântul „mutație” al cărui sens nu-l prea înțelegeam și uite așa am ajuns să descopăr genetica. Mi se părea de-a dreptul fascinantă ideea că poți manipula materia vie.

Un an mai târziu, profesoara de română cu care făceam meditații pentru admiterea la liceu, cunoscându-mi înclinațiile, mi-a oferit de ziua mea romanul *Ciuma albă* de Frank Herbert, care era combinația ideală între genetică și SF. Pe coperta a patra a acelui roman am dat peste sintagma „Ciclul DUNE: 12 milioane exemplare în 14 limbi”, care m-a purtat spre universul Dune și de aici mai departe (ca să răspund astfel și la prima ta întrebare) am început să devorez pe rând cărțile lui Frank Herbert. Zilele acestea explorez space-opera britanică, cu primul volum din seria *Cultura* de Iain M. Banks, *Spectrul lui Phlebas*, reeditat anul trecut la Nemira.

HNU: Cum se împacă profesia ta cu literatura SF? Cine e personalitatea dominantă, scriitorul sau geneticianul? În ce măsură ți-a oferit activitatea științifică idei pentru scrierile tale?

FS: Se împacă de minune când vine vorba de idei, însă se cam ceartă din cauza timpului. Visez la o perioadă în care timpul alocat profesiei va fi redistribuit scrisului. Personalitățile mele sunt de fapt trei, geneticianul, scriitorul și programatorul. Ultima dintre ele e mai puțin cunoscută în spațiul public. Nu cred că e vreuna dintre ele permanent dominantă, ci mai degrabă dominanța lor fluctuează în funcție de proiectele la care lucrez.

Dacă o povestire SF m-a îndemnat să urmez calea științei, atunci știința mi-a oferit suficiente surse de inspirație încât să mă apuc de scris SF. Mai mult decât atât, atunci când mă satur de rigorile impuse de știință sau de programare, evadéz în SF... Apoi, după o vreme, descopăr relativitatea și subiectivismul din SF și, în general, din literatură – care e un tărâm în care toți cred că numai ei au dreptate – , și atunci mă întorc la primele două, unde regulile sunt mai clare. Pulsez între cele două lumi, după un ritm dat de conjunctură.

HNU: Ai debutat relativ recent și, spre deosebire de colegii tăi de generație, nu ai fost din cale-afară de prolific și, din câte știu, nici nu ți-ai risipit textele în toate publicațiile genului. Cum vezi piața românească de SF și, în general, ceea ce se vrea a fi așa-numitul fandom?

FS: Funcționez după toane... E mai greu până îmi intru în ritm, apoi nu mai știu cum să mă opresc. Dar ai dreptate, scriu puțin și citesc încet. Am descoperit în

ultimii ani că mă simt mai confortabil scriind un roman decât o povestire. Îmi place să creez lumi complexe, iar asta necesită spațiu de desfășurare, lucru care e destul de dificil de realizat în povestiri. Piața românească de SF este una mică, fragmentată în grupuri de interese și foarte gălăgioasă în mediul virtual. Când vine vorba însă de un efort colectiv, așa, de dragul acestui domeniu care ne hrănește spiritual pe mulți dintre noi, toți nemulțumiții de acolo se fac că plouă. Eu cred că adevărul fandom este compus din cel pe care îl regăsești mai mereu pe la evenimentele de gen (indiferent că sunt organizate de unul sau de altul) și din cei care pun umărul la promovarea SF-ului. Toate acestea presupun implicare, deplasare, socializare, expunere, colaborare... etc. Trebuie să ai un dram de pasiune ca să poți face asta.

HNU: În aceste zile debutezi editorial, cu romanul *Omnium*, la Nemira, în colecția-fanion a SF-ului românesc, Nautilus, care e destul de reticentă în a-și deschide porțile în fața autorilor autohtoni. Cum ai ajuns aici?

FS: Păi... am căscat urechile la ce-și doresc editorii de la autorii români. Și se pare că editorii își doresc, pe lângă talent: relații de încredere bazate pe cunoașterea reciprocă. Publicarea unei cărți în România pornește de la stabilirea unor relații sociale, iar cine îmi va aduce ca argument că în afară nu e așa., îl invit să-l întrebe pe Costi Gurgu mai multe detalii. Acesta ne-a dezvăluit la Sci+Fi Fest 2016 cum stau lucrurile peste ocean, acolo unde SF-ul este un fenomen cu tradiție și are o arie de desfășurare la care mulți visăm. A cunoaște pe cineva din industrie îți poate oferi accesul mai rapid la publicare, ceea ce e un lucru firesc, numai că la noi tot ce înseamnă relații sociale este echivalat cu „a avea pile”, pentru că așa am fost învățați în trecut. Un editor trebuie să te cunoască înainte să i te prezinți tu. Chiar dacă ai scris o carte geni-

ală, nu e suficient pentru a fi publicată. Trebuie să fii dispus să te expui, să-ți promovezi cartea, să rupi din timpul tău pentru a te face cunoscut, să devii imaginea unui produs care generează vânzări. E o relație win-win a cărei bază se clădește în timp. Și e una necesară, mai ales când vorbim de debutanți. Ca să o scurtez, traseul meu a fost următorul: am început să cunosc fandomul, apoi editorii, am mers la evenimentele de gen și m-am făcut remarcat ba cu o postare pe blog, ba cu o recenzie sau prezentare de carte, ba cu o povestioară. Ușor-ușor am ajuns și la ziua în care, la o bere, am fost întrebat: „Dar tu nu lucrezi la nimic mai consistent?” Evident, n-am ratat șansa de a-mi prezenta cât mai atractiv jumătatea de roman, la care lucram de ceva timp. Apoi a trebuit să dovedesc că pot respecta termenele, că am răbdare să urmez planul editorului și, nu în ultimul rând, că am talent. Nu e satisfacție mai mare ca atunci când îi duci manuscrisul editorului, iar el îți spune că ai talent! Când auzi așa ceva, faptul că în același timp îți mai spune și că textul trebuie periat, nu o dată, ci poate de mai multe ori, nu ți se mai pare așa o mare tragedie.

HNU: *Omnium* e un roman foarte complex, care, deși e în principiu încadrabil în tematica space opera, atinge o mulțime de alte teme și motive majore ale genului SF. Îți recunoști vreun model, o sursă de inspirație, printre autorii de SF?

FS: Kafka mi-a arătat în *Metamorfoza* cum e să fii în pielea personajului principal – omul care s-a transformat într-o muscă. De la el am învățat cât de puternică e conexiunea între scriitor și cititor atunci când povestea este relatată la persoana I, un stil cu care de altfel mă simt destul de confortabil, în ciuda dezavantajelor sale. Pe Frank Herbert l-am amintit mai devreme. Lui îi datorez pofta de a crea lumi. Lui Herbert îi plăcea să-și deschidă capitolele cu câte un citat sau cu câte un fragment

conex acțiunii, lucru pe care l-am făcut și eu în *Omnium*, pentru că mi se pare că ajută la imaginea de ansamblu a lumii pe care o clădești. Ar mai fi și Stanislaw Lem, de la care am preluat interesul pentru Inteligența Artificială. Herbert și Lem mi-au cultivat nevoia de a trăi, în scris, senzația pe care o ai în fața unui colos a cărui inteligență transcende realitatea noastră, Când scriu asta, mă gândesc la împăratul-zeu al Dunei, la Golem XIV și la Solaris.

HNU: Care-ți sunt planurile de viitor în domeniul literaturii? Ce mai scrii, ce ne pregătești?

FS: De curând, folosindu-mă de cunoștințele mele de programare în Python, am creat o platformă online de recomandat cărți după modelul reddit, unde cei interesați pot căuta, comenta, recomanda sau vota cărțile apărute în România. Platforma se numește Dionis, se găsește la adresa dionis.info și funcționează de la sfârșitul lui septembrie. Sper să prindă la publicul

nostru și, peste ceva timp, să devină unul dintre locurile preferate de cititori pentru a consulta care sunt tendințele de pe piața românească de carte. În rest, aștept lansarea oficială a romanului *Omnium*, care va avea loc în prima parte a lunii noiembrie, iar apoi Târgul de Carte Gaudeamus, unde, pe lângă o sesiune de autografe pentru *Omnium*, voi participa, cel mai probabil, la alte două lansări de carte. Este vorba de două antologii în care am și eu câte o povestire. Pe termen lung, m-am apucat de un nou roman în care intenționez să schimb puțin registrul. Voi renunța la relatarea la persoana I în favoarea relatării omnisciente. Am scris deja primele scene din el. Va fi tot SF, dar nu va avea legătură cu *Omnium*, ci va aborda un cu totul alt subiect, voi clădi o cu totul altă lume.

Consemnare:

Horia Nicola URSU

Știință & Tehnică, oct. 2017

UNELE REFLECȚII ASUPRA MARIÍ UNIRI DUPĂ 100 DE ANI

Larisa ARSENI,
Maestru în Artă, bibliotecar

*Pune un hotar, Stăpâne, nenorocirii
noastre! Ajungă Sfinției Tale atâta jertfă!
Ajungă atâta risipă, atâta jaf din mana
bieteí Basarabii și din carnea noastră!
Amin! 100 de ani... 1.000 de lacrimi...
10.000 de dureri înăbușite și sute de
mii de rugăciuni înălțate spre cer către
Dumnezeu.*

(O rugă înălțată la ceruri
de Daria Neacșu, 14 ani,
Bacău, România)

În cadrul Centenarului Unirii la Centrul Academic Internațional Eminescu s-a organizat o întâlnire cu o personalitate notorie în cultura națională, un bun cunoscător al istoriei românilor și al celei universale, un savant și neobosit cercetător, profesor la Catedra Istoria și Științe Sociale, Facultatea de Istorie și Geografie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” – Sergiu Musteață. La întâlnire au venit studenții Centrului de Excelență în Educația Artisti-

că „Ștefan Neaga” cu profesoara de limba și literatura română Silvia Popov și elevii clasei a XI-a de la Liceul Teoretic „Liviu Rebreanu”, însoțiți de profesoara de istorie Silvia Chisari. E de menționat că Sergiu Musteață este autorul a mai multor studii în domeniul istoriei și arheologiei, publicate în diverse culegeri, dar și în revistele de specialitate. Are angajamente de parteneriat în proiecte de cercetare internațională cu una din cele mai prestigioase universități din lume – Universitatea din Stanford, SUA. A editat mai multe cărți, printre care *Educația istorică – între discursul politic și identitar în Republica Moldova, Moneda bizantină în regiunile carpato-nistrene în secolele VI-X, Populația spațiului pruto-nistren în sec. VIII-IX* etc.

Profesorul Sergiu Musteață a făcut o retrospectivă asupra evoluției evenimentelor care s-au derulat în diferite perioade în Principatele Române. Vă aducem unele idei selectate din acest interesant discurs.

În anul 1859, liderii politici din Principatele Române au decis să aleagă un singur domnitor pentru Moldova și Valahia, deoarece Imperiul Otoman și Imperiul țarist (Rus) nu admiteau ideea de unire. Și atunci a fost ales Alexandru Ioan Cuza. La acele vremuri nu era o persoană politică și nu avea o carieră militară, în schimb se înscria foarte bine în circumstanțele vremii. Al.I. Cuza a făcut studii la Paris, dar nu le-a finalizat și a revenit în Moldova unde a ocupat câteva funcții administrative. Este interesantă viața privată a lui Alexandru Ioan Cuza, merită să fie căutată și citită, îi îndeamnă savantul pe tinerii prezenți în sală. După ce este constrâns să abdice de la domnie, soarta este foarte drastică cu el. Pleacă în Occident, dar fiind grav bolnav, caută un loc mai prielnic și un medic care să-l ajute. Ultimii ani îi petrece la Heidelberg, unde este răpus de boală. În aceste circumstanțe, s-a decis să fie invitat un domnitor străin, Carol de Hohenzollern. Însă procesul recunoașterii lui a fost unul delicat. Deși, au scris în Constituția din 1866 că este rege, nimeni nu-l recunoștea, nici nu era clar cum să i se adreseze. Carol a fost nevoit să meargă și la sultan pentru a i se închina și primi firmarul. Abia după Războiul de independență (1877-1878) România a fost recunoscută, iar Carol I devine Maiestatea Sa Regele României. Domnia lui Carol I a

fost una din cele mai longevive domnii regale din Europa care a avut un impact direct asupra modernizării României.

Anul 2018 este un an Centenar de la încheierea Primului Război Mondial, semnarea Tratatului de Pace dintre Țările Aliate și Antanta, o etapă care a marcat istoria omenirii, un război care a fost unul dintre cele mai sângeroase războaie din lume. Nimeni nu s-a așteptat că va veni un alt război și mai drastic pentru omenire, deși s-au tras anumite lecții în 1918, dar au urmat prea mari și multe supărări. Anul 1918 a marcat dispariția a patru imperii, datorită acestui fapt a fost posibilă independența mai multor state din Europa, cum ar fi Finlanda, Polonia, care câteva sute de ani nu au mai fost independente. În același context și-au obținut independența și statele baltice – Lituania, Letonia și Estonia.

Între anii 1914 și 1916, situația din România era mai bună, deoarece ea își păstra neutralitatea. Chiar dacă Franța a fost unul din marii susținători ai Unirii celor două Principate, la 1883 Carol a semnat o alianță cu alții, care viza o nouă perspectivă strategică, schimbând paradigma relațiilor internaționale. Cei care s-au opus independenței României au fost Rusia și Imperiul Otoman, care nu voia să-și piardă influența asupra României. Astfel, România a continuat să-și mențină neutrali-

tatea, dar nu pentru mult timp. Este cert faptul că România dorea ca Transilvania să fie integrată în România.

Ideea unității este mai veche, în istoriografia românească, tradițional se consideră că încă Mihai Viteazul, în vremea domniei sale, a făcut prima unire. Recent, la Cluj, a fost publicată o carte care valorifică anumite documente de arhivă despre perioada medievală, care scot la iveală contribuția Domnitorului Ștefan cel Mare la unire, care în timpul domniei sale a fost numit Voievod al Daciei, deci un proiect mai vechi decât al lui Mihai Viteazul.

România dorea să-și alipească Ardealul și din aceste considerente intră în Primul Război Mondial. La începutul secolului al XX-lea erau mai multe curente politice care optau pentru reîntregirea teritoriilor locuite preponderent de români, dar apare și Constantin Stere, care susține că unirea trebuie să înceapă cu Basarabia. După 1917 și aliații au susținut ideea că Unirea Basarabiei cu România este și prioritatea lor. Germania se exprimă și ea pentru ruperea Basarabiei de la ruși...

Multe și diverse au fost întrebările elevilor, deoarece istoria românilor este încă un capitol controversat din cauza viziunilor diferite ale unor autori, care nu vor să

recunoască adevărul istoric despre basarabeni și, în general, despre poporul român. Profesorul Sergiu Musteață le-a povestit, cu lux de amănunte și argumente, despre tot ce s-au interesat elevii și nu numai.

Tot în cadrul întâlnirii și cu ocazia Centenarului Unirii României, domnul S. Musteață le-a prezentat cartea recent apărută *Chișinău: Evocări interbelice*, o ediție îngrijită de Diana Vrabie. Este o antologie, o selecție din textele vremii, impresii despre Chișinău lăsate de diverse personalități ce au vizitat orașul: Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gala Galaction, Gheorghe V. Madan, Constantin Stere, George Meniuc și mulți alții. O carte care merită să fie citită, dacă vrem să cunoaștem ce prezenta Chișinăul de altădată și cum trăiau oamenii în acele vremuri. Nimic nu poate dispărea din memoria colectivă, de aceea trebuie să ne aplecăm sufletul și rațiunea întru dănuirea noastră pentru viitor.

A fost o lecție de istorie foarte interesantă, instructivă, interactivă și informativă, o lecție neordinară, diferită de cele din clasă. Elevii i-au mulțumit invitatului și i-au urat multe realizări, exprimându-și dorința Unirii cu Țara-Mamă nu numai în lecții de felul acesteia, dar unire adevărată într-un Stat Unic și puternic.

O NOUĂ CARTE ÎN PALMARESUL ANULUI CENTENAR: *MALUL STÂNG ÎNTREABĂ MALUL DREPT*

Raia ROGAC

Sala cu coloane albe a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” a găzduit o nouă lansare de carte dedicată Marelui Centenar al Unirii. Volumul intitulat *Malul stâng întreabă malul drept* este semnat de autoarea Irina Nechit, care s-a afirmat în calitate de poet, dramaturg și nu în ultimul rând – redactor cultural. Proaspăta apariție editori-

ală este rodul activității celeia din urmă la săptămânalul *Jurnal de Chișinău*.

Autoarea s-a născut chiar în prima zi a anului 1962, în satul Antonești, raionul Cahul. Anul 1992 a fost remarcabil pentru scriitoare nu doar pentru frumoasa aniversare a celor trei decenii de viața și activitate, dar și prin debutul editorial cu volumul

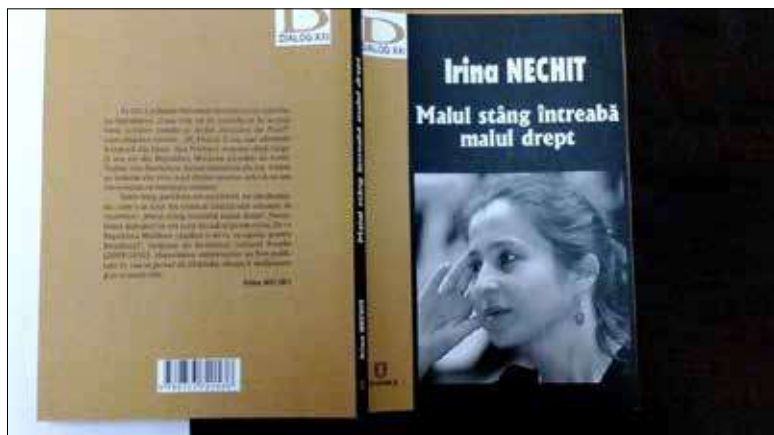
de poezie intitulat *Șarpele mă recunoaște*, apărut la Editura „Hyperion”, urmat apoi de un altul, tot de poezie, *Cartea rece*, scos la lumina tiparului de Editura „Cartier” în 1996, ambele edituri din Chișinău, ca apoi poezia I. Nechit să treacă Prutul pentru a fi editată în 1999 la prestigioasa „Augusta” din Timișoara. Speranța de creație a autoarei a fost alimentată de premiile Uniunii Scriitorilor din Moldova, de care s-au bucurat cărțile amintite mai sus chiar din momentul apariției lor. În următorii zece ani Irina Nechit semnează *bun de tipar* pentru volumele de poeme *Gheara și Un fel de liniște*, la Editura „Vinea” din București, și *Copilul din mașina galbenă*, la Editura „Cartier” din Chișinău. În aceeași timp, în activitate paralelă, autoarea încununează frumoase realizări la compartimentul dramaturgie și critică de teatru, amintim aici de cărțile *Godot eliberatorul*, apreciată cu premiul UNITEM pentru critică literară în 1999, *Maimuța în baie*, conținând piese dramatice ș.a.

Anul 2018 a fost unul de succes pentru Irina Nechit, care a înscris în CV-ul ei literar două momente inedite: lansarea către public a unui prim volum de interviuri despre care am menționat la început și montarea în premieră absolută la Teatrul „Odeon” din București a piesei *Sfaturile Melaniei*, distins cu Premiul pentru dramaturgie UNITEM, cu titlul de spectacol *Republica Melania*.

Dar să revenim la lansarea volumului, care constituie subiectul de bază al acestei relatări. Pentru a împărtăși emoțiile scriitoarei la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” s-au reunit într-un public select și competent de scriitori, bibliotecari, zia-riști, astfel că o parte din aceștia nu doar au citit cartea, dar au și apreciat-o în scurte mesaje – alias recenzii favorabile. În ce mă privește, n-am avut cartea până la lansare, însă am descoperit că aproape toate interviurile le citisem din momentul publicării lor aproape în fiecare zi de vineri

în *Jurnal de Chișinău*, chiar le așteptam cu multă curiozitate, genul interviului fiindu-mi foarte drag.

În chiar debutul evenimentului, protagonistă a mărturisit că și-a dorit ca prima lansare a volumului de interviuri să se desfășoare în minunata sală cu coloane albe a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, care poartă amprenta istoriei. Și chiar dacă am menționat acest lucru și în alte articole, voi aminti pentru cei care au deosebit respect pentru înaintași, că aceștia, cu puțină imaginație, îi pot vedea aici pe Maria Cebotari, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, George Enescu, Nicolae Iorga și multe-multe alte personalități, care au marcat mersul nostru într-o istorie comună, iar cap de listă ne servește patronul spiritual al instituției găzduitoare. Irina Nechit a continuat apoi desfășurătorul privitor la noua carte. În 2010 a obținut o bursă de la Institutul Cultural Român în vederea scrierii unor interviuri, bursa a fost alocată pentru un an de zile, autoarea însă a continuat această activitate, fiind atrasă de mirajul cunoașterii mai din preajmă a oamenilor de cultură, scriitori, actori, critici literari, în special de pe *malul drept*. *Din păcate, mai rămâne această frontieră*, a conchis Irina Nechit arătându-și părerea de bine că în ultimii ani relațiile culturale dintre oamenii de cultură de pe cele două maluri se materializează în activități comune de amploare. De exemplu, Teatrele Naționale nu numai că au un schimb de spectacole, dar împreună montează spectacole cu actori de pe malul stâng și malul drept. Atunci când autoarei i s-a propus din partea prestigioasei Edituri „Junimea” de la Iași să adune o serie de interviuri sub două coperti, a făcut-o cu cea mai mare disponibilitate. Astfel, a apărut această splendidă carte de dialoguri, în număr de 44, cuprinzând perioada 2009-2018. Prima copertă inserează o fotografie a Irinei Nechit de regretatul fotograf al Uniunii Scriitorilor Nicolae Răileanu, tot

aici fiind și logo-ul seriei *Dialog XXI*. Coperta a IV conține o explicație a autoarei: *În 2013, Iolanta Malamen, îmi solicită un interviu. La întrebarea „Cum este să fii considerat în același timp scriitor român și străin dincoace de Prut?”- i-am răspuns emotiv: „Of, Prutul. E cea mai adormită frontieră din lume. Apa Prutului doarme când curge. Și noi, cei din Republica Moldova, picurăm de somn. Vedem vise fantastice, facem literatură din ele. Visăm, ne hrănim din vise, unul dintre acestea este că ne-am sincronizat cu literatura română”.*

Între timp, parcă ne-am mai trezit, ne-am deșteptat, cum s-ar zice. Un semn al trezirii este volumul de interviuri „Malul stâng întreabă malul drept”. Numeroase dialoguri le-am scris în cadrul proiectului „De ce Republica Moldova rămâne o terra incognita pentru România?”, susținut de Institutul Cultural Român. Majoritatea interviurilor au fost publicate în ziarul „Jurnal de Chișinău”, căruia îi mulțumim și pe această cale.

Se deschide seria de interviuri cu cel intitulat *Familia Regală este una dintre puținele valori împărtășite în mod egal dincolo și dincoace de Prut*, realizat cu Alteța Regală Principesa Moștenitoare Margareta, urmat de un altul, care se numește *Arma principală, cu care poți învinge, e răbdarea*, de data aceasta fiind solicitat Alteței Regale Principele Radu al României. Îmi amin-

tesc că i-am prilejuit ultimului, aflat pentru prima oară în Republica Moldova în 1990, venit cu o trupă de actori la Teatrul „Lucaefăru”, posibilitatea de a susține un recital de poezie la Radio Actualități Moldova, iar cu ajutorul regizoarei Lidia Marcu, același recital a fost susținut și la TVM. La lansare autoarea, împreună cu elevi de la Liceul Teoretic „Spiru Haret” din Chișinău, au lecturat fragmente din aceste prime interviuri. Alte dialoguri curioase sunt: *Duc mereu în mine mândria rădăcinilor*, cu scriitorul, eseistul Dan C. Mihăilescu, realizator al emisiunii *Omul care aduce cartea* de la PRO TV, care a recunoscut franc că nu prea a citit din autorii români din Basarabia, deși zilnic citește. Am încercat totdeauna să nu-mi scape această emisiune, chiar dacă scriitorul nu prea avea o dicție potrivită pentru radio. Poeta Ileana Mălăncioiu, laureată a Premiului Național *Eminescu* și a Marelui Premiu *Prometheus* pentru Opera *Omnia* (România), a concretizat că „În 1990, în Piața Universității, s-a strigat și Basarabia, pământ românesc”, fragment din interviu, care i-a dat titlul acestuia, mărturisind totodată: „Cele mai multe lucruri despre basarabeni nu le-am aflat de la părinți, ci de la Aurel State, prietenul meu, *Prizonierul*, cu numele căruia începe lista de pe monumentul eroilor din satul nostru. Dar el s-a întors din URSS după 13 ani și nu l-am cu-

noscute după eliberarea aceea, ci după cealaltă, din anii de grație 1964, când se afla în a doua studenție. Tot la Facultatea de limba și literatura germană, din căminul căreia fusese ridicat în 1958, sub pretext că ar fi organizat funeraliile prietenului său George Fonea, poetul prizonierilor de război. După 1989 m-am străduit să-i public memoriile, scrise la sfârșitul anilor 70 și plătite în dublu sens cu viața. Cartea a apărut sub titlul *Drumul Crucii*.

Iată și alte titluri: *România este culoarul geopolitic natural al Republicii Moldova către Uniunea Europeană*, interviu cu Teodor Baconschi, scriitor, diplomat, ex-ministru de Externe al României; *Catedralele socialismului vor fi foarte greu înghițite de pământ*, interviu cu Petre Guran, director al Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău; *Într-o bună zi, România se va ridica reîntregită*, interviu cu Miron Scorobete, poet, prozator, publicist, din Cluj, care a ținut să menționeze: „... numele Basarabia era interzis, împreună cu tot ce ținea de ea, în frunte cu Alexei Mateevici. Sigur, nu veți crede, dar vă puteți documenta, era interzis numele România. Patria noastră era RPR”. La întrebarea autoarei „În 2018 marcăm Centenarul... Cum vedeți Dvs. acest Centenar?”, răspunsul a fost: „Depinde la care ochi vă referiți, unul îmi râde, altul îmi plânge. Sunt trist să constat că în

loc să ne avântăm în sec. XXI, am căzut în prăpastia pe care tocmai am evocat-o. Suntem în plin stalinism. Dar mai rău, într-un stalinism reconșionat, sofisticat, digitalizat. Stalinismului clasic i-am rezistat. În România nu a prins deloc. De la intelectualii cei mai de vârf până la ultimul cioban, toată lumea l-a respins instinctiv. Era resimțit ca un corp străin și acest organism sănătos care e poporul român și-a reactivat reacția de respingere. Acum însă neomarxismul acționează ca SIDA, nu taie capete, nu deportează, nu înfometează planificat, distruge doar imunitatea. Distruge-i unui organism imunitatea și apoi nu-i mai face nimic, se va degrada singur. După critici, încheiere optimistă: Iar cum eu sunt tradiționalist și genetica e în întregime bazată pe tradiție, pe transmitere de gene, mie genomul 1918 îmi spune că, în ciuda tuturor piedicilor, în ciuda celor pe care le văd cu ochiul care plânge, România, într-o bună zi, care nu-i departe, în ura unora, spre uluirea tuturor, se va ridica reîntregită”. Cu Alex Ștefănescu Irina Nechit a realizat două interviuri, care sunt foarte sugestive și se numesc *Nu mă înșpăimântă Prutul, mi-e drag și Eminescu a trăit mult, chiar și murind la 39 de ani*, ultimul despre volumul *Eminescu, poem cu poem*. Eugen Negrici, critic, istoric literar, profesor la Universitatea București, căsătorit cu basarabeanca Viorica din Durlești,

afirmă cu toată plenitudinea: „Am descoperit aici oameni tineri și viforoși, capabili să schimbe destinul Basarabiei. Teatrul Național din București va veni în fiecare an cu spectacole la Teatrul Național din Chișinău, declarația a fost făcută de Ion Caramitru, director al Teatrului Național din București, președinte UNITER, în 2014 și vine!”. Câteva solicitanți pentru interviuri au fost basarabeni, stabiliți în România după 1990, între care jurnalista Eugenia Guzun, de la Radio România *Actualități*, realizatoarea emisiunii *Cu și despre românii din afara granițelor*; care cel mai mult este îngrijorată de... *lașitatea din noi*. Vladimir Bulat, istoric de artă, blogger, părinții și bunelul căruia sunt din satul Bravicea, județul Orhei, este ferm convins că „Dumnezeu ne așteaptă clipă de clipă”. Printre cei de pe malul drept au mai fost intervievați scriitoarea Liliana Corobca, actorul și regizorul Ion Sapdaru, care opinează ferm: „Republica Moldova va fi cu România sau nu va mai fi”. Criticul de teatru Mircea Morariu a mărturisit: „Mama mea s-a născut în Basarabia...”, iar la întrebarea Irinei Nechit „De când nu ați fost la Chișinău?”, răspunde: „De ani de zile. Am

fost la Sângerei înainte de 1989, de atunci nu m-am mai dus în satul mamei mele. Aș veni, desigur, la Chișinău să văd mai multe spectacole, dar deocamdată n-am fost invitat”. Nu comentez.

Autoarea și cartea ei *Malul stâng întreabă malul drept* a fost salutată și elogiată de directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dr. Mariana Harjevschi. Arca die Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, de asemenea prezent la lansare, a apreciat noul volum ca unul de mare importanță în contextul Anului Centenarului Marii Uniri. Scriitorul Vladimir Beșleagă a spus că a citit cartea încă din varianta electronică, considerând-o captivantă și consistentă, care merită atenția cititorilor. Autoarea și-a exprimat regretul în legătură cu tirajul mic. Scriitorul Dumitru Crudu a specificat că interviurile Irinei Nechit arată inexistența marilor diferențe dintre cele două maluri sub aspect cultural.

În același context ar mai fi de subliniat că autoarea este la prima sa carte de interviuri, sperăm și la altele, pe care le vom aștepta și lectura cu drag.

NICOLAE DABIJA: „... UN POPOR DEVINE MAI BOGAT CU AJUTORUL CĂRȚII”

*Stela TYMOFTI,
Șef, Filiala „Târgu-Mureș”*

*Ludmila STOIANOV,
Șef oficiu, Filiala „Târgu-Mureș”*

Marea Unire de la 1 decembrie 1918 a fost și rămâne una dintre cele mai memorabile și sublime pagini ale istoriei românești: desăvârșirea statului național român, realizată prin **Unirea Principatelor Române**.

În acest context, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, pe 26 noiembrie 2018, de **Ziua Bibliotecii**, a fost organizată o

manifestare consacrată **Centenarului Marii Uniri**.

Evenimentul a adunat multă lume bună la o întâlnire de suflet cu Istoria, Arta și Măria sa Cartea. Invitatul special al festivității a fost poetul, prozatorul și publicistul **Nicolae Dabija**, membru corespondent al **Academiei de Științe a Moldovei** și membru de onoare al **Aca-**

demiei Române. Scriitorul a rămas plăcut surprins de publicul spectator, care l-a întâlnit cu aplauze în sala bibliotecii – militari din *Batalionul de Gardă al Armatei Naționale*, însoțiți de *Lurie Moisei*, locotenent-colonel, elevi ai *Liceului Teoretic „Ion Creangă”* și ai *Liceului Teoretic „Ștefan cel Mare”*, studenți ai *Colegiului Tehnologic din Chișinău*. Tinerii, vădit emoționați, au acceptat invitația scriitorului de a merge împreună într-o călătorie imaginară în istorie, în lumea cărților și a valorilor, ce ne reprezintă neamul. Intrând în dialog cu publicul, **Nicolae Dabija** a răspuns la mai multe întrebări ale tinerilor. l-a îndemnat, în special pe soldați, să fie patrioți, să-și iubească țara, poporul, dar și cartea – veșnicul izvor al înțelepciunii prin următorul mesaj:

„Dragi militari, este foarte important să cunoașteți istoria noastră, istoria poporului român, numele nostru, limba noastră și atunci vom fi patrioți! Dacă, soldați ca voi, nu votau atunci Unirea cu România, Transnistria s-ar fi lățit până la Prut și am fi vorbit o limbă stâlcită sau deloc. Deci, am fi fost deportați în Siberia! În perioada interbelică România era una din cele mai prospere țări din Europa, noi am avut șanse mari să devenim un popor prosper, iar din cauza comunismului, din cauza celor care au hăcuit harta, noi suntem un popor sărac! Să nu fi fost

acest accident istoric, noi astăzi am fi fost un popor bogat, dar mai bogat un popor devine cu ajutorul cărții!...”

Astfel, scriitorul a îndemnat publicul să intre în bibliotecă, să citească și să cunoască adevărata istorie!

Scriitorul ne-a mărturisit cu mândrie despre rădăcinile sale. Născut într-un sat foarte mic, se consideră că este din Răzeni, deoarece în 1918 acest sat a făcut parte din comuna Răzeni. Iar comuna Răzeni a dăruit **Sfatului Țării** trei membri marcanți: pe **Ion Inculeț**, *președintele Sfatului Țării*, pe **Ion Pelivan**, care a fost *ideologul Sfatului Țării* și pe **Elena Alistar**, *unica femeie din Sfatul Țării*.

Un loc aparte în discuția cu scriitorul l-a avut renumitul său roman **Tema pentru acasă**, lansat acum nouă ani și recunoscut de critici drept o lecție de literatură, oferită cititorilor, dar și o lecție de istorie, de viață și demnitate umană, o adevărată temă pentru acasă pe care autorul Nicolae Dabija o dă astăzi cititorilor săi.

Tradusă în mai multe limbi, cartea a cunoscut nouă ediții, cu un tiraj de sute de mii de exemplare, ceea ce constituie un record absolut pentru o carte de proză românească. Apreciat în Franța cu prestigiosul Premiu „Prix de l' Autre Edition”, **Tema pentru acasă**, a fost lansată recent și în librăriile din SUA cu titlul **Resurrection**

from hell (Înviere în infern), iar revista de poezie **Cold Mountain Review** îl numește pe Nicolae Dabija **unul dintre cei mai de seamă poeți ai lumii**.

Autorul ce a editat peste 80 de volume de poezie, proză și eseuri, a recunoscut că marea sa dragoste de carte vine din copilărie. Tatăl său, pe lângă alte funcții pe care le deținea în sat, mai era și **bibliotecar**. La întrebarea unui brav soldat despre cum a început să scrie, Nicolae Dabija a mărturisit: „*Cărțile mi-au umplut copilăria. Ele m-au ajutat să descopăr Lumea. Am făcut înconjurul lumii stând într-o bibliotecă. Biblioteca era unicul spațiu în care evadam odinioară. Biblioteca m-a încurajat, mi-a dăruit speranță. Ea mi-a dăruit destin...*”.

Autorul celui mai citit roman din Republica Moldova, la ora actuală, a fost prins într-un dialog aprins pe marginea altui roman, apărut recent pe rafturile bibliotecilor, și anume **Te blestem să te îndrăgostești de mine**. Răspunzând la mai multe întrebări, scriitorul a râs cu poftă, auzind-o pe cea mai frecventă adresată Domniei Sale mai la toate întâlnirile cu cititorii – *Va apărea cumva și cea de-a doua parte a romanului?* Scriitorul le-a promis că se va gândi la acest lucru, dar un roman bun, după părerea sa, este cel care te lasă să meditezi și să-ți imaginezi viața de mai departe a personajelor! Tinerii, la rândul

lor, l-au asigurat că atâta timp cât există biblioteca, iar pe rafturile ei cărți de dragoste care promovează cele mai frumoase valori, țara noastră rămâne a fi o țară cu viitor.

Cu această ocazie, în sala pentru copii, a fost organizat un **Atelier de creație**, în cadrul căruia copiii au confecționat semne de carte cu motive tradiționale, pe care le-au înmânat cu mult drag oaspeților noștri.

Oaspeții evenimentului au rămas impresionați de programul artistic, prezentat de tinerii artiști, parteneri de colaborare a Bibliotecii „Târgu-Mureș”. Astfel, pe scena noastră au evoluat soliștii **Ansamblului etno-folcloric „Opincuța”, Natalia Caloian și Vadim Rusnac**, dar și corul **Vocile Primăverii**, dirijor artistic **Mădălina Ganea**, Liceul Teoretic „Ion Creangă”.

Tânăra și talentata artistă **Daniela Bejan**, discipola compozitorului **Vlad Mircos**, a încântat publicul și pe scriitor, interpretând melodia **Cât trăim pe-acest pământ**, scrisă de Nicolae Dabija pe muzica lui Tudor Chiriac, aranjament orchestral Vlad Mircos, și renumita piesă **Padam, padam** din repertoriul interpretei franceze Edith Piaf.

Adrian Graur, laureat al mai multor concursuri muzicale, a venit în fața publicului cu o dedicație specială pentru soldații prezenți în sală – **Treceți, batalioane**

române, Carpații!, cântec apărut acum o sută de ani, după Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Interpretul a ținut să aducă un omagiu și marilor artiști Ion și Doina Aldea-Teodorovici, interpretând melodia *Pentru ea*.

Iar muzicantul **Petre Pâslaru**, care a avut marele noroc să-și înceapă activitatea profesionistă în Ansamblul de cântece și dansuri populare „Fluieraș”, alături de dirijorul Serghei Lunchevici, a venit în fața publicului cu melodia *Cântă cucu-n Bucovina*, considerată în ultimul timp imnul românilor bucovineni. Astfel, participanții la sărbătoare au aflat că autorul versurilor acestui celebru cântec este marele cărturar român din Bucovina, Constantin Mandicevski, fost între anii 1922-1930 director al Bibliotecii universitare din Cernăuți. A fost scris în anul 1904 pe melodia unui cântec bucovinean, adaptat la solicitarea lui Spiru Haret și a lui Nicolae Iorga, care luptau pentru renașterea unei Româнии,

care la acea vreme era ciuntită din toate părțile.

Pe scena Bibliotecii „Târgu-Mureș” au mai evoluat:

Bogdan Postolache, elev la Liceul Tehnologic ORT „B.Z. Herzl” cu un microrecital de chitară, **Andreea Mogâldea**, cititoare fidelă a bibliotecii, elevă la Liceul Teoretic „Spiru Haret” cu poezia *Reîntoarcerea lui Eminescu* de Nicolae Dabija și **Bogdan Marițoi**, Liceul Teoretic „Hyperion” din Durești, viitor reporter radio TV, participant activ al serviciului Ora TV de la Biblioteca „Târgu-Mureș”.

A fost o ZI MARE, cu personalități remarcabile, cu lume aleasă, cu muzică și voie bună, pentru că aici, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, timp de **22 de ani** s-a valorificat tot ce iubește un suflet de român – obiceiurile și tradițiile naționale, scriitorii și personalitățile neamului nostru, melodiile frumoase și, nu în ultimul rând, **cartea românească!**

CENTENARUL UNIRII

Elena TAMAZLĂCARU

1. Ultima sută de metri

Pentru toți românii – din Țară și de pretutindeni – evenimentul Centenarului este unul epocal: se apropie Ziua când în orașul Alba Iulia s-a consfințit Unirea într-un singur stat a celor trei provincii istorice. Și Basarabia, răpită în 1812, a revenit acasă, la vatra Țării strămoșești.

Ziua aceasta este 1 Decembrie, Ziua Națională a României, dar și a tuturor celor care respiră românește, oriunde s-ar afla.

După memorabila Zi urmează o perioadă de-a dreptul înfloritoare pentru întreaga Românie – în doar câțiva ani se situează printre primele state europene ca dezvoltare economică și devine principalul grânar al Europei, principalul exportator al țiteiului... A început o dezvoltare a economiei, culturii, vieții sociale.

Dar nenorocul Țării și al întregii Europe a fost blestemul celui de-al Doilea Război Mondial...

Cunoaște toată lumea, generațiile actuale știu mai mult din cărți și din filme, câte ceva și din zgârcitele „povești de groază” ale bunicilor, dezastrul dezlănțuit de cele tocmai două războaie mondiale pe continentul european, pe teritoriul românesc în mare, despre consecințele celui de-al doilea...

Astăzi respirăm ideea că Idealul secular al Neamului într-o bună zi va deveni realitate. De el ne desparte poate o zi, poate o săptămână, poate o lună, poate un an...

Dar săvârșirea lui se apropie cu pași siguri.

...Copiii și cititorii Bibliotecii „Alba Iulia” au participat pe viu, în mod real, la apropierea Sărbătorii de 1 Decembrie – au pregătit zilele acestea niște mici, dar foarte frumoase simboluri: insigne, ce poartă și numărul magic la îngemănarea „peta-

lelor” tricolore, originale „inimi” stilizate. Au pregătit insignele centenare pentru înfrumusețarea bibliotecii, iar câte o „petală-inimă”, dotată și ea cu numărul „100”, stilizat și auriu, și-au prins cu mândrie în dreptul inimii.

Unor copii, care merg să sărbătorească Centenarul Marii Uniri la Alba Iulia, împreună cu familia, le-a plăcut atât de mult insigna tricoloră încât au început a le pregăti și pentru toți membrii familiei, a pregăti mai multe – pentru a fi dăruite celorla cu care se vor întâlni și împrieteni la marea Sărbătoare.

Din toată inima dorim Țării, popoului și tuturor românilor LA MULȚI ANI, ROMÂNIA!

2. În ajun de Centenar

În ajunul sărbătorii de 1 Decembrie elevii de la Școala Profesională nr. 6 din Chișinău, însoțiți de profesoara de istorie Olga Paicu, au venit la Biblioteca „Alba Iulia” pentru a marca Centenarul Unirii într-o instituție culturală care poartă numele orașului-simbol al întregirii românilor, orașului-cetate Alba Iulia din România.

Aurelia Tincu, directoare a filialei cu un atât de plin de speranțe patriotice nume, le-a povestit elevilor despre istoricul fondării Bibliotecii „Alba Iulia”, despre proaspăta aniversare de 20 de ani (la 31 august curent) ai bibliotecii, despre fondul de carte și serviciile prestate de către bibliotecari utilizatorilor, i-a invitat să frecventeze activ instituția noastră, filialele BM „B.P. Hasdeu”, în dependență de zona orașului în care locuiesc.

Doamna profesoară Olga Paicu le-a vorbit elevilor despre fenomenul Marii Uniri la români, despre contextul istoric în care s-au creat condițiile favorabile întregirii pământurilor românești din jurul

României, despre condițiile din Basarabia răpită la 1812, care prima a venit spre Unire într-un tot întreg al neamului de acum un secol, adunând și semnând Actul Unirii în Parlamentul „Sfatul Țării” la 27 martie / 9 aprilie 1918, chemând să facă același lucru și celelalte provincii ale Țării – la 1 Decembrie la Alba Iulia reprezentanții celor trei Provincii Românești au semnat Documentul întregitor de pământuri românești și de Neam, adică Unirea.

Subsemnata le-a vorbit tinerilor despre poezia perioadei interbelice, despre poemul nemuritor *Limba noastră* de Alexei Mateevici, foarte îndrăgit și devenit peste ani imn, în prezent, al Republicii Moldova (înlocuind imnul „Deșteaptă-te, române!”), despre soarta poetului-preot-martir Mateevici, despre poezia din interbelic semnată de Sergiu Victor Cujbă, Ion Buzdugan, Pan Halippa, Vladimir Cavarnali... Despre adevărul versurilor lui Pan Halippa, în care se vorbește despre basarabeni care mereu „horbăcăiesc în ceața / de dureri nenumărate”, rătăcirea-„horbăcăirea” basarabenilor mai continuând, foarte regretabil, în fapt. A preluat tema de la doamna profesoară despre românii care merg pe jos, călare, cu căruța, solitari, câte doi-trei sau în grup – exact așa cum au mers străbunicii în noiembrie 1918 la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, respectând și

costumul popular, și drapelele, și stindardele. Le-a povestit despre prof. univ. Ion Mărgineanu, care este în drum spre Alba Iulia, pe jos, pornind de la Bălți în ziua de 1 noiembrie. Și care a ajuns în Orașul Unirii, de la Piatra Neamț alăturându-i-se alți doi condrumeți.

Atât elevii, cât și doamna profesoară au promis să revină la Biblioteca „Alba Iulia” cât de curând.

3. Marele fenomen al Marii Uniri

Sărbătoarea României și a Românilor de Pretutindeni – 1 Decembrie – tradițional este marcată cu mult drag și sinceră participare la Biblioteca „Alba Iulia”. Ieri, 29 noiembrie, elevii clasei a IV-a de la LT „Livu Deleanu”, împreună cu doamnele profesoare Ana Bâtcă și Olga Lopatenco au participat la o masă rotundă cu genericul *Marele fenomen al Marii Uniri*.

De câțiva ani doamna dr. Ana Bâtcă, profesoară de istorie la LT „Livu Deleanu”, vine în calitate de invitată de onoare a Bibliotecii „Alba Iulia” și le vorbește elevilor cu multă dragoste la tema „seculară” a românilor de pretutindeni – Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Elevii au dat dovadă de cunoștințe în domeniul istoriei României – împreună cu profesoara au stabilit venirea spre evenimentul epocal al realizării Idealului Unirii în mod crono-

logic, începând de la Decebal și Burebista, apoi, în perioada modernă, pe principate: Basarabia a fost prima sosită la Vatra Țării, ea semnând la 27 Martie 1918 Actul Unirii în Parlamentul „Sfatul Țării” din Chișinău, apoi Bucovina, semnează în noiembrie, ca la 1 Decembrie, la sărbătoarea din orașul Unirii, Alba Iulia, să vină spre întregirea Țării și Transilvania, unind în acest mod într-un tot întreg România Mare.

După ce a fost recapitulată, într-un fel, materia teoretică, elevii au colorat cu multă îndemânare hărți de contur ale României în culorile românești ale tricolorului.

Au fost prezentate și cărțile din expoziția tematică a Bibliotecii cu genericul *Alba Iulia – Centenarul Unirii*.

Într-un final, i-am felicitat pe cei prezenți cu ocazia Sărbătorii Marii Uniri, le-am propus elevilor să transmită și părinților, bunicilor, rudelor și prietenilor mesajul sărbătoresc al evenimentului consacrat zilei de 1 Decembrie.

4. Să ocrotim Unirea!

La 28 noiembrie la Biblioteca „Alba Iulia” s-a desfășurat Simpozionul pentru cadrele didactice cu genericul **Centenarul Unirii. Educația în spiritul valorilor naționale din perspectiva dialogului pedagogic**. Evenimentul a fost organizat în parteneriat cu Centrul de Excelență în Industria

Ușoară și UPS „Ion Creangă”. Deschiderea simpozionului a început cu mesajul de salut al organizatorilor.

Simpozionul științific a fost organizat pe două secțiuni a câte aproximativ zece comunicări științifice fiecare, însoțite de prezentări electronice ale profesorilor, doctorilor în istorie și ale masteranzilor, atât din municipiu, cât și din republică.

Astfel, au fost prezentate, la Secțiunea I, următoarele teme: *Basarabia salută Alba Iulia, 1 Decembrie 1918* (dr. Nicolae Ciubotaru, UPSC); *Reprezentante ale asociaționismului feminin din Transilvania și Banat ca delegate oficiale la Marea Adunare de la Alba Iulia* (prof. Daniela Ștefania Curelea, director adjunct, Colegiul Tehnic „Cibinium”, Sibiu); *Considerații istoriografice succinte privind contribuția Corpului Voluntarilor Români (bănățenii, bucovinenii și transilvănenii) la afirmarea națională a Basarabiei în perioada 8 iunie 1917-23 martie 1918* (dr. Dragoș Luchian Curelea, Liceul Tehnologic „Avram Iancu”, Școala gimnazială „Radu Selejan”, Sibiu); *Reflecții privind anul 1918 pe paginile publicației Răsăritul* (dr. Angela Lisnic, UPSC); *Reflecția evenimentelor belice (1914-1918) pe paginile revistei Luminătorul* (prof. Angela Iașcov, prof. Tamara Crețu, CEIU, respectiv UPSC); *Dispute istoriografice privind problema Basarabiei* (dr. Ovidiu Turtureanu,

CEEE); *Rolul documentelor istorice în pre-darea-învățarea subiectelor legate de Marea Unire* (prof. Ala Buruiană, prof. Tatiana Țiganu, LT „Al.I. Cuza”, Chișinău); *Elefterie Sinicliu, membru al Sfatului Țării* (dr. Ion Xenofontov, USM, AȘM); *Rolul Bisericii în realizarea Unirii* (prof. Viorel Bolduma, UPSC); *Politica culturală a statului român în Basarabia 1918-1940* (dr. Larisa Noroc, UPSC); *Impactul politicii culturale din RSSM asupra valorilor. Studiu de caz: Ziarul Moldova Socialistă* (doctorand Dumitru Roibu, USPC); *Evoluția caselor țărănești în perioada sec. XIX-XX* (prof. Valentina Samoilenko, LT „Al.I. Cuza”); *Categoriile de vârstă în tradițiile de Sfântul Andrei* (cercet. șt., Institutul Patrimoniului Cultural); *Simbolismul alimentelor de ritual în obiceiurile de nuntă* (Institutul Patrimoniului Cultural).

Moderatorii primei secțiuni au fost Larisa Noroc și Nicolae Ciubotaru.

În cadrul Secțiunii a II-a (moderatori Valentina Ursu și Angela Iașcov) au fost prezentate următoarele teme: *Marea Unire – de la inteligibilul istoric la ambiguul simțirii* (prof. Vasile Bold, Colegiul de Industrie Ușoară, Bălți); *Rolul valorilor naționale în formarea profesorilor de istorie și educație pentru societate* (dr. Valentina Ursu, UPSC); *Complexul unității etnice și al re-constituirii identitare în paginile revistelor literare / culturale din Basarabia, 1985-2000* (prof. Inga

Edu, Colegiul de Industrie Ușoară, Bălți); *Educarea elevilor în spiritul valorilor naționale: identitate, unitate, diversitate* (prof. Galina Marcu, LT „Alexie Mateevici”, Cricova); *Educarea valorilor naționale la lecțiile de istorie la 100 de ani de la Unire* (prof. Elena Chicerman, LT „Academia Copiilor”, Chișinău); *Abordarea Centenarului Unirii din perspectivă pedagogică* (prof. Alexandru Molcosean, LT „B.P. Hasdeu”, Bălți); *Unirea face puterea* (masterand Mihail Vasilachi, UPSC); *Caracterizarea personalităților Unirii la orele de istorie prin prisma personalității lui P. Halippa. Studiu de caz* (prof. Natalia Voinea, Cuconestii Noi, Edineț); *Reflecții pedagogice pe marginea predării temei Marii Uniri în clasa a VIII-a* (prof. Tatiana Botea, Onești, Strășeni); *Modalități în formarea limbajului profesional medical la medici în baza limbii literare române* (prof., meto-distă, Centrul de Excelență în Medicină și Farmacie „Raisa Pacalo”, Chișinău); *Ștefan Ciobanu, făuritor al Unirii (1883-1950)* (doctorand, UPSC).

Am redat serioasa agendă a Simpozionului Centenarul Unirii. Educația în spiritul valorilor naționale din perspectiva dialogului pedagogic integral ca să poată fi apreciată atât larghețea tematică, cât și implicarea profesorilor universitari, celor din colegii, licee și gimnazii, cu participarea celor din Chișinău, din Bălți, inclusiv din Edineț, din

nordul republicii. Și nu ne mai întrebăm: Cine dacă nu profesorii ne pot oferi cele mai importante lecții la acest subiect!

La sfârșitul Simpozionului atât moderatorii, cât și participanții și-au exprimat dorința de a transforma în frumoasă tradiție organizarea la Biblioteca „Alba Iulia” a acestui simpozion anual.

5. Cititorii noștri la Centenar, la Alba Iulia...

a) Domnul Gheorghe Cozmică este cititorul nostru fidel – împrumută cărți, utilizează Internetul, citește presa de format tradițional... Vine cu „bombonicile”, cu nepoțelele și nepoțeeii, la unele activități... Participă activ și la cele organizate pentru auditoriu de adolescenți și adulți, mai ales la cele cu tematică istorică.

La sfârșit de noiembrie domnul Cozmică a trecut pe la noi ca să ne comunice despre plecarea, în grup organizat, la Alba Iulia, să sărbătorească Centenarul Marii Uniri...

Și iată că zilele trecute a venit la bibliotecă cu sufletul și telefonul plin de impresii. Am ales „momentul” fascinant al salutului festiv, pirotehnic, expunând, pentru a împărți cu toată lumea această minunată clipă festivă. Clipă ce începe a măsura timpul Centenarului II, Centenarului +

b) În capitala Marii Uniri, la sărbătorirea Primului Centenar... Cele mai proaspete amintiri despre cel mai important moment al istoriei României din toate timpurile aparțin unei fetițe, Teodora, care este liceană, cântă la vioară și frecventează Biblioteca „Alba Iulia” de la Buiucanii Chișinăului încă de pe când mergea la grădiniță. Ce e de menționat în acest caz fericit și aproape special: este printre acei copii care știu de ce vine la bibliotecă, ce vrea să citească, pe care raft să-și găsească anume cartea de care are nevoie...

Când a revenit din Capitala Marii Uniri am rugat-o să-și amintească despre acest

Eveniment al Evenimentelor. Peste câteva zile tatăl ei, dl Lucian Bejenaru, ne-a adus două pagini de caiet școlar, în pătrățele, o galerie de fotografii realizate cu telefonul mobil de fiica sa, și un mic comentariu verbal: „Teodora este foarte ocupată... Ieri a susținut examenul la vioară... Încă nu știe nota... Și la liceu sunt foarte solicitați... Citesc revista *Literatura și Arta*...”

Iată și conținutul foietelor scrise îngrijit, de o elevă eminentă, credem, text pe care-l redăm cu mici omisiuni ne semnificative: „În seara de 30 noiembrie 2018 am pornit cu autocarul spre Alba Iulia împreună cu familia. Pe drum am cunoscut o grămadă de oameni minunați. Am ajuns la destinație dimineața, la 1 Decembrie, zi pe care am început-o cu un marș de aproximativ șase kilometri spre centrul orașului... / Și pe parcursul acestui marș am cunoscut, de asemenea, foarte multe persoane extraordinare care țin cu adevărat la Patria lor, la România, la limba română... / Am întâlnit la Sărbătoare români din toată lumea. Cei din Maramureș au venit cu căruțele trase de cai masivi de rasă. Am remarcat atitudinea jandarmilor care m-a impresionat... / La Marele Eveniment a participat și Președintele României Klaus Iohannis care ne-a făcut cu mâna, ne-a salutat frățeste. Și a felicitat întreg poporul cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la Marea Unire din 1918. / Și Parada militară m-a impresionat, mai ales pe cei mici. În concluzie: pot spune că această zi, cea de 1 Decembrie 2018, nu o voi uita – o voi ține mereu în memorie și în inimă.”

Acesta este textul Teodorei, martora Sărbătorii Marii Uniri, Centenarului. Sunt rânduri care au concentrat în câteva hașuri impresiile culese și trăite de autoare pe parcursul întregii zile de 1 Decembrie, Ziua Națională a României și a Românilor de Pretutindeni, când a întâlnit „o grămadă de oameni minunați”, a rămas impresionată de maramureșeni care „au venit cu

căruțele trase de cai masivi de rasă”, în costume populare tot de pe atunci, de o sută de ani și mai mulți, pe care le-au purtat străbunii și bunicii lor la Marea Adunare a reprezentanților românilor... A admirat domnișoara Teodora și Jandarmeria Națională, pe Președintele Klaus Iohannis...

Am înțeles că în mulțimea minunată de circa o jumătate de milion de participanți la Sărbătoarea Primului Centenar așa și nu s-a întâlnit cu dl profesor Ion Mărgineanu, basarabeanul de 77 de ani care a mers pe jos circa 550 km! Dacă îl întâlnea, Teodora avea să-l fotografieze neapărat.

Mulțumim, Teodora, pentru că ți-ai împărtășit impresiile, inclusiv și cele fotografice, a unei zile de foarte mare importanță, a unei Zile ce a marcat un Centenar de la sacral Eveniment! Prin hărnicia ta de a fotografia Sărbătoarea ai repetat fapta fotografului Samuil Mârza din județul Alba Iulia care atunci, în 1918, a venit special de la Viena și a realizat doar patru fotografii cu participanții la Sărbătoare – un cadru,

în care îi vedem pe consătenii săi, în costume populare, porniți dimineața devreme spre Capitala Unirii, și altele trei cu secvențe de peste zi... Ūți dorim ție, familiei tale minunate, nouă tuturor, să trăim Reunirea cât de curând. Dragul nostru poet Grigore Vieru, fiind întrebat odată despre Unire a spus că o vede realizată în anul 2020!

Doamne ajută!

Notă: aceste articole sunt publicate pe blogul bibliotecii noastre și selectate pentru revista *BiblioPolis* la sugestia colaboratorilor ei. În ultimele zile ale anului în curs, 2018, ale Anului Centenar, venim cu urări de **La mulți și fericiți ani!** pentru colegii noștri, pentru administrația BM „B.P. Hasdeu”. Și cu îndemnul de a nu pierde din suflet crezul că Unirea-Reunirea noastră rămâne un imperativ imediat, poate apropiat. Ne amintim și de previziunea lui Grigore Vieru: **anul 2020!** Așa să ne ajute Dumnezeu!

MAREA UNIRE PICTATĂ DE ELEVI

Raia ROGAC

La Biblioteca „Transilvania” din Chișinău a avut loc vernisajul unei expoziții de pictură mai puțin obișnuită, atât prin tematica abordată, cât și prin participanți. Chiar de la început trebuie să menționăm că toate cele 19 lucrări expuse au fost selectate în cadrul unui concurs de pictură dedicat Centenarului Marii Uniri, organizat la inițiativa Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” din capitală în parteneriat cu Școala primară nr. 83 „Grigore Vieru” și Instituția Publică Școala-grădiniță nr.152 „Pas cu pas”. Vernisajul intitulat „Centenarul Marii Uniri în viziunea copiilor” a fost însoțit de premiera celor mai talentați elevi. După cum au menționat organizatorii în deschiderea sărbătorii, căci anume așa s-a

dorit a fi această acțiune nobilă (publicul numeros a inundat pur și simplu sala mare a bibliotecii), concursul a urmărit scopul de a promova valorile artistice, literare și istorice în rândul elevilor, a stimula tinerele talente și nu în ultimul rând a poziționa valorile artistice în centrul inițiativelor educaționale de către instituțiile participante. Proiectul a fost elaborat cu mîgală timp de o lună de către echipa managerială a Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, coordonatori fiind Natalia Stăncă, director adjunct pentru instruire; Maria Lazăr, director adjunct pentru educație; iar moderatorii au fost Florina Breazu, profesor de istoria artelor plastice și Daniela Blanuța, profesor de istoria românilor și universală.

La concurs au fost admise lucrările a 78 de elevi, apreciate de patru profesori de arte plastice, care au alcătuit componența juriului: Igor Savin, Olga Guțu, Oleg Cojocaru și Veaceslav Bachîțchi.

Premianții au fost desemnați în trei categorii. De la Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” pe locul I s-a plasat Ana-Maria Antohi, clasa a VI-a, cu lucrarea „Clopotele Unirii”, profesor Igor Savin; pe locul II – Arsenie Caisân, clasa a VI-a, cu lucrarea „Crucea ne unește pe vecie”, profesor Igor Savin; pe locul III – Nicoleta Derivolcov, clasa a VIII-a, cu lucrarea „Împreună țesem un viitor”, profesor Olga Guțu. Din cadrul aceleiași instituții au fost menționați încă trei elevi: Nicoleta Malanciuc, clasa a VI-a, cu lucrarea „Hora Unirii”, profesor Oleg Cojocaru; Laurențiu Țurcanu, clasa a V-a, cu lucrarea „Unirea în sufletele oamenilor”, profesor Igor Savin; Vitalie Malai, clasa a VII-a, cu lucrarea „Istoria Unirii”, profesor Olga Guțu.

De la Școala primară nr. 83 „Grigore Vieru” laurii succesului au fost de partea Alexandrei Cucuietu, clasa a III-a „B”, cu lucrarea „Hora Unirii”, profesor Maria Roșca, care a obținut locul I; Nicoletei Ivanov, clasa a III-a „B”, cu lucrarea „România Mare nu are hotare”, profesor Maria Roșca, care s-a bucurat de locul II și a Mariei Ioniță, clasa

a IV-a „C”, cu lucrarea „Marea Unire, 1918”, profesor Elena Dobrovolschi, fiind apreciată cu locul III. De menționați s-au învrednicit patru elevi: Cornelia Litra, clasa a III-a „H” cu lucrarea „Centenarul Unirii”, profesor Nina Gherman; Alexandra Filipaș, clasa a IV-a „E”, cu lucrarea „Centenarul Unirii”, profesor Zinaida Șerban; Ian Cucer, clasa a III-a „A” cu lucrarea „Centenarul Unirii”, profesor Elena Șopronco; Andreea Pânzaru, clasa a III-a „B”, cu lucrarea „Sărbătoarea Centenarului”, profesor Maria Roșca.

Nu au rămas păgubași nici micuții de la Instituția Publică Școala-grădiniță nr.152 „Pas cu pas”, având și ei trei locuri premiate: locul I i-a revenit lui Luckas Ambrono, clasa a IV-a „N”, cu lucrarea „Uniți prin cuget, uniți prin simțire”, profesor Olga Neamțu; locul II – lui Artur Culai, clasa a III-a „D”, cu lucrarea „Doar un fir de ață ne desparte”, profesor Diana Carauș și locul III – lui Victor Ciobanu, clasa a IV-a „S”, cu lucrarea „O sută de ani nu ne despart”, profesor Ana Potâng.

Ar mai fi de adăugat că la ceremonia de premiere elevii au fost însoțiți de profesoarele de istorie și desen, cărora li s-au oferit Diplome de Merit din partea organizatorilor. O astfel de apreciere a primit și directoarea bibliotecii-gazdă Parascovia Onciu, care susține cu fidelitate an de an copiii talentați, oferindu-le spațiu pentru manifestări. Pentru mulți tineri plasticieni, absolvenți ai Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, primul vernisaj de la bibliotecă a constituit prima piatră la temelia carierei artistice.

Expoziția va rămâne deschisă până la sfârșitul anului, așa că vizitatorii și oaspeții Bibliotecii „Transilvania” sunt așteptați cu mare drag să savureze și să aprecieze lucrările elevilor, care, cu multă ingeniozitate și talent, au pictat Marea Unire, contribuind la sărbătorirea celor o sută de ani de la crearea României Mari.

VIAȚA FILIALELOR

VOCEA UTILIZATORULUI

Elena TARAGAN

În contextul „Zilelor Bibliotecii” 2018, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a fost organizat evenimentul „Vocea utilizatorului”: *Spune-ne povestea ta la bibliotecă* (un eveniment inedit). Ceea ce am făcut în cadrul acestui eveniment a fost să trecem microfonul din mâinile noastre în cele ale utilizatorului bibliotecii. Am făcut acest lucru pentru că modul în care acesta „ne vede” este important pentru noi. Nu putem excela fără utilizatori, fără participarea lor, precum și fără a le cunoaște doleanțele și necesitățile, pentru a le mulțumi. Modul de desfășurare a evenimentului a constat în invitarea utilizatorilor de la toate filialele Bibliotecii Municipale să ia cuvântul la microfon pentru ca fiecare să ne relateze „Povestea lui la bibliotecă”, precum și părerea lui privind părțile noastre bune și cele întunecate, dar și ceea ce am putea îmbunătăți. De asemenea, la intrarea în bibliotecă, am instalat „Cabina sincerității” unde i-am invitat pe utilizatorii noștri să intre și, în fața camerei de filmat, (unde se afla doar utilizatorul și camera de înregistrat, fără să fie influențat de cineva) să ne

destăinuie gândurile lor privind biblioteca noastră, orice și-ar dori să spună în legătură cu aceasta, realizări, sincope, perspective, fără restricții, care a ajuns la 47 de înregistrări video.

Ceea ce ne-a impresionat în cadrul acestui eveniment a fost prietenia și receptivitatea cu care utilizatorii noștri ne-au răspuns. Deși ne-am asumat curajul de a ne expune criticii, fără a căuta doar laude, dar provocându-l pe utilizator să ne spună și ceea ce, în viziunea lui, nu e bine, utilizatorii nu au avut atât de multe de reproșat bibliotecii noastre, prin cei 408 participanți. Marea majoritate a celor întrebați au mărturisit că au sentimente bune față de biblioteca noastră, întrucât aici s-au format, au găsit refugiu, spațiu de dezvoltare și afirmare, au găsit cartea de care au nevoie.

Biblioteca noastră a împlinit aproape un secol și jumătate de existență, timp în care a evoluat și s-a transformat în funcție de necesitățile vremii, dar rămânând mereu un reper cultural solid pentru comunitate. Unii dintre utilizatorii noștri mai în

vârstă, care frecventează biblioteca de mai bine de treizeci de ani, au asistat la evoluția acesteia de-a lungul vremii, confesându-ne că biblioteca noastră s-a schimbat vizibil în timpul acestor decenii, îmbogățindu-se, perfecționându-se, modernizându-se, dar fără a renunța la valorile ei tradiționale.

Pe o notă extrem de lirică, Valentina Butnaru, publicist, oaspete frecvent al Filialei „Ovidius”, a vorbit despre rolul pe care l-a avut Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în definirea noastră națională, fiind un centru de cultură extrem de valoros, un „centru de întâlnire”. Aici ne-am întâlnit cu nume mari și cu noi înșine, ne-am consolidat, am aflat cine suntem. Dumneaei a venit cu propunerea de a organiza la biblioteca noastră „Zilele Editurii”, unde diverse edituri basarabene să vină la întâlnirea cu cititorii cu raftul lor de carte. Să susținem decanii de vârstă a fost următoarea sugestie. Să mergem la ei cu donații de carte, să le oferim sprijin și căldură umană, pentru ca aceștia să nu se simtă excluși de societate, a propus Valentina Butnaru.

Utilizatorii noștri au apreciat faptul că, continuând să promoveze cartea – o valoare eternă a bibliotecilor, biblioteca noastră a încercat să se adapteze ritmului trepidant al lumii moderne, integrând componenta tehnologiilor în activitatea

ei. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” desfășoară servicii de incluziune digitală extrem de utile, în special seniorilor. Dotată cu calculatoare, biblioteca oferă utilizatorilor acces la internet, aici aceștia pot consulta catalogul electronic sau beneficia de acces la reviste de specialitate internaționale. Din acest punct de vedere, utilizatorii noștri nu au avut ce-i reproșa bibliotecii, afirmând că, în ceea ce privește tehnologia, biblioteca noastră este bine echipată.

Unora ar putea să li se pară surprinzător, dar, deși trăim în era digitală, majoritatea utilizatorilor, aparținând atât generației mature, cât și cei mai tineri, au fost de părere că ceea ce trebuie să punem la rang înalt este cartea, să epuizăm toate modurile în care o putem pune în valoare, să cultivăm neîncetat interesul pentru carte, mulți solicitându-ne să avem mai multe cărți în limbi străine, să organizăm mai multe cluburi în care să se discute despre cărți și să le punem la dispoziție mai mulți scriitori actuali. O propunere originală a fost aceea de a organiza la biblioteca noastră întâlniri cu specialiști din diverse domenii (medicină, drept, psihologie, pedagogie) în care aceștia să discute, împărțășind taine ale meseriei. Servicii care să consilieze tinerii în carieră avem la bibliotecă, cum ar fi „Viitoarea mea carieră” (Filiala „Târgu-Mureș”) sau „Tinerii și cariera” (Filiala „Liviu Re-

breanu”), dar întrunirea specialiștilor diverselor domenii la o masă de discuții este o idee nouă pe care noi o găsim într-adevăr inedită și originală. Tinerii au venit cu propunerea de a organiza ateliere în care aceștia să își dezvolte talentul de a scrie. De asemenea, aceștia ne-au sugerat să promovăm mai intens scriitorii autohtoni tineri. Unii și-au dorit să avem la bibliotecă noastră întâlniri cu „specialiști ai cărții”, nu doar scriitori, ci și editori, traducători, care să vorbească despre drumul parcurs de o carte, din momentul scrierii acesteia până când aceasta ajunge pe raft. Ceea ce cer utilizatorii noștri este să creăm la bibliotecă un spațiu de discuții intelectuale efervescent, un loc unde aceștia să se simtă parte a unei comunități în care să se discute idei și în care să fie apreciată ținuta intelectuală a fiecăruia. Aceste doleanțe coincid cu intenția noastră de a trece de la „biblioteca tranzacțională” la „biblioteca relațională”, în care să punem în valoare fiecare cititor în parte și preferințele acestuia, adică să devenim „a doua casă” unde cititorul să aibă sentimentul de incluziune și apartenență.

Ceea ce i-a adus la bibliotecă a fost și concursul „Bătălia cărților”, ne-au mărturisit o parte din utilizatorii tineri. Datorită participării la acest concurs, ei și-au dezvoltat capacități de interpretare și analiză

a cărților. Întrucât concursul se adresează copiilor și adolescenților, o doamnă a venit cu propunerea să includem în edițiile viitoare și segmentul maturilor. Este un concurs original, la care și cei maturi s-ar bucura să participe, ne-au mărturisit utilizatorii.

Fiecare utilizator în parte are în spate o poveste frumoasă privind modul în care a ajuns cititor al bibliotecii. Pe unii i-au îndreptat spre această destinație profesorii de la școală, pe alții propria pasiune sau faptul că au „epuizat” toată biblioteca de-acasă și necesitau noi cărți. Aici au găsit ceea ce căutau sau chiar mai mult, ne-au spus ei, biblioteca noastră reușind să-i surprindă prin faptul că oferă și un spectru de servicii extrem de divers. Aici pot învăța limbi străine, pot participa la activități în care se învață arta discursului, dezvoltându-și capacități oratorice, pot învăța să scrie poezie sau să facă schimb de opinii în cadrul unui club de lectură.

Cititorii mai vechi au asistat, așa cum spuneam, la procesul de modernizare a filialelor noastre, bucurându-se pentru faptul că, începând cu anii `90, am beneficiat de donații substanțiale de carte românească.

„Biblioteca a fost parte a copilăriei mele”, „Am crescut odată cu biblioteca”, „Mă minunez că de fiecare dată când vin

la bibliotecă este o sărbătoare!” – sunt câteva frânturi din ceea ce au mărturisit utilizatorii.

Foarte mulți dintre cei intervievați în ziua „Vocii utilizatorului” au ținut să facă remarcă că doamnele bibliotecare sunt adevărate profesioniste. Acestea sunt și psihologi și pedagogi totodată. Căldura, bunăvoința, respectul cu care sunt tratați când pășesc pragul bibliotecii, este unul dintre lucrurile care îi face pe utilizatori să revină.

S-a constatat totodată că biblioteca ar avea nevoie de îmbunătățire în ceea ce privește dotarea cu spații și aspectul exterior al acesteia. Artiștii plastici care expun la bibliotecă au mărturisit că și-ar dori să aibă aici spații special destinate. De asemenea, cei care frecventează Filiala de Arte au găsit potrivit că am avea nevoie de mai multe instrumente muzicale.

„Vocea utilizatorului”, această idee a noastră de a relaționa cu cititorul, a fost pentru noi o experiență unică care s-a dovedit extrem de plăcută. Am putea spune că am făcut un pas mai aproape de cititorul nostru, punând bazele unei relații pe care vrem să o cultivăm cu timpul.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se bucură de rolul pe care l-a avut în viața membrilor comunității chișinăuiene. Ne bucurăm că pe coridoarele acesteia s-au plimbat mii și mii de tineri, în sufletul cărora a rămas o emoție, o stare, o părere de bine privind biblioteca noastră.

Apreciem faptul că utilizatorii au fost atât de deschiși cu noi, urmând să ținem cont de fiecare opinie în parte pentru a o materializa, astfel încât experiența fiecăruia la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” să fie o experiență unică, memorabilă.

СЕМЬ ДЕСЯТИЛЕТИЙ СЛУЖЕНИЯ КУЛЬТУРЕ И ПРОСВЕЩЕНИЮ, ИЛИ КРАТКИЙ ЭКСКУРС В ИСТОРИЮ И СОВРЕМЕННОСТЬ ЛОМОНОСОВКИ

*Маргарита ЩЕЛЧКОВА,
șef, Filiala „M. Lomonosov”*

Обязательный элемент традиции отмечания юбилейных дат - подведение итогов, а достаточно долгий, семидесятилетний, период деятельности библиотеки имени М.В. Ломоносова, целиком и полностью отданный служению обществу, определенно, заслуживает исторического обзора, хотя бы в предварительном освещении, поскольку времени для подробного исследования пока не предвидится. Поскольку, к сожалению, архив библиотечных документов в восьмидесятые годы в Управлении культуры был утерян, сотрудни-

кам библиотеки в поисках информации пришлось довольствоваться небольшим пакетом сохранившихся документов и массивом вырезок статей из газет и журналов, основная часть которых была обнаружена в Национальной библиотеке. Белых пятен в нашей истории достаточно, остается надеяться, то когда-нибудь их станет меньше.

Точкой отсчета истории Ломоносовки принято считать 28 октября 1948 года, в паспортах библиотеки указана именно эта дата. Ни одной заметки с описанием открытия найти не удалось,

хотя подшивки газет за это период были просмотрены. План первой послевоенной пятилетки Страны советов предусматривал не только восстановление разрушенного во время Второй мировой войны народного хозяйства, но также и развитие культпросвет- учреждений, которые должны были пропагандировать политику партии и правительства, повышать образовательный уровень населения. В основу реализации плана легло февральское 1946 года, постановление СНК МССР «О состоянии и мерах улучшения библиотечной работы в республике». В республике начала создаваться сеть культурно-просветительских учреждений, куда входили, разумеется, и библиотеки. Наша библиотека открылась третьей по счету в столице, причем даже после присвоения ей имени Михаила Васильевича Ломоносова, еще многие годы она продолжала называться «третьей».

Первым адресом нашей библиотеки значится помещение на улице Комсомольской, 64. Тогда, по воспоминаниям бывших сотрудников библиотеки, в одной комнате, размером в 45 кв. м., располагалось два отдела: небольшой читальный зал на пятнадцать мест и абонемент, а читателей обслуживали четыре библиотекаря. Примечательно,

что первоначальный фонд библиотеки количеством всего лишь в несколько тысяч, был сформирован с помощью книг, переданных из Республиканской библиотеки им. Н.К. Крупской. В первых инвентарных книгах библиотеки можно увидеть записи о сочинениях Ленина, Сталина, Мао Цзэдуна, русских классиков и советских писателей, изданных в 1947-1948 годах. Через пять лет состоялся переезд на улицу Армянскую, д. 42, где библиотека проработала около двадцати лет. Первым директором библиотеки была М.М. Телегина, о полном имени и отчестве которой мы можем только гадать, поскольку в документах указаны лишь инициалы. Но сохранилось две фотографии, подписи к которым свидетельствуют о ее присутствии на них, а главное - вырезка из журнала «Крокодил» за 1954 год, в котором была напечатана заметка директора М. Телегиной, критикующей работников Кишиневского горсовета за безразличное отношение к книгам, приходящих в негодность из-за постоянного протекания потолков в библиотеке. Довольно быстро, уже к концу пятидесятых годов, судя по сохранившимся архивным документам, библиотека стала насчитывать две тысячи читателей, а книжный фонд составлял уже около 37000 томов.

Чтобы найти информацию о работе библиотеки в те годы, мы пролистали огромное количество подшивок газет, начиная с 1948 года. Автором многих заметок был Роберт Западинский, журналист, впоследствии главный редактор газеты «Коммерсант плюс», который не только писал о проходивших в библиотеке мероприятиях, но резко и жестко критиковал задолжников, не стесняясь называть их фамилии. Авторы других статей – Л. Шахов, Е. Глыбач, Н. Валерьянов рассказывали о том, как библиотекари проводят идейно-воспитательную и шефскую работу «на обувном объединении «Зориле» и в цехах завода «Электромашина», на фирме «Большевик» и фабрике игрушек». О работе библиотеки можно судить по такому показательному отрывку из заметки «Хроника культурной жизни», напечатанной в газете «Советская Молдавия» 3 января 1958 года: «Хорошо организована пропаганда технической литературы в Кишиневской библиотеке № 3. Состоялись читательские конференции на обувной фабрике имени С. Лазо по книге «Технология обуви», в школе ФЗО №1 – по книге «Плечом к плечу» – о труде строителей, на трикотажной фабрике «Стяуа рошие» – по передовому опыту чулочниц. Пропаганде достижений

отечественной науки были посвящены 20 книжных выставок». Не раз в статьях этого периода времени встречалась фамилия библиотекаря абонемента Марии Широковой, которую называли «ходячей энциклопедией библиотечного фонда», имя которой не раз украшало городскую Доску почета.

В 1961 году произошло одно из самых важных событий библиотечной истории: Совет Министров Молдавской ССР постановлением № 501 от 30 ноября 1961 года присвоил библиотеке № 3 имя М.В. Ломоносова, 250-летний юбилей которого отмечала страна. В шестидесятые годы библиотека проводила «месячники общественно-политической литературы», «оказывала помощь руководителям и слушателям сети школ парт просвещения», оформляла книжные выставки, посвященные предстоящим съездам компартии, «повседневно пропагандировала произведения классиков молдавской литературы и современных молдавских писателей».

Следующей значимой вехой стал переезд библиотеки в 1973 году с улицы Армянской на проспект Мира. Газета «Советская Молдавия» от 4.12.1973 г. в заметке, посвященной 25-летию юбилею библиотеки, писала: *Киши-*

невской библиотеке им. Ломоносова исполнилось недавно 25 лет. За эти годы книжный фонд ее с 10 тысяч экземпляров вырос до 157 тысяч. Библиотека размещается сейчас в прекрасном помещении на проспекте Мира. У нее 7.600 читателей. За большую идейно-воспитательную работу ей было присвоено звание «Библиотеки отличной работы». Здесь работают музыкальный салон, школы здоровья и правовых знаний, клуб любителей музыки, молодежный кружок Кругозор. В нынешнем году проведено 20 литературных вечеров, 4 читательских конференции, два диспута...

В семидесятые-восьмидесятые годы прошлого столетия культурно-просветительская деятельность библиотеки бурлила. Все больший успех приобретали встречи с поэтами и писателями: Григорием Виеру, Ливиу Дамианом, Ефремом Баухом, Ириной Ставской, Петрей Крученюком, Рудольфом Ольшевским, Николаем Савостиным, Михаилом Хазиным. Безусловно, именно на эти годы пришелся «читательский бум», пик стремления приобщиться к литературе и культуре. В памяти наших читателей и библиотекарей еще сохранились длинные очереди в читательский зал, запись на популярные книги и журналы,

бесконечное количество выдаваемых библиотекарями сложнейших и разнообразнейших библиографических справок. В эти же годы при библиотеке было образовано Литературное объединение «Маэстро», которым руководила известная поэтесса Алла Коркина. Достижения Ломоносовки в области культурного строительства были отмечены званием «Библиотеки отличной работы», памятным вымпелом Управления культуры, многочисленными дипломами, грамотами. Среди них мы нашли даже красочно оформленную грамоту «За опеку краснознаменного Одесского округа»!

Заведовали библиотекой в эти несколько десятилетий последовательно: Людмила Хазанова, Алла Мындреску, А. Черникова, Надежда Боеру, Людмила Ходзинская. С 1985 года директором библиотеки была назначена Ирина Ильична Спицына. Именно ей довелось руководить коллективом в печально известные «девяностые», когда с уходом в прошлое советской эпохи и наступлением времени перемен, финансовая ситуация резко осложнилась, затронув и библиотеки.

В 1991 году библиотека обрела новый статус – специализированной, и стала называться «библиотекой русской

литературы и культуры». Торжественное открытие состоялось в рамках Дней русской культуры, с участием гостей из Москвы, представителей Министерства культуры Республики Молдова, Центральной библиотеки. Тем самым, по словам директора библиотечной системы, Лидии Куликовской, выразалось глубокое уважение к русской книге и русской духовности. Этот важнейший в истории библиотеки факт определил всю последующую деятельность библиотеки, миссия библиотеки отныне состояла в необходимости продвижения русской культуры, науки, искусства. Этому посвятила свою деятельность Ирина Ильинична Спицына, два десятка лет руководившая коллективом, который можно с уверенностью назвать сплоченным, дружным коллективом профессиональных, интересных личностей, таких, как Майя Вырлан, Ирина Евсеева, Елена Иким, Светлана Попова. Ирина Ильинична умела покорять собеседников интересным общением, обладала способностью находить творческие личности и партнеров, с которыми библиотека продолжает сотрудничать по сей день. Под ее руководством «библиотека встала на путь компьютеризации», осуществила долгожданный ремонт после долголетнего разруше-

ния. Профессиональные мечты Ирины Ильиничны о достойной современной библиотеке сбылись.

С 2008 года начался отсчет нового периода для Ломоносовки, который можно назвать «десятилетием культурных инноваций». Множество газетных публикаций, активное присутствие библиотеки в социальных сетях Facebook, Flickr, Youtube, систематически обновляемая информация на двух блогах: «Кишиневская Ломоносовка» и «Дети и молодежь в Ломоносовке» свидетельствуют о весьма оживленном периоде работы библиотеки.

Ломоносовка совершила качественный и количественный скачок, значительно активизировав свою исследовательскую деятельность.

Библиографические исследования по изучению культурного наследия деятелей искусства и литературы республики началась в библиотеке еще в конце девяностых, когда силами библиотеки был составлен указатель «Пушкин и Бессарабия» (1999). В списке проделанных исследований можно назвать работы: Каталог «Бессарабская печать с 1957 года» (2002), «Рыцарь Великого Книжества: Константин Шишкан – жизнь, творчество, оценки, исследования» (2006), посвященная жизни и творчеству из-

вестного в республике писателя, поэта, искусствоведа; «Сергей Пожар: летописец музыкальной жизни Молдовы» (2016). Были разработаны электронные варианты исследований: «Кантемириана» библиотеки имени Ломоносова», Каталог изданий к 300-летию со дня рождения М. В. Ломоносова «Самобытный сподвижник просвещения». В самом начале 2019 вышла из печати библиография «Миры Аллы Коркиной: литература, искусство, журналистика, общественная деятельность». Потребовались огромные усилия, безусловно, того стоящие, при подготовке художественно-поэтических альбомов: «Под прямым солнцем Кишинева», разработанного совместно с Товариществом русских художников М-Арт и Ассоциацией русских писателей РМ и «Цветов живые голоса» - флористических иллюстраций на стихи поэтессы Валентины Костишар – результат совместного творчества с Республиканским клубом флористов «Диана». Последний альбом, к сожалению, пока еще не издан.

Держа руку на пульсе современной жизни, библиотека им. М.В. Ломоносова стала предлагать своим читателям разнообразные культурно-образовательные услуги в рамках работы клубов и объединений по интересам, просветительских лекториев. Поскольку эта область деятельности библиотеки чрезвычайно обширна, требует особого освещения, - просто назовем некоторые: Клуб любителей истории Кишинева (КЛИК), литературно-музыкальная гостиная «Элегия», Клуб любителей прикладных искусств, лектории: «Здравушка», «Пушкинский», «Психолого-астрологический», «Рериховский»; курсовые занятия – «КомпьюТерра для пенсионера», «Медиа-Мастер», «Сканирование старых фотографий»; языковые курсы по изучению румынского, английского,

итальянского языков – и этот перечень еще далеко не полон.

За многие годы Ломоносовка установила отличные партнерские и дружеские отношения с общественными организациями города и республики. Первый такой пример тому - Русская община Республики Молдова, благодаря которой библиотека, будучи ее коллективным членом, участвует в ежегодном Фестивале этнических культур, что, безусловно, способствует популяризации фондов и деятельности. Руководитель общины, Людмила Лащенко, всегда приглашает библиотекарей на свои мероприятия, а в последние годы с большим успехом проводит у нас выездные заседания своего знаменитого клуба «Русская песня».

Центр русской культуры, руководимый сопредседателями, литераторами Аллой Коркиной и Дмитрием Николаевым, ежегодно проводит в библиотеке фестивали «Славянской книги», «Книга года», прекрасные «Есенинские» и «Рождественские вечера».

Ломоносовка активно сотрудничает с Российским центром науки и культуры: наши сотрудники – частые гости и участники мероприятий, организуемых центром.

Товарищество русских художников М-Арт под председательством Сергея Сулина, начиная с 2004 года, организует в библиотеке выставки и презентации работ таких замечательных живописцев и графиков, как Ангелина Масликова, Юрий Лащевский, Сорин Сорин, Галина Молотова, Аркадий Антосьяк, Виктор Смирнов, а также, разумеется сам председатель ассоциации, мастер искусств Сергей Сулин.

Особое место в списке ближайших друзей библиотеки занимает Ассоциация русских писателей Республики Молдова, председатель которой, Олеся

Рудягина, проводит многочисленные литературно-музыкальные вечера, посвященные памятным и знаменательным датам, презентации новых книг, способствующие широкой популярности библиотеки в обществе. Благодаря Ассоциации Ломоносовка может гордиться тем, что в ее стенах проводили свои мастер-классы преподаватели Литературного института им. М. Горького: Сергей Казначеев, Александр Торопцев; известные российские поэты и писатели – Олеся Николаева, Анатолий Курчаткин, Светлана Василенко, Кирилл Ковальджи, Сергей Чупринин, Захар Прилепин, Федор Черепанов, Виктор Кирюшин. Помимо всего перечисленного, библиотека обязана Олеся Рудягиной основательным обогащением своего фонда, потому что именно она в 2014 году подвигла московских писателей и издателей на сбор коллекции из более двадцати тысяч книг для Ломоносовки.

Традиционно на протяжении многих лет Русский интеллектуальный центр (РИЦ) Конгресса русских общин проводит у нас заключительные туры Республиканских конкурсов по истории России. РИЦ также включил библиотеку в проект «Российское образование», в рамках которого известные преподаватели технических московских вузов приезжают в Кишинев с тем, чтобы познакомить абитуриентов с возможностями обучения в своих учебных заведениях.

Прекрасные отношения сложились у библиотеки с Республиканским клубом флористики «Диана» и ее руководителем Лилией Маржина, который ежегодно проводит у нас выставки своих изумительных, изысканных флористических произведений искусств, одна из которых закончилась идеей составления, а затем осуществления уже

упоминавшегося нами альбома «Цветов живые голоса».

Тесные творческие связи у библиотеки с «Пушкинским» Союзом писателей: каждый месяц его председатель, Виктор Райлян, у нас устраивает встречи в литературной гостиной «Лира», куда приглашают известных творческих деятелей Молдовы: режиссера Виктора Казаченко, певицу Марию Цонину, народного артиста, оперного певца Владимира Драгоша. Член этого объединения, поэтесса Светлана Бахрушина – ведущая библиотечного клуба «Желтый чайник».

Ломоносовка бесконечно ценит дружбу с Клубом авторской песни «Товарищ гитара», который периодически дарит нам свои удивительные вечера, встречи с Юлианом Киркиным, Рустамом Ахметзяновым, Еленой Резник, Сергеем Малышевым, Лилией Минаевой и Викторией Рошка, так любимые и ценимые горожанами.

Дружественные отношения библиотеки с Русским драматическим театром имени А.П. Чехова способствуют проведению многочисленных встреч с актерами: народным артистом Сергеем Тираниним, заслуженным артистом Владимиром Кирюханцевым, старейшиной театра Михаилом Геженко, Юрием Андрющенко, драматургом, актрисой Корнелией Шанцевой, режиссерами Ильей Шацем, Виктором Казаченко.

Благодаря плодотворному сотрудничеству с различными государственными, общественными и культурными организациями множество интереснейших людей принимали участие в мероприятиях библиотеки: Чрезвычайные и полномочные послы Российской Федерации в Республике Молдова – Александр Папкин, Валерий Кузьмин, Фарит Мухаметшин; экс-президент Республики Молдова – Петр Лучинский, Посол Респу-

блики Молдова в России Андрей Негуца; митрополит старообрядческой церкви Корнилий; протоиерей Русской Православной Церкви, профессор Московской духовной академии Андрей Кураев; протоиерей о. Николай (Флоринский), священник, клирик Свято-Георгиевской церкви Кишинева протоиерей Виталий (Шинкарь). Частым гостем библиотеки бывал представитель Россотрудничества Валентин Рыбицкий, старается продолжать эти традиции и теперешний руководитель - Михаил Давыдов.

Культурные события Ломоносовки охотно освещают представители средств массовой информации Республики Молдова: часто включает библиотечные сюжеты тележурналист Игорь Мироник в телепередаче Первого канала «Русский дом», Валентина Чеколтан в «Арт-клубе», Ирина Мельник и Валерий Харченко в выпусках «Русского мира». Столичные печатные периодические издания: «Русское слово», «Эксперт новостей», «Кишиневский обозреватель» размещают информацию о происходящих в библиотеке мероприятиях.

Благодаря таким партнерским отношениям жизнь в библиотеке «бьет ключом», причем живительным, для общества, нуждающегося в постоянном культурно-духовном наполнении.

Архив библиотеки сохранил фотографии своего трехлетнего юбилея (1951 г.), доклады на двадцати пятилетия (1973 г.). На моей памяти - сорокапятилетний юбилей в 1993 году, запомнившийся звучанием великолепного баса оперного певца Вилория Заволокина, заставившего замирать от восторга сердца ценителей исполнительского искусства. На юбилейном вечере в честь пятидесятилетия библиотеку оригинально поздравляли ученики режиссера Театра на Улице Роз, Юрия Хармелина. Памятен, надеюсь, не только мне, но и нашим читателям, шестидесятилетний юбилей в 2008 году, с его замечательным концертом, в котором участвовали хор «Steaua» Галины Ротта и ансамбль «Барокко» под управлением Анны Стрезевой. Тогда же впервые Владимир Митрашевский исполнил специально посвященный Ломоносовке, написанный известным талантливым композитором Олегом Негруцей на стихи Константина Шишкана «Книжный вальс». Не многие библиотеки могут гордиться своим собственным вальсом, да еще и так мелодично звучащим!

В 2013 году, поздравляя сотрудников от Российского центра науки и культуры с шестидесятипятилетним юбилеем, его руководитель Валентин

Рыбицкий весьма лестно назвал библиотеку «вторым русским домом», поскольку «Русскими домами» по праву называются Центры русской науки и культуры, плодотворно действующие во многих странах мира. Это определение свидетельствует о высокой оценке уровня нашей работы. Он подарил библиотеке изумительной красоты, великолепно изданные художественные альбомы. Вечер вели талантливые студенты театрального факультета Славянского университета. Об этом писала в своей очень теплой статье незабвенная Александра Юнко...

Читатели приходят в Ломоносовку не только за книгами и информацией, но и для того, чтобы попасть в атмосферу русской культуры, которую замечают и отмечают наши гости.

Знаменательным событием для библиотеки стал и юбилей 28 октября 2018 года - празднование памятной даты 70-летия библиотеки. Состоялся торжественный вечер, посвященный семидесятилетию библиотеки, на который были приглашены замечательные музыканты, исполнители, партнеры, активисты клубов и объединений библиотеки, постоянные участники мероприятий в библиотеке. Этот вечер стал «всемирным признанием любви к библиотеке». Об этом культурном событии писали печатные и интернет-издания.

Вот как описывала наш вечер Елена Ройтбурд в одном из них: «Желающих поздравить любимую Ломоносовку собралось столько, что зал с трудом вместил всех, и некоторым пришлось даже стоять. Были тут самые разные люди, что неудивительно. Здесь более 9000 активных читателей, фонд насчитывает более 120000 томов – художественной литературы для детей и взрослых и книг по самым разным отраслям знаний, нотных сборников и периодики.

Но библиотека – это далеко не только книги, журналы и традиционные культурные программы и мероприятия. Чего только в Ломоносовке нет! В год здесь проводится от 700 до 800 мероприятий разных форм: конференции, презентации книг и художественных выставок, часы чтений, литературно-музыкальные вечера и дискуссии. Всевозможные клубы по интересам, лектории, мастер-классы, курсы по изучению языков и освоению компьютера. И все это совершенно бесплатно! Читатели получают возможность интересно и с пользой провести время, узнать массу полезной информации и, конечно же, пообщаться.

Разделить с юбиларом радостное событие пришли официальные лица, профессиональные и самодеятельные артисты, и просто добрые давние друзья библиотеки. Советник президента по образованию, науке и культуре Корнелиу Попович признался, что участвует в празднике не только по долгу службы. Оказывается, он с юных лет был читателем именно этой библиотеки и на всю жизнь сохранил любовь и благодарность к этому Храму книги. Попович огласил приветствие главы государства в адрес коллектива Ломоносовки и вручил директору библиотеки Маргарите Щелчковой Почетную грамоту Президента РМ. Руководитель представительства Россотрудничества в РМ Михаил Давыдов сообщил, что в самое ближайшее время Ломоносовка получит в дар от Российской государственной библиотеки и Центра русского зарубежья имени Солженицына большую партию книг, а также передал сертификат на получение новой оргтехники. Председатель Товарищества русских художников Молдовы М-Арт Сергей Сулин подарил живописное полотно. Звучали поздравления от Русской общины РМ, Ассо-

циации русских писателей, Конгресса русских общин, Комиссии по межэтническим отношениям Совета гражданского общества при президенте, Центра русской культуры...

Приветствиям и теплым словам не было конца. Горячий отклик собравшихся вызвала и литературно-музыкальная часть вечера. Торжество продолжалось

больше пяти часов, и расходиться никому не хотелось».

Надеемся, что через пять лет, наш очередной юбилейный вечер в библиотеке, уже к тому времени отремонтированной, комфортабельной, с новым современным дизайном залов, будет таким же ярким, запоминающимся, соберет еще большее число гостей, которым не захочется расходиться!

NICOLAE BĂLȚESCU – SĂ NE LUMINĂM PRIN CREDINȚĂ ȘI IUBIRE

Larisa ARSENI,
Maestru în artă, bibliotecar

Lenuş Lungu, scriitor român, într-o referință despre Nicolae Bălțescu, scrie: „Un scriitor inedit, cu un suflet sensibil. Un călător prin viață. În operele sale ne comunică stări sufletești simțite și trăite. Poeziile domniei sale sculptează cuvintele într-un zbulcium al sufletului într-o realitate dură, exprimă adevărul, starea spiritului omenesc, reflectă trăirile, revarsă lumina pentru dragoste de frumos. Tot ce face, face cu sârguință, dăruire, seninătate și bucurie. Pune în evidență sinceritatea, seriozitatea și consecvența cu care sunt îndeplinite îndatoririle umane. Un patriot desăvârșit”.

Prin intermediul serviciului „Dialogăm și ne cunoaștem”, Centrul Academic Internațional Eminescu organizează întâlniri cu personalități marcante din domeniul culturii și artei naționale. De această dată a fost o întâlnire mai specială, i-am invitat pe doi scriitori reprezentativi, mai puțin și mediatizați. Nicolae Bălțescu, poet al sufletului rătăcit în căutare de iubire și lumină (medic de profesie) și Vlad Pohilă, om de cultură, publicist, poliglot (cunoscător a șapte limbi), despre care Grigore Vieru spunea: „Un remarcabil lingvist, dar și strălucit publicist, care s-a ascuns în adâncul

unei modestii, rar întâlnită pe la noi”. Vlad Pohilă, fiind o personalitate integră crede fără compromisuri în cauza românească și în calea basarabenilor spre Europa, prin Unirea cu România. A publicat și o lucrare antologică în acest sens, intitulată *Și totuși, limba română*, lansată pe ambele maluri ale Prutului. Această carte răspunde la multe întrebări referitor la limba română și dreptul ei la viață în Republica Moldova. Nuvelele, eseurile lingvistice, dar și traducerile le publică în diverse reviste de limba română din România Mare.

Moderatoarea, Larisa Arseni, colaboratoare a Centrului Eminescu, începe prezentările printr-un citat de Sfântul Francisc, care spune: „Doamne! Fă din mine un instrument al împăcării dintre oameni: Unde este ură, eu s-aduc iubire... / Unde-i rătăcire, eu s-aduc speranță... / Unde-i întuneric, eu s-aduc lumină...” și care se înscrie foarte bine în scenariul evenimentului, astfel creează o atmosferă de suspans, trezindu-le emoții și curiozitate de a cunoaște cât mai multe despre cei invitați.

Evenimentul s-a produs în biblioteca Liceului Teoretic „Nicolae Iorga”, cu participarea Eugeniei Stamatina, bibliotecara

liceului, a profesoarelor de limba și literatură română, Stela Vîrlan, Adriana Suciu și Galina Matcovschi, împreună cu elevii claselor a IX-a, a-X-a și a XII-a, care s-au pregătit minuțios pentru această întâlnire. Tinerii au studiat toate cele patru volume de poezie editate până acum de poetul Nicolae Bălțescu: *O lume rătăcită* (Editura „Prometeu”, 2008), *Pasaj teluric* (Editura „Prometeu”, 2010), *Luciferice flori* (Editura „Prometeu”, 2013) și *Să mă ierți, primăvară* (Editura „Pontos”, Chișinău, 2017).

Înainte de a-i oferi cuvântul domnului Vlad Pohilă, moderatoarea susține că dânsul este foarte receptiv și omniprezent acolo unde se fac lucruri frumoase și adevărate. De aceea astăzi a venit să-și prezinte colegul de condei, adică pe Nicolae Bălțescu.

Vlad Pohilă mai întâi face scurte incurșiuni în biografia sa de creație. Dumnealui le povestește elevilor despre munca sa de ziarist, despre vremurile de restriște, când era nevoit să editeze revista „Glasul” în țările baltice, despre munca de salahor pe tărâmul lingvistic, de îndată după Declarația de Independență, când mediul lingvistic era ambiguu, le vorbește despre Nicolae Iorga, menționând că acest mare român, acest geniu al spiritualității noastre, la vârsta lui Iisus Hristos (33 ani), a scris o carte numită *Cugetări*, care conține mai mult de

2000 de gânduri, aforisme și cugetări devenite celebre, pe care le-a scos din uitare, editându-le în colaborare cu dr. V. Șoimaru.

Apoi scriitorul Vlad Pohilă le vorbește tinerilor despre Nicolae Bălțescu, care a început a scrie destul de târziu, despre piedicile și obstacolele pe care poetul le-a avut și le-a depășit cu brio. Bălțescu este un pseudonim, menționează Vlad Pohilă, iar numele adevărat este Nicolae Roșca, Bălțescu vine de la orașul Bălți, din împrejurimile căruia descinde poetul.

Nicolae Bălțescu se naște sub semnul Balanței și vede lumina zilei la orele 12.00 în echilibrul intersubstanțial, al Materiei și Veșniciei, în actuala existență pământească la data de 17 octombrie 1951 în comuna Bursuceni, județul Bălți.

Aici, în cuibul veșniciei, în sătucul înconjurat de coline și-a petrecut dulcea copilărie, unde a făcut primii pași în adolescența plină de reverie și speranțe, împreună cu alți doi poeți-frați cu renume Leonida Lari (1949-2011) și Leonard Tuchilatu (1951-1975).

Primele încercări lirice de a învia și îmblânzi cuvântul au fost începute încă în copilărie. A rămas însă o taină, pe parcursul multor ani, timiditatea lui, stăruitor îi determina și amâna destinul poetic.

Poezia lui Nicolae Bălțescu e produsul unei contemplări atente a realității, a fe-

nomenelor, evenimentelor ce se produc în societatea noastră și în multe contexte sociale ale lumii. Reflecțiile sale, în special cele ce țin de moralitatea societății sunt consecințele fenomenelor aduse, impuse și instalate în societate.

Întâlnirea cu poezia, spune moderatoarea, este întotdeauna o sărbătoare de suflet și pentru suflet. A discuta față în față cu un poet, care își poate expune direct reflecțiile, gândurile, trăirile, sentimentele, inserate în creația sa, este un privilegiu și o adevărată revelație. Se spune că poeții trăiesc într-o altă dimensiune, deoarece noi vom încerca să ne ridicăm la înălțimea necesară, să fim pe aceeași undă cu poetul. Moderatoarea întâlnirii, îi oferă cuvântul poetului Nicolae Bălțescu.

Nicolae Bălțescu mărturisește: „Întâlnirile cu tinerii cititori întotdeauna îmi produc o mare bucurie. Îmi place să-i ascult, să-i aud cum gândesc, cum abordează tema existenței umane. Cine este omul pe acest pământ? De unde a venit? Cine a făcut lumea și cum a făcut-o? Care este menirea omului? De ce omul se naște, dacă trebuie să moară și multe alte teme și motive pe care le tratez în poeziile mele”.

Face o retrospectivă a propriei copilării, depănându-și amintirile: „M-am născut la țară, în cuibul Veșniciei mi-am petrecut copilăria în mijlocul celor nouă frați și al părinților Constantin și Fevronia Roșca. Mama era o femeie evlavioasă și mă lua de mic la biserică, îmi povestea despre Dumnezeu, despre puterea Lui. De aceea problemele existențiale ale omului, ale lumii în întregime m-au preocupat din frageda copilărie. După moartea prematură a mamei, am decis să mă fac medic. Am absolvit Facultatea de Medicină militară din or. Kuibășev, Rusia. Am activat în domeniul Sănătății Publice în Federația Rusă: de la Volga, Ural, până la Polul Nord și Extremul Orient. Trăind departe de casă, într-o lume în care m-am simțit singur și străin, am gă-

sit forțe de a-i rezista străiniei. Însă dorul nestăvilat de casă, baștină, de limba maternă mă chema tot mai insistent. Când a început deșteptarea românilor basarabeni în anii nouăzeci, ani memorabili ai Renașterii Naționale, mi-am zis că nu pot sta departe de neamul meu, simțind că trebuie să mă întorc acasă, unde îmi era menirea să fiu și unde era nevoie de mine”. Nu poți cere de la nimeni nimic dacă singur nu-ți urmezi propriile cerințe.

Dar să revenim la poezia lui Nicolae Bălțescu, care este una bună, vindecătoare. Dânsul încearcă prin cuvânt să îmblânzească această lume rătăcită și implicată într-o alertă a deșertăciunii, provocându-i gânduri de îmbunătățire a sufletului, îndemnând-o spre lumină. O poezie care exprimă adevărul printr-o filozofie proprie sinceră, sugerând gândul permanent al imperfecțiunii acestei lumi, totodată, îndemnând pe fiecare să contribuie prin propria existență la schimbarea în bine a lucrurilor și a vremurilor în care trăim: „Vreau să deschid / O ușă lumii / Spre raza purității / Și să trezesc / În pământeni – / Prin iubirea mea, Prin lumina mea, / Prin versul meu- / Spre binecuvântare / Și spre dăinuire, / Sinceritatea, Puritatea, / Candoarea inocenței de copil / Și pe această cale / Lumina să pătrundă / În ei în oameni: / Iubirea lui Isus, / Iubirea cea divină” (Poezia *Homo sapiens și Rugă*).

Poetul face un apel societății, fiecăruia din noi pentru a conștientiza gradul de imoralitate ce a pus stăpânire pe sufletul și cugetul ființei umane. Credem că mai mulți ar fi acei care ar opta pentru o morală ce ar pune în valoare omul: „O, oameni! / E timpul să ne îndepărtăm de toate cele / Ce stimulează decăderea de tot ce-ndreaptă lumea / Fără scăpare-n hău, căci sunt focare afurisite (...)”.

Autorul susține că poezia lui este zbcium și neodihnă a sufletului, care nicicum nu se poate împăca cu această

realitate a durtății, suferinței, necredinței, în care trăiește o bună parte din întregul Neam Omenesc. Ea exprimă adevărul printr-o filozofie proprie, sinceră, sugerând gândul permanent al imperfecțiunii acestei lumi, totodată îndemnând pe fiecare să contribuie prin propria existență la schimbarea în bine a lucrurilor și a vremurilor în care trăim. Nicolae Bălțescu ne face să înțelegem că iubirea de om implică jertfă, ardere, dăruire. Strigătul său reprezintă de fapt recapitularea durerilor noastre și cercetarea adâncului acestor dureri care subjugă lumea.

Critica literară de la noi, dar și de peste Prut n-a rămas indiferentă față de poezia lui Nicolae Bălțescu, făcând aprecieri în diferite articole, reviste și cu diferite ocazii. Trebuie să menționăm că acel care i-a împlânzit timiditatea, i-a binecuvântat venirea în Orizontul Literar, publicându-i primele poezii în săptămânalul „Literatura și Arta”, a fost Nicolae Dabija, personalitate notorie a întregului Neam Românesc. Alte două personalități marcante ale Culturii Românești din Basarabia, Claudia Partole și Vlad Pohilă, au sprijinit cântările poetice ale lui N. Bălțescu prin recenzii și prefețe.

Claudia Partole, în prefața la primul volum *O lume răătăcită*, numește poezia lui Nicolae Bălțescu: „O poezie care vrea să împlânzească lumea”, citindu-i versurile te gândești la propria-ți existență, la propriul ideal și, ca într-o oglindă reverber, îți vezi toate cele trei ipostaze: cea din ieri, cea din azi și cea din mâine...” La apariția celui de-al doilea volum *Pasaj teluric*, 2010, Claudia Partole îl numește pe Nicolae Bălțescu „Căutătorul de Lumină într-un veac alertat”.

Vlad Pohilă, în prefața „Versul negrei deznădejdi luminat de albul exaltării” celui de-al treilea volum *Luciferice flori sau Edenul pierdut*, 2013 scria: „Dacă nu în fiecare scriere aparte, apoi un ciclu sau o culegere de versuri de Nicolae Bălțescu obligatoriu oscilează vibrant între zbcium și acalmie,

între respingere și aprobare, între deznădejde și exaltare. Există în versurile sale o legătură relativ ușor perceptibilă – nu numai pentru cei care îl cunosc personal pe autor – între real și aspirație, între destin și fuga de ursită, între ce este și ce poate fi sau ce trebuie să fie: „Sunt peregrin etern, colind de mult prin obositul / Spațiu pământesc. A câta oară vin și plec? Nu știu. / Poate ...e a șaptea rundă! Înfrunt destinul vrut, / Plăsmuit și viu țesut de mine însumi. Am pribegit / În multe triburi și popoare, toate în trufie cununate! / Dat nu mi-a fost să văd, să deslușesc...” (*Cine sunt de unde vin...*) (...) – versurile sale te pun pe gânduri, generând asocieri și trimiteri la reflecții caracteristice, tipice definițiilor ale vremii în care trăim. Ar mai fi de menționat și alți critici: Mariana Moga, Ion Ciocanu și alții, care au analizat creația lirică a lui N. Bălțescu.

Tinerii au citit poezia cu multă atenție și vor să-și exprime impresiile, adresându-i poetului și unele întrebări.

Bianca Buștiuc este profund impresionată de poezia *Secvențe autobiografice*: „Această poezie îmi este aproape de suflet prin ceva asemănător cu neamul din care mă trag și care a fost deportat într-un moment nefast pentru ai mei. Povestea bunicii despre acele timpuri se aseamănă cu lumea care nu aprecia primăvara din textul enunțat de dumneavoastră. Înțeleg că primăvara în poezie simbolizează schimbarea spre bine, învierea, renașterea spre o viață înfloritoare, spre tainele lui Dumnezeu. E o înviere din letargia stagnării corupte în care nu ne simțim bine. Este interesant cum analizați lumea în diferite ipostaze și în situații care o defavorizează și cele care o pun în lumina pascală. Această lumină am văzut-o și în ochii bunicii, cea care a fost ruptă din locurile natale. E bine să sperii că lumea va înțelege ce e primăvara dumneavoastră, care mie îmi este simpată”.

Vera Sărăteanu: „Sunt impresionată de poezia *Memento mori*. Aici e descrisă lipsa continua a timpului, totodată și pustiiul sufletesc pe care îl simțim cu toții. Punctul de pornire al acestei poezii a fost *memento mori*, care reprezintă acea frică de cunoscut și reformulează simbolul biblic, care în traducere înseamnă „nu uita că vei muri”. Poezia începe și se termină cu aceeași strofă și conține întrebări existențiale pe care și le pune deseori fiecare om. Domnul Bălțescu, vă întreb, dacă și dumneavoastră vă adresați aceleași întrebări?”. Nicolae Bălțescu le vorbește despre cei doi poli – „viața și moartea”. Aceste două momente cheie din viața omului trebuie înțelese corect. Viața este Dumnezeu, noi suntem o vibrație, un veșmânt, iar spiritul din noi este veșnic. Fără spirit acest veșmânt moare, dar nu și omul, noi purtăm eternitatea în noi, în noi trăiește imboldul revenirii. Spiritul poartă responsabilitate pentru tot ce făptuim. Dumnezeu i-a dat capacitatea de a reveni pe pământ pentru a se maturiza spiritual, explică poetul.

Adelina Grozav: „Analizând poezia *Mizerabilii* din volumul *Luciferice flori*, am ajuns la concluzia că ați analizat sistemul politic de la noi, adică politica care dezamăgește oamenii în fiecare zi tot mai mult. Acești politicieni își vând familiile, sfidează poporul și protejează îmbogățirii. Califica-

tivul „*hominis politicus*” reprezintă durerea societății noastre. Mizerabilii sunt neam străvechi, dar nu sunt națiune. Această poezie mi-a întărit și mi-a demonstrat viziunile mele despre politica de la noi. Mesajul poeziei este un strigăt, o voce a dreptății, a adevărului, o voce ce îndeamnă să modificăm sistemul acesta vicios. Și o întrebare: Cum credeți, Domnule Bălțescu, poate oare politica exista fără acești mizerabili?” Poetul îi răspunde cu amabilitate, întrebând-o la rândul-i, dacă știe ce-a zis Eminescu despre politică? Eminescu a numit politica „adăpostul mizeriei sufletești”. Practic politicianii se datorează toate mizeriile acestei lumi... Politicienii au țesut acele urzeli vicioase, războaie și alte lucruri distructive, care continua și astăzi. Toate acestea nu s-ar fi întâmplat dacă nu exista politica și politicienii. Ar fi fost altfel dacă ar exista doar oameni plini de iubire, nu oameni văduviți de iubire, ceea ce înseamnă a nu dauna nimănui. Cum a spus Hristos „lubește-ți aproapele ca pe tine însuși”.

Gabriela Beșleagă mărturisește: „Am lecturat mai multe poezii. Este impresionantă multitudinea temelor abordate. M-am regăsit în versurile dumneavoastră. Ele reflectă teme din care avem de învățat multe. Sugestia lor filozofică este un imbold pentru cititori, deoarece ne induc

spre cunoașterea de sine. La fel temeile abordate scot în evidență problemele sociale, pe care le cunoaștem, dar or nu le acordăm atenție, or le ignorăm, iar mesajele versurilor lecturate ne ajută să înțelegem toată seriozitatea lor. Mi-a atras atenția în mod special poezia *Cuvântul e viu*, care impresionează prin sensul profund și mesajul global. Cuvintele chiar au viață și valoare universală: „Fii atent la cuvinte / Nu uita: / Ele au / Forță, pondere, / Simultan conțin / Pentru tine / sau bucurii, fericire, / Ori suferințe și durere”. Cuvintele pot să ne ridice la cer prin măreție, însă pot și să ne doboare la pământ, fără să mai avem vreo speranță”.

Anatol Polisciuc: „Sunt profund impresionat de personalitatea lui Mihai Eminescu și am găsit la dumneavoastră poemul *Eminesciana*. Pentru mine personalitatea lui Eminescu este marcantă nu numai în istoria culturii române, dar și universale, deoarece Eminescu se studiază la cele mai prestigioase Universități din lume, precum Harvard și Cambridge. Toate generațiile de români se vor afla sub influența creației eminesciene, ridicându-se spre acel intelectualism rafinat al *Mioriței* și nu menționez *Miorița* întâmplător, deoarece *Miorița* este miezul românismului la care ați făcut trimitere. Citez: „Așa-i fu datul sorții: pe un picior de plai / Să cadă din Netimp cu fruntea înstelată, / S-aprindă focul viu pe Glia-nstrăinată / De bezna ce-nghițise acea „Gură de rai” / Și o ținuse-n ignoranță îngropată”. Ați făcut trimitere la greutățile prin care a trecut acest popor. În mai multe gânduri ați invocat într-o măsură foarte puternică spiritul eminescian, făcând trimitere și la Marea Unire din 1918: „El coborî din Ceruri la neamul geto-dac / Și-n simțăminte adânci trăi durerea / Cruntă a răzlețirii, visând până la lacrimi? Eliberarea și Reîntregirea”. Poezia relevă și problemele de astăzi pe care Eminescu, ca publicist le-ar fi criticat foarte dur... : „O,

Doamne! E greu chinuitor, chinuitor să te numești român / Când țara ți-i barbar condusă de netrebnici!? O țărișoară în derivă, unde Mamona e stăpân? Unde poeziile mor, hoția, falsitatea sunt virtuți, talentul? disprețuit, iar onorați sunt cei nevrednici”. Ar fi minunat ca toți să se pătrundă de aceste versuri, atunci ar găsi multe răspunsuri la întrebările ce țin de viața noastră de azi.

Iasmina Mlihi își expune impresiile despre poezia *Frământ*, menționând următoarele: „Această poezie m-a impresionat datorită temei abordate, a imaginilor artistice și a figurilor de stil, relevate în text. Poemul se axează pe tema creștinească a cunoașterii lui Dumnezeu, „Omule, ți-e dată libertatea s-o alegi, / Dar fără Dumnezeu tu vii de Nicăieri”. Acropagul sau Tribunalul suprem este propria conștiință a omului. Ceața necunoașterii ar putea să dispară când omul s-ar pătrunde de sensul ultimilor versuri: „De ce nu tinzi spre El? / Doar lui îi semeni”. Motivul principal al poemului este „fortuna labilis” ceea ce înseamnă soarta schimbătoare a omului ce se regăsește în următoarele versuri: „Ți-e dată libertatea să alegi / Între ce-i rău și ce e bine”, ceea ce denotă faptul că alegerea ne aparține nouă în totalitate.

Cezar Zagorceanu își expune impresiile despre creația poetului Nicolae Bălțescu, găsind-o ca pe una foarte consistentă în mesaj și tămăduitoare pentru suflet. El este impresionat de poemul *Odă* din placheta de versuri *Să mă ierți, primăvară*, apărută recent. Tânărul spune: „Aș vrea să presupun, oarecum sensul emanat de dumneavoastră în strofa întâia, pe care citind-o am fost plăcut impresionat de raportarea primelor două versuri la incontestabila operă a lui Andrei Mureșan „Un răsnet (Deșteaptă-te, române): „Trezește-te român basarabean, / Din somnul greu ce l-au adus dușmanii! (...)”, vers care impulsionează poporul și reaprinde flacăra românismului ce dăinuie veșnic în făptura

poporului valah. În strofa a doua vă referiți la deportările inumane și fără noimă, reprezentând înstrăinarea românilor-basarabeni de meleașul străbun. Strofa a treia constituie sorgințile poeziei, menționând esența raporturilor teritoriale din 1940, a crimelor nefaste împotriva neamului român-basarabean și profanarea culturii naționale de către jugul sovietic. Strofa a patra ilustrează problema limbii române și a grafiei latine când, peste noapte, este introdusă grafia chirilică, la care băștinașii se adaptau și o însușeau cu greu. Un ultim punct al conspirației sovietice este promovarea teoriei celor două popoare că (...) oarecum suntem diferiți de frații noștri români și prin ideologii false și teorii infatice ne-au divizat ca neam. Versurile din strofa a cincea aș putea să le raportez la cele din prima strofă, deoarece evocă lupta și militarea pentru promovarea valorilor noastre române într-o societate pseudo-democratică în care trăim”.

Și-au mai exprimat opiniile și alți elevi: Vlada Botnaru, Ana-Valeria Țurcanu, care s-au referit la poezia *Femei învăluite de fum*.

La finalul întâlnirii poetul mărturisește: „Simt necesitatea de a scrie și o simt încontinuu. Anume dragostea de oameni, credința în Marele Tot, dorința mare de a fi folositor în frumoasa Lui Zidire și, evident, speranța că această lume rătăcită se va schimba și se va naște într-o Lume Nouă, într-un Nou Răsărit de Soare, îmi dă putere să scriu: Am să scriu durerea, Durerea mea continuu, / Am să tot scriu ... în psalmuri, / Versuri cât am să pot, chiar, / Dacă numai unul, un pământean, / Va înțelege sensul, va însemna, / Că viața dată mie în dar de la Cel-de-Sus, / Nu am trăit-o în zadar și fără rost...”

Numai împreună, trezind în noi iubirea, vom face această Lume mai Frumoasă, mai Bună, mai Curată.

A fost o întâlnire de suflet și pentru suflet, elevii au rămas sensibilizați de atmosfera binevoitoare și plină de căldură reciprocă. Plăcut surprinși, dar și triști pe alocuri, deoarece realitatea descrisă în poeziile lui Nicolae Bălțescu, este chiar realitatea în care trăim, și noi, mai mult sau mai puțin, ne regăsim în această realitate.

МАЛОИЗВЕСТНЫЕ ФАКТЫ ИЗ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ БЕССАРАБСКОГО ПОЭТА ТЕОДОРА НЕНЧЕВА

Larisa BARABAȘ,
șef oficiu, Filiala „Hristo Botev”

В ноябре 2018 года в читальном зале Библиотеки „Христо Ботев” состоялась публичная лекция, посвященная 105-ой годовщине рождения бессарабского болгарского поэта – Теодора Ненчева (1913-1944). В зале присутствовали лицеисты старших классов Болгарского теоретического лицея „Васил Левски”. С сообщением о поэте выступил доктор истории Иван Думиника, дополнением послужили выступления доктора исто-

рии Ивана Забунова и преподавателя лицея доктора Любомиры Жакотэ.

Имя болгарского бессарабского поэта Теодора Ненчева мало кому известно, долгие годы о нем знал лишь узкий круг собратьев по перу, живших в один с поэтом короткий исторический отрезок времени. Однако, хочется заявить о несправедливости данного забвения, рассказать о короткой, но яркой жизни, оставившего свой неповторимый след

в творческом наследии наших предшественников поэте. Довольно продолжительное время мы обладали скудными сведениями о его жизненном и творческом пути, лишь некоторые упоминания в связи с литературной и издательской деятельностью Бессарабии в межвоенный период XX века. Но благодаря стараниям некоторых молдавских литераторов, таких как Семен Чиботару, Георге Георгиу была проведена долгосрочная исследовательская работа, результатом которой явилось издание сборников поэзии Т. Ненчева в 1967 и в 1991 гг., а также было открыто много неизвестных фактов из жизни последнего.

Теодор Ненчев родился в селе Вэлень Измаильского округа (сегодня Кагульский район, Молдова) 3 сентября 1913 года, в смешанной семье: отец – болгарин Георги Ненчев, к сожалению, рано ушел из жизни, скончался от ран, полученных на полях сражений в годы 1-ой Мировой войны в 1918 году, мать – молдаванка Мария Ненчева (Порняк). Свои первые стихи молодой поэт посвятил родному селу, простору и красоте Буджака:

„... Детство мое прошло близ реки Прут там научился читать...”

(*Происход*, 1937)

„ В моих стихах хочу воспеть село,
То, которое храню в своем сердце...”

(*Село*, 1938)

После смерти отца семейства, Мария Ненчева переезжает со своими двумя сыновьями в город Болград, где жила семья ее сестры, в надежде найти работу и получить возможность дать достойное образование своим детям. Здесь будущий литератор обучался в Лицее для мальчиков с 1924 по 1931 год. Здесь и было начало поэтически-творческого пути Т. Ненчева, существуют

свидетельства его соучеников, где говорится о том, что уже на школьной скамье его называли „Eminescu”, а его первые рифмы написаны в подражание великому поэту. В его ранних стихах выражена огромная любовь и скорбь по отношению к родным людям:

„Ты, нам свет подаривший
и жизнь

Ты, которого знать
не смогли мы.

Подойди, постучись,
покажись,

Встань из мглы,
из проклятий, из глины.

Мы заждались. Ты
слышишь

тебе ль
не темно в тесном логове
мглистом?

Приходи. Мать постелет постель
Ты согреешься чаем душистым...”

(*Отец*, пер. Г. Поженяна)

Тяжелая жизнь бедствующей семьи, где мать надрывалась от работы, чтобы вырастить детей, несправедливость устройства общества, сострадание к обездоленным заставляют юношу серьезно относиться ко всем жизненным вопросам, рано формируют в сознании свои личностные формы протеста, которые впоследствии выплеснутся в творчестве, окрасив лирическую поэзию черно-белыми социально-критическими красками. Именно это послужило причиной конфискации первого тиража поэтического сборника Теодора Ненчева *Poezii* (1937 г.) прямо в издательстве Болграда, посчитав, что содержание книги перенасыщено бунтарским духом вольнодумца. Но первые стихи были опубликованы двумя годами раньше в 1935 году в журнале „Familia noastră” („Наша семья”) и сразу же полюбили читателей за лиричность, глубину,

оригинальность. Тепло приняла в свой круг начинающего поэта и творческая интеллигенция Бессарабии. В том же 1935 году совместно с другими молодыми поэтами Якобом Славовым, Иоаном Сулаковым и Владимиром Каварнали основывает в Болграде культурно-литературный журнал „Bugeacul” („Буджак”), редактором которого являлся до июня 1936 года. Основным критерием отбора материала для страниц издания была тематика – Буджак, альманах печатал произведения о земле Буджака, о его людях, местных авторов, преимущественно молодых. Журнал увидел свет и издавался на протяжении пяти лет, вплоть до 1940 года благодаря финансовой и другим формам поддержки капитана Драгомира Петреску, человека интеллигентного, широкой души и значительного во всех отношениях. В журнале печатались работы болгарских, молдавских, русских и украинских авторов. На протяжении всего времени издания журнал был одной из авторитетных трибун бессарабских писателей. В начале 1940 года вышел второй сборник поэта „Стихотворения”, изданный в Кишиневе, в который не вошли протестные стихи ранее столь напугавшие цензуру и властямущих. На протяжении этого времени Теодор Ненчев активно

сотрудничает с многочисленными периодическими изданиями: „Generația nouă” („Новое поколение”) и „Молдавия” в Болграде; „Viața literară” („Литературная жизнь”) и „Universul literar” („Литературная жизнь”) в Бухаресте; „Viața Basarabiei” („Жизнь Бессарабии”), „Pagini basarabene” („Бессарабские страницы”) и „Octombrie” („Октябрь”) в Кишиневе; „Jurnalul literar” („Литературный журнал”) в Яссах. Мы видим сколь внушительен список изданий, печатающих произведения поэта.

В 1940 году земли Бессарабии присоединяют к Советскому Союзу. Поэт встречает новую власть с чувством надежды на более правильное и справедливое общественное устройство. Продолжая свою литературную деятельность, он был принят в республиканский Союз писателей, работает в редакции газеты „Комсомолец Молдавии”, издаваемой в Кишиневе. Но приходит июнь 1941 года, время ужасов страшной в истории человечества войны и мобилизация в ряды Советской армии. Долгое время о судьбе, постигшей Теодора Ненчева на фронте, ничего не было известно. Исследователь биографии поэта литератор Г. Георгиу проехал по местам его жизни, начиная с села, где тот был рожден. Он изучил много архивных

материалов, познакомился со всеми кто знал и сотрудничал с поэтом, среди них был и близкий друг и писатель, соратник по изданию журнала „Буджак” – Яков Славов. Изучая сохранившиеся документы, Г.Георгиу наткнулся на первый сборник стихов Ненчева, конфискованный в 1937 году, благодаря проделанной работе этот единственный экземпляр, ставший раритетом, сохранился до наших дней. Именно Георге Георгиу мы обязаны и сведениям о гибели и месте погребения поэта, документ об этом трагическом факте нашелся в архиве матери поэта, которая умерла в 1948 году, потеряв на фронтах войны обоих сыновей. В извещении говорилось: „Ваш сын, младший сержант Ненчев Федор Георгиевич, в бою за социалистическую Родину, верный воинской присяге, проявив героизм и мужество, погиб 3 ноября 1944 года, похоронен на военном кладбище г. Приекуле район Лиепяя, Латвия.

За несколько десятилетий послевоенных лет имя Т.Ненчева почти забылось в исторической летописи, наступили другие времена, другие заботы и другие произведения выходили в свет. Так продолжалось до 1967 года, когда стараниями литературного критика Семена Чиботару в Кишиневе была издана небольшая книга *Поэзий (Стихотворения)*, в предисловии которой говорилось, что следы поэта теряются в период

Великой Отечественной войны. Однако, позже в результате исследовательской работы ряда молдавских литераторов, прежде всего Г.Георгиу, на свет выходят другие ранее неизвестные факты жизни и деятельности Т.Ненчева, что подвигло на издание второго сборника стихов – *Predestinare (Предопределение)*. Последний сборник стихотворений имеется в некоторых библиотеках города.

Поэт Теодор Ненчев оставил нам после своей короткой жизни небольшой по объему архив творчества. Остается лишь сожалеть, что проживи поэт среднестатистический человеческий век, мы могли бы сегодня располагать совсем другими параметрами его творений. Несмотря ни на что, искренняя и волнующая, яркая и проникновенная, протестующая и трагическая, изысканная и своеобразная поэзия Теодора Ненчева уже вписана в золотую вязь литературной летописи Бессарабии первой половины XX века.

Имя Теодора Ненчева было присвоено одной из улиц города Кагул, Молдова. Писатели о Теодоре Ненчеве:

Джордже Менюк: „...Одарен необузданной лирической силой...
...воспевал боль нашей земли... ее непредсказуемую красоту”.

Николай Костенко: „Поэт Буджака...
С тобой судьба была чрезмерно груба...”

DEZVELIREA UNUI NOU MONUMENT EMINESCU LA CAIE

Raia PELINEANU

La Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău (CAIE), chiar de Ziua Hramului Chișinăului, la sărbătoarea creștină *Acoșerământul Maicii Domnului*, a avut loc dezvelirea și sfințirea bustului poetului național Mihai Eminescu, lucrare realizată de sculptorul Romi Adam din Alba Iulia. În același context a avut loc inaugurarea scuarului adiacent, care se dorește a fi o zonă urbană de socializare și lectură în spațiu liber.

Înainte de a dezvălui cele mai semnificative momente din cadrul evenimentului eminescian, vom specifica că ultimele realizări se datorează proiectului înaintat de cetățeni în Bugetul Civil pentru anul 2017 la capitolul „Amenajarea complexă a teritoriului adiacent *Centrului Academic Internațional Eminescu – spațiu urban*”, costul căruia are o valoare totală de 184 de mii de lei.

La eveniment au participat scriitori, demnitari, oameni de cultură, bibliotecari, între care acad. Mihai Cimpoi, criticul literar Theodor Codreanu din Huși, pretorul sect. Botanica Oleg Rățoi, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” dr. Mariana Harjevschi, de asemenea, dr. Lidia Kulikovski, director Departamentul Cercetare și Inovare al BM, poezii Iulian Filip, Ianoș Țurcanu, Traianus ș.a.

După dezvelire și depuneri de flori, preoții Ioan și Vasile de la Biserica *Sfânta Teodora de la Sihla* au stropit cu sfântă agheasmă bustul și pe cei prezenți la sărbătoare, inclusiv localul CAIE pentru a-l feri pe Eminescu (el este viu prin opera sa pentru cei care îl studiază, apreciază, promovează) de detractori. A fost oficiat și un serviciu divin cu o binecuvântare dedicată celor care au contribuit la realizarea acestor fapte demne de toată lauda. Preotul

paroh, părintele scriitor Ioan Ciuntu a remarcat că Eminescu a fost și rămâne Mare, că Eminescu a fost și rămâne a fi un bun naționalist, că Eminescu a fost și rămâne a fi european.

În continuare, Elena Dabija, directorul CAIE, pe post de moderatoare, a oferit cuvântul fostului primar Serafim Urecheanu, arătând că meritul de a oferi sediul pentru instituția în cauză în anul 2000 îi revine Domniei Sale.

Serafim Urecheanu: Cu bucurie în suflet am venit aici pentru a sărbători împreună dezvelirea unui nou monument dedicat Luceafărului poeziei românești. O bucurie pentru noi este și faptul că avem în persoana academicianului Mihai Cimpoi un eminescolog de talie europeană. Evenimentul la care asistăm se datorează tot Domniei Sale. La cele 12 busturi de pe Aleea Clasicilor din Grădina Publică *Ștefan cel Mare și Sfânt* din Chișinău, ridicate în 1957, s-au mai adăugat încă 16 busturi în perioada de după 1990. Oameni cu merite deosebite cum este acad. Mihai Cimpoi sunt demni de toată aprecierea noastră, ca și inegalabilul Eminescu.

Un alt vorbitor, pretorul Oleg Rățoi, responsabil de proiectul amintit mai sus, a mărturisit că încearcă un sentiment de mulțumire pentru reușita manifestării, în spatele căreia a fost o muncă enormă și greutăți care au fost depășite. Demnitarul a mulțumit cordial tuturor participanților la proiect și la eveniment, încheind cu urarea: La mulți ani, Chișinău, la mulți ani, chișinăuienii!

Și deoarece mesajul academicianului Mihai Cimpoi s-a dovedit a fi unul complex și de mare importanță, îl vom reproduce integral.

Acad. M. Cimpoi: Dezvelirea unui bust al lui Eminescu pare să aibă o semnificație culturală obișnuită, indiferent de locul unde este instalat, se prezintă ca un simbol al personalității sale artistice și intelectuale de excepție și al operei sale geniale (*Eminescu e un munte apărut surprinzător într-o câmpie*, - spune memorabil Garabet Ibrăileanu, primul mare eminescolog), dar și ca un însemn al întregii spiritualități românești. Se sinonimizează la modul absolut cu imaginea emblematică a culturii noastre naționale.

Semnificația sa sporește în condițiile mai speciale ale sărbătoririi Centenarului Marii Uniri, căci reactualizează obiectivul programatic pe care-l formula în primul său articol din ziarul *Federațiunea* de la Pesta și în materialele pregătitoare pentru celebrarea aniversării a 400 de la ctitorirea Mănăstirii de la Putna: **ÎN UNIRE E TĂRIA**. Ne aducem aminte și de îndemnul călugărilor, pe care-l adresa românilor din afara Țării: **să se țină de limbă și credință precum se ține cel ce se înecă de un pai**. Este ceea ce au făcut și fac românii basarabeni, pentru care Eminescu – ziceam – reprezintă o Biblie luptătoare.

Regretatul eminescolog Ion Crețu spunea în anii '30 ai secolului al XX-lea și Camil Petrescu confirma același lucru, că generația sa se hrănea sufletește și ideo-

logic din doctrina politică a lui Eminescu, după cum cea trecută se adăpa la izvoarele inspirației sale poetice.

Astăzi avem nevoie de întreg Eminescu, în câmpul preocupărilor noastre intrând, așa cum specifică și academicienii Eugen Simion și Dimitrie Vatamaniuc, unitatea operei sale, poezia, proza (considerată mai modestă), dramaturgia (rămasă în majoritatea ei în proiecte, ce-i drept, de anvergură schopenhaueriană) și publicistica (pe care Lovinescu sau Negai au crezut-o reacționară), ce-și revelă astăzi aceași valoare ca și poezia sa.

Instalarea lui în fața Centrului Academic Internațional Eminescu din Chișinău – unic în spațiul românesc și în întreaga lume – reprezintă un nou punct de reper, un reazem, cum zice Grigore Vieru, cel care făcea un legământ cu autorul *Lucefărului* în anii '60 ai secolului trecut, al valorilor naționale cu care intrăm acum în sistemul valoric european și universal. Căci, Eminescu a fost și promotor consecvent al identității noastre, dar și al *conceptului european*, pe care-l vedea ca o sinteză a intereselor speciale, adică naționale, și a celor generale continentale.

Bustul lui Eminescu, realizat de sculptorul albaiulian Romi Adam – iarăși semnificativ în contextul Centenarului Marii Uniri – devine un blazon de noblețe al

Centrului și în particular al Congresului Mondial al Eminescologilor, ce își desfășoară lucrările aici anual. El se impune statutar ca un ax al Centrului, la care se adaugă acum un scuar eminescian, care va fi spațiul unor manifestări culturale în aer liber: recitaluri de versuri, concerte, lansări de carte, întâlniri cu cititorii, concursuri de declamare. Prima manifestare de acest gen cu genericul *Odă Chișinăului* va avea loc chiar acum, în continuare. În speranța că vocea divină, exponențială a lui Eminescu va fi auzită și în Europa, în măsura în care o merită și, împreună cu ea și vocea noastră, a celor ce dorim să fim europeni, rostim tradiționalul: Așa să ne ajute Dumnezeu!

Mulțumim echipei care a lucrat și să știți că la toate ce se întâmplă privim prin ochii lui Eminescu. În continuare oferim cuvântul criticului Theodor Codreanu, care a fost și la deschiderea Centrului Academic Internațional Eminescu și toate cărțile Domniei Sale cu autografe se află în fondurile de carte ale acestuia.

T. Codreanu: Nici de data aceasta nu am venit cu mâna goală. Domnul acad. Mihai Cimpoi a dăruit omenirii trei instituții remarcabile: în primul rând opera închinată lui Eminescu, a doua instituție este Centrul Eminescu, care avea nevoie de un paznic etern – bustul lui Eminescu și iată-l înălțându-și fruntea către bolta albastră. Cea de-a treia instituție este Congresul Eminescologilor, ajuns la a VII-a ediție. Eminescu ne oferă surprize peste surprize, atunci când ne aplecăm asupra operei sale. Citind despre Miron Cristea, Patriarhul Marii Uniri, m-am convins că Biserica datorează mult lui Eminescu. El a scris o monografie despre Eminescu în limba maghiară. În manuscris se vede cum a gândit Eminescu istoricul Ortodoxiei române, prevede schimbări semnificative. Eminescu a gândit că acest popor de martiri are nevoie și de o Catedrală a Mântui-

rii Neamului – în cinstea eroilor care s-au jertfit. Din 25 noiembrie curent vom avea Catedrala Mântuirii Neamului.

Mariana Harjevschi, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a specificat că evenimentul în cauză pentru principala instituție biblioteconomică din capitală este un moment simbolic, avându-l deja pe Eminescu alături. Prin eforturi comune și dialog constructiv a fost obținută această victorie. Mulțumirile noastre se îndreaptă în primul rând către acad. Mihai Cimpoi, care a trudit pentru a aduce bustul, a ținut să sublinieze directoarea.

Fostul senator Vasile Năstase, vicepreședinte al Ligii Românilor de Pretutindeni, în luarea sa de cuvânt și-a exprimat încrederea că *mai avem un pas-doi, poate zece de parcurs, pentru a vedea acest pământ reunificat, așa cum a spus Eminescu în Doina. Toate cele rele să se scrie pe nisip și să se spele, toate cele bune să se scrie în piatră, ca să rămână*, a remarcat vorbitorul.

Poetul Iulian Filip, citându-l pe Seneca, *nu fiindcă (lucrurile acestea) sunt grele nu avem curaj, ci fiindcă nu avem curaj, ele sunt grele*, a îndemnat publicul să manifeste curaj întru înfăptuirea bunelor lucrări în continuare, a arătat că pentru Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău a pledat și criticul literar Zoe Dumitrescu-Bușulenga, pentru care studierea operei eminesciene a constituit o dedicație pleneră.

Șirul mesajelor a fost continuat de Diana Zlatan-Ciugureanu, președinta Uniunii Scriitorilor de limbă română, Zinaida Gârneț, reprezentanta comunității, aflată cu domiciliul chiar în preajma Centrului Eminescu, fericită pentru înălțarea acestuia și amenajarea scuarului, Andrei Cepraga, venit din Suedia ș.a.

Iurie Casap, arhitect, autorul proiectului „Amenajarea complexă a teritoriului adiacent Centrului Academic Internațional Eminescu – spațiu urban”, mi-a oferit câteva date despre monument și scuar. Monumentul are o înălțime de 3,16 m, bustul propriu-zis este de 80 de cm. Postamentul, executat în renumita piatră de Cosăuți, este alcătuit din două trepte și o coloană de forma unei cărți deschise, care simbolizează opera lui Eminescu. Scuarul cu șase copaci, arbuști decorativi, ronduri de flori, mai este completat și de bănci pentru odihnă.

Și pentru că fusese anunțat recitalul de poezie *Odă orașului Chișinău*, Iulian Filip a fost cel care a dat startul, citind versuri dedicate Chișinăului și satului său de baștină, Sofia. Recitalul a fost continuat de poeții Ianoș Țurcanu, Teo Chiriac, Traianus,

Renata Verejanu, Gheorghe Bâlici, ultimul, între altele, a declamat o serie de epigrame adresate detractorilor lui Eminescu.

Evenimentul a fost întregit de expoziția de documente *Chișinău – oraș de vis* și de vernisajul de pictură *Chișinău – Catedrală de suflet și lumină*.

Ampla manifestare de înaltă simțire românească mi-a amintit de dezvelirea, la 16 iunie curent, a unui alt bust de bronz Eminescu la Curtea de Argeș, creat de sculptorul Radu Adrian, dedicat împliniri a 129 de ani de la moartea poetului. El a fost înălțat în parcul din preajma Centrului de Cultură și Arte „George Topârceanu”, chiar în centrul Cetății Basarabilor. Acest lucru se datorează în special academicianului, matematicianului, scriitorului Gheorghe Păun, autorul numeroaselor proiecte de cultură și fondatorul revistei de cultură *Curtea de la Argeș* care astfel și-a marcat șapte ani de existență. Monumentul a fost sfințit de ÎPS Calinic împreună cu alți preoți din Eparhia Argeșului, care au oficiat cu această ocazie și un serviciu divin. Programul a mai inclus prelegeri de suflet și recitaluri de versuri eminesciene, de asemenea, lansarea numărului pe luna iunie al revistei *Curtea de la Argeș*. În holul Centrului de Cultură și Arte „George Topârceanu” a fost organizată o expoziție de carte. Evenimentul face parte din proiectul „Respect pentru Valorile Naționale”. Vreau să menționez că președintele CJ Argeș, dr. Dan Manu, i-a oferit acad. Gheorghe Păun o plachetă de excelență, semn de prețuire pentru promovarea culturii, valorilor naționale și istoriei românești, care include cu precădere și Basarabia.

DIALOGURI MAGISTRALE

„AVEM UN PARTENERIAT DE SUFLET PE CARE DORIM SA-L MENȚINEM ȘI SĂ-L DEZVOLTĂM...”

Un interviu cu Sorina Stanca,
directorul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj

— Doamna director, mă simt onorată că ați acceptat acest interviu, *convorbire de suflet*, ar fi concretizat marele poet Ioan Alexandru, știind cât de ocupată sunteți. Pentru început, aș vrea să prezentați cititorilor câteva aspecte importante din CV Dumneavoastră profesional...

— Sunt absolventă a Facultății de Fizică a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Lucrez la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj de 23 de ani. Am parcurs cursuri de formare în biblioteconomie și știința informării postuniversitare, formări și cursuri în țară și în străinătate. Activitatea mea la bibliotecă a inclus de-a lungul anilor organizarea activităților de bibliotecă, proiectarea și realizarea de servicii noi pentru utilizatori, crearea de conținut digital, valorificarea colecțiilor, promovarea bibliotecii și a serviciilor oferite publicului clujean. Din anul 1998 m-am implicat în scrierea și implementarea proiectelor cu finanțare externă.

Am fost cooptată, încă de la începutul carierei, în diferite proiecte naționale.

În anul 2002 am devenit șefă a Serviciului de Informare și Documentare, punând bazele Serviciului Bibliografic și demarând numeroase proiecte inovatoare: realizarea bibliografiei locale în softul integrat de bibliotecă, împrumutul în regim automatizat la sala de lectură, introducerea de servicii moderne, cum ar fi bibliografiile la cerere, realizarea de copii xerox, imprimarea informației, realizarea unor

baze de date cu informații pentru public, disponibile on-line. Am realizat în etape succesive proiectul paginii web a Bibliotecii. Am fost redactor-șef la revista Bibliotecii *Lectura* din 2002 până în 2008.

Din anul 2003 am lucrat efectiv în numeroase proiecte europene cum sunt: ENTITLE - Bibliotecile europene împreună în sprijinirea învățării pe tot parcursul vieții (2008-2010); EDLocal - Facilitarea accesului la documentele digitale locale sau regionale prin intermediul Bibliotecii Digitale Europene (2008-2011); Europeana Awareness (2012-2014); Locloud - Conținut local într-un cloud Europeana (2013-2016); Family Literacy Works! (2016-2019) și Enrich Europeana (2018-2020).

Sunt membră a Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR) din 1996, iar din anul 2016 sunt președinta asociației la nivel național.

Sunt membră în consiliul *Asociației Europeana Network*, o rețea a specialiștilor care activează în instituțiile culturale europene.

— Laitmotivul dialogului nostru este unul de sărbătoare și anume Zilele Bibliotecii „Transilvania”, „sora mai mică” a Bibliotecii Județene „Octavian Goga”. Sunteți o continuatoare fidelă a proiectelor de colaborare a regretatului Traian Brad, care rămâne a fi patronul spiritual al instituției de la Chișinău, chiar dacă numele lui revine unei săli a bibliotecii.

— În acest an Biblioteca „Transilvania” marchează 27 de ani de la înființare.

Istoria acestui proiect a fost descrisă în numeroase publicații și interviuri, dar niciodată nu e prea mult să vorbim despre o faptă bună, o instituție care s-a născut dintr-un entuziasm fără precedent al unor conducători de instituții, oameni de cultură inimoși și susținători din toate păturile sociale din Transilvania și Basarabia. Biblioteca „Transilvania” are vârsta Republicii Moldova, inaugurarea ei având loc la sfârșitul lunii august 1991, când Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația de Independență și ruperea definitivă de URSS, iar delegația din Transilvania, sosită la Chișinău pentru inaugurarea Bibliotecii, a fost martora acestui eveniment în Parlamentul Republicii Moldova. Traian Brad, directorul Bibliotecii „Octavian Goga” din Cluj și Lidia Kulikovski, pe atunci directorul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, au fost cei care au pus bazele acestui proiect care, iată, durează de 27 de ani și va dura atât cât va dura limba română. „Transilvania” este prima bibliotecă de carte românească din Basarabia, aici s-au adus, în 1991, primele tiruri de carte cu grafie latină și de atunci, în fiecare an, Biblioteca Județeană din Cluj vine la sfârșitul lunii august cu noi donații de carte pentru toate categoriile de vârstă. Dar colaborarea noastră nu se reduce doar la completarea fondului de carte. În permanență avem vizite recipro-

ce de studiu, întâlniri profesionale, acțiuni culturale, participări la proiecte europene, schimburi de experiență. În acești ani s-au schimbat directorii celor două biblioteci colaboratoare: Lidia Kulikovski la Chișinău, azi Mariana Harjevschi și Doina Popa – din 2002 până în 2009 – respectiv Sorina Stanca din 2009 la Cluj-Napoca. Doar la Filiala „Transilvania” a rămas același conducător – Parascovia Onciu, omul care muncește aici de la începuturi și, într-un fel, numele ei se identifică cu numele Bibliotecii și viceversa. Colega și prietena noastră a pus mult suflet și efort personal în această bibliotecă și dacă astăzi „Transilvania” este una dintre cele mai reprezentative biblioteci din Chișinău, i se datorează și ei în egală măsură. A știut întotdeauna să unească oameni, să stabilească relații, să ne aștepte cu drag de fiecare dată, să trateze acest loc de muncă ca pe propria casă.

— **Nu am avut ocazia să văd Biblioteca Județeană nici când a fost director Traian Brad, nici de când la conducerea ei vă aflați Dumneavoastră, cred că o prezentare succintă ar fi binevenită.**

În anul 2001, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” s-a mutat în sediul nou, o clădire modernă, cu șapte etaje, cu 16 săli pentru împrumut, lectură și studiu, cu spații pentru ateliere și cursuri și o sală de conferințe de 120 de locuri. Această bibli-

otecă o datorăm integral regretatului nostru director Traian Brad care, la propriu, și-a zidit sănătatea și viața în acest edificiu. Fiecare dintre directorii care am venit după el (Doina Popa, apoi Sorina Stanca) ne-am lăsat amprenta prin finalizarea lucrărilor, dotarea cu mobilier modern și cu echipamente de ultimă generație, modernizarea spațiilor și, cel mai important, diversificarea serviciilor destinate tuturor categoriilor de public. Astăzi biblioteca noastră are un fond de documente de circa 700 000 de volume, un număr de circa 37 000 de utilizatori înscrși și o frecvență zilnică de peste 1400 de persoane. Este o bibliotecă informatizată complet, cu acces liber în toate spațiile, cu un fond de documente actual și valoros, cu personal calificat, care reușește să aducă oameni la bibliotecă printr-o gamă foarte largă de proiecte, evenimente și activități. Este un loc de muncă pe care noi îl iubim și cred că Traian Brad, de acolo, de Sus, este mândru de noi.

— **Care sunt cele mai valoroase fonduri și cele mai vechi cărți, aflate sub tutela BJ? Cititorii Bibliotecii „Transilvania” pot comanda la distanță unele cărți la Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, care nu se cuprind în fondurile primei?**

— Noi avem un *Serviciu de Colecții speciale, memorie și cunoaștere locală*, unde se păstrează cele mai vechi și valoroase documente, circa 100 de exemplare de carte românească veche, printre cele mai cunoscute fiind *Cazania lui Varlaam*, tipărită la Iași, în 1643; *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648; *Chiricodromion* sau *Evangelhia învățătoare*, tipărită de Mihai Ivanovici la Alba Iulia în 1699. Avem circa 300 de exemplare de carte străină veche, cele mai valoroase fiind de la începutul secolului al XVI-lea, și anume – Rafaele Maffei, *Commentariorum Vrbanorum Raphaelis*, tipărită la Paris, în 1515, colegat cu Macrobius; *Hoc volu continentur*, tipări-

tă la Veneția, în 1521. Trebuie să amintesc aici și fondul de manuscrise, care cuprinde documente relevante pentru istoria locală sau istoria culturii în general, provenite în general din donații personale sau instituționale. Dintre manuscrisele deosebit de interesante voi aminti *Alexandria* – manuscris copiat de Vasile Pantor la Craiova (de fapt, Craiva, jud. Bihor), în 1741; trei caiete manuscrise ale năsăudeanului Dumitru Nistor, marinar în armata austro-ungară, prizonier de război în Japonia, între 1914-1919; manuscrise ale unor importanți scriitori români: Octavian Goga, Lucian Blaga, Mircea Eliade, 800 de fotocopii ale manuscriselor Eminescu. Dar specificul acestui serviciu de *Colecții Speciale* rezidă în orientarea, cu precădere, spre colecționarea și organizarea unui fond care să conserve memoria culturală a Clujului și care este pus la dispoziția tuturor utilizatorilor din comunitatea clujeană. Acest fond cuprinde apariții editoriale legate de județul Cluj: materiale de referință (dicționare, ghiduri, albume), cărți pe teme de administrație, economie, istorie, minorități, sănătate publică, religie, cultură etc. Pe lângă aceste documente, Biblioteca mai deține un fond de fotografii din Clujul vechi, cărți poștale vechi, documente cartografice și multe altele. Având un regim special, aceste documente se consultă doar pe loc, unele dintre ele doar cu aprobarea conducerii Bibliotecii, în consecință, nu se pot comanda de la distanță de către cititorii Bibliotecii „Transilvania”. Dar, orice persoană care face cercetare și are nevoie să consulte ceva din *Colecțiile speciale*, o poate face deplasându-se la Cluj sau solicitând o copie scanată a documentului dorit.

— **Suntem aproape de sfârșitul anului în curs și vă rog să faceți un scurt bilanț al relațiilor de parteneriat, relații care s-au diversificat și s-au concretizat în profunzime.**

— Biblioteca Județeană „Octavian Goga” are o rețea mai largă de parteneriate. Este vorba despre circa 80 de parteneriatele locale, cu instituții cultural-educative, instituții din sectorul public și privat, ONG-uri, alte instituții publice și administrative din Cluj. Avem o bună colaborare la nivel național cu asociațiile de profil, Ambasada SUA, Centrul de Studii Literare Belgiene de Limbă Franceză, din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Consulatul Maghiar, Institutul Goethe la București, Centre Culturale etc. Toate aceste colaborări s-au concretizat în proiecte comune, cum ar fi *American Corner* Cluj-Napoca, *Colțul Francofon*, alte centre multiculturale, unde se organizează evenimente și activități pentru comunitatea clujeană.

— **Știu că aveți colaborări cu multe biblioteci din afară, ceea ce presupune un parteneriat la nivel european, beneficiază sau vor putea beneficia de această experiență și bibliotecarii de la Chișinău?**

— La nivel internațional, suntem parteneri în mai multe proiecte europene pe care le-am amintit mai sus. De la bun început, am atras în aceste proiecte și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, iar prin aceasta și Biblioteca „Transilvania”, colegii noștri participând în *Programul PHARE pentru bibliotecile publice*, proiectele europene *PULMAN-Rețele Avansate Mobile Pentru Bibliotecile Publice*, *CALIMERA – Mediarea Accesului la Resursele Electronice prin instituțiile locale* și cel mai recent proiect comun al celor două asociații profesionale: Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova și Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România – *proiectul global IFLA Agenda pentru o dezvoltare sustenabilă – Rețeta bibliotecilor*. Ca președintă a Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR) consider că astfel de parteneriate sunt benefice pen-

tru profesia noastră, atât de dinamică și mereu în schimbare.

— **Ați putea să ne prezentați un bilanț al celor 27 de ani de parteneriat din punct de vedere financiar?**

— Nu cred că aș putea să fac un bilanț al celor 27 de ani de parteneriat din punct de vedere financiar, întrucât acesta cuprinde nu doar donații de carte sau calculatoare, ci și schimburi de experiență, vizite de studiu la bibliotecile din Transilvania organizate de biblioteca noastră, participarea la evenimente profesionale și culturale de o parte și de alta a Prutului. De asemenea, numărul intelectualilor din Transilvania care au participat la evenimentele din august la Chișinău este de ordinul sutelor. Aș putea să spun cu certitudine că primele donații de carte pentru Biblioteca „Transilvania” au fost trimise în luna mai 1991. Atunci, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” oferea 15 000 de volume, iar alte 14 000 erau donații de la celelalte biblioteci județene din Transilvania, de la Asociația Culturală Basarabia și Bucovina, precum și de la persoane particulare, societăți culturale sau cu caracter economic, care și-au dorit să contribuie la acest proiect. În următorii ani, cu ocazia Zilelor Bibliotecii „Transilvania”, s-au adus donații de carte de ordinul miilor de volume, cumpărate de biblioteca noastră, donate de edituri clujene și de intelectuali clujeni, iar în ultimii zece ani am renunțat la colectarea donațiilor și am adus de fiecare dată doar carte nouă, ultimele apariții editoriale din toate domeniile de interes. Aceasta pentru că între timp au apărut și în Chișinău edituri care scot carte în limba română foarte bună și în condiții grafice excepționale, apoi și cititorii din Chișinău, ca și cei din Cluj, doresc carte nouă, autori și titluri despre care citesc în presa electronică sau aud la televizor. Prin urmare, acest parteneriat nu poate fi cuantificat în cifre sau bani, este un parteneriat de suflet pe care

dorim să-l menținem și să-l dezvoltăm de la un an la altul, pentru că generațiile se schimbă, vin colegi tineri, care vor adăuga idei și elemente noi, spre binele nostru, al tuturor.

— **Care este, în opinia Dumneavoastră, semnificația și valoarea ediției curente a Zilelor Bibliotecii „Transilvania”?**

— Fiecare dintre edițiile Zilelor Bibliotecii „Transilvania” este pentru noi un prilej de schimb de experiență și bune practici, întrucât și de o parte și de alta se derulează proiecte interesante, avem bibliotecari bine pregătiți, implicați și pasionați, avem ce învăța unii de la alții. Foarte importantă este legătura aceasta interumană, pe care trebuie să-o menținem vie, să nu lăsăm să treacă niciun an fără a ne vedea la Chișinău sau la Cluj-Napoca. În cei 27 de ani am devenit foarte apropiați, problemele colegilor de la Chișinău sunt și problemele noastre, bucuriile și realizările lor sunt și ale noastre. Am adus, ca de fiecare dată, o donație de carte foarte bună, ultimele apariții ale celor mai importante edituri din România. Resursele financiare destinate acestui parteneriat sunt incluse în bugetul Bibliotecii, avem toată susținerea Consiliului Județean Cluj și astfel facem o bucurie cititorilor din Chișinău prin titlurile pe care le achiziționăm atât pentru adulți, cât și pentru copii.

— **La Zilele Bibliotecii „Transilvania” din anul acesta au fost și câteva premiere de excepție, în primul rând așa vrea să vorbim despre Duplexul profesional Rețele inovative din meniul Bibliotecii „B.P. Hasdeu” din Chișinău și al Bibliotecii „Octavian Goga” din Cluj, desfășurat pentru prima oară on-line.**

— Este o tradiție deja, ca în fiecare an să organizăm câte un duplex profesional. Așa cum menționam mai devreme, noi venim cu experiențele noastre și plecăm cu lucruri noi învățate de la colegii din Chișinău. În anul acesta am făcut prezentările on-line, noile tehnologii ne ajută să ne respectăm promisiunile, în cazul în care intervin evenimente neprevăzute. Am prezentat de la distanță experiența pe care am avut-o în proiectul derulat în comun cu Asociația Learn&Vision – *Literația pentru familie*. Este un aspect foarte important, să învățăm să promovăm cititul în familie, mai ales acum când noile tehnologii au acaparat tot timpul liber atât al adulților, cât și al copiilor.

— **Să vă spun o veste care o să vă bucure, dacă n-au reușit să vă transmită colegele de la Chișinău. Proiectul-concurs *Bătălia cărților*, implementat la Chișinău în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga”, copilul Dumneavoastră cum ar fi, a ajuns cu mare succes la a pa-**

tra ediție, iar pentru titlul *Cititorul Anului* a fost desemnată Diana Damir, elevă în clasa a douăsprezecea de la Liceul „Gaudeamus”, reprezentanta Filialei „Transilvania”.

— Mă bucur că acest concurs a fost primit cu entuziasm și la Chișinău. *Bătălia cărților* este unul dintre proiectele de succes derulate în ultimii ani în România. Așa cum menționam mai sus, promovarea lecturii trebuie să rămână preocuparea de bază a bibliotecii. Sigur, că noile tehnologii au facilitat dezvoltarea unor servicii pe care altă dată biblioteca nu și le putea imagina. Noi suntem mereu în căutarea de noi oportunități de servicii pentru comunitate, dar în niciun caz nu abandonăm lectura, mai ales când ne referim la copii și adolescenți. Aceștia vin la bibliotecă într-un număr destul de mare, citesc, dar mai mult din obligație, bibliografie școlară și foarte puțin pentru suflet. În acest sens, în anul 2014, biblioteca noastră a inițiat proiectul *Bătălia cărților*, care ulterior s-a extins la nivel național, apoi le-am propus și colegilor de la Chișinău să participe. Scopul acestui proiect este promovarea lecturii de plăcere. Aceasta înseamnă că organizatorii fac o selecție riguroasă de autori și titluri dintre cele mai apreciate pentru copii și adolescenți, consultând ofertele editoriale, blogurile tinerilor și forumurile de discuții ale acestora, în niciun caz nu includem titluri din bibliografia școlară. Se întocmesc liste de câte 10 titluri, pentru copii și pentru adolescenți, care trebuie citite din primăvară până în toamnă. Pentru a ajunge în finala concursului, fiecare participant trebuie să citească toate cele 10 titluri și să facă câte o *Fișă de lectură* în care să își noteze cele mai frumoase expresii sau pasaje, cuvinte noi, citate, aceste notițe fiind de mare ajutor și la școală, la scrierea unui eseu sau la susținerea unui discurs, când este potrivit să se facă dovada că persoana are niște lecturi frumoase în spate. De

asemenea, participanții la concurs primesc câte un *Carnet de lectură*, în care trec titlurile cărților citite și acordă puncte de la 1 la 5, votând astfel *Cartea anului*. Finala concursului este de fapt o dezbatere „Convinge-mă să citesc”, în cadrul căreia concurenții își susțin cartea preferată. Cel mai convingător ajunge *Cititorul Anului*. Recent s-a încheiat cea de-a cincea ediție a concursului, ne-am ales deja cu o bibliografie de câte 50 de titluri de carte foarte bună pentru copii și adolescenți, care s-au acumulat în acești ani, astfel încât toți cei care doresc să citească o carte de plăcere, au de unde să aleagă. Aceste liste, întocmite de noi, sunt apreciate de învățători și profesori, și dânsii, la rândul lor, le recomandă copiilor pentru lecturile de vacanță. În vederea bunei noastre colaborări, *Cititorii anului 2015* din Cluj au primit premiu o excursie la Chișinău, iar *Cititorii anului* din Chișinău au vizitat Clujul în iunie 2016. A fost un schimb minunat de impresii între copiii din cele două orașe și încă o dovadă că împreună putem face lucruri frumoase. Faptul că în anul acesta Diana Damir a câștigat titlul de *Cititorul anului* este o mare bucurie și pentru noi, țin să o felicit pe această cale și să o invit la următoarea ediție a Zilelor Bibliotecii „Transilvania”, pentru că doresc să o cunosc personal. Indiscutabil este și meritul colegilor noștri, în special al Parascoviei Onciu, care de-a lungul anilor a construit o relație de foarte bună colaborare cu Liceul „Gaudeamus”, cu profesorii și elevii de acolo. I-am văzut de fiecare dată la Zilele Bibliotecii „Transilvania”, împreună cu doamna profesoară Alexandra Tănase, au participat cu programe artistice și discursuri care m-au emoționat. Încă o dată felicitări tuturor!

— Merită să prezentăm și rezultatele celorlalți copii, desemnați învingători la *Bătălia cărților*, ediția 2018. În anul 2015 Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în parteneriat cu Biblioteca Jude-

țeană „Octavian Goga” Cluj, după cum am mai menționat, a implementat acest nou proiect-concurs de lectură. După cum ați subliniat și Dumneavoastră, scopul concursului este de a stimula lectura în rândul copiilor și adolescenților, de a promova cărțile de valoare destinate acestor categorii de vârstă. Participantul care a prezentat cel mai frumos și argumentat cartea preferată și a răspuns cel mai bine la întrebări a devenit *Cititorul anului*. Cartea care s-a bucurat de cele mai multe solicitări și a obținut cel mai mare punctaj din partea cititorilor a devenit *Cartea anului*. Participând la acest concurs, copiii și adolescenții au însușit o serie de metode și competențe: înțelegerea textelor literare, capacitatea de a reflecta asupra acestora, de a formula opinii, argumente și interpretări proprii în scris și oral în cadrul dezbaterilor. La 8 decembrie 2018 Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a organizat etapa finală a celei de-a patra ediții a Concursului de lectură „Bătălia cărților”, la secțiunea adolescenți (15-18 ani), realizat în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj.

Concursul s-a desfășurat în perioada martie-octombrie 2018.

La ediția din acest an la secțiunea adolescenți (15-18 ani) s-au înscris 178 de elevi, dintre care 40 de elevi au citit cele zece cărți propuse pentru lectură.

În etapa finală au intrat 15 cititori, susținând un discurs, prin care au recomandat cartea preferată în sesiune de pledoarii cu genericul „Convinge-mă să citesc”, au răspuns la întrebări pe marginea volumelor citite, adresate de juriu, dar și de public. Din juriu au făcut parte: dr. Mariana Harjevschi, director general, BM „B.P. Hasdeu”; dr. conf. Victoria Fonari, poetă; Maria Pilchin, cercetător literar, poetă; Lidia Gonța Grosu – cercetător literar, poetă, membru al Uniunii

Ziaristilor Profesioniști din România și Elena Taragan, bibliotecar în Secția Studii și Cercetări a „B.P. Hasdeu”.

Cea mai îndrăgită carte la categoria adolescenți, desemnată și „Cartea Anului”, a fost cartea lui David Levitan *Zi după zi*. Premianții acestei finale: pentru titlul *Cititorul Anului* a fost desemnată Diana Damir, Liceul „Gaudeamus”, reprezentanta Filialei „Transilvania”, premiul pentru cea mai bună pledoarie pentru cartea preferată – Valeria Toporeț, LT „Nicolae Iorga”, reprezentanta Centrului Academic Internațional Eminescu, premiul pentru cea mai bună fișă de lectură – Nicoleta Talmazan, LT „N. Iorga”, reprezentanta CAIE, premiul pentru cea mai bună fișă de lectură pentru „Cartea anului” – Victor Luca, LT „Ion Creangă”, Filiala „Al. Donici”.

— Noi deja am dat startul noii ediții, sperăm să se bucure de o largă participare.

— Mă gândesc că ar putea fi desemnate aceleași cărți pentru elevii de pe ambele maluri ale Prutului, astfel fiind o competiție de lectură apropiată și prin tematica cărților.

— Este o bună idee.

— La încheierea acestui dialog sunt curioasă să știu când a început dragostea pentru lectură a Doamnei director, firul pornește cumva de la grădiniță, trecând pe la școală și Universitate? Ce volume se află acum pe masa de serviciu și pe noptiera de acasă?

— Provin dintr-o familie de intelectuali cu ambii părinți profesori. Mama este cea care s-a ocupat de acest aspect al educației, de lectură. Am început cu poveștile citite sau povestite de mama și bunica, am continuat cu lectura poveștilor nemuritoare, o serie a Editurii „Ion Creangă” din anii '70-'80, apoi lecturile obligatorii din școală, secundate de lecturile de plăcere, care erau „la modă” atunci: cărți de aventuri, traduceri din literatura universală, era

o colecție a Editurii „Meridiane”, pe care o aveam în biblioteca personală ce conținea titluri din domenii diverse, pe care le citeam cu plăcere.

În acest moment la birou citesc o carte în limba engleză, se numește *Managing Children's Services In The Public Library*. Spun mereu unde merg că „o bibliotecă trebuie să își crească cititorii”, este preocuparea mea acum, dar și datorită faptului că ne dorim extinderea *Secției pentru copii*

în tot parterul clădirii noi a bibliotecii și dezvoltarea de noi servicii pentru copii și adolescenți la toate filialele.

Lectura de acasă îi are de vreo doi ani în prim-plan pe autorii japonezi, iar acum citesc o carte cu titlul *Un artist al lumii trecătoare* de Kazuo Ishiguro, carte ce descrie evenimente dintr-un orașel japonez după al Doilea Război Mondial.

— **Vă mulțumesc mult pentru interviu.**

Consemnare: Raia ROGAC

100 DE MINUTE CU 10+ LA BIBLIOTECA POLONĂ

Această unică bibliotecă de cultură și literatură polonă din Chișinău, care poartă numele poetului, publicistului, profesorului, traducătorului Adam Mickiewicz, una din cele 27 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a organizat recent o suită de manifestări dedicată Centenarului redobândirii independenței Poloniei, aliniată aniversării a XI-a de la fondarea instituției.

Gazdele și-au dorit ca oaspeții să descifreze prima cifră din generic ca durată a activităților, iar pe cea de-a doua ca un deceniu plus un an de la obținerea statutului de bibliotecă polonă. Eu însă am presupus că cei invitați în acest interval de timp vor avea o dispoziție pe nota zece plus. Ca martor ocular pot constata că anume așa a și fost. Amfitrioana instituției Oxana Andreev a rostit un mesaj de salut în limba polonă, iar Excelența Sa Bartłomiej Zdaniuk, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Polone în Republica Moldova, în limba română, după care toți cei prezenți – bibliotecari, profesori, elevi de la Liceul Teoretic „Elimul nou”, Liceul Teoretic cu profil de arte „Nicolae Sulac”, Liceul Teoretic „Elena Alistar”, reprezentanți ai corpului diplomatic, de asemenea, ai co-

munității, reprezentante ale Asociației Femeilor Poloneze *Cracoveanca* etc., au fost invitați să se antreneze într-o aventură poloneză prin participare la activitățile interactive, care s-au desfășurat concomitent în mai multe săli. Cei interesați de istorie au putut pe îndelete urmări o amplă expoziție de fotografii cu genericul *Pe urmele istoriei*, alții s-au inclus într-un maraton de trailere a celor mai bune filme poloneze, doritorii să descopere frumusețea orașelor poloneze n-au avut decât să parcurgă un tur virtual, ghidați de bibliotecarele-gazde. Tot în sala nr.1, căci cele enumerate mai sus anume aici s-au desfășurat, a funcționat și un mic atelier – workshop - de confecționare manuală a diferitor obiecte decorative, bunăoară, papioane, agrafe ș.a. în culorile drapelului polonez, alb-roșu. În sala nr.2 a fost pusă la dispoziție expoziția scriitorului, publicistului, omului de radio Janusz Korczak la 140 de ani de la naștere, fotocroazieră *Polonia mereu surprinzătoare*, jocul interactiv *Ce, unde, când?* și bibliobannerul *Ai citit? Ți-a plăcut? Recomandă!* Nu mai puțin antrenante au fost harta interactivă și un master-class de limbă polonă. Au completat atmosfera de sărbătoare și expozițiile de carte *Adam Mickiewicz: 220 de ani de la*

naștere și *Laureați ai Premiului Nobel*. Pentru cei mai activi participanți, fără deosebire de vârstă, gen sau ocupații, gazdele au pregătit și un lot de cadouri, care au fost o plăcută surpriză pentru învingători.

Coloana sonoră a evenimentului a fost susținută de eleva Victoria Țurcanu de la Liceul Teoretic cu profil de arte „Nicolae Sulac”, care a încântat publicul cu melodii din repertoriul inegalabilei artiste Anna Gherman care, recunosc, după Maria Tănase este una dintre cele mai îndrăgite interprete ale sufletului meu.

M-am antrenat și eu în *aventura poloneză*, căci nu am putut să ratez ocazia de a-i solicita domnului Ambasador un interviu în limba română, care mi-a răspuns cu multă amabilitate la întrebări.

Avem la Chișinău un focar puternic al culturii poloneze

– *La ceas aniversar pentru Biblioteca Polonă „Adam Mickiewicz”, dar și pentru dumneavoastră personal, ați preferat să sărbătoriți împreună cu cititorii și bibliotecarii...*

– Da, e sărbătoare pentru bibliotecă, dar pentru mine personal e totuși o zi obișnuită de muncă. Important pentru noi, polonezii, în aceste zile este Centenarul redobândirii independenței, pentru care au fost organizate numeroase activități. Ele au debutat cu o lună în urmă la Filarmonica de Stat „Sergei Lunchevici” din

R. Moldova, unde a fost prezentat un minunat concert, la care a participat o delegație reprezentativă din Polonia, condusă de președintele Senatului Poloniei.

– *Din seria de manifestări de la Chișinău dedicate Centenarului redobândirii independenței Poloniei fac parte cele de la Muzeul Național de Istorie, de la Cinematograful „Odeon” și din alte locații...*

– La Muzeul Național de Istorie a fost organizată expoziția „Józef Piłsudski - om de stat al Poloniei și al Europei”, consacrată acestui remarcabil militar, om de stat și politician, care s-a înscris ca primul șef al statului polonez renăscut, fondatorul armatei poloneze. Reprezentanții Ambasadei Poloniei la Chișinău împreună cu alți doritori au depus flori la bustul lui Józef Piłsudski, care se află la intersecția str. 31 August 1989 și Mitropolit Petru Movilă. La Cinematograful „Odeon” s-a desfășurat Festivalul Filmului Polonez. Programul a inclus filme premiate la Cannes și Karlovy Vary. O parte din acestea au fost prezentate în premieră în Moldova. În acest context voi menționa peliculele „O noapte liniștită”, „Războiul rece”, „Cel mai rapid, cel mai puternic”, „Atacul de panică” ș.a. Centenarul redobândirii independenței Poloniei a fost consemnat și la Biblioteca Națională, fiind desfășurată cu această ocazie o expoziție organizată în colaborare cu Amba-

sada noastră și Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Am organizat și un simpozion științific, alte manifestări, atât în Chișinău, cât și în teritoriu. Mă bucur că am putut marca acest eveniment cu multe manifestări frumoase. Apropo, intenționăm, de asemenea să edităm un volum bilingv polonez-român, care să cuprindă toate activitățile dedicate acestei semnificative aniversări din istoria noastră. Noi suntem un popor care a avut cândva un stat mare, puternic. La un moment dat am pierdut acest stat, am pierdut independența. Aceasta s-a întâmplat la sfârșitul secolului al XVIII-lea și ca să redobândim independența a fost nevoie de mare efort, de multă strădanie. Au fost multe generații sacrificate, deportate sau întemnițate. Noi cunoaștem prețul libertății, prețul pe care trebuie să-l plătești pentru ca să ai un stat independent, unde tu să fii stăpânul. N-au trecut nici doi ani după ce am reapărut pe harta lumii, că a trebuit să ducem război împotriva Rusiei bolșevice, război pe care l-am câștigat și aceasta a fost cea mai mare reușită pe care am avut-o. Armata bolșevicilor condusă de Tuhacevski a fost oprită în ultima clipă, dușmanii erau deja la poarta Varșoviei și atunci au fost opriți. A urmat apoi al doilea război mondial, ocupația nazistă, după aceea ocupația sovietică. Abia acum, de treizeci de ani în urmă, am putut construi un stat, pe care l-am vrut demult. Nu putem spune că am reușit în toate, în multe domenii avem realizări palpabile, dar mai avem încă restanțe. Ne dorim ca statul nostru să fie unul foarte frumos. Nimic nu vine cu de la sine putere. Succesul vine după muncă și efort. E bine să fim independenți, iar pentru aceasta e nevoie de efort. Iată chintesența acestor zile pentru noi, polonezii, și pentru toți prietenii noștri.

– În rândul cărora ne înscriem și noi...

– Da, bineînțeles. Avem cu Republica Moldova o relație foarte bună, cu toți

oamenii din RM, cu toate regiunile ei, cu reprezentanții partidelor politice. O relație constructivă, ceea ce deja este un lucru foarte important. Încă o dată subliniez: avem o relație bună și mergem cu perseverență înainte, sunt unele domenii în care am fi putut realiza și mai multe, aceasta de fapt și este dorința noastră pe plan cultural, economic, politic ș.a.m.d. Deci, suntem pe o cale bună și trebuie să accelerăm.

– Și manifestările de la bibliotecă sunt dedicate Centenarului redobândirii independenței Poloniei, eveniment de mare semnificație pentru întreg poporul polonez. Când ați ajuns prima oară aici?

– De un an de zile sunt în R. Moldova în calitate de Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Polone în RM. Chiar de la început, una din primele vizite făcute a fost la bibliotecă, despre care auzisem multe lucruri minunate. Mi-am dat seama că avem un focar foarte puternic al culturii entității poloneze la Chișinău, un focar care nu doare, care nu este agresiv...

– ... unul care încălzește sufletele...

– ...Da. El îți oferă posibilitatea de a avea contact cu cultura poloneză. Aici, sub oblăduirea Oxanei Andreev, care este o persoană minunată, noi reușim să arătăm oamenilor și tuturor celor care vin în acest oraș, ce înseamnă Polonia și polonezii pe harta lumii. Schimburile reciproce de experiență, pe care le efectuăm, ne îmbogățesc. Astăzi este imposibil să trăim în umbra unui turn și să nu mergem mai departe. Trebuie să cunoaștem ce se întâmplă în alte țări, în alte state. Chiar dacă suntem în Europa, suntem diferiți. În primul rând trebuie să fii curios și trebuie să ai poftă de hrană spirituală, să ai dorință de a te uita cum fac alții și atunci îți dai seama, mâncând această mâncare spirituală, că ai devenit mai bogat și vezi totul în jur dintr-o perspectivă mai amplă, mai interesantă.

– *Bibliotecarele de aici mi-au spus că din colecția de peste 27 mii de documente, fondul de carte poloneză numără peste 2000 de volume, dintre care cincizeci de procente sunt cu titlu de donație din partea Ambasadei Poloniei în Republica Moldova. Aveți mai mulți scriitori laureați ai Premiului Nobel – Władysław Reymont, Henryk Sienkiewicz, Czesław Miłosz, Wisława Szymborska, o parte din cărțile cărora, în limbile polonă, română sau rusă se află pe rafturile acestei biblioteci.*

– Într-adevăr, aici sunt disponibile cărți publicate în limba polonă, dar sunt și cărți de autori polonezi publicate în alte limbi, în limbile română sau rusă. Nu numai Ambasada, dar și statul polon încearcă să aibă o prezență reprezentativă prin diverse materiale. Pas cu pas încercăm să îmbogățim această bibliotecă cu cărți și utilaje, inclusiv digitale. Chișinăuianul nu are cum să spună că nu are acces la literatura poloneză. Îi invităm pe toți aici, la Telecentru, pe strada Lech Kaczynski nr. 2/1. Dragi utilizatori, vrem să fiți numeroși și să profitați cât mai mult de această bogăție, bogăție a cărților, dar și de un alt lucru foarte important – de bogăția sufletească a personalului de aici care, din toată inima, propune și ajută toți doritorii să se familiarizeze cu literatura și cultura noastră.

– *Câți studenți din Moldova își fac studiile în Polonia și viceversa?*

– Sunt studenți care învață în Polonia, dar sunt și mulți care vin la muncă în Polonia, cred că nu e rău ca și aceștia să cunoască cât de cât limba și cultura poloneză. La rândul nostru, și noi, polonezii, venim aici, în Republica Moldova, unde avem un număr semnificativ de firme poloneze. Pe lângă frumusețea culturii noastre, este important să te pătrunzi de cunoașterea limbii poloneze, câștigi un atu suplimentar pe piața muncii. Fiecare limbă contează, fiecare limbă este folositoare. Cunoașterea limbii polone e necesară când pleci să vizitezi Polonia, dar și în RM când trebuie să întreții diverse colaborări cu parteneri polonezi, care sunt numeroși, pe diferite domenii, nu numai cel economic. Avem o colaborare strânsă cu autoritățile publice locale, cred că mulți primari, mulți consilieri locali au fost în Polonia și au inițiat relații de cooperare reciprocă.

– *Cum apreciați aventura poloneză, citez vorbele directoarei din cuvântul inaugural...*

– Sunt foarte mulțumit, atâtia oameni frumoși, atâtia diversitate și animație! E bine organizată aniversarea, activitățile interactive ne-au făcut curioși, iar această curiozitate ne îndeamnă să mergem mai departe.

– *Să trecem la un alt capitol al discuției noastre. Am și eu o curiozitate. Vă aflați în Republica Moldova de mai bine de un an, cred că ați reușit să vizitați și alte orașe decât Chișinăul, și alte biblioteci, ați acumulat careva impresii?*

– Impresiile frumoase le am demult. De un an de zile sunt ambasador, dar și înainte am mai fost în țara dumneavoastră. Sunt universitar de formație, am făcut cercetări în R. Moldova, am și un grad științific obținut datorită cercetărilor efectuate aici, deci, țara dumneavoastră îmi este cunoscută, o țară cu potențial mare și cu oameni minunați.

– *Cred că ați vizitat și Cetatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt de la Soroca, a fost renovată...*

– Cu Ștefan, pentru noi, polonezii e un pic mai problematic, pentru că Ștefan ne-a bătut în secolul al XV-lea...

– *Toată vremea-și are vreme, vorba ÎPS Calenic de la Curtea de Argeș, așa a fost vremea atunci, în secolul al XV-lea...*

– Dar a fost o vreme când am fost și aliați. Să revenim la vremea noastră. Aveți un potențial care trebuie valorificat și activitatea Ambasadei, a partenerilor din Polonia, este orientată ca să întreținem colaborări pe diferite planuri de dezvoltare, să implementăm diferite proiecte și ne dorim să avem succese frumoase, de ce nu? Pentru că nouă ne pasă de ceea ce se întâmplă în Republica Moldova. În Polonia este cuvântul Solidarność – *Solidaritate* și acesta are legătură nu numai cu Sindicatul, care așa se numește din 1980, dar el constituie și o valoare a neamului polonez. Solidaritatea în acest sens de colaborare capătă și o dimensiune internațională, de aceea

venim aici cu mare drag și dorim ca Republica Moldova să fie o țară frumoasă, o țară bogată, o țară puternică și poate are șanse să fie, numai că ar trebui să muncească mult în această direcție.

– *Mai puțin ar trebui cetățenii noștri să plece peste hotare la muncă la negru, adică fără contracte și acorduri bilaterale.*

– În primul rând trebuie să muncim și iar să muncim pentru a crea condiții bune de muncă și o anumită atractivitate, atunci lucrurile se vor schimba.

– *Cred că aveți în vedere că noi trebuie să muncim și iar să muncim, aici, Acasă.*

– Sunt convins că sunt foarte mulți oameni din Republica Moldova care-și doresc acest lucru. Sunt, de asemenea, convins că putem să avem realizări frumoase, strălucitoare în domeniul colaborării reciproce pe diverse domenii, dar mai ales cel spiritual și cel cultural. Un exemplu fericit în acest sens este Biblioteca Polonă „Adam Mickiewicz”. Apropo, ea are colaborări de bun augur cu instituții de profil din Polonia, s-au întreprins deja unele vizite de prietenie și familiarizare.

– *Vorbiți atât de fluent și frumos limba română, când și cum ați învățat-o așa de bine?*

– Cunosc limba franceză, așa că nu mi-a fost greu să încerc studierea limbii române, dar am început de mult, cu vreo douăzeci de ani în urmă, încet-încet am ajuns unde sunt acum.

– *Mulțumesc mult pentru interviu, adică Dziękuję bardzo! Sper să mai avem și alte ocazii pentru a continua acest dialog de suflet.*

– Și eu vă mulțumesc.

Consemnare: R. ANDREI

MANIFESTĂRI CULTURALE

ÎN ZI DE MARȚI LA DUMINICA GÂNDURILOR

Raia ROGAC

Sala mare a Bibliotecii Publice „Onisifor Ghibu” din Chișinău, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, avea să fie neîncăpătoare pentru toți cei care s-au adunat - un public select și competent - pentru a participa împreună cu autorul Nicolae Schițco la sărbătoarea cărții de maxime, cugetări și reflecții, intitulată *Duminica gândurilor*. Această practică de triere a gândurilor selecte au exersat-o scriitorii clasici, dar și cei contemporani. E suficient să amintim de Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Grigore Vieru, Nicolae Dabija și mulți, mulți alții. În prezent acest gen e îndrăgit aproape de toți condeierii.

Și iată că anume acest volumaș îi impune, după aprecierile vorbitorilor, o nouă alură protagonistului - cea de filosof, fiind scos din anonimul modestiei. Știam că Nicolae Schițco s-a născut în 1955 în satul Sofia, r-nul Drochia, pentru că un picușor mai înainte m-am născut și eu în Pelinia, același raion, satele noastre fiind aproape și mereu competitive pe dimensiune culturală, dar și pe cea economico-socială. Este un om și al Cărții, o perioadă deținând portofoliul de șef al secției cultură al consiliului raional Ialoveni, apoi de director al Bibliotecii Republicane Științifice Medicale. Mai puțin cunoscut însă este faptul că a fost consultant, apoi șef al Sectorului Heraldică și Asistență Protocolară în cadrul Președinției Republicii Moldova în timpul conducerii republicii de către primul președinte Mircea Snegur. Și mai puțină lume știe că Nicolae Schițco a pus bazele sistemului național de distincții, el elaborând cadrul juridic, inclusiv proiectul Legii cu privire la distincțiile de stat ale Republicii Moldova, a politicii unitare în do-

meniul simbolurilor statului, a contribuit la afirmarea și promovarea științei și artei heraldice naționale, consfințit prin crearea Comisiei Naționale de Heraldică. De altfel, în ultimii ani activează tot în cadrul Serviciului prezidențial de heraldică. Și totuși, cel mai mare efort intelectual a investit Nicolae Schițco în Fundația „Draghiștea”, asigurându-i directoratul pe câteva decenii. Împreună cu o mică echipă a reușit să scoată la lumina tiparului 15 volume al prestigiosului serial enciclopedic *Localitățile Republicii Moldova*, care cuprind eseuri mai mari sau mai mici despre toate cele 1376 de orașe, orașele, sate și cătune din Republica Moldova, o bună parte purtând chiar semnătura personală. Deopotrivă cu importante volume pentru istoria noastră, Fundația „Draghiștea” a mai lansat pentru lumea cititorilor încă 110 titluri de carte, în special monografii despre localități, Nicolae Schițco fiind autor a șapte cărți privind trecerea prin timp și spațiu a așezărilor descrise.

În noua ipostază despre care vorbeam mai sus, sărbătoritul și cartea sa, au fost onorați tot de oameni ai cărții și cuvântului, majoritatea fiind și membri ai Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, filiala Chișinău, scriitori, jurnaliști, dar și prieteni. Ca moderator, scriitorul și directorul Bibliotecii-gază Vitalie Răileanu a ținut, chiar din deschiderea evenimentului, să sublinieze că gândurile răsărite din inima autorului îi predispun pe cititori pe unda duminicilor. Culegerea este atractivă, consistentă, chiar dacă la prima vedere pare mică. *Duminica gândurilor* este total originală. Nu veți găsi fisuri, a mai concretizat Vitalie Răileanu. Nicolae Schițco reușește

să ne spună aforistic că trebuie să rămânem cu ochii deschiși asupra clipei – clipa adevărului.

Plasând ștafeta vorbirii în direct către public academicianului Nicolae Dabija, acesta din urmă a menționat că la Biblioteca Publică „Onisifor Ghibu” din Chișinău toți participanții la evenimente, mai ales cele de suflet, se simt ca într-o mare familie, ca Acasă, unde mereu se fac spovedanii. Chișinăul are aproape un milion de oameni, dar uneori e greu să găsești unul singur care să demonstreze cumsecădenie și prietenie. Din categoria celor onești și buni face parte Nicolae Schițco, ușor de găsit la o nevoie. Este egretabil că seria volumelor enciclopedice *Localitățile Republicii Moldova* nu a fost apreciată cu Premiul Național. Eu l-am îndemnat pe Nicolae să scrie cartea de aforisme, deoarece are vocație pentru această categorie. Ideea mi-a venit când am participat la un festival de gen la Tecuci. Scriitorii Ion Diordiev și Ion Cuzuioc au devenit premianții acestuia. Și eu am pasiune pentru aforisme, dețin o întreagă bibliotecă de cărți cu aforisme. Felicitări cu această carte și vreau să subliniez că Grigore Vieru și-a scris aforismele în ultimii ani și în scurt timp au devenit celebre, opera lui n-ar fi fost completă fără ele. Maximele sunt sărături ale inteligenței.

Calitatea omului depinde de calitatea gândurilor. Un alt vorbitor, tenorul de aur al Operei Naționale, Artistul Poporului Mihai Munteanu, a vorbit mai întâi despre marea dragoste de lectură, mărturisind și un vechi secret și anume că bibliotecarele de la Biblioteca Republicană „Nadejda Krupskaia”, actualmente Biblioteca Națională a Republicii Moldova, îi împrumutau pe ascuns cărți din sala de lectură pe două-trei zile, lucru categoric interzis, dacă ar fi fost descoperite, în aceeași clipă ar fi fost concediate. Și acum să vorbesc despre volumul lansat. În cartea lui Nicolae Schițco sunt atâtea gânduri frumoase că ar putea înlocui o bibliotecă întreagă. Eu ador gândurile deștepte. M-au mișcat îndeosebi cugetările despre *Dor*, cuvântul nostru național, bunăoară: *Numai Acasă găsim dorul părinților lăsat pentru noi întru neuitare*. Sau despre permanența *Dorului*: *Dorul nu are anotimp preferat. Nu are nici zi, nici noapte. El este așteptare și speranță*. La fel mi-au plăcut mult și cele despre *Adevăr, Dumnezeu, Dreptate, Dragoste, Baștină*. Apropo, despre *Localitățile Moldovei*, care se identifică cu Nicolae Schițco. Eu am descoperit cu adevărat satul meu natal din acest serial. *Duminica gândurilor* este o carte care trebuie citită, și nu o singură dată. Doresc protagonistului întâlnirii noastre de suflet multă sănătate, inspira-

ție și să ne mai întâlnim la asemenea sărbători.

Scriitorul Vasile Căpățână a specificat: suntem într-o zi de duminică, chiar dacă filele calendarului indică ziua de marți. Este o carte de mic volum, dar cu gânduri mari, profunde. O apreciere valorică a cărții a făcut-o și regretatul prof. dr. Ion Berghia din Iași în *Prefața* intitulată *O zăbavă de suflet* care, între altele, reiterează: *Ordonate alfabetic, prezentele sclipiri de cuget ne oferă o tematică variată, de la caracteristici omenești intrinseci (ambiiție, capricii, patimă, tenacitate, lașitate, egoism etc.) la sentimente (iubire, patriotism, prietenie, dor, pesimism, pizmă...), iar de la acestea la reflecții asupra universului cu esențialele sale coordonate (timpul, familia, viața politică, moralitatea, natura ș.a.). În majoritate, maximele, cugătărilor, reflecțiile cuprind precepte morale, silogisme, sfaturi, observații și constatări convingătoare exprimate într-un stil nesofisticat, foarte potrivit pentru a cuprinde un spectru larg de receptori. În încheiere, distinsul profesor îndeamnă cititorii la *Lectură fără grabă!**

Un alt vorbitor, Ion Cuzuioac, a îndemnat mai întâi asistența, majoritatea scriitorii și jurnaliști, să participe la concursuri și festivaluri de aforisme din RM și România, dându-l drept model edificator pe scriitorul, profesorul, decanul de vârstă,

octogenarul Ion Diordiev, care în repetate rânduri s-a învrednicit cu titlul de laureat, participând la asemenea evenimente. Un autor de aforisme este un filozof. Cartea lui N. Schițco este asemănătoare unei cărți de rugăciuni, a mai adăugat scriitorul medic Ion Cuzuioac. Un aforism îți poate schimba modul de viață, poate substitui orice medicament. Cunoscut omagiatul de ani buni, aceasta mi-a permis să-l prezint în câteva eseuri publicate în *Literatura și arta*, am scris și despre soția lui – poeta Nina Schițco.

În același context elogiativ poeta, prof. Victoria Fonari, a specificat: *Am venit la Duminica gândurilor. La o astfel de carte nu se poate ajunge fără dragoste de viață și de oameni, fără multe lecturi și pasiune. Este un alfabet, în care vedem cuvinte cu profundă semnificație. Recomand cartea tuturor cititorilor și o voi prezenta studenților mei, pentru că sunt maxime care ne sensibilizează sufletul. O duminică de fiecare dată este o sărbătoare, dar și o zi de marți poate fi sărbătoare, când este vorba de Duminica gândurilor.*

Gutiera Prodan, în calitate de președinte UZPR, filiala Chișinău, l-a caracterizat succint astfel: *Nicolae Schițco valorează cât o mie de prieteni. E un om bun, calm, inteligent, cult, este un om pe care totdeauna te poți bizui. Și pentru că familia Schițco este*

una de creație, le doresc ambilor soți inspirație și revelație. Vreau să accentuez asupra unui detaliu: cartea este de un format excelent, încapă și în geantă, dar și în buzunar, în buzunarul de la inimă.

Silviu Andrieș-Tabac, șeful Comisiei Prezidențiale de Heraldică, a spus că pe ambii îi unește serviciul, subliniind că produsul intelectual al lui Nicolae Schițco – cartea lansată, este concepută și scrisă în afara programului. Sunt gânduri frumoase care merită toată aprecierea.

Ionel Căpiță consideră cartea lansată un omagiu adus gândului, în care este multă dragoste și respect. Dumnezeu i-a dat har ca să vadă esența, să descifreze minunea și enigma cuvintelor, ca mai apoi să ni le ofere nouă.

Ion Diordiev: *Mă bucur că în livada aforismelor basarabene, pe lângă Grigore Vieru, Nicolae Dabija ș.a. a mai venit un sol al genului. Când Nicolae Schițco mi-a dat să citesc un buchet de aforisme, după lectură, l-am îndemnat să le adune pe toate într-o carte. Azi oamenii nu prea citesc, pe când aforismele îndeamnă lectorul nu numai la citire, dar și la meditație. Eu aș împărți cartea în trei compartimente: I – gânduri care ne pun pe gânduri; II – gânduri care ne spun cine suntem și III – gânduri care nasc gânduri.* Au mai luat cuvântul acad. Gh. Baciu, criticul literar Tudor Palladi, publicistul Gh. Ciobanu ș.a.

Atmosfera de sărbătoare a fost întregită și de coloana sonoră, susținută de născutul Igor Podgoreanu, acordeonistul Ionel Tălămbuță, compozitorii Savelie Cojocar și Ilie Văluță care, pe lângă multe frumoase melodii, au interpretat unele și pe versuri de Nicolae Dabija și în premieră piesa *Cântare Sofiei*, pe versurile omagiatului.

În încheiere, Nicolae Schițco a mulțumit tuturor pentru cuvintele de apreciere și prezență, în primul rând nevestei Nina Schițco. A mai spus că toată lumea conștientizează că muzica și cuvintele ne marchează gândurile, pentru el cele din urmă fiind mai aproape de suflet și cuget, altoite cu povețele părinților și fraților. Durabilitatea Pământului se sprijină pe cuvânt. Ceea ce am adunat în *Duminica gândurilor* este rezultatul frământărilor de vreo șapte ani, a menționat autorul, mulțumind acad. Nicolae Dabija pentru sfatul de a *așeza fiecare gând la locul lui potrivit*, arătând totodată că la scrierea plachetei a avut trei imbolduri: titlul cărții (foarte reușit după părerea mea și a vorbitorilor), reieșit din conținut, care trebuia să se preteze standardului cărții de buzunar și un omagiu adus muncii și omului.

Sunt multe aforisme de reținut, de exemplu: *Adevărul este realitatea care salvează omenirea și sprijină bunul ei nume.* În replică eu aș spune: *Dar câte sacrificii trebuie să facă omenirea pentru a fi salvată? Și un altul: Amintirile, doar amintirile ne renasc. Viitorul ne ademenește prin speranță.* Eu aș completa: *Amintirile întruchipate în fapte, doar acestea, ne renasc.* Și ultimul aforism, citat: *Prietenul poate și să te jignească și tot prieten rămâne. Dușmanul și când te laudă, tot dușman rămâne.* Iată și versiunea mea: *Prietenul dacă-i prieten, să nu te jignească, căci cine știe dacă mai rămâne prieten... Și: Dușmanul și când te laudă, tot dușman rămâne, dar despre aceasta doar cel pățit știe.*

Și pentru a ne trezi curiozitatea, Nicolae Schițco a dat citire unor cugetări care vor intra într-o nouă carte de aforisme. Vom aștepta-o cu drag și pe aceasta.

ACADEMICIANUL NICOLAE DABIJA OMAGIAT LA ABACLIA

*Alexandru MORARU,
istoric-arhivist, publicist, șef serviciu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

Peste câteva zile se va împlini exact o lună de la evenimentul despre care vreau să vă povestesc. Cu siguranță că-mi poate scăpa ceva din memorie, dar voi încerca să fac o descriere a zilei de 15 noiembrie 2018, zi care m-a încărcat cu multă energie pozitivă datorită sărbătorii de suflet organizate cu ocazia celor 70 de ani de la nașterea poetului, scriitorului, publicistului, academicianului Nicolae Dabija.

Respectivul eveniment nu a fost altceva decât un proiect comun al conducerii Liceului Teoretic „Constantin Stere” din Abaclia, raionul Basarabeasca, care a fost de facto și inițiatorul acestui proiect, realizat în colaborare cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (Biblioteca Centrală) și săptămânalul „Literatura și Arta”. Aceștia au alcătuit cei trei piloni, care au stat la baza acestui eveniment cultural și istoric, deși sigur că partea leului i-a aparținut instituției de învățământ nominalizată mai sus.

Ca să fie clar din start, trebuie să menționăm că sufletul, inițiatorul, pregătirea și realizarea acestui proiect au fost dirijate de distinsa profesoară Lilia Dulghieru de la

Liceul Teoretic „Constantin Stere” din Abaclia, o orheiancă frumoasă, care pentru dragostea vieții ei, a renunțat la oraș și s-a stabilit cu traiul în localitatea de baștină a soțului său – Abaclia, Basarabeasca.

Domnia sa, aproape cu o lună înainte a început organizarea evenimentului, a stabilit legătură cu BM „B.P. Hasdeu”, care a susținut ideea, angajându-se de a lua legătura cu Nicolae Dabija și a-l invita la Liceul „Constantin Stere” din partea instituției și din partea Bibliotecii Centrale. De această misiune importantă m-am ocupat chiar eu, deoarece ne cunoaștem cu maestrul Nicolae Dabija de câteva decenii bune, și anume domniei sale îi datorez susținerea și încurajarea de a scrie articole documentare, cărți și culegeri de documente de arhivă. Cuvântul Domniei Sale pentru mine întotdeauna a avut o greutate majoră.

Trebuie să recunosc, că nu am depus mare efort pentru a-l convinge pe scriitorul academician să accepte invitația, deoarece, din spusele dânsului, îi place acest sat frumos cu oameni harnici, chiar a fost acolo cu câțiva ani buni în urmă, dar a so-

licitat să-l însoțesc la acest eveniment. Am stabilit că mergem la 15 noiembrie 2018 la Abaclia, pentru o întâlnire de suflet cu elevii și profesorii Liceului Teoretic „C. Stere”.

În ziua nominalizată, am părăsit Chișinăul la ora fixată, pentru a fi la ora 13.00 la destinație. La volanul „Mercedes”-ului se afla publicistul și scriitorul Andrei Moroșanu, care a mânăuit mașina tot atât de bine, cum o face și cu condeii. Era o zi de toamnă ploioasă și tristă, dar parcă alături de academicianul Nicolae Dabija și domnul Andrei Moroșanu poți să fii trist? Vă asigur că nu! Cei doi nu au fost certați cu umorul și buna dispoziție, din acest motiv ne-am simțit minunat.

Cu o mică întârziere, de câteva minute, am ajuns cu bine la Abaclia și respectiv la

Liceul Teoretic „Constantin Stere”. Am fost întâlniți de organizatoarea evenimentului, doamna Lilia Dulghieru, care ne-a invitat în școală. La intrare am fost întâmpinați cu tradiționala pâine și sare, trecând printr-un cordon de copii frumoși, îmbrăcați în haine naționale. Am fost salutați cu un bun venit din partea directorului instituției, doamna Valentina Strătilă, și conduși în sala de festivități, unde eram așteptați pentru a începe evenimentul.

Din cele văzute la prima vedere, mi-am dat seama că impresia mea despre acest sat și acest liceu a fost greșită și mă bucur să recunosc acest lucru. Este un sat frumos, cu oameni gospodari și de treabă, judecând după casele și îngrijirea terenurilor de lângă casă, iar liceul s-a dovedit a

fi o clădire mare și spațioasă, cu multă lumină și amenajată cu gust. Instituția este înzestrată cu utilajul și tehnica modernă și face față cerințelor actuale.

Doamna Lilia Dulghieru, s-a dovedit a fi nu numai „sufletul” acestei întâlniri, dar și moderatorul evenimentului. Scena era amenajată estetic și la subiect – scriitorul Nicolae Dabija la 70 de ani. Ulterior am aflat că alături de profesoara Lilia Dulghieru și-au adus contribuția profesoarele Victoria Camerzan, Maria Gurin, discipolii doamnei Dulghieru, ajunși în clasa a XI-a și alții.

După trecerea în revistă a realizărilor literare și politice ale domnului Dabija, moderatorul mi-a oferit cuvântul. Îl cunosc personal pe Marele cărturar Nicolae

Dabija de aproape 30 de ani și am ce spune despre acest minunat Om, care începând cu anul '86, a devenit un drapel-tricolor viu și prin publicațiile sale înflăcărâte a trezit întreaga Basarabie la luptă pentru eliberarea națională de sub imperiul sovietic. Am prezentat publicului vreo șapte volume din cărțile mele din cele 14 semănate până azi și am mărturisit, că toate acestea puteau să nu fie, dacă nu aveam susținerea și sprijinul dezinteresat al poetului și scriitorului N. Dabija și publicistului Vasile Năstase. De asemeni am menționat, că academicianul Nicolae Dabija de când îl cunosc, întotdeauna a susținut, ajutat și protejat tinerele talente, indiferent care ar fi ele: elevi, studenți, oameni de știință, medici, profesori etc.

Pe această notă pozitivă i-am oferit cuvântul maestrului Nicolae Dabija, moment întâmpinat cu aplauze furtunoase.

Domnia sa s-a ridicat și a ieșit cât mai aproape de copii și profesori. Discursul scriitorului a fost unul emoționant și plin de învățăminte, despre dragostea de istorie, de Limba română și Neam. Să fi văzut fețele luminate ale copiilor, care-l ascultau pe maestrul omagiat „cu sufletul la gură”, aici, la Abaclia, în acest prestigios liceu.

Plin de curaj pentru tinerii și tinerele aflate în sală a fost și mesajul publicistului și scriitorului Andrei Moroșanu, care a menționat mai multe lucruri importante, de care trebuie să țină cont cei care-și doresc o carieră în arta scrisului.

În fața celor prezenți, liceenii din clasele superioare au prezentat câteva numere artistice, începând cu mai multe poezii și cântece pe versurile lui Nicolae Dabija și terminând cu un excepțional spectacol, după cartea omagiatului *Te blestem să te îndrăgostești de mine!*, care i-a răscolit inima autorului și a rămas extrem de emoționat. Sigur că acest succes incontestabil în arta teatrală i-a aparținut elevei Maria

Marcu, care a jucat rolul Oanei și elevului Petru Beșleagă, care a interpretat rolul băiatului îndrăgostit de Oana. Acești copii, și colegii lor care au avut în spectacol roluri secundare, au dat dovadă de un talent de performanță. Bravo, copii! Bravo, Abaclia!

Când a luat cuvântul domnul primar de Abaclia, Victor Niculiță, am înțeles că autoritățile locale acordă maximă atenție liceului și corpului didactic, sub toate aspectele. În cuvintele domniei sale am simțit grija față de copiii satului, față de tânără generație. Mulți primari din Republica Moldova ar putea lua exemplul de la domnul Victor Niculiță.

S-a conturat de asemeni și grija și susținerea Liceului Teoretic „Constantin Stere” din partea direcției de învățământ în persoana șefului, doamna Ecaterina Pascal, care a monitorizat evenimentul de la distanță, dar în cele din urmă, a găsit posibilitatea de a veni cu un mesaj adresat domnului Nicolae Dabija și celor prezenți.

A fost frumos, a fost ceva deosebit și de neuitat! Mulțumim Liceului „Constantin Stere”! Mulțumim Oamenii buni, frumoși și talentați!

ZILELE BM „B.P. HASDEU” ANCORATE ÎN ISTORIE

Raia ROGAC

Recent, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și-a sărbătorit cea de-a 141 aniversare de la fondare cu tradiționalele *Zile ale Bibliotecii* pentru care, de data aceasta, a fost conceput și pregătit pentru publicul larg un consistent și inovator program.

Debutul l-a constituit conferința științifică intitulată *Recviem pentru Iulia Hasdeu*, aliniată împlinirii a treisprezece decenii de la trecerea în eternitate a celui mai tânăr vlăstar din arborele genealogic hasdean. În cuvântul de deschidere, Mariana

Harjevschi, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, a menționat că nu întâmplător pentru desfășurarea acesteia a fost destinată sala germană a instituției, argumentând că Iulia a cunoscut și a scris în mai multe limbi. Despre regretata și talentata adolescentă, cu referire la întreaga junime română, primul laureat al Premiului Nobel pentru literatură, scriitorul academician francez Sully Prudhomme avea să spună: „Tinerii români sunt remarcabil de dotați, așa după cum cel puțin mi-a fost dat să cu-

nosc în Franța prin dialogurile cu ei și prin scrierile lor; sunt foarte uimit de înalta lor cultură literară și de seriozitatea spiritului lor. Domnișoara Hasdeu a făcut în țara noastră cea mai mare onoare țării sale". Lulia Hasdeu a fost prima româncă studentă de la Sorbona.

Pe post de moderator, istoricul Alexandru Moraru, șef serviciu la Sediul Central al BM, a oferit cuvântul pentru comunicări unor cunoscuți hasdeologi: cercetătorul științific Octavian Onea din Ploiești; scriitoarea, președinta fondatoare a Asociației *Lulia Hasdeu*, acreditată de UNESCO, doamna Crina Decusară-Bocșan din București; de asemenea, prof. dr. Oana Gherman de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și dr. Vasile Malanețchi, directorul Muzeului Național de Literatură Română „Mihail Kogălniceanu” al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Conferențarii au pus în lumină nu doar viața și activitatea celei care, doar la vârsta de 18 ani, câți i-a trăit, își definise și lucra la teza de doctorat *Filozofia populară la români*, dar și unele cercetări de ultimă oră, cărți editate despre întreaga familie Hasdeu, cu precădere despre patronul spiritual al instituției-gazdă. Evenimentul a fost completat și de prezentarea expoziției de documente *Lulia Hasdeu – reviem la un cântec de lebdă*.

Seria evenimentelor aniversare a continuat cu *Maratonul utilizatorilor*, având scopul să familiarizeze și să dezvolte mediul online, să-i determine să utilizeze platformele electronice ale bibliotecii. Cei prezenți la această activitate au avut posibilitatea să participe la diverse demonstrații și, ghidați de bibliotecari, au creat albumul de fotografii *Chișinăul meu*, au scris povești digitale cu genericul *Eu și biblioteca mea*, au fost orientați în folosirea rețelelor sociale.

În chiar ziua de naștere a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – 19 octombrie, au avut loc două evenimente de maximă importanță: o conferință netradițională și o întâlnire cu o delegație a colegilor bibliotecari de la Biblioteca Metropolitană București și de la Primăria București.

NeConferința Biblioteca relațională: abordare inovativă a viitorului, moderată de prof. dr. Lidia Kulikovski, director Cercetare și Inovare, și-a propus și a reușit prin metode formale și nonformale, prin diverse exerciții și experimente, să demonstreze că e timpul oportun de trecere de la serviciile tranzacționale la cele relaționale, punându-se în evidență traseul transformărilor acestora. Cu multă vervă și entuziasm participanții au contribuit la crearea hărții *Călătoria utilizatorului în bibliotecă*, au construit în echipe prototipurile Utili-

zatorului, Partenerului, Bibliotecarului și Chișinăuianului.

În discursurile la temă atât dr. Mariana Harjevschi, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”, cât și prof. dr. Lidia Kulikovski, director Cercetare și Inovare, au reiterat următoarea concluzie: activitățile recente desfășurate de bibliotecă sunt generate de globalizare și dezvoltarea continuă a tehnologiilor informaționale și impun trecerea serviciilor de la tranzacțional la relațional.

În cea de-a doua jumătate a zilei de naștere, gazdele au sărbătorit împreună cu colegi de la Biblioteca Metropolitană București și reprezentanți de la Primăria București.

Directoarea instituției, M. Harjevschi, a amintit că meritul deschiderii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” revine primarului Carol Schmidt, care în mai bine de un sfert de veac de activitate (1877-1903) a reușit să transforme Chișinăul într-un oraș european. În continuare a salutat și a prezentat publicului select oaspeții: pe Tudor Ionescu, președintele Comisiei pentru Relații Internaționale Cooperare și Asocierie cu Alte Autorități Publice din cadrul Consiliului General al Municipiului București; Zvetlana Preoteasa, director general al Centrului de Proiecte Educaționale și Sportive PRO-EDUS din cadrul Primăriei Municipiului

București; Ramona Mezei, director general al Bibliotecii Metropolitane București; Marilena Șerban, reprezentanta Editurii RAO.

Marilena Șerban și Zvetlana Preoteasa au prezentat un lot de carte istorică, care a fost dăruit apoi Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, subliniind că prestigioasa editură RAO pune la dispoziția cititorilor anual câte 300 de noi titluri de carte. Un alt cadou a fost oferit de către Corul Arhiepiscopiei Râmnicului, condus de dirijorul Marian Cristi Stroe, care a prezentat un recital de muzică laică și cultă: imnul *Limba noastră*, o parte din concertul nr.1 de basarabeanul Gavriil Musicescu, *Cât-ți țara românească* de Ciprian Porumbescu, *Te slăvesc pe tine, Părinte* de Pascal Bentoiu ș.a. Consilierul Primăriei București Tudor Ionescu, între altele, a arătat că este fericit să vadă materializate o parte dintre proiectele comune *București – Chișinău: Centenarul Unirii prin Cultură*, pentru care a votat împreună cu ceilalți 65 de consilieri, arătându-și dorința ca cele două biblioteci surori să desfășoare cât mai multe activități comune, pentru care va vota și în continuare. Ramona Mezei, directorul general al Bibliotecii Metropolitane București a ținut să remarce că relațiile de colaborare dintre instituții sunt deosebit de fructuoase, fiind stabilite de aproape trei decenii. Pe parcurs s-au făcut considerabile donații

de carte, în special pentru Filiala „Onisifor Ghibu”, tutelată de Biblioteca Metropolitană. În curând simbolicul lot de carte al Editurii RAO va fi completat de încă trei mii de volume, care sunt în drum spre Chișinău și alcătuiesc o parte din marea donație de carte de 20 de mii de exemplare ale Primăriei București.

Pentru ultima zi a programului aniversar Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a invitat participanții la o activitate în premieră, cu genericul *Vocea utilizatorilor: Spune-ne povestea ta la bibliotecă!* Evenimentul s-a produs sub forma unui dialog public, unde toți doritorii au avut posibilitatea să-și spună opiniile, doleanțele, propunerile vizavi de bibliotecă. Mai mult, ei au fost îndemnați să-și mărturisească trăirile de la bibliotecă. Cu această ocazie a fost deschisă „linia fierbinte” la telefonul **022-22-50-06**, la care utilizatorii au putut și pot în continuare interacționa direct

cu bibliotecarul. În scopul îmbunătățirii corelației dintre bibliotecari și utilizatori, aceștia din urmă au participat și la un sondaj de opinie, în cadrul căruia și-au expus preferințele. A fost pusă în serviciu și *Cabina sincerității*, unde fiecare a putut lăsa un comentariu pozitiv sau critic despre activitatea Bibliotecii Municipale. Pe post de moderator s-a produs dr. Mariana Harjevschi, managerul principal al instituției.

Nu ne rămâne, în încheiere decât, în numele întregii comunități de utilizatori ai Capitalei, să dorim **La mulți ani, Biblioteca „B.P. Hasdeu”!**, bibliotecă în care se mai aud în surdină, venind de departe, pașii lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, ai lui Ion Minulescu, George Enescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Constantin Stere, George Topârceanu, Duiliu Zamfirescu, Mariei Tănase, Mariei Cebotari, Mariei Filotti și încă mulți-mulți titani ai culturii române.

MIHAI EMINESCU ȘI BASARABIA

Prof. dr. Gică MANOLE

În studiul de față voi stăruie asupra articolelor pe care Mihai Eminescu le-a scris și publicat în legătură cu teritoriul românesc dintre Prut și Nistru, Basarabia. Oricine este cât de cât inițiat în viața și opera poetului național știe / cunoaște că acesta a fost un adânc cunoscător al istoriei românilor. De asemenea, știe că gazetarul Mihai Eminescu, în cei câțiva ani de activitate jurnalistică (1876-1883), a scris un număr impresionant de articole, toate ilustrând profunda preocupare a poetului național pentru problemele fundamentale ale timpului său: relațiile agrare și lumea satelor, independența și războiul care a consacrat-o, chestiunea izraelită, românii aflați sub ocupație străină, chestiunea Dunării, Religia, problemele învățământului, guvernul și parlamentul, monarhia constituțională, Teorii și opinii economice, teorii și opinii politice, despre unitatea românilor ș.a. Titlurile capitolelor din carte le-am luat din textele lui Mihai Eminescu.

„Venim la citatele din Bluntschli”

Prima luare de poziție a lui Mihai Eminescu despre Basarabia a fost oferită de o polemică a sa cu ziarul liberal „Românul”, apărută în „Timpul” pe 7 septembrie 1878. „Românul” susținea, în legătură cu obligația României prin tratatul de pace de la Berlin (iulie 1878) de a ceda sudul Basarabiei Rusiei, cum că „o simplă Cameră poate ceda Basarabia și primi Dobrogea” [1], argumentându-și opiniile „cu citate din Bluntschli” [2]. Citatele oferite de „Românul” erau incomplete, trunchiate, dovedind, în viziunea poetului național, „lipsa de cugetare proprie” [3], respectivii abuzând „de buna-credință a publicului” [4] deoarece nu i se sintetizează spiritul

întregii cărți, cât și al frazelor din locurile citate, „ci numai petece de fraze care se potrivesc cu ceea ce voim a dovedi” [5].

Eminescu subliniază că „Românul” introduce opinia publică în eroare, acuzându-l chiar pe el, pe Eminescu, de rea-credință! Faptul îl face pe poet să afirme că „Românul” „el dă, el țipă” [6], probând fariseism și duplicitate. Eminescu e convins că respectiva gazetă n-are leac în a se îndrepta, drept pentru care nu voiește să aplice acesteia un tratament mai „viguros”, deoarece „ne-am săturat noi înșine de a mai îndrepta un lucru strâmb prin chiar firea lui” [7]. Spre a lămuri cititorii cum că „Românul” a oferit citate inexacte din juristul Bluntschli, Eminescu inserează în articolul său un fragment substanțial din opera respectivului jurist. Citatul respectiv dă de gol impostura „Românului”, convingând cititorii că el, Eminescu, are dreptate; și că articolul 706 din „codificarea” lui Bluntschli „nu poate fi invocat în contra noastră” [8], Constituția României interzicând Camerei (parlamentului) să-și asume actul cedării sudului Basarabiei Rusiei [9]. Întru sprijinirea poziției sale, poetul național reproduce un nou citat din același Bluntschli, anume capitolul XXIV, dovedind riguros cum că gazeta liberală escamotează adevărul din cartea juristului sus-citat.

Astfel, Mihai Eminescu susține că rectificările de graniță nu sunt totuna cu noțiunea înstrăinării statului [10]. Rectificările de graniță, lămurirea cititorii Mihai Eminescu, nu înseamnă înstrăinarea unei părți din teritoriul statului, „ci se determină numai, mai de aproape, cuprinsul adevăratului teritoriu al statului” [11]. Atunci însă, când se desprind și se dau teritorii

locuite care au aparținut statului „atunci aceasta nu mai este o rectificare de graniță” [12]. „Românul” îl răstălmăcește pe Bluntschli, căci eminentul jurist susținea că „înstrăinarea teritoriului statului să nu se facă decât în formele dreptului public, prin lege” [13]. În România însă, argumenta Eminescu, deși parlamentul face legi „forma dreptului nostru public nu e o Cameră ordinară” [14]. Așadar, în România Constituția nu acordă competențe Parlamentului „în privința rectificărilor de granițe” [15]. Degeaba „asudă” „Românul”, sublinia sarcastic poetul național, cum că cedarea Basarabiei e o „rectificare de graniță” [16]. Cedarea Basarabiei impusă de tratatul de pace de la Berlin nu e o rectificare de frontieră „ci o înstrăinare a teritoriului statului” [17]. Iar pentru o asemenea înstrăinare de teritoriu „dreptul nostru public nu admite competența Camerei ordinare” [18], așa cum susținea „Românul”.

Aceeași gazetă liberală îl combătuse pe Eminescu aducând în sprijin un articol din Constituția Prusiei după care Camerele ordinare ar avea putere de lege și decizie. Ca foarte bun cunoscător al realităților din Germania, Eminescu pune la punct preopinienții săi lămurindu-i că în Prusia „puterea legiuitoare nu emană de la popor, ci de la rege”. Dacă în Prusia se ivește un conflict „între Coroană și Adunări, coroana face ce vrea și Adunările merg acasă” [19]. Aceasta-i situația, deși cei care constituiau Adunarea Prusiei „sânt oameni care ar putea pretinde cu mai mult cuvânt să pretindă că sânt nația decât adunătura de stâlpi de cafenele și de cartofori din Dealul Mitropoliei” [20], încheie articolul poetul național!

„România este singurul stat care astăzi e în primejdie de a fi dezmembrat chiar de aliatul ei”

Înainte de articolul analizat mai sus, Mihai Eminescu scrisese circa 10 articole substanțiale despre Basarabia și furtul

acestei provincii românești de către Rusia, în care își spusese abrupt punctul de vedere față de gestul tâlhăresc al Imperiului Rus la adresa României. Așa, pe 25 ianuarie 1878, în „Timpul”, desigur, poetul național scrie un extraordinar material în care subliniază apăsat de mai multe ori gestul unic al Rusiei imperiale de a fura literalmente teritoriu de la un stat aliat, România, călcându-și în picioare propria semnătură pusă pe convenția ruso-română de la 4 aprilie 1877, semnată la București. Reamintesc că, prin convenția semnată din partea României de ministrul de externe, Mihail Kogălniceanu și de baronul Stuart, din partea Rusiei, imperiul din Nord își asumă obligația de a respecta și garanta integritatea teritorială a statului român.

În articolul de față, Mihai Eminescu începe abrupt afirmând că lucrurile, în ianuarie 1878, au devenit clare/limpezi: „Generalul Ignatieff a propus guvernului nostru retrocedarea Basarabiei în schimbul a nu știu căror petice de pământ de peste Dunăre” [21]. Într-o atare situație, consemna poetul național, România se afla într-o situație dramatică, fiind „în primejdie de a fi dezmembrat chiar de aliatul ei” [22]. În ciuda convenției semnate cu Rusia prin care „i se garantează integritatea teritoriului” [23], România, nota Eminescu, vede „zburând ca pleava în vânt asigurările unei convenții” [24] a cărei iscălituri sunt încă umede și pe care a încheiat-o cu o mare împărăție. România s-a încrezut în cuvântul Rusiei, căci ea a crezut în cuvântul dat de un împărat. În fața pretențiilor Rusiei, întreba dramatic poetul național, „ce zice Austria” [25] pentru care libertatea gurilor Dunării „sânt o condiție de existență mai mult decât poate pentru noi?” [26]. Austria nu zice nimic, nota poetul național, fiind liniștită „dacă i se asigură neutralitatea întregii Dunării de Jos” [27]. Neutralitatea dorită de Austria, a gurilor Dunării, evident, devine un deziderat și atât, de

vreme ce, scria Eminescu, dacă un tratat ar garanta-o aceasta e ridicol căci „tratatele se scriu astăzi pentru ca să fie călcate a doua zi” [28].

Rusia nu are niciun drept să pretindă României „bucata noastră de Basarabie” [29] pe care am căpătat-o înapoi la 1856 ca un „drept din dreptul nostru și pământ din pământul nostru” [30]. Rusia pretindea României Basarabia sudică „pe cuvântul cum că onoarea [ei] cere ca să se ia o bucată din România” [31]. Cererea Rusiei e o mare nedreptate făcută României, iar invocarea onoarei e fariseică, credea Mihai Eminescu. Oare nu aceeași onoare „cere respectarea convenției iscălită de ieri” [32] de aceeași Rusie? „Ciudată onoare într-adevăr!” [33], notează poetul național. Apoi, cu ce drept pretinde Rusia Basarabia de la România din moment ce n-a cucerit acest pământ „cu sabia” [34]? La 1812 când rușii au anexat Basarabia, cedarea nu s-a făcut „ca preț al păcii, căci Turcia n-avea nevoie de pace, ci tocmai Rusia” [35]. Când au încheiat pacea de la București, rușii se aflau în fața invaziei lui Napoleon, care tocmai „era asupra intrării în Rusia” [36]. Trupele rusești se întorceau în țara lor în marș forțat, cu sufletul la gură, „luând fața pământului românesc pe tălpile lor” [37]. Martorii aceluși timp i-au văzut pe ruși întorcându-se „căzând pe drumurile țări de osteneală” [38], nu arătau deloc ca „o armată învingătoare” [39]. Nimeni, care văzuseră starea armatei rusești la 1812, nu putea crede în victoria acelei armate, care să-i aducă o nouă „provincie” [40].

Pentru Eminescu nu exista niciun semn de întrebare de ce au ocupat rușii Basarabia: „Se știe că diplomația engleză, împreună cu vânzarea beifului grec Moruzi, a fost cauza cesiunii Basarabiei” [41]. Ambii, crede Eminescu, au ispășit și ispășesc ticăloșia. Moruzi „și-a pierdut capul” [42], iar Anglia „e pedepsită abia astăzi” [43]. Când Moldova a primit îndărăt „o

parte din pământul ce pe nedrept i se luase” [44], Rusia s-a simțit atinsă în onoarea ei, iar „acea onoare cere ca să se ia îndărăt de la noi ceea ce pe nedrept ni se luase” [45]. Cu ce se făcuseră vinovate „Țările românești” [46] Rusiei, „prin ce păcătuiseră” ele de marele imperiu a anexat pământ românesc, se întreabă dramatic poetul național. Și Eminescu oferă cititorilor un răspuns acuzator la adresa imperiului rus, atingând esența profund imorală specifică diplomației rusești: „Nu le-am hrănit într-atâtea rânduri oștirile, nu erau țările noastre adăpostul lor, ne-am dovedit vreodată dușmani ai ei?” [47]. Poetul, de atâtea indignare, nu găsește cuvinte „pentru a califica această pretenție” [48]. Puterea cea mare a Rusiei îi dă „dreptul de-a-și bate joc de lume, de noi, de ea însăși?” [49]. Nu vreun gazetar rus oarecare cere României Basarabia, ci chiar guvernul rus, „care acolo (în Rusia - n. G. M.) este tot” [50]. Astfel că România a pierdut 15.000 de oameni și „câteva zeci de milioane cheltuieli de război” [51] ajutând pe „mandatarul Europei” [52] „în îndeplinirea sacrei sale misiuni” [53], pentru ca la urmă „noi să fim cu pagubă, tot noi să plătim războiul Rusiei cu pierderea unei provincii...” [54].

România nu dorește să facă niciun schimb de teritorii, „ne astupăm urechile la orice propunere de schimb în această privință” [55]. Dreptatea absolută e de partea poporului român, a României. Drepturile noastre asupra întregii Basarabii „sânt prea vechi și prea bine întemeiate” [56] ca să ni se vorbească fără niciun temei „de onoarea Rusiei angajată prin Tratatul de la Paris” [57]. Basarabia era toată a poporului român încă de la începutul istoriei și „pe când Rusia nu se megieșa cu noi” [58]. Basarabia întregă ni se cuvine toată, întregă căci e pământ sfânt și drept al nostru „cucerit cu plugul, apărât cu arma a fost de la începutul veacului al patrusprezecelea încă și până în veacul al nouăsprezecelea”

[59]. Cum se poate ca Rusia, care pretinde că vrea să „mântuie popoarele creștine de sub jugul turcesc” și anexează „o parte a unui pământ stăpânit de creștini” [60]. „Ciudată mântuire, într-adevăr”, observă cu amărăciune Mihai Eminescu.

România, decreta poetul național, nu dă niciun petic de pământ de bunăvoie, „cu sila și mai puțin” [61]. Guvernul trebuie să ceară Rusiei respectarea convenției din 4 aprilie 1877, care nu „trebuie să rămână literă moartă” [62]. Nu dăm nimănui voie, fie ea și Rusia, „a fi stăpân în casa noastră decât în marginile în care noi îi dăm ospete” [63]. Dacă românii ar fi siliți să piardă o luptă, „o va pierde, dar nimeni, fie el oricine, să nu aibă dreptul a zice că am suferit cu supunere” [64] jugul și nedreptatea impuse de cineva mult mai puternic. Ori cât de rău ar fi cineva, Mihai Eminescu nu crede că s-ar „găsi cineva în această țară” [65] care ar cuteza să pună numele său „sub o învoială prin care am fi lipsiți de o parte din vatra strămoșilor noștri” [66]. În încheiere, Eminescu crede că guvernul rus „a putut să facă o încercare” [67], pe care el o crede zădarnică. România nu pretinde de la Rusia nimic, nu cerem nimic „de la puternicul nostru aliat” [68], vrând însă „să păstrăm bune relații cu vecinii” [69]. Rusia, credea eronat Eminescu, nu va comite o faptă „care ar fi pentru dânsa veșnic o pată în ochii lumii” [70]. Ea nu va lua de la România „ce noi nu dorim să dăm” [71].

„De la Rusia nu primim nimic”

Pe 28 ianuarie 1878, Mihai Eminescu expune punctul său de vedere cu privire la ce poziție ar trebui să aibă România față de intenția Rusiei de a-i smulge sudul Basarabiei. Poetul național, articulându-și poziția în această chestiune importantă, nu are nicio îndoială că ea va fi urmată de partidul conservator („linia de purtare a conservatorilor va fi următoarea” [72]). România, credea cu toată convingerea Eminescu, nu are de făcut, nu acceptă

niciun schimb de teritorii cu Rusia. Nu-i dăm nimic ei, Rusiei „în particular” [73]; nu pretendem de la ea nimic „în special” [74], decât ca împăratul rus „să-și consfințească” [75] cuvântul; numai toate puterile „Tratatului de la Paris” [76], care va sta la baza „deliberărilor Congresului” [77], „ne pot da ceva - lua nu ne pot, nici ei, nimic” [78]; poetul observă apoi cum că rușii apelează la o mistificare după care împăratul Rusiei nu dorește să-și calce cuvântul dat României „în marginile voinței sale individuale” [79], numai că voința împăratului rus se pleacă în fața voinței „poporului rusesc” [80] care vrea numaidecât să ia de la România sudul Basarabiei. O asemenea manieră de a judeca lucrurile, crede Mihai Eminescu, anulează, calcă în picioare „orice tratat încheiat între două state” [81]. În realitate, sublinia poetul național, persoana împăratului constituie „o garanție mai mult pentru respectarea unui tratat” [82], dar nu este singura lui garanție.

Convenția dintre România și Rusia a fost încheiată între guverne, adică „între oameni cu plenipotențe din partea poporului lor” [83]. Prin urmare, voința celor două popoare a fost „angajată prin convenție” [84]. Deci, trăgea concluzia poetul național, nu cred că este posibil ca o „voință angajată” [85] să vrea ceva contra „angajamentelor ce le-a luat în mod formal” [86]. Dacă ar fi altfel, se întreabă deloc retoric Eminescu, ce diferență ar fi atunci „între popor, ca personalitate juridică, și niște bande neorganizate?” [87] Dacă România a făcut greșeala de a încheia o convenție cu Rusia, credea poetul național, am făcut-o nu pentru a servi politica rusească, ci i-am cerut „să ne garanteze ceea ce puterile ne-au garantat prin Tratatul de la Paris” [88], adică integritatea și „neatârnamarea teritoriului nostru actual” [89].

Poate alte țări au obiceiul „să-și precupețească pământul patriei” [90], cât și „cetățenii statului” [91], românii nu au aceste

obiceiuri și nu „vrem a le cunoaște” [92]. România nu acceptă de la Rusia niciun schimb de teritoriu, orice ne-ar propune Rusia în schimbul Basarabiei „nu primim” [93]. România vede în Rusia doar „mandatară Europei” [94] și care a purtat război cu Turcia nu „pentru a schimba soarta noastră” [95], ci ca să schimbe soarta „bulgarilor, sârbilor, muntenegrenilor” [96]. Nu pentru a schimba soarta României a dus război Rusia cu turcii; dacă românii au purtat război alături de Rusia, nota poetul național, poate au comis „o imprudență ce se iartă unui popor tânăr și arzător” [97]. Alianța cu Rusia a urmărit asigurarea succesului „armelor noastre” [98]. În rest, noi, românii, nu avem nimic de împărțit cu Rusia, „nici în clin, nici în mână” [99]. După noi, românii, rușii pot să cucerească „toată țara turcească” [100], dacă puterile europene o vor lăsa, cu noi nu a avut război „deci n-are a ne lua pământ, nici a ne da cu sila ceea ce nu-i cerem ei” [101]. Dacă România are de primit ceva nu de la Rusia avem ceva de a „primi” [102].

România nu cere nimic Rusiei, nu primește nimic de la ea, și nici nu are nimic să dea aceleiași Rusii. Dacă Rusia vrea să dea României independența „n-o primim de la ea” [103]. Dacă vrea, de asemenea, să ne dea Dobrogea, „asemenea n-o primim” [104]. Deci, de la Rusia, decreta Eminescu, România nu vrea să primească nimic. Nu avem nevoie de bunăvoința ei „și nu cerem decât ceea ce suntem în drept a-i cere ei” [105]: „să respecte pe deplin convenția încheiată cu noi” [106]. Rusia n-a avut război cu România, „nici n-am poftit-o să se bată” [107]. Ea nu are dreptul de a trata cu Turcia „în numele nostru” [108]. Rusia nu s-a luptat pentru România, nici România nu s-a războit pentru Rusia, „ci fiecare pentru ale sale” [109]. Ea, Rusia, a dus războiul cu Turcia „pentru a împlini mandatul Europei și confracții ei de peste Dunăre” [110], iar noi, românii, „pentru noi” [111]. În

finalul articolului, Mihai Eminescu întărește încă o dată faptul cum că România nu dorește nici „un aranjament cu Rusia” [112], nu-i dă voie să vorbească în numele României, căci românii nu au însărcinat-o cu aceasta, „nici puterile europene” [113].

„Rusia vrea să ia Basarabia cu orice preț”

Peste două săptămâni, adică pe 10 februarie 1878, Mihai Eminescu are convingerea că „chestiunea retrocedării Basarabiei” [114] a ajuns pentru România, pentru poporul român „o chestiune de existență” [115]. Poetul național era convins că „puternicul împărat Alexandru II” [116] dorește cu orice preț să ia în stăpânire această parte de pământ românesc, parte „din cea mai prețioasă parte a vetrei noastre românești” [117]. Eminescu înțelege „această stăruință” [118], căci orice stat „pentru interesele sale morale și materiale” [119] face tot ce îi stă „în putință” [120]. Rusia este „o împărăție mare și puternică” [121], iar România „o țară mică” [122]. Dacă țarul Rusiei, Alexandru II, „este hotărât a lua Basarabia” [123], pentru România „Basarabia este pierdută” [124]. Mai important în cazul de față, aprecia Eminescu, este faptul „cum o vom pierde ori cum o vom păstra” [125]. Este o mare nenorocire că „vom pierde rămășița unei provincii pierdute” [126], dar și mai mare nenorocire ni se poate întâmpla, să pierdem „încrederea în trăinicia poporului român” [127].

Făcând o judecată istorică globală, Mihai Eminescu nota cum că niciodată în istoria sa poporul român „nu a fost la înălțimea în care se află astăzi” [128], când peste „cinci milioane de români sunt uniți într-un singur stat” [129]. Mihai Viteazul, afirma poetul național, a unit sub stăpânirea sa „trei țări” [130] cu scopul de a pregăti „un stat român mai puternic” [131]. Moartea marelui Viteaz, susținea cu dreptate poetul național, a fost suficientă ca marele său plan să „se prăbușească” [132].

Statul român de la acel timp, deși a trecut prin „multe zguduiri” [133], s-a dovedit puternic deoarece se reazemă pe „două temelii: conștiința românilor și încrederea marilor națiuni europene” [134]. Dacă România, decreta sentențios poetul național, va dobândi „de trei ori atât pământ pe cât avem” [135], dar va pierde cele două temelii, statul român va „deveni o creație trecătoare” [136]. Chiar dacă Rusia „ne poate lua ce-i place” [137], dar România își va păstra „temeliile de existență socială” [138], aceste pierderi „vor fi trecătoare” [139]. Așadar, conchidea Eminescu, a sosit timpul să întărim în conștiința românilor, cât și la „popoarele mari ale Apusului, credința în trăinicia poporului român” [140].

Dacă Rusia vrea să ia Basarabia „cu orice preț” [141], România nu trebuie să primească faptul cu „niciun preț” [142]. Dacă

am accepta un „preț” „am vinde” [143] or România nu dorește să vândă nimic. După felul cum a ridicat chestiunea „guvernul rusesc” [144], românii au obligația de a rămâne consecvenți „moțiunilor votate de corpurile legiuitoare” [145], după care noi, românii, „nu dăm nimic și nu primim nimic” [146].

Acel român care încalcă acest principiu nu ar fi decât „un vânzător” [147], încheia dramatic marele gazetar Mihai Eminescu.

***

[1-9] EMINESCU, Mihai. Opere Politice. Ediție integrală, alcătuită și îngrijită de Cassian Maria SPIRIDON. Iași: Editura Timpul, 2008, p. 73.

[10-24] Ibidem, op. cit. p.74.

[25-69] Ibidem, op. cit. p.75.

[70-117] Ibidem, op. cit. p.76.

[118-147] Ibidem, op. cit. p.77.

PRIETENII ADEVĂRAȚI

Lilia GAMARȚA,
șef, Filiala „Ștefan cel Mare”

Anul 2018 a fost un an de bun augur în relația stabilită între Biblioteca „Ștefan cel Mare” din Chișinău și Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu”, Vrancea, România. Biblioteca focșăneană a devenit partenerul numărul unu încă din 11 octombrie 2004, când s-a semnat protocolul de constituire a Bibliotecii Publice „Ștefan cel Mare”. Parteneri puternici care au oferit sprijin, suport și o mare sursă de optimism în ceea ce privește viitorul Bibliotecii „Ștefan cel Mare” din Chișinău.

În anul Centenarului Marii Uniri au avut loc activități / evenimente comune planificate în România și Republica Moldova, unde bibliotecarii au avut ocazia să se intersecteze prin intermediul acestora.

Un prilej frumos de revedere a fost în luna mai în cadrul Conferinței Internaționale cu genericul „Biblioteca Publică – soluții și perspective în dezvoltarea comunității”, dedicată bibliotecilor publice. Această întrunire a fost organizată de Asociația Națională a Bibliotecilor Publice din România și Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” Bacău. La această conferință au participat bibliotecarii din mai multe județe / orașe ale României: București, Brașov, Brăila, Galați, Gorj, Prahova, Iași, Argeș, Cernăuți, precum și bibliotecarele de la „Ștefan cel Mare” împreună cu colegile din Focșani. Aici au avut posibilitatea să-și împărtășească experiențele profesionale, precum și proiectele care dau roade frumoase în rândul utilizatorilor.

Colegii din Focșani ne-au impresionat cu proiectele inițiate: „CODE Kids – Copiii fac coding în bibliotecile publice”; „Orientarea în carieră”; „Ziua Internațională a

Cititului Împreună”; strategii de înrolare a voluntarilor etc. Acestea au tangențe și cu programele active din multe biblioteci din Republica Moldova, totodată având specificul lor / originalitatea lor. Sunt practici excepționale și bune de urmat.

O vizită frumoasă a avut loc în perioada 29 – 31 octombrie 2018, alături de comunitatea și autoritățile vrâncene în cadrul Zilelor Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu”, care a fost dedicată împlinirii a 106 ani de existență a bibliotecii. În cadrul evenimentului respectiv s-au desfășurat acțiuni culturale, cum ar fi: proiecții de filme, ateliere de informare și dezvoltare personală, lansări de carte, întâlniri cu scriitori, lectura cărților vii, modele în cariera aleasă, cu / și despre profesioniști.

Pe parcursul zilelor Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu”, colegii de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj au împărtășit experiența despre atelierul de lectură intergenerațională pentru bibliotecari, copii, părinți și bunici – un proiect pentru întreaga familie. Formatorii atelierului, Aurica Câmpan și Carmen-Alexandra Mărințuș, au oferit metode și tehnici interactive de lucru. Organizatoarele au planificat atelierul în baza unor sarcini simple, astfel încât activitatea de grup a fost stimulativă, generând un comportament contagios și o strădanie competitivă în rezolvarea sarcinilor complexe. Utilizatori de diverse vârste au fost implicați în rezolvarea problemelor propuse, obținând soluții, ipoteze și forme multiple. Participanții au depus eforturi și au avut o productivitate importantă pentru autodescoperirea propriilor capacități și

limite, precum și pentru autoevaluarea individuală.

Tot în cadrul acestui eveniment s-a organizat și Conferința profesională a bibliotecarilor cu tema: „Bibliotecile unesc”, la care au participat, cu comunicări, bibliotecari din mai multe județe ale României: Cluj, Buzău, Bârlad, Brăila, Bacău, Gorj, Neamț, Vaslui.

Doamna Lidia Kulikovski, expert în inovații IREX Republica Moldova, a prezentat o comunicare interesantă despre Biblioteca relațională. Iar Lilia Gamarța, reprezentant al Bibliotecii „Ștefan cel Mare”, a prezentat comunicarea *Biblioteca „Ștefan cel Mare” – oameni, cifre și idei*. A fost o ocazie perfectă de a reexprima, de a spune tuturor că bibliotecile unesc cu adevărat oameni prin idei și fapte, depășind orice impediment.

În comunicările colegilor din județele României s-au evidențiat proiecte cu perspectivă și care s-au bucurat de succes în comunitatea acestora. Un proiect fascinant *Bibliotecarul de la Sala de Lectură la Robotul de lângă Cititor* a fost prezentat de Dragoș Adrian Neagu, manager al Bibliotecii Județene „Panait Istrati” Brăila. Un exemplu demn de urmat este și comunicarea *Curiozitatea ne unește: despre abordări inovative în bibliotecile noastre* prezentată de dr. Claudia Șerbănuță, specialist la Fundația Progress și membru în Biroul Executiv ANBPR, precum și alte comunicări de impact major în comunitate. Mulțumim tuturor colegilor pentru deschidere profesională și promovarea ideilor de succes.

Un an cu împliniri a fost și pentru locuitorii Chișinăului care s-au bucurat de o donație de peste 300 volume de calitate, dăruite de Biblioteca Județeană „Duiliu Zamfirescu” din Vrancea. Utilizatorii chișinăuieni se bucură de literatură unică și impresionantă, cărți din cele mai recente apariții și de la diferite edituri, cum ar

fi: colecția Cristinei Andore *Ceikovski și dansul notelor*, Editura „Nemira”; Veronica Crăciun. *Centenar: Memorie locală vrânceană: cronică bibliografică*, Buzău, Editgraph, 2018; Petre Abeaboeru. *Constelații literare vrâncene*, dicționar. Focșani, Terra, 2017; Ion Cherciu. *Ornamentică tradițională românească – Țara Vrancei*, Timișoara, Brumar, 2017; A. Hooper-Hodson. *52 de probleme ale adolescenților*, Editura ARAMIS; Marin Sorescu. *Unde fugim de-acasă?; Ceretări arheologice la Mănăstirea Putna* etc.

Utilizatorii mărturisesc: „Cartea românească mă apropie de frații mei de sânge. Aceste cărți sunt prietenii cei mai dragi sufletului. De câte ori mă plictisesc, iau cartea și mă simt mai fericit. Cu ajutorul unei cărți, ajung imediat în toate colțurile lumii. Prietena mea, cartea, mă învață cum e mai bine să mă comport, să devin un om harnic, cinstit și respectuos. Nici un joc din lume nu se compară cu citirea unei cărți. Așadar, cartea românească are o valoare inestimabilă pentru noi, frații de peste Prut, pentru că e scrisă de un neam care ne unește prin aceleași rădăcini etnice, aceeași spiritualitate și cultură”.

Donațiile de carte sunt însoțite de vizite ale colegilor din Focșani. Unii dintre aceștia sunt Margareta Tătăruș – manager al Bibliotecii Județene „Duiliu Zamfirescu”, dr. Teodora Fintînaru – fost manager, Elena Velniță – bibliotecar, Adrian Țiglea – bibliotecar, dar și Adrian Atarcicov – consilier județean Vrancea.

Activitățile, evenimentele care se desfășoară cu partenerii noștri au o importanță majoră pentru perspectiva Bibliotecii „Ștefan cel Mare” din Chișinău. Aici se lansează și se implementează proiecte pe interesul utilizatorilor, aici se reușește închegarea și consolidarea relațiilor de colaborare cu parteneri puternici, parteneri de valoare, parteneri care ne oferă posibilitatea de a crește împreună cu ei.

ION DRUȚĂ ȘI MEMORIA ARHEALĂ

Theodor CODREANU

Înainte de a descinde din filonul marilor povestitori moldoveni Ioan Neculce, Ion Creangă și Mihail Sadoveanu, Ion Druță este un eminescian. Îl leagă de Eminescu ceea ce voi numi memoria arheală. Cine este cât de cât inițiat în gândirea ontologică eminesciană știe ce importanță are, la poetul nostru, conceptul de arheu. Eminescu l-a ridicat la rangul de principiu ontologic, depășind, dintr-o perspectivă transmodernă, dificultățile irezolvabile ale noumenului kantian și ale voinței schopenhaueriene, aruncând o punte tulburătoare către ontologia generală a lui Martin Heidegger, dar și către ontologia devenirii întru ființă a lui Noica sau către informateria din gândirea ortofizică a unui Mihai Drăgănescu, aceștia din urmă recunoscându-l, altminteri, de precursor. Originalitatea lui Eminescu vine din coroborarea conceptului de arheu, preluat din cultura greacă veche și din gândirea europeană, cu geniul viziunii orientale și, mai ales, cu gândirea folclorică românească. El descoperea în basmul, cules de Petre Ispirescu, *Tinerete fără bătrânețe și viață*

fără de moarte cea mai adâncă intuiție a geniului românesc în materie de ființă. El a putut trece astfel de la o ontologie generală la una particulară: identifica în numitul basm arheul românilor, întrupat în personajul Făt-Frumos și manifestat ca memorie arheală. La întoarcerea de pe tărâmul tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte, Făt-Frumos păstrează intactă memoria spațio-timpurilor trăite, pe când noii locuitori întâlniți, viețuitori doar în porțiunea lor de timp istoric, nu o au. Intuiția eminesciană va fi dezvoltată, în toată anvergura ei filosofică, de către Lucian Blaga în conceptele matrice stilistică, spațiu mioritic, personanță. Ei bine, o asemenea personanță mioritică, arheală străbate cele mai profunde pagini din proza lui Ion Druță. Prozatorul de la Chișinău nu a făcut, desigur, filosofie, ci a urmat chemarea a ceea ce prozatorii moderni, pe urmele lui H. Bergson, au numit memorie involuntară. Iată cum se spulberă și prejudecata că moderni sunt numai cei care au urmat modelul prozei de tip proustian, ceilalți fiind etichetați, cu îngăduință, ca tradiționaliști. Un asemenea „tradiționalist” poate să apară și Ion Druță, care, paradoxal, lucrează cu intuiții moderne, căci memoria involuntară nu-i altceva decât memoria arheală, cunoscută de Eminescu înaintea lui Bergson și a lui Marcel Proust. Altminteri, în altă parte, am făcut demonstrația că nu Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban sau Mihail Sebastian sunt adevărații noștri „proustieni”, ci singurul prozator român care întrece anvergura unui roman ca *În căutarea timpului pierdut* este... Mihail Sadoveanu! Fabuloasa lui memorie arheală fusese sesizată încă

de Mihai Ralea, într-un eseu interbelic. Fără a ajunge la înălțimea colosului care a fost Mihail Sadoveanu, Ion Druță îi calcă pe urmă, nemulțumindu-se cu starea de simplu epigon. Interesant că Ion Druță înglobează în plasma imaginarului său atât Miorița, cât și drama uituceniei prizonierilor istoriei, locul lui Făt-Frumos luându-l ciobanul care și-a pierdut turmele, dar nu și memoria arheală.

Întâlnirea mea spirituală cu Ion Druță s-a produs cu vreo trei decenii în urmă, pe vremea când, în România, mai nimeni nu știa de domnia sa, cu excepția unuia dintre cei mai mari critici pe care i-am avut, Adrian Marino. Într-una din scrisorile primite de la Adrian Marino, criticul clujean îmi mărturisea că, la Paris, sunt jucate, cu surprinzător succes, piese de teatru ale unui scriitor din Basarabia, pe nume Ion Druță. Cum meteahna veche a culturii românești se ghidează după aceea că trebuie mai întâi să faci vâlvă la Paris pentru a fi luat în serios și în propria țară, cam la fel s-au petrecut lucrurile și cu Ion Druță, mai întâi la Chișinău, apoi în România. După aventura pariziană, și teatrele din Iași, Brașov și Craiova au început să se intereseze de piesele lui Ion Druță. Revista „Teatrul” i-a publicat piesa *Doina*, iar în „Luceafărul” i-au apărut câteva nuvele, una dintre ele impresionându-mă în mod deosebit. E vorba de *Toiagul păstoriei*. În sfârșit, promovarea lui Ion Druță în România a culminat cu apariția, în 1988, la Editura Cartea Românească, a romanului *Clopotnița*, tipărit la Chișinău în 1972 și în 1984. Volumul, îngrijit de Elena Siupur, conținea și douăsprezece povestiri, plus două nuvele din volumul *De la verde pân-la verde* (1982). Am și scris atunci unul dintre primele articole apărute în „Țara” despre Ion Druță, intitulat chiar *Supraviețuirea memoriei*. Voi relua aici unele argumente de-atunci, de astă dată în cadrul schițat în prima parte a acestui eseu.

Prestigiul de mare scriitor al lui Ion Druță era, pe atunci, în creștere. La Chișinău, Mihai Cimpoi scrisese și o monografie despre personalitatea lui. Opera îi fusese tradusă la Moscova (autorul scriind și-n limba rusă) și în mai multe dintre republicile unionale, de asemenea, în bulgără, germană și franceză. Abia după aceea opera lui n-a mai putut fi ignorată nici la Chișinău, în pofida „incomodității” generate în fața autorităților comuniste din „republică”. Fenomenul Druță s-a impus pe fondul a două prefaceri spectaculoase din fostul spațiu sovietic: pe de o parte, explozia prozatorilor „rurali” și arhetipali de tipul Valentin Rasputin și Cinghiz Aitmatov, iar pe de alta – perestroika gorbaciovistă.

Etnic vorbind, Druță a moștenit elemente arheice românești (pe linie paternă, fiind fiul unui pictor de biserici) și slave (mama fiind ucraineană, evlavioasă). Creștinismul ortodox, de coloratură slavă, a lăsat, de aceea, puternice urme în spiritualitatea profundă a scriitorului, dar pe fondul logosului românesc, afinitatea cu geniul verbal al lui Creangă constituind substanța lui estetică (v., în acest sens, nuvela *Horodiște*), însă evitând și din acest punct de vedere epigonismul, fapt vizibil, bunăoară, la povestitorul Ion Istrati. E ceea ce a făcut din Ion Druță un rezistent, în sensul dat cuvântului de Mircea Eliade. Altminteri, Mihai Cimpoi face trimitere la „teroarea istoriei”, convertită și transfigurată mioritic în sacralitate și în splendoare morală, casa mare țărănească, de exemplu, fiind un spațiu sacru, al sărbătorii și al omeniei (*Casa mare*, 1959). În limbajul lui Blaga, e ceea ce se numește boicot al istoriei împotriva hoardelor barbare care se erijează, prin forța brută devastatoare, în stăpâni și făuritori de istorie. Dacă Ion Creangă, dascălul său într-un logos, a trăit într-un sat liber, urmașul s-a trezit într-un sat agreat de o mașinărie infernală, în care nici ciobanul mioritic nu mai are loc. Inefa-

bilul armoniei, rezultat al umorului pur al humuleșteanului, deși încă răzbate ca firul de iarbă de sub caldarâm, cu discreție, ca o boare de primăvară, inefabilul acesta a rămas îngropat undeva în lutul din adâncuri, fiindcă deasupra au bătut vânturile aspre ale istoriei moderne. *Clopotnița, Toiagul păstoriei, Șoapte de nuc, Povara bunătații noastre, Casa mare* ș.a. aduc acea alchimie specifică autorului între dulceața armoniei sacrului și veninul unei prăbușiri de proporții etnice, care dă suflu de modernitate prozelor lui Ion Druță, sub masca unui tradiționalism *sui generis*, osmoză care prefigurează noua paradigmă culturală a transmodernismului. Experiența istorică a autorului are rădăcini similare cu aceea a lui Aitmatov din celebrul roman *O zi mai lungă decât veacul*. Nu e vorba de nici un soi de influență, ci de stări asemănătoare care generează fenomene asemănătoare, dovadă că „teroarea istoriei” a fost și mai este un fenomen specific nu doar realităților istorice românești. În definitiv, e aceeași dramă a dispariției unei umanități arhaice, dar nicum anacronice, ca în *Moromeții* lui Marin Preda. Aitmatov a făcut-o zguduitoare prin scoaterea la lumină a legendei mancurților. Ce poate fi mai tragic decât fiul care și-a pierdut memoria strămoșilor și care aruncă, fără ezitare, săgeata ucigașă în pieptul mamei? Dintele necruțător al comunismului a supus unei amenințări viclene și dure, în numele „științei” și „ideilor” umanitariste, etnii și tradiții cândva înfloritoare. A nu-ți cunoaște trecutul, rădăcinile arheale echivalează cu dispariția, înseamnă a fi un mancurt. În Basarabia renașterii din anii 1988-1992 s-a vehiculat mult această tragedie a mancurtismului, dar, cu anii, când vechii barbari ai stepelor s-au reșezat pe malurile Bâcului, vocea mamei care-și căuta fiul s-a stins încetul cu încetul sub o nouă „teroare a istoriei”, cu mult mai vicleană decât toate, căci acum mancurtismul biruia sub noul chip numit

moldovenism. În plămada acestei drame istorice de proporții opera lui Ion Druță și omul Ion Druță au rămas în miezul de foc al istoriei, chiar dacă, fizic, scriitorul s-a retras la Moscova. Nicolae Dabija a scris, cu ani în urmă, o minunată poezie despre *Întoarcerea fiului risipitor de frumusețe*, care fiu nu era altul decât Ion Druță. Toți sperau că se-ntoarce arheul, Făt-Frumos din basmul popular, ca să le aducă aminte celor părăsiți de memorie istoria neamului românesc. Apoi, sentimentul a fost că Ion Druță s-a întors și nu s-a întors: cu un ochi al memoriei arheale, dar cu celălalt al uitării. Așa că Basarabia a rămas doar cu doi arhei: Eminescu și Ștefan cel Mare. Suficienți, desigur. Iar Druță a rămas, în Basarabia, cu opera care-i mai importantă decât omul pieritor, căci în ea trăiește Archaeus. Și e, totodată, oglinda conștiinței sfâșiate, despre care am vorbit într-un capitol din Basarabia sau drama sfâșierii, în ceea ce-l privește pe Ion Druță.

Ne aflăm la Căpriana, topos al schimbărilor aduse de comunismul sovietic, dar și păstrător al semnelor arheale, cel mai puternic dintre toate fiind clopotnița care păstrează memoria vremurilor lui Ștefan cel Mare, uitate, prin opresiune și „teroare a istoriei”. Noutatea pe care o aduce Ion Druță în ontologia poetică a arheității e dedublarea ființei: de o parte amnezia făpturii istorice întrupate de Nicolai Trofimovici, directorul școlii din sat, care a pierdut dimensiunea trecutului, mancurtizându-se, iar, pe de altă parte, cel care nu a pierdut-o, căci în el încă mai trăiește Archaeus – profesorul de istorie Horia Holban. Arheul Căprianei este Daniil Sihastrul, maestrul spiritual al lui Ștefan cel Mare. Cândva, pe dealul Căprianei se aciuase Daniil Sihastrul, care, aici, a căzut victimă hoardelor din stepele asiatice. Spre a-i păstra neștirbită memoria, Ștefan a pus să se ridice o clopotniță. În fiecare clopotar trăia arheul sihastrului și al lui Ștefan. Memoria arheală

era imprimată pe un hrisov din piele de vițel. În sute de ani, „hronicul” s-a îmbogățit, fiind păstrat cu sfințenie din generație în generație. Dar au venit peste oameni vremurile care silesc la uitare pentru a se crea o nouă identitate, una fără arheu – *homo sovieticus*. Acum, trecutul devine o „povară” și trebuie extirpat din memoria locurilor. Noii istorici și autoritățile caută vechiul hronic, dar paginile zdrențuite circulă din mână în mână, fiind ascunse și păstrate cu sfințenie de căprieni, ceea ce devine marea primejdie în ochii autorităților. Nu reușesc să dea de urma manuscrisului nici universitarul Ilarie Turcul, nici istoricul-dascăl Horia Holban. Alunecarea din real în mitic și simbolic, susținută cu umor de Ion Druță, într-o frumoasă limbă românească, în varianta ei moldovenească, face din Ion Druță un povestitor plin de farmec, dar și un autor al unor mize existențiale profunde.

În Căpriana, Horia Holban a ajuns predestinat de iubire și de istorie. În sat, e amenințat de mediocritate și de anonim, ca unealtă a distrugătorilor de memorie. Salvarea vine în povestea clopotniței și a hronicului tănuit de săteni. Are de ales între memoria clopotniței și teama de omul fără memorie, care este directorul școlii, cel ce-și adâncește uitarea cu sticla și paharul ascunse după cele două „enciclopedii” din dulapul cabinetului. Horia Holban nu are nici el altă cale, însă în timpul unei lecții despre Marea Revoluție Franceză are revelația arheică, cea a istoriei naționale și a satului Căpriana. Un suflu miraculos face ca douăzeci și patru de copii să-l asculte vrăjiți. Este momentul decisiv al alegerii: el declanșează războiul cu cei fără memorie. Neculai Trofimovici trece la mutilarea clopotniței: face rost de scânduri și de cuie și poruncește omului de serviciu să le bată pe fațada clopotniței, fiindcă nu o mai putea suporta, îndemnat și de autorități. Se petrece însă un fapt care alarmează și dă

bănuiala că niște dușmani de clasă au intrat în acțiune: noaptea, o mână nevăzută scotea scândurile și lăsa la vedere chipul clopotniței. Intrăm în logica stranie a zidirii manolice: ce se zidește ziua se surpă noaptea. Bănuitul nu putea fi altul decât Horia Holban. Este supus unei anchete sub acuzația de sabotaj politic. Agresat, profesorul se îmbolnăvește și umblă prin spitale. Din urmă, însă, povestea clopotniței continuă: scândurile sunt date jos noaptea, deși Simionel, cel ce le bătea de fiecare dată, avea și datoria să vegheze. În consecință, clopotnița este incendiată și, la întoarcere, Horia Holban o găsește ruinată scrum. I se spune că a fost trăsniță într-o noapte și a ars, fără ca nimeni să aibă curajul s-o salveze. Fetița Maria Moscalu îl face să înțeleagă adevărul. Nici măcar cei douăzeci și patru de copii n-au fost lăsați și n-au avut curajul să apere clopotnița. Iată marea durere a lui Horia Holban. Profesorul, devenit indezirabil, se hotărăște să nu părăsească satul, ci să-și împlinească menirea arheală scriind o carte despre Clopotniță. Textul se transformă și-n metaroman: „Abia acum, după ce-a ars Clopotnița, sosise ceasul scrierii unei cărți despre dânsa, și el era singurul care avea nu numai dreptul, ci și datoria de a scrie acea carte”. Dar fără „hronicul” dispărut și apărut de țărani nu era posibil. În consecință, Horia începe o veritabilă călătorie inițiată spre a recupera memoria hronicului. Va dezlega, astfel, și enigma acoperirii și dezvelirii clopotniței. Cel care bătea scândurile ziua și le scotea noaptea era însuși Simionel, țăranul devenit om de serviciu la școală. În acest personaj, Ion Druță a avut abilitatea artistică de a incifra drama sfâșierii, a dedublării, fără reliefaarea unei conștiințe problematizante, cum e profesorul Horia Holban.

Osmoza dintre omul simplu și intelectual, iată o altă fericită soluție metaromanească a lui Ion Druță. În cartea *Basarabia sau drama sfâșierii*, am arătat că Ion Druță

însuși se poate recunoaște nu numai în Horia Holban, dar și în Simionel, căci ilustrul prozator însuși a lucrat cu o stranie dedublare: pe de o parte, ca artist a recuperat memoria arheală a neamului, iar pe de alta a bătut scânduri în clopotnița aceluiși neam ca om politic care a legitimat ofensiva moldovenismului slavizant, în numele pravoslavniciei ortodoxii. Iată de ce Mihai Cimpoi putea scrie: „Începând cu anul 1994, scriitorul a pactizat în mod paradoxal cu cei care l-au blamat, manifestând atitudini conservatoare de păstrare a «semințelor socialiste», a moldovenismului și creștinismului modelat după cel rusec”. Nu cred că Ion Druță poate fi bănuț de „lipsă de sinceritate”. El a urmat, mai degrabă, dublul glas al arheității sale etnice: românesc și slav, convins fiind că moldovenismul este soluția împăcării lor. Cert e că în operă a fost mai puternic arheul românesc, pe când în opțiunile existențiale ale individului lumesc biruitoare a ieșit chemarea slavă. Și mai grăitoare este această rivalitate, cu prevalența ființei mioritice, în capodopera sa nuvelistică – *Toiagul păstoriei*.

Ciobanul lui Ion Druță pare a fi rupt din stânca Ceahlăului: „Era înalt și zdravăn cât un munte, căci de-acolo de la munte o fi coborât neamul lor pentru a se căpătui pe dealurile noastre”. Ca și *Clopotnița* însă, ciobanul mioritic este smuls din mediul său cosmic și încorsetat în spațiul ocupantului sovietic. Semnul dintâi: nu mai are oi. Iată marea diferență dintre păstorul lui și Nechifor Lipan, protagonistul din romanul maestrului său Sadoveanu. Ceea ce n-a putut să dispară din ciobanul lui Ion Druță este tocmai întreaga memorie arheică, bogăția suflatească și noblețea chipului. Casa lui e izolată, undeva pe vârful dealului, surrogat de munte. Deși nimeni nu i-a văzut oile, în ograda lui toate se petrec ca și cum le-ar avea. Acest cioban neobișnuit duce o existență pur „fenomenologică”, chiar

în sensul husserlian al cuvântului: e o punere între paranteze a cadrului existențial istoric și trăirea în miezul ființei-ca-ființare. Cred că aici trebuie căutat geniul nativ al prozatorului Ion Druță, care, desigur, nu lucrează cu concepte filosofice, ci se lasă în voia imaginarului poetic, chiar la modul liric al cuvântului. Ciobanul din deal nu trăiește în precaritatea istoriei precum consătenii lui acaparați de sorbul sovietic. Dar prezența sa intrigă, fiindcă răscolește reminiscențele memoriei arheale. E admirat sau clevetit. Înțelegem repede că este același simbol al Clopotniței lui Ștefan cel Mare. Uitucii văd în el un dușman de clasă, un chiabur sau un culac. Autoritățile și necunoscătorii se miră că, în „bunăstarea” lui, nu-și plătește dările către stat. Va fi trimis la ocnă, cu un „Bine” smuls de pe buzele lui, tăcut și neînfrânt precum misteriosul Zahei Orbul, eroul lui Vasile Voiculescu. Pe locul casei ciobanului s-a ridicat casă de piatră, arătoasă, cea a colhozului, și în locul fluierului au început să zbârnâie telefoanele. Întors de la mină, ciobanul și-a făcut o altă casă, nu după arhitectura cea nouă, megalomanică, ci la fel de modestă precum cea veche, însă pe celălalt deal. Nu are nici acum oi, dar omul trăiește mai departe ca și cum le-ar avea: „Jeluirile cele ale lui din pragul casei l-au dat de gol, căci vecinii de azi nu mai sunt ei vecinii de altădată. Se zice că au fost imprimate pe bandă de magnetofon tânguirile fluierului acela, duse la Chișinău și supuse unei analize meticuloase de către computerele cele mai sofisticate, care, se zice, descifrează lumea sunetelor și o așterne în lumea cuvintelor, de-ți vine să te crucești. Până la urmă s-a stabilit în mod științific că în toate frământările cele ale fluierului era vorba de niște mioare. Hotărât lucru, avea oi. Nimeni nu știa de unde le-o luat și unde le ține...” Această e memoria pură, cea suspendată la nivel arheic, imposibil de distrus, ca și ideile lui Platon.

Rămas singur pe lume, ciobanul va muri bătrân și bolnav, fiind îngropat undeva la marginea cimitirului, evocând tragismul *Doinei* lui Cezar Ivănescu, ecou, la rândul ei al *Doinei* eminesciene: Strajă romană pe Tisa și sus pe Nistru,/ vecinic la margine, vecinic la margine poporul meu. Cum nimeni nu s-a mai ocupat de mormântul ciobanului, movilița de pământ a dispărut, așternându-se în sat uitarea deplină a trecutului, satul întreg fiind mancurtizat. Dar a sosit, după o iarnă grea, o primăvară târzie (ca în 1988-1989!) și lumea s-a adunat la cimitir pentru „marele praznic al pomenirii morților”. Peste tot, în urma topirii zăpezilor, era noroi, „nici o palmă de pământ uscat, nici o tufă de iarbă, ca să te poți așeza omenește, pentru a închina un pahar de sufletul celor duși”. Minune însă, undeva la marginea cimitirului, unde fusese mormântul ciobanului, pe locul acela era „singurul strop de verde în tot cimitirul și se crucea lumea întrebându-se cine-o fi semănat-o”. Era iarbă de munte și oamenii și-

au reamintit de cioban și au înțeles că acela o fi avut uitate prin buzunare niscai semințe. E în acest „strop verde” scos-din-ascundere, în sens heideggerian și eminescian, puterea reamintirii arheice, aduse de întoarcerea lui Făt-Frumos, cel plecat de sute de ani pe tărâmul tinereții fără bătrânețe și al vieții fără de moarte. E semnul că duhul unui neam oricând poate renaște și că tânărul mancurtizat își va putea recunoaște mama care aleargă pe câmpuri în căutarea fiului mioritic. E punctul în care se diferențiază Ion Druță de Cinghiz Aitmatov. Oare nu asta s-a întâmplat în anii extraordinari ai renașterii Basarabiei din propria-i cenușă, la ieșirea din iarna gulagului sovietic? Din perspectiva arheității eminesciene, recunoaștem în *Toiagul păstoriei* textul profetic și cel mai profund al operei druțiene. Românii basarabeni au urmat, în 1989, „toiagul păstoriei”, descoperind stropul verde din cimitirul imperial, locul de așezare spre pomenirea morților și spre Înviere. Acesta este adevăratul Ion Druță.

INCOMODUL ION DRUȚĂ

Gheorghe ERIZANU

În anii `50 Ion Druță deranja scriitorii transnistreni. A fost ales în conducerea Uniunii Scriitorilor în detrimentul lui Petre Darienco, transnistreanul.

Sătul de jocurile de culise și ghionturile culturale ale Chișinăului, a hotărât să scrie un text și să se reîntoarcă în liniștea satului natal. Într-o lună a fost scris romanul *Frunze de dor*. Eugeniu Coșeriu, renumitul lingvist, avea să spună peste ani: „Acolo, în Moldova, totul a început de la *Frunze de dor*.” Manuscrisul, care ieșea din toate tiparele literaturii de atunci, a așteptat doi ani ca să fie publicat.

În anii `60 – `70 Ion Druță deranja primii secretari ai Partidului comunist. Pe Bodiul la Chișinău. Și pe Romanov la Leningrad.

„Scandalul din jurul *Casei mari* a fost stins cu *Balade din câmpie*, incendiul aprins de *Povara bunătații noastre* a fost stins de *Ultima lună de toamnă, Doina*, la rândul ei, a fost salvată de *Păsările tinereții noastre*. Acum era nevoie urgent de un nou mal, de o nouă lume. Le-o pui pe masă și, până dumnealor se tot descurcă, ce o fi vrut Druță de data asta să-i comunice cititorului, uită problema precedentă.”

Era anul 1979. Veni vremea pentru *Biserica albă*. „*Drujba narodov*”, revista care l-a publicat și a tot salvat textele druțiene pe parcursul anilor, refuză publicarea romanului. Motivul invocat: e antirusesc.

Peste trei ani romanul avea să apară în faimoasa revistă „*Novâi mir*”.

(Notă: în perioada sovietică textele scriitorilor puteau ajunge la editură abia după ce treceau cenzura revistelor literare și apăreau inițial în ele.)

În anii '80 dramaturgul Ion Druță l-a deranjat pe dramaturgul Eugen Ionescu. La Paris era montată *Sfânta sfintelor*. Iar în 1985 apărea în franceză romanul *Biserica albă*.

În anii Perestroikăi Ion Druță i-a deranjat pe „partiinicii” agricoli ai Moldovei. Care

i s-au plâns lui Gorbaciov că Druță discreditează producția agricolă.

Apoi i-a mai deranjat odată pe scriitorii noștri. De această dată pe basarabeni. În perioada deșteptării naționale: „Profesia noastră, dragi prieteni, vine de la verbul „a scrie” și nu de la verbul „a vorbi”.

Sunt mărturiile și spovedaniile incomodului Druță.

Așa spun cărțile.

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

DESTINUL NESTINS AL IULIEI HASDEU

Crina DECUSARĂ-BOCȘAN

Toamnă... Din când în când nori nehotărâți se scutură peste ceea ce am numi memoria noastră afectivă ținută în monumentele funerare din cimitirul Șerban Vodă din București. Acolo, în fiecare an de 29 septembrie, la cavoul familiei Hasdeu, după serviciul religios, se citesc versuri din poemele Iuliei, se vorbește despre destinul tinerei care la 19 ani neîmpliniți lăsa pe masa de lucru, gata de a fi editate, sute și sute de file. Ar fi trebuit să aibă ca autor numele *Camille Armand*, pseudonimul ales din modestie de tânăra româncă, studentă la Sorbona. Titlul primului volum de poezii a fost, conform dorinței Iuliei, *Bourgeois d'Avril (Muguri de aprilie)*, publicat în Paris la Hachette și în București la Socec.

Iulia Hasdeu s-a născut în București, pe actuala stradă Franceză din Centrul Istoric în 15 noiembrie (2 noiembrie pe stil vechi) 1869. Imobilul este monument istoric și de istorie literară, marcat cu placă memorială reprezentând-o pe adolescenta de acum un secol, placă ce are replică la Paris pe str. St. Sulpice la nr. 28, căci Lilica (așa era alintat copilul precoce) a trăit jumătate din viață în România și cealaltă jumătate, între 1881 și 1888, în Franța, unde și-a continuat studiile, mereu cu dispensă de vârstă, la Colegiul Sevigné și apoi la Sorbona, unde și-a pregătit teza de doctorat despre *Theodiceea poporului român*.

Minată de tuberculoză și singura ce cunoștea verdictul dur al bolii, Iulia a ales fără să ezite între grija pentru sănătate și studiul asiduu: fetița care la patru ani și jumătate știa româna, franceza, germana și engleza, iar la unsprezece ani susținea examenele cumulate pentru clasele primare cu dispensă de vârstă compunea po-

ezii, scria romane pentru copii și se iscălea pe piesele ei de teatru pe când încă nu împlinise nouă ani.

La Paris, își drămuia cu grijă timpul, împărțit între cursuri la Colegiul Sevigné, pregătirea cu profesori de greacă, latină, desen și orele târzii din noapte în care compunea ciclurile *Bourgeois d'Avril, Chevalerie, Contes et Legendes, Réverie*, piese de teatru, eseuri... Sensibilitate, fan-tezie, inspirație, grefate pe o vastă cultură formată prin lecturi în original... Dor de țară, sete de călătorii, schimb epistolar cu tatăl rămas la București (solicitat la catedra universitară, la redacția ziarului, la Arhive), iar pe celălalt talger al balanței – dorința de a fi cea mai bună elevă din clasă, de a se mândri cu numele Hasdeu care însemna pentru ea Patrie, Știință, Onoare.

Profesorii, atât cei de la cursuri, cât și cei cu care se pregătea particular luând lecții de canto, de pian, de desen și de pictură, erau entuziasmați de felul în care româncă se forma la lumina școlilor europene. Idealul tinerei geniale era dictat de legile Evului Mediu – cinste, onoare, devotament. Familia Hasdeu își petrecea vacanțele în Europa, mai ales în Elveția pentru îngrijirea sănătății precare a Iuliei. Acolo a scris primele poezii în limba franceză, pe malul lacului Geneva – unde murmurul apei îi amintea tânguirea tălângilor în ceas de seară pe dealurile de la Câmpulung.

Deosebit de exigentă față de ea însăși, Iulia nu le arătase părinților sutele de pagini acoperite de versuri, proză și piese de teatru. În timpul vieții i-au fost publicate doar patru poezii în *Etoile roumaine*. De aceea moartea fiicei sale l-a doborât pe tatăl îndurerat, el autoînvinovățindu-se că

doar intuise genialitatea tinerei, nu o cunoscuse decât după ce la vârsta de 18 ani bacilul Koch învinsese viața. Posteritatea i-o va înapoia, dar este un altfel de viața, este dăinuire în spirit.

Bogdan Petriceicu Hasdeu nu a reușit să editeze din creațiile literare ale Iuliei decât volumele de versuri în limba franceză și un singur roman pentru copii *Mademoiselle Maussade – Domnișoara Ursuză* în *Revista Nouă*. Secolul care ne desparte de existența ei pământească a dat răgazul să i se publice și celelalte lucrări literare, dar compozițiile muzicale și tablourile nu au cum să ajungă până la noi decât prin comentariile despre acestea.

Destinul luminos al Iuliei Hasdeu este greu de explicat. De peste un veac aura ei este la fel de intensă, deși originalul textelor – în franceză – ar constitui un impediment în receptarea frumuseții și echilibrului în exprimare. Poate că cel mai fidel portret îl aflăm în *Cugetări: Orice om are în el darul de a iubi. Prin aceasta este el Om*. Iulia Hasdeu iubește vibrația Naturii Mame, iubește Evul Mediu cu cavaleri devotați și prințese credincioase, iubește dragostea,

iubește viața, însingurarea și dăruirea, îl iubește pe Atotputernicul dăltuitor al Firii.

Poate că tocmai de aceea este îndrăgită Iulia Hasdeu, deși mulți dintre noi nu îi cunosc decât aura strălucitoare... Este fibra de bunătațe, dragoste și dăruire. Destinul ei este asemuit soartei mugurelui de aprilie: bobocul ce se grăbește să devină floare și rod adesea e răpus de frigul crivățului reîntors pe neașteptate. Este oare premoniție în alegerea titlului primului volum de versuri *Bourgeois d Avril – Muguri de aprilie?* Fie!

Dar avem și volumele ei de povești *Fluierașul de os, Trandafirul Moșului, Prințesa Fluture* și romane pentru copii *Domnișoara Ursuză, Fiul răsfățat, Năzdrăvăniile Denisei* și piesele de teatru *Prietenui lui Traian, Haiducii* și altele, partituri muzicale și spiritul ei iubitor de frumusețe, de bunătațe împărtășită. O avem pe Iulia Hasdeu alături de Elena Văcărescu, Carmen Sylva, Martha Bibescu... Ele au destin necuprins în timp, nestins de uitare.

Comunicare sonorizată în cadrul Conferinței științifice dedicată scriitoarei și poetei Iulia Hasdeu, organizată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

POEZIILE ROMÂNEȘTI INEDITE ALE IULIEI HASDEU

Octavian ONEA

Întâi și-ntâi precizez că prin *Poeziile românești inedite ale Iuliei Hasdeu* înțeleg poeziile pe care nu le-a publicat B.P. Hasdeu. Apoi că, plaja literaturii în limba română a Iuliei Hasdeu este foarte întinsă, de la poezie la proză, în cadrul căreia cultivă toate genurile – inclusiv amintiri plăcute, cum zice ea, jurnalul și, unul care îi este propriu, și anume jurnalul timpului viitor –, mai puțin roma-

nul. În sfârșit, este de relatat faptul că, urmând tiparul creației orale românești, poezia este aceea care dă prima expresia sentimentelor exprimate de Iulia prin literatură. Și că, dată fiind condiția ei de copilă, poezia de început a Iuliei este o poezie de revoltă.

Mediul în care creștea fata îl desprindem dintr-o anecdotă, din *Anecdote amuzante, de Iulia B.P. Hasdeu*:

„I. Socia. – Amicul meu, de ce citești mereu?

Sociul. – De ce? Pentru că-mi place lectura.

Socia. – Ziceai însă, mai deunăzi, ziceai că oamenii trebuie să învingă plăcerile; învinge și tu pe acestea.

Sociul. – Așa? Tu mă iubești pe mine?

Socia, cu pasiune. – O! cum să nu! cu foc!

Sociul. – Învinge această pasiune, amica mea; după lege, trebuie să-nvingi pasiunile.”

Performanța (ambitiția părinților) lui Lulia Hasdeu (n. 2/14 Noembrie 1869 în București) de a fi admisă, la vârsta de 8 ani, în clasa întâi de liceu la Colegiul de băieți „Sf. Sava” din București, nu a fost atinsă fără mici revolte, ce transpar din satirele copilei – îndreptate împotriva profesorilor (meditatorilor) ei. Acestea nu scad cu nimic din statura acestei ființe excepționale, capabile să-și aproprie perfecțiunea – mi se pare pilduitoare întrebarea scrisă de profesorul de literatură franceză, Maurice Albert, elevei de 14 ani, de la Collège Sévigné din Paris, după ce-i citise lucrarea despre o maximă a lui Fontenelle: „Este compusă în întregime de dumneavoastră?” – Lulia Hasdeu fiind prima femeie din lume care, la 16 ani și la alegerea ei, îndrăznește să urmeze filosofia la Facultatea de Litere de la Sorbona.

Destinatarii satirelor, Ioan Bianu (1856-1935), Nicolae Cosăcescu, M. Iliescu și Radu Novianu, erau toți patru tineri destoinici și becheri (Iliescu și Novianu se vor însura în primăvara lui 1883, Bianu nu se gândea nici în 1885 s-o facă, Cosăcescu rămânea un ciufut). Trei dintre ei, Bianu, Cosăcescu și Novianu erau elevii lui Hasdeu, pe care acesta se străduia să-i ajute, angajându-i copiiți la Arhivele Statului (Cosăcescu și Novianu) și încercând să le obțină burse pentru doctorate în străinătate, izbutind aceasta pentru

primii doi, Novianu chivernisindu-se pe neașteptate prin moștenirea unei mari brutării, de la un frate al său. La rândul lor, Novianu și Cosăcescu erau „profesori grațiuți și devotați”, cum scria despre ei B.P. Hasdeu.

Lulia își îngăduia, chiar față de Hasdeu, să-i poreclească pe Cosăcescu (Cossac, Cosac, Cossinus, Cosac...escu – truc pe care-l va folosi mai târziu și Tudor Mușat...escu) și Novianu (Novac), ori să-i imite: „felicități de sărbători bunului d. Franzelă [August Frățilă, alt meditator, și el elev al lui Hasdeu, trimis cu bursă la Gratz], viceversului d. Novianu [ne vine în minte schița despre *Un pedagog de școală nouă* a lui Caragiale] și tuturor cunoscuților de pe acolo”. Și nu-i lipsește un zâmbet ștregăresc, aflând că în vara lui 1885 vor voiaja în Elveția, cu familia Novianu: „Acest brav d. Novianu! L-am făcut să turbeze altădată! Eram mititică atunci... aveam zece ani.”

Cam de atunci datează și cele patru satire, aflate în manuscrisele ei de la Arhivele Naționale din București. Cu observația că aceea adresată lui Novianu, în care Lulia glosează cu fantezie, pe marginea unei lecții mecanice și aride de geografie, mizând pe jocul paronimelor (*Cerneți*, orașul lui Tudor Vladimirescu = urmașii lui Cernea ~ *cerneți*, vb.; *Gorj* = județ ~ fr. *gorge* = gât, trecătoare, strungă, chei ș.a.) și al metagramelor (*Slatina* ~ *Slăcina*), este de un avangardism *avant la lettre*.

Doar față de Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei, din care Hasdeu dorea să facă un universitar (îl va și lăsa să-l suplinească la catedră, după moartea, la 17 Septembrie 1888, a lui Lulia, alternativ cu un alt elev al său, ploieșteanul Lazăr Șăineanu) Lulia va păstra o ironică distanță: „Majestatea Sa d. Bianu”, „D. Bianu a devenit un mare senior; îl vedem foarte rar. El frecventează des café-șantanurile și, mai presus de toate, pe d. Odobescu”, „D. Bianu a devenit câinele fidel al dlui Odobescu și, în consecință, in-

vizibil pentru noi”, „D. Bianu i-a făcut mamei deosebita onoare de a-i scrie”.

Dacă poeziile destinate publicării au fost retranscrise și pregătite pentru tipar de Iulia, stând la baza primelor două volume de *Oeuvres posthumes* de Julie B.P. Hasdeu, I, *Bourgeois d’Avril. Fantaisies et Rêves, Avec une introduction par le C-te Angelo de Gubernatis*, Paris, Librairie Hachette & C-ie – Bucurest, Librairie Socec & C-ie, MDCCCLXXXIX [1889], II, *Chevalerie. Confidences et Canevas, Précédé d’une lettre et d’une notice par MM. Emile Boutroux et Louis Leger*, Paris, Librairie Hachette & C-ie – Bucurest, Librairie Socec & C-ie, MDCCCXC [1890], îngrijite de B.P. Hasdeu, acestea pe care le publicăm acum au rămas în caietele ei, păstrate la Direcția Generală a Arhivelor Naționale, ca fantome ale unei copilării prematur consumate. Ele merită să fie cunoscute și din perspectiva istoriei dinamice a mentalităților ultimului sfert al veacului al XIX-lea, percepute și relevate de o copilă, angajată ea însăși în mișcarea (modificarea) acestor mentalități.

Intervențiile dintre parantezele drepte [ ] sunt ale mele.

[D-lui Novianu]

Comunele urbane Turnu Severin

Cerneți cu toți[i] Baia de Aramă

Crai Ivanca la o fată în Judecătorul

Doljului

Târgul Jiului *dans la gorge**

Rimnicul Vâlcei, Ocna de la Drăgășani

în Județul Vâlcea

Parcă-i un cal D. Novianu din Județul

Romanați

Slănina din județul Olt e delicioasă.

Curtea de Argeș de lângă Pitești este prea frumoasă.

Turnul Măgurele, în care șed Roși[i] de vede este

Patria D.[-lui] Nov.[ianu]

Potlogi sunt frații D-sale.

M-am umplut de Filipesci de când vine D. Novianu la lecție.

Brăila – patria lui D. Cosac.

D. Novianu e tocmai ca o bucată nesărată

Neamțu și Ungurul sunt favoriții D-Sale. Iași și Târgu Frumos, în județul Iași.

Vai de mine și de mine !

D. Novianu e bun de dus pentru a ține companie bietului Fontanin.

Mss. 1453, f. 34 v; într-un caiet cu *Thème din Gramatica Latină pentru Classa a III-a* [1880-1881] *Gymnasială al elevei din liceul Sf. Sabba, Julia B.P. Hasdeu; scrisă cu cerneală sepie.*

*) – (fr.) în munți.

D-lui Cosac

La esle

Cosac nalt și bosumflat,

Parcă-i dracul pe uscat!

Barba lui e neagră, mare,

El e nalt, robust și tare.

Ochii lui sunt negri, mari,

Știi, ca ochii de tâlhari.

Vai de el! E și buzat

Și vărsatul l-a stricat.

În fine, e-o pocitură;

De nu-i ști[i] lecția, face gură.

Sbiară, se supără iute;

Spune vorbe mii și sute.

De problema nu i-o faci,

Vai de tine ! Dai de draci!

Nu-i place nici să glumească;

Trebuie să fii ca o broască.

În fine, să spun curat,

Totdeauna-i supărat!

Foarte bine, foarte bine,

Cu astea dă zor cu mine!

Mi s-a urât, zău așa,

Bosumflat ca Sinan Pașa,

Totdeauna, tot mereu;

Parcă e un pui de smeu!

De necaz, să zic așa:

Versuri lui Sinan Pașa:

Printre florile de mac,

Zărim ochii lui Cosac.

Strălucind, negri și mari,

Ca ochii cei de tâlhari.
Rău, urât și bosumflat,
Parcă-i dracul pe uscat!
Fine
Julia Ha[sdeu]

Mss. 1453, f. 35; în același caiet; scrisă
tot cu sepia.

Poezie D-lui M. Iliescu
Mă rog¹⁾, boeri și cucoane
Ascultați cu atențiune
Rog, însă, fără fasoane
Ci cu multă plecăciune.

II
Eu sum rotund la față
Nasul nu e potrivit
Parc-aș fi boboc de rață
Așa sum de pocit.

III
Al dracului și afurisit
Să fie ăl vărsat,
Care figura mi-a2) ciupit
Și mândrul nas mi-a stricat!

IV
Sum rumen ca un bujorel
Și scurt ca un butuc
În fine, sum prea frumușel
Musica-mi place ca un năuc.

V
La lecție sum foc de reu,
Dau ghionturi peste ghionturi
E3) bun și țepăn pumnu meu
E bun de lovituri!

VI
Vorbe de spirit știu să spun
Cât părul, mii și sute,
Lumea mă4) crede că sum nebun
Ce-i drept, și sum cam iute.

VII
În fond, sum mare artist,
Dar nu cânt niciodată
N-am reputație de pianist
Dar știința nu e bogată.

VIII
Nu mă-mpac cu emanciparea
Femeea, dup'a mea părere,

Acasă trebuie să steie,
Să facă ștrud[e]l cu mere.
IX
De menaj să îngrijească
lear nu să fie profesoară
Findcă natura feme[e]ască,
E prea nervoasă, prea ușoară.

X
Femeii oglinda-i se pare,
Că este un idol
Cochetăria le este mare
Iar capul le e gol!

XI
Eu sum de neam Rusesc
Cnutul e zeul meu
Îmi place să ghiontesc,
Să bat ca și un smeu!

XII
Acum, boeri, cucoane,
Adio ! Eu vă părăsesc,
Femei, cu a voastre fasoane,
La Mărcuța o să pornesc!

Fine
Iulia Hasdeu

Mss. 1457, f. 307, 307v; pe o hârtie cu
antetul Direcțiunii Generale a Arhivelor
Statului, București, Anul 188.... Luna ; scri-
să cu creionul;

1) – șters: frumos. 2) – șters: pocit. 3) –
șters: bine. 4) – șters: vede.

Primele șase strofe publicate de D-na
Crina Decusară-Bocșan, *Iubirile Iuliei Has-
deu*, [București], Asociația Culturală Iulia
Hasdeu, [1995], p. 21-22, cu o lectură puțin
diferită: Chiar așa sunt, v. 8; mi l-a stricat, v.
12; Sunt mândru ca un, v. 13.

Portretul lui B.[ianu]
Bibliotecar al Academiei.
Eu sunt vestitul, mare boer,
Profesor înalt vreau să mă fac;
Cu bastonul, atenție o să cer;
Cu școlarii voi fi un drac.
Voi striga, vreau chiar a bate;
Căci acesta e talentul meu;
Mai bine ca mine, nimeni nu poate,

Să bată elevul cel leneș și reu.
 Ear dacă la mine, se va-ntâmpla,
 La examen, să vie și fete,
 Le oi răsuci, le oi încurca.
 Pân-or rămâne repetente.
 Le oi pune pe Coressi -nainte,
 Să mi-l analise, de or putea;
 De n-or ști v[r]eo două cuvinte,
 Le trag un trei! pre legea mea!
 Figura mea, însuflă groază;
 Sum de mijloc, dar nu prea gras;
 Ochii mei, sunt subțiri, ca să vază;
 Ca un cârlig e al meu nas.
 C-un păr sbârlit, adică frisat,
 M-a înzestrat natura;
 Vărsatul pucin m-au stricat
 Și mi a strămbat și gura.
 Dar nu-i nemic; pucin îmi pasă!
 Eu nici n'aș vrea să fiu frumos;
 De am ce mânca, am casă,
 Și un aer prea maiestos¹⁾.
 Multe vorbesc, puține fac;
 Sum rău, o zic iar o zic:
 În²⁾ plăceri-mi place să zac,
 În tot, sum om de nemic.
 Îmi place numai să răsucesc.
 Să supăr pe domnișoare;
 Ele de necaz, în[n]ebunesc,
 Și asta e a mea plăcere³⁾.
 Acum, eu mi-am făcut portretul;
 Am spus ce-i drept, pre legea mea;
 În tot – mă jur că sum ca dracul,
 Mă jur, mă jur că sum așa!
 Fine J. Hasdeu.

Mss. 1452, f. 41, 41v; într-un miscelaneu literar, din foi dispartate; scrisă cu sepia;

1) – urma strofa, pe care a tăiat-o:
 În totul de mă-ți vedea,
 Mă veți crede un bufon;
 Mă veți privi și admira;
 Zeu, sum un fanfaron.

2) – versul începea: Fetelor ; dar taie și scrie în continuare.

3) – urma strofa, tăiată:

Bine a zis acel ce zice:
 Bianu rău și bosumflat;
 Acestor domni și a mele amice,
 Parcă-i DRACUL pe uscat!
 Fine J. Hasdeu

Iulia avea o încredere fantastică în destinul ei, simțind că va străbate fizic și secolul următor și va triumfa ca autoare dramatică. Ea călătorește peste tot în lume și peste tot este întâmpinată de mulțimi ce se înghesuie și se străduie s-o vadă și s-o aplaude. Totdeodată, ca și Carmen Sylva/ Regina Elisabeta, scriitoarea se visează și regină a României:

„1908, 10 septembrie. / Regele și Regina au sosit eri seara* la șase ore în București, venind din Suceava. M.M. Lor erau însoțite de D.D. miniștri C și S.”

Mss. 1429, f. 134

„1927. 17 octombrie.1) / M.M. Lor Regele și Regina au asistat, ieri la 10 ore a.m. la parastasul²⁾ ce s-a oficiat la Mitropolie în memoria M. Seale Regelui Carol I, decedat la 13 octombrie 1897, adecât acum treizeci de ani. La 4 noiembrie se va celebra cu mare pompă a 30_a aniversare a suirăi pe tron a Regelui Ferdinand și a Reginei Iulia.
 21 octombrie 1927.

Astăzi, a 36_a aniversare”.

Mss. 1428, f. 220. Însemnare neterminată.

1) – preface din 1926. 10 august. Decembrie, dar scrie peste ultimele cifre și taie lunile.

Suceava, 1943, Iunie;

Suceava, 1943, Septembrie.

Scumpă bunică, 26 Aprilie 1970 Mss. 1434, f. 58v-59

Scumpă Dafnă, 28 Apr 1970

Cu toate acestea, ea a trăit sub sceptrul morții.

Iată, *Dialogul celor ce mor*. Iulia avea vreo zece ani. „Erau, într-un spital, trei murinzi în o odaie; unul era bătrân, de vreo

șeazeci de ani, altul mijlociu, încă în floarea vârstei, de 26 de ani, altul copil de douăsprezece.

Moșul: - O să mor, o Doamne! Așa bătrân... nu-mi pare reu că mor! Dar tot... Aș mai fi putut trăi, o lună, trei, șease, zece; un an chiar...

Junele: - Ce, bătrâne? Viața pentru tine nu e o sarcină grea?

Moșul: - Deloc! Nu eram fericit, dar viața e mai bună ca moartea, după mine; de așa zic eu!

Copilul: - O! moșule, moartea e bună, ea face bine, mă crede; Dumnezeu, i-amă curând, să scap de veață, care mi e nesuferită! [...]

În ăst moment, moartea îi strânse de gât; toți începură a striga:

«Ajutor! murim! Ajutor!

Junele: - Mor, agonie! O! Doamne, așa june! las această lume albă! Dumnezeu, încă o zi!

Copilul: - Doamne, așa mic! Milă, Doamne, milă! Încă o oră, lasă-mă să vez soarele încă o oră!...

Și expirară cu aste cuvinte pe buze.

«Muriți, oameni, zise *Moșul*; voi vă lăudați că nu vă e teamă de moarte, că muriți cu bucurie; eu m-am jeluit, este adevărat; dar cel puciu am spus verde că nu vreau să mor. Acum că v-a venit ceasul, strigați ca miște nebuni: nici un om nu vrea să moară pe acest pământ!»

Și moșul, murind, căzu peste cele două* cadavre. / F i n e. / Julia Hasdeu”

Mss. 1444, f. 7v, 8, 8v.

*) – inițial scris: cei doi morți, dar șterge: morți și preface: cei doi în: cele două.

Fata murindă mss. 1441

Moartea unei fecioare mss 1457, f. 309

Rosa mea mss. 1457, f. 310

Tema despărțirii:

Jurnal, dactilo

Odă la Hermina mss 1441

Comunicare sonorizată în cadrul Conferinței științifice dedicată scriitoarei și poetei Iulia Hasdeu, organizată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BULGARII ÎN ISTORIA CHIȘINĂULUI

Angela OLĂRESCU,
șef, Filiala „Hristo Botev”

În fiecare an, în luna octombrie, în cadrul Zilelor Chișinăului, filialele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” organizează diverse activități dedicate orașului pentru utilizatori de diferite vârste. Secția „Memoria Chișinăului” propune pentru utilizatori un șir de activități tradiționale și nonformale consacrate Chișinăului: concursuri, teste, jocuri intelectuale, excursii pietonale prin capitală și alte acțiuni inedite.

La 11 octombrie curent, la Biblioteca „Hristo Botev” a avut loc lecția publică **Bulgarii în istoria Chișinăului**, susținută de dr. în istorie Ivan Duminica, la care au participat elevi din clasele a X-XII-a ale Liceului Teoretic „G. Meniuc” din Chișinău. L-am prezentat elevilor pe dr. în istorie Ivan Duminica, menționând că dlui activează și ca cercetător în cadrul Academiei de Științe a Moldovei, am vorbit despre colaborarea dlui cu biblioteca, care se ocupă cu cercetarea unor aspecte din istoria bulgarilor basarabeni și scrie multe articole științifice, editează cărți, monografii și de fiecare dată ne donează noile apariții editoriale, completând colecția bibliotecii noastre. L-am făcut cunoscuți pe elevi cu expoziția de carte *Urme bulgare în Chișinău*, amenajată în sala de lectură cu ocazia acestui eveniment.

DI Ivan Duminica a adresat câteva întrebări elevilor: *dacă cunosc ceva despre bulgari? care sunt cauzele migrării bulgarilor în Basarabia? ce știu despre cele cinci secole ale Imperiului Otoman sub jugul căruia s-a aflat Bulgaria? ce personalități bulgare din Chișinău cunosc? ce locuri, străzi din oraș ne amintesc despre bulgari?* ș.a. Dlui s-a bucurat nespus de mult când elevii au

dat răspunsuri la întrebările puse, vorbind și despre manifestul împăratului rus Alexandru al II-lea citit în fața Catedralei din Chișinău, adresat voluntarilor, declarând război Imperiului Otoman în anul 1877.

Ivan Duminica și-a început discursul explicând cauzele migrării bulgarilor în Basarabia. Mulți dintre bulgari au venit în Chișinău din orașul Plovdiv, Bulgaria. Nu au putut ține piept impozitelor mari, trebuiau să vorbească în limba turcă, să frecventeze biserica turcă. Toate acestea se desfășurau în partea de sud a Bulgariei, căci acolo locuiau mai mulți turci și ei făceau legile lor. Bulgarii, având posibilitatea să migreze și să se stabilească cu traiul în stepa Bugeacului, au început să ducă un trai decent. Țarii ruși le-au dat pământ, ca să poată să-și întrețină familiile. Și-au construit și o școală națională a lor, în care să învețe copiii bulgari. DI Ivan Duminica a prezentat o statistică ce reflecta situația de atunci. Războiul ruso-turc din 1877-1878 s-a soldat cu eliberarea Bulgariei și a avut un impact important în rândul bulgarilor din Basarabia, mai ales pentru cei din Chișinău. Anume capitala noastră, orașul Chișinău, a fost locul unde s-au format detașamente de voluntari bulgari și de aici ei au pornit spre Balcani ca să lupte pentru libertatea patriei lor istorice. În detașamentele de voluntari bulgari s-au înrolat și voluntari moldoveni, ruși, ucraineni, în baza cărora s-a constituit Armata Bulgariei care, în cele din urmă, a eliberat Bulgaria de sub jugul Imperiului Otoman. În cinstea acestui eveniment, în Chișinău a fost înălțat Obeliscul voluntarilor bulgari căzuți pe câmpurile de luptă în timpul războiului ruso-turc din

anii 1877–1878, care se află pe str. Nicolae Dimo, sectorul Râșcani.

În continuare, dlui a remarcat că în Chișinău, în partea de sud a râului Bâc, se afla o zonă populată de bulgari, strada Ogorodnaia (Grădinilor) pe atunci. În prezent, aceasta se numește strada Bulgară. Bulgarii basarabeni activează în diferite domenii aici, în Chișinău, contribuind la dezvoltarea lui.

Bisericile bulgare din Chișinău, ce au fost construite din sursele bulgarilor, i-au impresionat foarte mult pe elevi: *Catedra-la Înălțarea Domnului* de pe str. Grigore Ureche nr. 58 (1807), actuala *Biserica Sfânta Vineri*; *Biserica Sf. Mare Mucenic Gheorghe* de pe strada Sfântul Gheorghe (1819), care în prezent este biserică rusă.

Istoria Chișinăului cunoaște multe personalități notorii de origine bulgară, care au contribuit prin activitatea lor la dezvoltarea orașului. Numele unora dintre ei nu s-a păstrat în memoria chișinăuienilor, iar despre alții se cunoaște mai mult.

Cu o deosebită plăcere a vorbit dr. în istorie Ivan Duminica despre activitatea primarului de Chișinău Dmitri Mincov, care a fost ales de patru ori în postul de primar al orașului din partea Societății de Negustori din Chișinău. Pe parcursul a 14 ani, cât timp el a fost în fruntea primăriei (1850-1864), acea perioadă a fost numită *Istoria bulgărească a Chișinăului*, o perioadă destul de mare, în care primarul a reușit să construiască apeduct, să realizeze lucrări de pavare a unor străzi, să construiască brutăria pe aburi și moara pe aburi, a elaborat și implementat „Regulile privind modul de stabilire a prăvăliilor ce se aflau în toate piețele din Chișinău” din februarie 1860.

Lectorul a comunicat celor prezenți, de asemenea, despre activitatea primarului interimar Hristofor Kirov, care a ocupat această funcție, până când Ministerul Afacerilor Interne l-a confirmat în postul de

primar pe Carol Schmidt (1877). La cererea Dumei, Kirov a elaborat „Regulamentul Bibliotecii Publice a orașului Chișinău”, ce conținea 14 paragrafe, „Regulile pentru cititorii bibliotecii” din 17 paragrafe și zece modele de registre.

Marele poet și patriot al Bulgariei Hristo Botev a vizitat orașul Chișinău în secolul al XIX-lea, fiind pe atunci învățător. Anul 2018 în Bulgaria este declarat Anul Hristo Botev, în cinstea acestui erou național. În sectorul Botanica al capitalei este o stradă ce poartă numele acestei personalități, strada Hristo Botev, aici este situată Stela lui Hristo Botev, unde bulgarii basarabeni se duc anual la 6 ianuarie cu depuneri de flori, atunci, când este născut poetul, și la 2 iunie, când a decedat. În Chișinău a fost fondată, în anul 1992, prima bibliotecă bulgară, Biblioteca „Hristo Botev”.

Ca moderatoare a activității, am vorbit în detaliu despre cele două cărți consacrate Chișinăului, apărute recent: *Identitățile Chișinăului: Materialele Conferinței Internaționale**, ce conține informații intere-

sante privind unele aspecte necunoscute sau mai puțin cunoscute ale istoriei Chișinăului, vatra istorică, unele personalități și locuri publice ale Chișinăului. Sunt caracterizate obiectivele patrimoniului istoric și cultural al orașului. Volumul include o gamă variată de teme privind trecutul, prezentul și viitorul orașului Chișinău din punct de vedere istoric și arhitectural cu privire la străzi, locuri și hotarele orașului. În carte se notează și faptul că orașul nostru se dezvoltă și este în continuă creștere.

Chișinău: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri: *ghid enciclopedic**, elaborată de colaboratorii Departamentului „Memoria Chișinăului” și editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și cuprinde informații succinte despre bulevarde, străzi, piețe, parcuri, precum și despre oameni și evenimente în memoria cărora au fost numite. Elevilor le-a fost interesant să afle că este editată o asemenea carte valoroasă, că pe parcursul anilor în orașul Chișinău au locuit și locuiesc scriitori, savanți, oameni de cultură care au lăsat urme frumoase în istoria orașului. Au aflat, de asemenea, că orice stradă poartă numele unei personalități conform deciziei Primăriei Municipiului Chișinău, numărul și data documentului conform căruia a fost denumită sau redenumită ori reconfirmată denumirea străzii, în ce an, în ce sector, cartier este localizată, cu ce stradă se intersectează, ce străzi paralele sunt și chiar lungimea străzii. În lucrarea dată este stipulată o informație deplină despre istoria străzii și date biografice despre personalitatea al cărei nume îl poartă strada, monumente și plăci comemorative care se găsesc pe stradă. Se indică și rutele de transport public urban ce circulă pe strada respectivă. Vorbind despre denumirile străzilor, se descrie istoria orașului. Pentru a ne putea folosi ușor de ghidul enciclopedic, la sfârșitul cărții sunt amplasate indexuri auxiliare: *Index alfabetic de bulevarde, străzi, stradele, piețe,*

parcuri; Lista străzilor noi din 1989; Denumiri de străzi vechi și noi; Index de monumente, plăci comemorative; Index tematic și Dimensiunea străzilor.

Lección și cărțile prezentate au fost puse în discuție. Elevii au adresat numeroase întrebări cu privire la diverse străzi din oraș, la strada unde locuiesc, în ce an a apărut și câte denumiri anterioare a avut, în memoria cărora personalități a fost numită sau redenumită, astfel aflând un flux de informație interesantă despre unele personalități remarcabile numele cărora îl poartă străzile din orașul Chișinău.

Elevilor le-au fost propuse, de asemenea, și teste cu tema „Cât de bine știți străzile Chișinăului”. Desigur, tinerii au demonstrat că în fond cunosc străzile orașului, unii motivând prin faptul că au aflat despre multe din ele mergând la rude, primblându-se cu prietenii, schimbându-și instituția de învățământ sau locul de trai.

*Identitățile Chișinăului: Materialele Conferinței Internaționale. Ediția a 3-a, 1-2 octombrie 2015, Chișinău, Republica Moldova / coord.: Sergiu Musteață, Alexandru Corduneanu. – Chișinău : Arc, 2016. – 276 p.

*Chișinău: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri: *ghid encicl. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Dep. „Memoria Chișinăului”; ed. îngr. de Mariana Harjevschi; coord.: Lidia Kulikovski, Ana Răileanu; alcăt. : T. Foiu, C. Tricolici, N. Mășcăuțanu, I. Osovschi; red. șt. Andrei Eșanu; red.: Vlad Pohilă; cop.: Valeriu Herța. – Chișinău : [S. n.], 2017. – 382 p.*

În baza Ghidului enciclopedic Chișinău: *bulevarde, străzi, piețe, parcuri* le-am dat tinerilor sarcina de a găsi în carte tot ce are legătură cu Bulgaria, bulgari în toponimia Chișinăului. Cu ajutorul **Indexului Denumirea străzilor** din ghid, tinerii ușor au găsit informații despre *str. Bulgară, str. Hristo Botev, str. Sofia, str. Plevna, str. Minovskaia (actualmente George Coșbuc), str. Liuba Dimitriu*, aflând și denumirile ante-

rioare ale acestor străzi, anul când au fost numite sau redenumite. Iar **Indexul de monumente, plăci comemorative** le-a oferit tinerilor informație despre localizarea monumentelor și plăcilor comemorative dedicate bulgarilor cu indicarea anului, numelui sculptorului, arhitectului și străzii pe care sunt acestea amplasate. Comunicând între ei, au selectat **plăcile comemorative**: *Vasil Levski, erou bulgar, care se află pe str. Studenților nr. 3/3, în scuarul Liceului Teoretic bulgar „Vasil Levski”*; *Aici a fost hotelul „Victoria”*. *În luna august 1875 aici s-a aflat și a lucrat marele poet revoluționar bulgar Hristo Botev, care se află pe str. Aleksandr Pușkin nr. 30*; *Evenimentul formării la Chișinău a detașamentelor de voluntari bulgari în anul 1877, lucrare de sculptorul Vasile Spinei și instalată în anul 1980 pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 73*; *În onoarea armatei ruse și voluntarilor bulgari care au plecat de la gara din Chișinău la 24 aprilie 1877 pentru a participa la eliberarea popoarelor din Balcani de sub jugul otoman, care se află pe str. Aleea Gării nr. 5*; *Hristo Botev, poet, om politic bulgar, basoreliev instalat în anul 1980, autorii proiectului sunt arhitectul Gr. Solominov și sculptorul V. Kuznețov, se află pe str. Hristo Botev nr. 2*; *Eroii voluntari bulgari în bătălia de la Șipka, care se află pe str. Nicolae Dimo nr. 6, Stela comemorativă a fost proiectată de*

arhitectul V. Dementiev și pictorii V. Novik, I. Șehanovski.

Orașul Chișinău a primit și a găzduit pe parcursul anilor zeci de mii de oameni care au fugit de asuprirea Imperiului Otoman, aici găsindu-și refugiul și a doua casă. În acest oraș s-au născut personalități marcante. Străzile ce poartă numele unor personalități de etnie bulgară au o istorie bogată, care se reflectă și în acest ghid enciclopedic.

Str. Bulgară, ce se află în sectoarele Centru și Râșcani ale capitalei, între străzile Alexie Mateevici și Alexandru cel Bun, reprezintă două fragmente: 1 km până la bd. Ștefan cel Mare și Sfânt și 0,3 km mai jos, ce sunt întrerupte de Piața Agricolă Centrală. Lungimea străzii e de 1,3 km. Se descriu și edificiile ce se află pe strada dată, ce transport public circulă. Tinerii au aflat și despre istoria străzii: că din anul 1812 până în anul 1924 strada a purtat numele său, apoi a fost redenumită în strada *General Dragalina*, ca apoi din anul 1944 să fie redenumită în *strada Bulgară* ce provine de la Mahalaua Bulgară, care datează prezența bulgarilor în Chișinău din sec. al XVIII-lea. Bulgarii, emigrând într-un număr mare din partea de sud a Bulgariei, s-au stabilit cu traiul la Chișinău, în 1812, ulterior formând o mahală. Majoritatea erau negustori, meșteșugari și cultivatori de

legume. Drept urmare, datorită lor, la Chișinău au apărut grădini „industriale”, orașul treptat devenind un centru comercial și meșteșugăresc.

Au fost surprinși să afle că aproape de biblioteca noastră, pe strada Pușkin, colț cu str. Albișoara, se află *Locul întemeierii orașului Chișinău*. Am găsit ușor în ghid informație și despre „Piatra de temelie a Chișinăului”, semn comemorativ, ce a fost instalată pentru a marca locul de unde a pornit construcția orașului. Anume aici, în 1887, era un izvor bogat în apă cu denumirea „Izvorul mare”, din care s-a alimentat orașul Chișinău timp de 100 de ani. Aici au fost atestate primele așezări umane, de unde a pornit localitatea Chișinău, atestată documentar pentru prima dată la 17 aprilie 1436. „Piatra de temelie a Chișinăului” a fost inaugurată în anul 1986 și renovată în anul 2011, cu ocazia sărbătoririi „Hramului Chișinăului” și a 575 de ani de la prima mențiune documentară a orașului. Autorul acestei capodopere este N. Zaporojan.

Întrucât biblioteca noastră poartă numele eroului național, luptătorului pentru independența Bulgariei Hristo Botev, am căutat în volumul dat informație despre *str. Hristo Botev*, ce se află în sectorul Botanica al capitalei, între bd. Dacia și str. Independenței și are o lungime de 850 m. *Strada Hristo Botev* a fost valorificată edilitar în anii 70-80 ai secolului trecut cu blocuri de locuit de 4-8 etaje. În anul 1980 pe strada dată s-a instalat un basorelief al lui Hristo Botev, unde bulgarii basarabeni vin cu depuneri de flori la acest monument și îi cinstesc memoria. În iarna anilor 1866-1867 Hristo Botev a locuit la Chișinău, periodic mergea în sudul Basarabiei, iar în august 1875 a locuit din nou la Chișinău, în casa din str. Pușkin, colț cu str. Columna (în trecut, hotelul „Victoria”), unde în prezent este instalată o placă comemorativă. Activitatea lui Hristo Botev a devenit model

de unire a idealurilor și faptelor, câștigând nemurirea.

Cu o deosebită plăcere am discutat cu elevii despre poeta de origine basarabească bulgară Liuba Dimitriu. În cartierul Muncești din sectorul Botanica se află o stradă ce poartă numele acestei poete. Are o lungime de 700 m, ce începe de la șos. Muncești și continuă în sus până la bd. Decebal, fiind intersectată de str. Cetatea Albă. Are intersecții și cu străzile Plaiului și Scutari, fiind paralelă cu str. Dimineții. *Strada Liuba Dimitriu* a fost redenumită prin Decizia Primăriei orașului Chișinău nr. 16/21 din 22 iulie 1992 din *str. Soltâs*. Pe casa cu nr. 37 din strada menționată este instalată *placa comemorativă Poeta Liuba Dimitriu (1901-1930)*. A început a scrie versuri de la vârsta de 18 ani. Volumul *Crinii Basarabiei*, apărut postum, în anul 1931, i-a constituit revelația unei remarcabile poete.

Moldova și Bulgaria timp de mulți ani au legături strânse de colaborare și prietenie, datorită acestui fapt unele străzi din Chișinău poartă nume de localități din Bulgaria. *Str. Sofia*, situată în sect. Botanica al capitalei, are o lungime de 90 m. Se intersectează cu str. Lvov-3 până la str. Lvov-4 și este paralelă cu străzile Lvov-5 și Lvov-6, în apropierea str. Constantin Brâncuși. A fost confirmată prin hotărârea Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului din 25 iulie 1991, o altă denumire anterioară nu a avut. Strada poartă numele capitalei Bulgariei, Sofia, oraș situat în partea central-vestică a țării. Are o populație de peste un milion de locuitori. Există urme arheologice care arată că orașul Sofia era populat acum șapte mii de ani, astfel fiind unul dintre cele mai vechi orașe din Europa. Este cel mai mare oraș al țării, centru economic și social, științific și cultural. Este cunoscut prin cea mai veche biserică ortodoxă, biserica „Sf. Sofia”, patroana orașului, care datează de la mijlocul sec. VI.

Str. Plevnei, situată în sect. Râșcani, în apropierea Pieței Eroilor, paralelă cu str. Nicolae Dimo. A fost redenumită din strada Voluntarilor bulgari în *str. Plevnei* conform hotărârii Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău din 25 iulie 1991. Poartă denumirea orașului Plevna (Pleven) din Bulgaria, situat în partea centrală a Câmpiei Dunărene. Este un important centru comercial și industrial. Localitatea este cunoscută mai ales pentru rolul important pe care l-a avut în războiul ruso-româno-turc din 1877-1878, unde au avut loc lupte soldate cu capitularea armatei turcești și la care au participat și voluntari din Basarabia. În 1882, la Chișinău, în cinstea paradei voluntarilor bulgari și basarabeni, a fost construită o capelă, ulterior *Muzeul memorial al voluntarilor bulgari*, în prezent aici funcționează Biserica ortodoxă.

Piața Eroilor, a fost redenumită prin decizia Primăriei orașului Chișinău nr. 16/21 din 22 iulie 1992 din Piața Voluntarilor bulgari, denumire ce i s-a atribuit în anul 1981. Este situată în sect. Râșcani și e cuprinsă între străzile Nicolae Dimo, Acad. Andrei Saharov, Tudor Vladimirescu și Dumitru Râșcanu. Pe acest loc, unde era situat un hipodrom, la 12 aprilie 1877, a avut loc trecerea în revistă a brigăzilor de voluntari bulgari, ruși și basarabeni, care au plecat spre Balcani pentru a participa la războiul de eliberare națională a Bulgariei de sub jugul otoman. În memoria acestui eveniment, la 1882, a fost ridicată o capelă. În 1996, în scuarul de lângă piață a fost instalată o Stelă comemorativă și sădită o alee de tei, unul fiind sădit de primul cosmonaut lurii Gagarin. Stela comemorativă *Eroii voluntari bulgari în bătălia de la Șipka* a fost proiectată de arhitectul V. Dementiev și pictorii V. Novik, I. Șehanovski, și este înregistrată pe str. N. Dimo nr.6.

Str. Dorobanți, redenumită din str. Frații Ignatov prin decizia Primăriei orașului

Chișinău nr. 16/21 din 22 iulie 1992, în amintirea trupelor de dorobanți care au luptat la Plevna, Vidin și Grivița, în Războiul de Independență al României. Dorobanți erau soldați din infanterie (cu plată) sau jandarmi (cu atribuții speciale). *Str. Dorobanți* are o lungime de 220 m și se află în sect. Botanica, cart. Muncești.

Str. Griviței, este localizată în sect. Centru, de la str. Mărțișor până la str. Anton Ablov, are o lungime de 240 m. A fost redenumită prin hotărârea Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului din 25 iulie 1991 din stradela Ohotsk-8. Poartă numele localității Grivița, sat în regiunea Plevna, Bulgaria. Vatra satului a fost punctul unde, în sec. al XIX-lea, s-a aflat una din redutele de apărare a cetății Plevna, locul unei mari bătălii din timpul Războiului ruso-turc din 1877-1878.

Str. Bugeacului poartă numele regiunii de stepă brăzdată de văi adânci și seci, lipsită de ape curgătoare, situată în sudul interfluviului Prut-Nistru, întinzându-se până la Marea Neagră. Bugeacul a fost anexat la Imperiul Otoman după anul 1538, iar după anexarea Basarabiei la Rusia în anul 1812 Bugeacul a fost colonizat de bulgari, găgăuzi și germani. Pentru mulți bulgari Bugeacul a devenit patria lor, deoarece familiile care au migrat din sudul Bulgariei în Bugeac s-au stabilit acolo cu traiul. Ducând un trai decent, au început a construi case, școli, biserici și a se ocupa cu agricultura. *Str. Bugeacului* se află în sect. Centru al capitalei la intersecție cu str. Sihastrului și are o lungime de 240 m. A fost redenumită din stradela Mojaisk-2 în *str. Bugeacului* prin hotărârea Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului din 25 iulie 1991.

O personalitate marcantă în istoria Chișinăului a fost Dimitrie Mincu, de origine bulgară. D. Mincu a stat la cârma Chișinăului o perioadă lungă de 10 ani. Datorită

faptelor sale bine cunoscute, autoritățile chișinăuene în anul 1812 au denumit o stradă în cinstea primarului Chișinăului. Pe vremuri a fost denumită str. Gheorghe Coșbuc (1924-1940) și str. Ion Creangă (1960-1989), ca apoi să fie redenumită de autorități iarăși în str. Mincu. *Str. Minkovskaia* – str. Mincu în Chișinău a avut această denumire în anii 1812-1918, 1944-1960, 1989-1991 (*actualmente George Coșbuc*), se află în sect. Centru și Râșcani, având o lungime de 650 m. Este cuprinsă între străzile Columna și Pușkin, are intersecții cu străzile Alexandru cel Bun și Octavian Goga. Este una din cele mai vechi străzi din Chișinău, care lega centrul orașului cu fântâna arteziană „Fantal” de sub dealul Bisericii Măzărache, de unde se alimenta tot orașul până în sec. XX. În 1859 a fost printre primele străzi pavate cu piatră.

Un edificiu de cultură construit din sursele etniei bulgare este Biserica „Sf. Mare Mucenic Gheorghe” de pe str. *Sfântul Gheorghe*. Cu două secole în urmă, strada constituia marginea de sud-est a orașului

și era populată în majoritatea ei de bulgari, care au inițiat și construirea acestei biserici. Biserica „Sf. Gheorghe” se află în partea de jos a orașului vechi, numită cândva Mahalaua de Jos sau Bulgară, are o arhitectură simplă, cu aspect gotic. A fost concepută pentru comunitatea bulgarilor și se consideră că a primit numele în cinstea preotului bulgar Gheorghe, ca până la urmă Biserica „Sf. Gheorghe” să fie finisată și destinată ca lăcaș sfânt. În anii `60 ai sec. XX a servit ca depozit. Redeschisă în anii `90, a devenit un centru spiritual al comunității ruse din Chișinău. Lăcașul este monument de arhitectură de însemnătate națională, introdus în *Registrul monumentelor de importanță națională și municipală*.

Cu siguranță, lecția publică în cauză este utilă pentru elevi care au aflat multe informații utile despre etnia bulgară de la Chișinău, despre personalități de etnie bulgară din diferite domenii care și-au adus contribuția la dezvoltarea culturală și arhitecturală a capitalei noastre, Chișinău, pe parcursul anilor și a secolelor.

БЕССАРАБСКИЕ БОЛГАРЫ В ИСТОРИИ МОЛДОВЫ И ИСТОРИЯ О БЕССАРАБСКИХ БОЛГАРАХ (НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ)

Larisa BARABAȘ,
șef oficiu, Filiala „Hristo Botev”

Научно-практическая конференция данной тематики прошла в Библиотеке болгарской культуры и литературы „Христо Ботев” 29 октября 2018 г. в знаковый для всех болгар Молдовы день – День бессарабских болгар. В этот замечательный праздник каждый человек, причисляющий себя к таковой национальной и территориальной принадлежности ис-

пытывает настоящий духовный подъем, осознание исторической роли своих предков в масштабах Балкан и Бессарабии, восходя к самым истокам пребывания этноса в летописи жизни IX-XX веков.

„Праздник бессарабских болгар в Молдове” – первым выступил д-р истории Иван Забунов, председатель болгарского общества „Возрождение”.

В своем сообщении И. Забунов рассказал об истории возникновения праздника - День бессарабских болгар, корни которого уходят в далекое прошлое. Дело в том, что 29 октября 1838 г. был освящен Храм „Святого Преображения Господня” в Болграде (тогда - Бессарабия), построенного на средства и трудом десятков тысяч болгарских колонистов. Столетием позже - 29 октября 1938 г. их потомки, посетив уже свободную Болгарию, предложили властям день 29 октября провозгласить Днем бессарабских болгар. По словам Димитра Тодорова, секретаря местного патриотического движения им. отца Паисия: - „Далеко от нас и в другой стороне живут бессарабские болгары. По своей определенной им исторической судьбе они подданные другого государства, граждане другой страны, ее налогоплательщики и стражи. Но они сейчас и навеки будут неотъемлемой частью болгарского народа, частью его духовной и культурной жизни...”. Именно в 1938 г. в Софии было принято решение праздновать этот день, как День бессарабских болгар - людей, которые сберегли свой род, язык, культуру, традиции и духовную связь с прародиной.

„Общество „Родолюбец” в Болгарии – помощник и защитник интересов бес-

сарабских болгар” – проф-р Николай Червенков, председатель Научного общества болгаристов в РМ.

Профессор Н.Червенков рассказал о связях бессарабских болгар с Метрополией, о наиболее важных моментах этого сотрудничества. Особые слова благодарности от наших соотечественников прозвучали в адрес Александра Миланова (1933-2006) - болгарского писателя, переводчика и общественного деятеля, который всю свою жизнь прилагал огромные усилия для поддержания на должном уровне дружественных связей с болгарскими, живущими за рубежом, являлся одним из организаторов создания Общества дружбы с бессарабскими и таврийскими болгарскими „Родолюбец” в 1990 г., позже был его председателем. Писал много статей о проблемах болгар за границей, призывал уделять неустанное внимание этим вопросам политикам и властям Болгарии. Оказал огромную поддержку и познакомил читательскую аудиторию с творчеством бессарабских поэтов, пишущих на болгарском языке, среди которых - Петр Бурлак-Вылканов, Нико Стоянов, Георги Барбаров, Мишо Бычваров и др. За особые заслуги в этой области удостоен почетной медали „Иван Вазов” в 2003 г. от Государствен-

ного Агенства „Болгары за рубежом”. При непосредственном участии и организации А. Миланова общество „Родолубец” впервые отпраздновало День бессарабских болгар в Болгарии, где вот уже 21 год неукоснительно соблюдается данная традиция. Обязательным пунктом программы является праздничный концерт с участием хоровых и танцевальных коллективов из Молдовы и Украины.

„От Болградской гимназии до Башен-близнецов в Нью-Йорке” - преподаватель Теоретического болгарского лицея „Васил Левски” Даниела Йорданова (Болгария).

В своем выступлении преподаватель Д.Йорданова рассказала собравшимся о знатном роде бессарабских болгар - Агура, чье имя вписано в летопись истории не только Болгарии, Молдовы, но и других государств. Родоначальником династии является Дмитрий Агура, который родился в селе Чешма Варуит (Бессарабия) в семье болгарских переселенцев. Успешно учился в Болграде и Яссах. Затем работал учителем в Румынии, также несколько лет преподавал румынский язык и болгарскую историю в Болградской гимназии (1875-1878 гг.). После освобождения Болгарии прибыл в страну и работал чиновником в Ми-

нистерстве внутренних дел (1879-1883 гг.). В правительстве Леонида Соболева временно возглавлял Министерство образования, после руководил Софийской и Пловдивской мужскими гимназиями. После открытия Высшей школы (сегодня Софийский университет им. Св. Климента Охридского) стал в нем в 1889 г. профессором истории. Трижды возглавлял и сам Университет. В 1900 г. стал действительным членом Болгарского литературного общества, а в 1901 г. был в числе основателей болгарского исторического общества, председателем которого был до своей смерти. Скончался в Яссах в 1911 г. на торжествах, посвященных 50-летию открытия Ясского университета. Заслуги Дм. Агура в сфере исторической науки Болгарии поистинне неопределимы. В своей семье он ввел две традиции, которые соблюдались потомками безоговорочно: каждый первенец-сын нарекался именем Дмитрий и всем детям давали хорошее образование. Благодаря последнему семейному правилу многие представители потомства Агура стали известными учеными, архитекторами, литераторами, медиками не только в Болгарии, но и во Франции, Англии, США. Потомок и тезка патриарха - Дмитрий Агура стал ведущим архитектором в Нью-Йорке,

участвовал в проекте и руководил строительством Международного торгового центра, который более известен под названием Башен-близнецов, судьба которых была впоследствии столь трагичной. На протяжении 30 лет Д. Агура возводил в этом городе красивейшие сооружения и умер в июне 2001 года, за три месяца до атаки „Аль Кайды“ детища его жизни.

„Забытые бессарабские писатели и поэты болгарского происхождения (1918-1940)“ - д-р истории Иван Думиника.

Весьма познавательным и интересным было выступление И. Думиника, где прозвучали имена очень достойных, но несправедливо забытых, либо малоизвестных в силу исторических обстоятельств, представителей литературной интеллигенции из среды бессарабских болгар в межвоенный период XX века. Все эти талантливые личности заслуживают восстановления своих имен на страницах летописи нашего края.

Имя Любы Димитриу сегодня звучит уже довольно часто, так как ее имя носит одна из улиц сектора Ботаника. Молодая, но очень талантливая поэтесса с очень трагической судьбой, к сожалению, ушла из жизни в 29 лет от неизлечимой тогда болезни - туберкулеза легких. Люба Димитриу родилась 1 января 1901 г. в селе Чукур-Минжир, Бендерского уезда. Отец ее был болгарин из семьи переселенцев, настоящее имя - Димитров, мать - гречанка. Люба окончила лицей в Комрате, затем переехала в Кишинев, где служила в различных ведомствах, занимаясь административной работой. Писала стихи с 18 лет. Чувствительная, тонкая, глубоко лиричная, искренняя душа Любы выражала свои эмоции в такие же строфы, которые покорили сердца читателей, но, к сожалению, были изданы только

через год после смерти девушки. Она скончалась в монастыре Вэратик 22 марта 1930 года. Сборник стихов „Бессарабские лилии“ (1931 г.) открыл публике выдающуюся поэтессу, так рано ушедшую из жизни.

Еще одно достойное имя бессарабского болгарина - Владимир Каварнали (1910, Болград - 1966, Бухарест), поэт и журналист, чей первый сборник стихов, изданный в 1934 г., награжден Королевской премией общества „Карол II“, присуждаемой молодым писателям. Некоторое время издавал в Болграде газету „Moldavia“, затем его жизненный и творческий путь был продолжен в столице Румынии.

Имя Теодора Ненчева известно в определенном кругу болгарской бессарабской диаспоры, но оно заслуживает более широкого и детального рассмотрения. Также трагическая судьба и гибель в 31 год. Будущий поэт родился 3 сентября 1913 г. в селе Вэлень Измаильского округа в смешанной семье: отец - болгарин, мать - молдаванка. В 1918 году семья переезжает в Болград, где Теодор заканчивает лицей для мальчиков. Опубликовал свои первые стихи в журнале „Familia noastră“ („Наша семья“) в 1935 году. В том же году совместно с поэтами Якобом Славовым, Игорем Ивановым и Владимиром Каварнали начинает издавать культурно-литературный журнал „Vigeacul“ („Буджак“), редактором которого являлся вплоть до июня 1936 года. Печатает два поэтических сборника в 1937 и 1940 годах, сотрудничает с многими журналами в Яссах, Бухаресте, Кишиневе. С приходом советских войск в период II Мировой войны был мобилизован и погиб на полях сражений в Латвии 3 ноября 1944 года. Сборники его поэзии были переизданы - „Poezii“ в 1967 году и „Predestinare“ („Предопределение“) в 1991 году в Кишиневе. Имя

Теодора Ненчева носит одна из улиц в Кагуле. Список таких достойных имен наверняка можно было бы продолжить, есть еще немало белых пятен на историческом полотне земли Бессарабии и ее сподвижников.

Журналист и бывший главный редактор телепередачи „На Буджакской волне“ Мария Великсар поделилась с аудиторией библиотеки своими воспоминаниями о бессарабских болгарях, которые преданно и по мере своих сил служили и работали, каждый в своей профессиональной сфере, на благо и процветание родной земли. Многие из них стали настоящим примером гражданского служения своему народу и образцом для подражания грядущим поколениям.

„Бессарабские болгары в творчестве Михаила Бычварова“ - д-р истории Елена Рацеева.

Мишо Бычваров-Бондар, как принято его именовать сегодня, родился 21 ноября 1946 года в селе Чийший (Огородное) Болградского района в семье потомков болгарских переселенцев 1812-13 гг. Его прадед - Дмитрий Бондар был одним из 200 бессарабских болгар-ополченцев во время Освободительной русско-турецкой войны 1877-78 гг. Мишо Бычваров, автор вось-

ми поэтических сборников, являлся членом Союза болгарских писателей, а также Международного союза писателей в России. В конце 80-х годов прошлого века поэт переехал в Болгарию, где продолжал заниматься поэтическим творчеством, также создал (автор и сценарист) ряд документальных лент. Переводил книги с русского, румынского, украинского и белорусского языков. Умер 21 ноября 2016 года в городе Силистра.

Тема сородичей – бессарабских болгар, глубоко личностная и трепетная, является основной в творчестве поэта. Гордый и трудолюбивый, искренний и любящий, сопереживающий и свободолюбивый болгарский народ перенес все эти лучшие качества настоящего Человека сквозь века не прогибаясь и не сдаваясь. И под небом новой родины продолжал любить, работать, наслаждаться каждым прожитым днем и растить достойных преемников - продолжателей болгарского рода на бессарабской земле. Прозвучали стихи поэта Мишо Бычварова.

„День народных будителей - национальный праздник Болгарии“ - д-р филологии Надежда Кара.

Праздник „День бессарабских болгар“ плавно перетекает в национальный

праздник Болгарии – „День народных будителей”, который отмечается ежегодно 1 ноября на государственном уровне. Доктор Н. Кара рассказала об истории возникновения этого праздника. Будителями в Болгарии принято называть активных деятелей национального и культурного возрождения начала и середины 19 века, когда страна еще несла бремя Османского владычества. Будители в большинстве своем были простыми учителями и духовниками, но своим подвижничеством они сумели разбудить в народе рост национального самосознания и стремление к освобождению от рабства. Благодаря их усилиям в Болгарии появился театр, стали развиваться современные литературные жанры, отдельные отрасли различных наук. Церковные деятели в 1860 году добились признания отдельной Болгарской экзархии. Впервые праздник стали отмечать в Пловдиве в 1909 году, а с 1921 по 1945 год он был официальным праздником. В новейшей истории День будителей вновь возродился в 1992 году по призыву болгарского историка Петра Константинова.

„Болгарская Православная Церковь – народный будитель” – д-р Любомира Жакотэ.

В заключении прослушали сообщение о Болгарской Православной Церкви (БПЦ), которая героически встала на путь освобождения народа от иноземного ига и вела просветительскую деятельность среди всех слоев населения.

С самого начала создания БПЦ играла прогрессивную роль в формировании нации, в ее духовном развитии, поэтому ее безоговорочно причисляют к плеяде народных героев-будителей. БПЦ всегда объединяла свой народ, провозглашая отказ от собственнических интересов во имя служения родине. БПЦ бережно сохраняла письменность, родной язык через проповеди и учения в самые темные времена рабства. Она пронесла в своих хранилищах книжное богатство болгарского народа через гонения и костры и передала его в руки народа. Среди замечательных личностей БПЦ говорилось о жизнедеятельности таких персон как – Климент Охридски, Патриарх Евтимий, Паисий Хилендарски, Матей Преображенски, Илларион Макариопольский, Дьякон Игнатий. Болгария гордится и помнит всех своих героев и сподвижников, имя которым Будители!

Сообщения, заслушанные в ходе конференции, вызвали интерес у аудитории, было много вопросов в рамках данной тематики, прения дополнили и расширили наши знания по различным направлениям. Необходимость проведения подобного рода мероприятий уже не надо никому доказывать, знание нашего исторического прошлого, происхождения этносов населяющих наш край, знакомство с династиями и именами, обогатившими историю Молдовы, позволяет нам лучше ориентироваться в процессах векового развития страны и всего мира в целом.

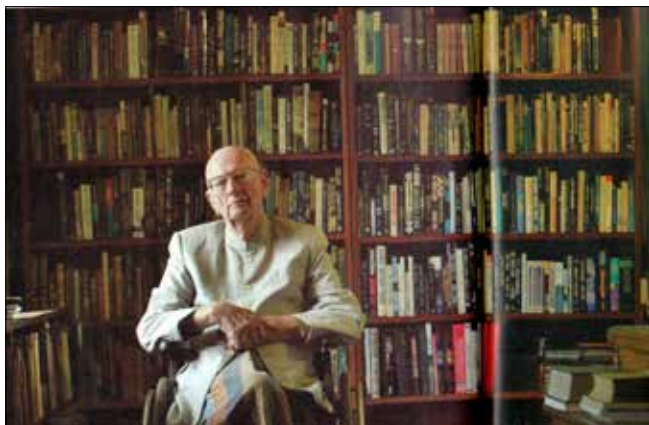
ARTHUR C. CLARKE, LA CENTENAR: O FIȘĂ DE DICȚIONAR

Horia Nicola URSU

Născut la 16 decembrie 1917 în Somerset (Anglia), Arthur C. Clarke și-a făcut simțită prezența în cercurile active ale fanilor SF încă dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial. De la începutul conflagrației, se înrolează în recent înființatul serviciu radar al Forțelor Aeriene Regale, comandând cea dintâi unitate experimentală radar. După război, urmează Colegiul Regal din Londra, luându-și doctoratul în fizică și matematică în 1948.

În anii de început ai carierei literare publică numeroase povestiri în revistele SF ale vremii, în paralel cu volume de popularizare a științei, dovedindu-și incontestabilul har de vulgarizator în cărți precum *Zborul interplanetar* (Interplanetary Flight, 1950) sau *Drum prin spațiu* (Going into Space, 1953). Primul său roman, *Preludiul spațiului* (Prelude to Space, 1951) este o anticipație pe termen scurt, bine

documentată dar cu o intrigă schematică și personaje așijderea. Trei ani mai târziu însă, în 1954, apare primul său roman de succes, *Sfârșitul copilăriei* (Childhood's End), în care autorul combină pentru întâia oară metafizica și modalitățile hard SF într-un stil care-i va deveni propriu pe parcursul întregii sale cariere. Cartea pornește de la o premiză contrară optimismului epocii, conform căreia „Stelele nu sunt pentru om”, aflat într-o etapă de început a dezvoltării sale ca specie, ci doar pentru descendenții săi dotați cu puteri extrasenzoriale, care vor fi capabili să fuzioneze cu un spirit galactic colectiv. În 1956 publică *Orașul și stelele* (The City and the Stars), un roman despre o omenire care și-a dobândit nemurirea, cu prețul pierderii dorinței de a evolua, până într-o zi când răzvrătirea unui tânăr declanșează o transformare ce va conduce omenirea către stele. *Adâncurile* (The Deep Range, 1957) descrie explorări submarine având scopul de a descoperi noi habitaturi, iar *Poveștile de la Cerbul*

Alb (Tales from The White Hart, 1957) este o culegere de povestiri stranii din genul celor din seria *Văduvilor negri* (The Black Widowers) a lui Isaac Asimov.

Profiluri ale viitorului (Profiles of the Future, 1962) este o expunere științifică riguroasă a științei și tehnicii preconizate a se dezvolta în deceniile următoare, care i-a prilejuit o serie de profeții deja împlinite. Nu trebuie uitat că Arthur C. Clarke a expus pentru prima oară, într-un articol din 1945, ideea sateliților geostaționari, pe care îi descria atunci în amănunt. 1962 este și anul în care îi este decernată medalia de aur a Institutului Franklin pentru această previziune împlinită. Cariera de popularizator al științei a făcut din el un laureat al premiului Kalinga acordat de UNESCO. În acest sens, se cuvine să amintim celebrul pact dintre Clarke și Asimov; conform înțelegerii dintre aceștia Isaac Asimov era cel mai bun scriitor de SF și al doilea ca popularizator al științei, iar Clarke ocupa locul secund ca autor de SF, dar era cel mai bun popularizator. Nu este deci o întâmplare că, între 1957 și 1970, Clarke a comentat live, din turnul de control de la Cape Canaveral, integrala misiunilor Apollo, pentru rețeaua de televiziune CBS. Potrivit mărturiei sale, faptul că a asistat la debarcarea omului pe Lună a constituit cel mai important eveniment din viața sa. În 1968, *2001, O odisee spațială* (2001. A Space Odyssey), filmul regizat de Stanley Kubrick, cucerea Oscarul pentru scenariul semnat de Arthur C. Clarke. Cartea cu același titlu a apărut în același an, devenind un bestseller. Limpezind unele aspecte ale filmului, cartea lui Clarke deschide o perspectivă vertiginoasă asupra contactului dintre civilizații. Ca orice bestseller care se respectă, *Odiseea spațială* a avut urmări: *2010. A doua odisee spațială* (2010. Odyssey Two, 1982, carte ecranizată de Peter Hyams), *2061. A treia odisee spațială* (Odyssey Three, 1987) și *3001. Ultima odisee* (3001. The Final Od-

sey, 1997). În 1973, Clarke câștigă premiile Hugo și Nebula cu un roman despre o întâlnire ratată cu o civilizație extraterestră; *Întâlnire cu Rama* (Rendez-vous with Rama) îi prilejuiește scriitorului întrebări cu privire la locul ocupat de om în Univers. Și acest roman a avut parte de mai multe urmări, trei dintre ele în colaborare cu Gentry Lee și încă două romane ce se petrec în același univers ficțional, care sunt scrise de Lee. *Pământul imperial* (Imperial Earth, 1975) este o trecere în revistă a realizărilor coloniștilor umani de pe Titan, satelitul lui Jupiter. *Fântânile paradisului* (The Fountains of Paradise, 1979) mută acțiunea pe Pământ, unde un inginer ambițios și-a propus ridicarea unui ascensor de la sol până pe orbită, idee ce poate fi găsită și la Charles Sheffield, Kim Stanley Robinson și, ulterior, intrată în tezaurul comun de idei (încă) SF. *Cântecele îndepărtatului Pământ* (The Songs of Distant Earth, 1986) se petrece pe planeta acoperită de oceane Thalassa, unde și-au găsit refugiu pământeni de pe una dintre navele-sămânță care au părăsit planeta natală înaintea transformării Soarelui într-o novă. Romanul dezvoltă ideea povestirii omonime din 1958. Opt ani mai târziu, muzicianul Mike Oldfield avea să câștige un premiu Hugo pentru albumul său inspirat de romanul lui Clarke. Tot despre o catastrofă planetară, una evitată la timp, cea a posibilității ciocnirii planetei noastre cu un meteorit uriaș, vorbește *Mânia lui Dumnezeu* (The Hammer of God, 1993); în ciuda plauzibilității științifice extreme, personajele sunt schematic și nu au profunzimea celor din *Pământul imperial*. este, de altfel, cel mai frecvent reproș ce-i este adus lui Clarke de către critici, însă, în opinia lui Clarke, rolul literaturii science fiction nu e același cu al literaturii pur și simplu: „Literatura SF este un element foarte important prin faptul că îi introduce pe oameni în tainele științei și ale minunilor universului. Știința și SF-ul

sunt două fețe ale aceleiași monede. Literatura SF m-a făcut bogat, celebru și fericit, acesta fiind singurul drog autentic care îți lărgeste conștiința”.

Retras într-o insulă din Sri Lanka, la începutul anilor șaptezeci ai secolului trecut, Clarke s-a consacrat explorărilor submarine și găsirii, prin cărțile sale, unui răspuns la întrebarea care l-a frământat mereu: care va fi destinul viitor al omenirii? Între timp, cărțile îi sunt publicate în sute de ediții, în zeci de limbi. Primește premii peste premii, fie pentru talentul său de popularizator al științei, fie pentru cărțile SF. În 1987, după Heinlein și Asimov, este el însuși încununat Grand Master de către Asociația Scriitorilor Americani de SF (SFWA). Culmea gloriei o reprezintă însă nominalizarea la Premiul Nobel pentru pace, în 1994. Misterele nerezolvate și treptele istoriei științei îi inspiră producerea unor seriale TV de popularizare care se bucură de mare succes, ceea ce contribuie substanțial la creșterea veniturilor sale. Fundația ce-i poartă numele instituie în 1987 cel mai prestigios premiu pentru literatura SF din Marea Britanie; Premiul Clarke recompensează anual (inclusiv fi-

nanciar), pe baza alegerilor unui juriu profesionist, cea mai merituoasă scriere de gen apărută pe teritoriul Regatului Unit. Vârsta își spune cuvântul însă. Țintuit într-un scaun cu rotile, ultimul senior al science fiction-ului anilor de aur continuă să scrie și să publice, însă o face în colaborare cu mai mulți confracți mai tineri: Stephen Baxter, Gentry Lee, Mike McQuay. Ultimul roman, intitulat *Ultima teoremă* (The Last Theorem, 2008), scris în colaborare cu colegul său de generație, Frederik Pohl, avea să apară însă postum. La 19 martie 2008, Sir Arthur C. Clarke, ultimul dintre cei Trei Mari, se stinge din viață în urma unor complicații ale unei pneumonii – contractată în timp ce lucra la ultimele corecturi ale romanului, corespondând asiduu via e-mail cu Fred Pohl. La un secol de la nașterea sa și la aproape 50 de ani de la publicarea primei *Odisei spațiale*, Clarke rămâne în aceeași măsură relevant pentru cititorii mileniului III, un simbol titanic al unei rigori științifice remarcabile, un spirit călăuzitor pentru toți iubitorii libertății neîngrădite de gândire.

Știință & Tehnică, dec. 2017-ian. 2018

MARGINALII LA „MĂRTURIA UNUI ISTORIC SINGURATIC”

La sfârșitul anului 2018, cunoscutul istoric și muzeograf Narcis Dorin Ion – directorul Muzeului Național Peleş – a publicat volumul *Mărturia unui istoric singuratic. Convorbiri cu academicianul Dinu C. Giurescu*. Este a treia carte de acest fel realizată de Narcis Dorin Ion, după *Portretul unui aristocrat al spiritului. Convorbiri cu academicianul Dan Berindei* (2016) și *Despre cultura de ieri de azi. Convorbiri cu academicianul Răzvan Theodorescu* (2017). Sunt cărți extrem de utile, despre biografia și opera științifică a acestor reputați academicieni, dar și despre societatea din vremea lor – fiecare depășind vârsta de 75 de ani.

În prima parte a interviului, Dinu C. Giurescu se referă la înaintașii săi, „fruntașii satului Chiojdu”, la bunicul său, istoricul Constantin Giurescu – cel care a inaugurat familia de istorici cu acest nume, și despre tatăl său – Constantin C. Giurescu. Citind cartea, mă simt îndemnat să prezint câteva amintiri despre profesorul Constantin C. Giurescu, pe care l-am văzut prima dată în 1960, la Biblioteca Academiei. Eu frecventam Sala III (Fond special), adunând materiale pentru lucrarea de licență. Îl vedeam pe profesor când intra într-o cameră alăturată. Custodele mi-a spus că Giurescu lucra la inventarierea arhivei lui Alexandru Ioan Cuza. Pe baza acestei arhive profesorul a scris *Viața și opera lui Cuza Vodă*, apărută în 1966, pe care, peste ani, avea să mi-o ofere cu dedicație.

Eu am absolvit Facultatea de Istorie a Universității din București în 1962 și am fost repartizat în funcția de preparator la Catedra de Istoria României. Preparatorii nu aveau activități didactice, oferindu-li-se răgazul de a se pregăti în speci-

alitatea la care au fost repartizați. Pentru mine, au fost trei ani fericiți: frecventam Arhivele Statului și Biblioteca Academiei, urmărind cu deosebire viața politică din România în perioada interbelică. Studiind, descopeream o cu totul altă istorie decât cea predată la curs și eram doritor să cunosc cât mai multe date și fapte concrete. O zi pe săptămână făceam de permanență la catedră și o dată pe lună participam la ședința colectivului acestei catedre.

La sfârșitul lunii septembrie 1963, a avut loc obișnuita ședință de catedră înaintea deschiderii anului universitar. Cu puțin înainte de începerea acesteia în sală a intrat Constantin C. Giurescu, care s-a așezat pe un scaun, înclinând din cap în semn de salut. Profesorul Gheorghe Ștefan, șeful catedrei, a anunțat că a fost încadrat în catedra noastră „tovarășul” Constantin Giurescu, și fără alte comentarii a anunțat ordinea de zi. Imediat, Constantin C. Giurescu s-a ridicat în picioare, a scos din buzunar o foaie de hârtie și a început să citească. Era o scrisoare adresată „tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej”, căruia îi mulțumea pentru posibilitatea de a se întoarce la catedră, după mai mulți ani de absență.

Am rămas mirat de acest gest ceremonial, pe care aveam să-l înțeleg peste câteva zile, când cei cinci preparatori din facultate recent angajați am fost chemați la biroul organizației de bază a Partidului Muncitoresc Român, unde secretarul Nathan Lupu ne-a atras atenția că a fost „trimis” la noi istoricul burghez Constantin Giurescu, fost ministru în timpul „dictaturii fasciste” a lui Carol al II-lea și să fim foarte atenți, pentru că va încerca să ne atragă de

partea sa; ne-a recomandat să asistăm la cursurile acestuia, să observăm abaterile ideologice și să informăm B.O.B. Profesorul predă un curs special despre meșteșugurile din Țara Românească și Moldova în Evul Mediu, care pe mine nu mă interesau, eram preocupat de perioada contemporană, astfel că nu am asistat la nici o oră.

S-a întâmplat ca permanența mea la catedră să fie stabilită în aceeași zi cu cea în care profesorul Giurescu avea consultații. Când nu avea pe nimeni la consultație, mă chestiona în legătură cu preocupările mele științifice. Mi-a creat impresia că era interesat să urmărească evoluția unui tânăr (în 1963 aveam 23 de ani), care la școala medie (așa se numea liceul) învățase după manualul „Istoria R.P.R.”, iar în facultate audiase cursurile de istoria modernă și contemporană a României predate de conferențieri cu studii în URSS și formați la „școala” lui Roller.

A fost bucuros să aflu că studiez perioada interbelică și s-a arătat dispus să-mi dea lămuririle cerute. Au fost pentru mine discuții extrem de utile, aflând multe detalii despre oamenii politici, modul cum se adoptau proiectele de lege, cum se rezolvau crizelor guvernamentale etc. Eu îi relatam despre documentele depistate în arhive, inclusiv despre activitatea dânsului în Partidul Național-Liberal condus de Gheorghe Brătianu, precum și ca ministru însărcinat cu organizarea Frontului Renașterii Naționale (F.R.N.) și ministru al Propagandei Naționale. Era surprins de câte mărturii se păstrau în arhive și mi-a explicat ce a însemnat F.R.N. (despre care la curs ni se spusese că era o organizație fascistă), de ce Carol al II-lea a desființat partidele politice în martie 1938 (total compromise), despre faptul că în iunie 1940 nu a fost vorba de „eliberarea” Basarabiei și nordului Bucovinei de sub „jugul reacțiunii Române”, că au fost note ultimative sovietice, care au fost dezbătute

în două Consilii de Coroană, despre care dânsul a făcut note pe care le va face cunoscute „la momentul oportun” [nu a apucat să le publice].

Cert este că în urma unor asemenea discuții a căpătat încredere în mine, drept care mi-a dat multe sfaturi. De exemplu, că nu trebuie să treacă o singură zi fără să scriu o pagină. Așa a procedat dânsul de-a lungul vieții. Și când era ministru, se scula dimineața, se așeza la birou și timp de câteva ore lucra, știind că regele Carol al II-lea nu-l convoca mai devreme de ora 10. M-a sfătuit să notez pe fișe separate ideile dintr-un document, astfel ca atunci când voi trece la redactare să am deja baza documentară aranjată pe probleme. Să nu citesc o carte de istorie ca pe un roman, ci să scot fișe, dispuse tematic, pe care să le pot utiliza când voi avea nevoie. De mai multe ori mi-a vorbit despre „arhitectura” unui studiu: introducerea și concluziile să ocupe o treime de text, iar conținutul două treimi. Să nu mă las „prins” de o anumită problemă și să-i acord un spațiu mai mare decât îi este locul ca importanță istorică. Atunci când pentru o chestiune nu am suficiente surse, să cercetez în continuare, până ajung la echilibrul necesar. Evident, m-am străduit să respect aceste recomandări.

Pe atunci la catedră era o condică în care fiecare cadru didactic scria ce activitate a desfășurat în ziua respectivă, între ce ore și semna. Eu, neavând seminarii sau cursuri, scriam unde mă aflam în săptămâna următoare (la arhive sau la bibliotecă). Într-o zi, prin 1965, profesorul a luat condica, a deschis-o la numele meu și pe un ton sever m-a întrebat: de ce îți bați joc de semnătura dumitale? Eu semnam cum se întâmpla, nu acordam nici o atenție cum scriu, socotind că era o obligație de serviciu. Mi-a arătat semnătura sa, care putea fi ușor citită: *Const. C. Giurescu*. Mi-a explicat că iscălitura „reprezintă omul” și trebu-

ie respectată. De atunci mi-am stabilit o semnătură pe care am folosit-o în toți anii care au urmat. [Ulterior, citind polemica lui N. Iorga cu Giurescu și cu Panaitescu am aflat că cei doi se iscăleau C.C. Giurescu și P.P. Panaitescu, drept care savantul îi „gratula” cu Caca și Pipi. Probabil că din această cauză profesorul a început să semneze Const. C. Giurescu].

La începutul lunii martie 1974, am citit în „Scânțea” că profesorul Constantin C. Giurescu a fost ales membru titular al Academiei R.S. România. Întâlnindu-l la catedră l-am felicitat, subliniind că nu a trebuit să treacă prin stagiul de membru corespondent. Mi-a mulțumit și mi-a spus că nu era locul potrivit pentru o asemenea discuție, drept care m-a invitat pentru a doua zi la dânsul acasă, pe strada Berzei nr. 47. M-am prezentat la ora indicată, iar profesorul mi-a dat niște detalii interesante: în urmă cu o lună, Paul Niculescu-Mizil, ministrul Educației și Învățământului, i-a comunicat că „s-a hotărât” să fie primit în Academie ca membru corespondent. Profesorul i-a mulțumit, dar i-a spus că nu acceptă să fie doar corespondent, atâta vreme cât la Secția de Științe Istorice sunt membri titulari care nu au publicat măcar o carte în viața lor. La activitatea sa, crede că merită să fie membru titular. Ministrul a afirmat că aceasta era hotărârea luată și numai Nicolae Ceaușescu o putea schimba. Profesorul l-a rugat să-i mijlocească o audiență la secretarul general al partidului.

Peste două zile, P. Niculescu-Mizil l-a sunat și i-a transmis că Ceaușescu îl așteaptă în ziua „x” la ora cutate, intrarea în clădirea Comitetului Central prin față (corpul A). La data respectivă s-a prezentat și a fost condus la biroul lui Nicolae Ceaușescu. Discuția a durat mai mult de o oră. Mi-a spus că s-a convins de faptul că secretarul general era bine informat și cunoștea istoria românilor, i-a citit car-

tea *Transilvania în istoria poporului român* (1967), care i-a plăcut foarte mult, și *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi* (1971), scrisă împreună cu Dinu C. Giurescu, pe care o consideră foarte utilă, mai ales pentru tineri. L-a îndemnat să scrie în continuare cărți „tot atât de folositoare” pentru poporul român, dar și pentru străinătate (avea în vedere faptul că lucrarea privind istoria Transilvaniei fusese tradusă în engleză, franceză, rusă, germană, spaniolă și maghiară). De asemenea, să fie activ pe plan internațional, menționând că a primit ecouri pozitive despre conferințele pe care Giurescu le-a ținut în S.U.A. [în 1968 și 1972]. Ceaușescu s-a interesat de unele probleme concrete de istorie, cum ar fi cetățile de pe malul Nistrului, despre care profesorul scrisese o carte, și despre Cadrilater. Giurescu mi-a spus că a fost o discuție lejeră și încurajatoare [profesorul avea experiența convorbirilor cu Carol al II-lea și cu mareșalul Antonescu]. La plecare, Ceaușescu i-a spus că „problema cu Academia se rezolvă pozitiv”. Într-adevăr, în sesiunea extraordinară a Adunării generale din 28 februarie – 2 martie 1974, Constantin C. Giurescu a fost ales membru titular al Academiei R. S. România. Am citit în ziar că în aceeași sesiune au mai fost aleși direct titulari: Ana Aslan, Vasile Pavelcu, Elena Ceaușescu și Miron Constantinescu.

În perioada următoare am sesizat că Constantin C. Giurescu semna pe cărțile pe care le publica „profesor la Universitatea din București” și nu „academician”. Când cineva i se adresa cu „tovarășe academician”, îl corecta imediat: „tovarășe profesor!” Mi-am exprimat nedumerirea și l-am rugat să-mi spună de ce această opțiune. Mi-a explicat că titlul de profesor este cel mai important, pentru că se obține după promovarea treptelor inferioare (asistent, lector, conferențiar) și ca urmare a deciziilor luate de mai multe comisii formate

din specialiști. Titlul de academician este onorific, nu desemna o profesie. Mi-a atras atenția că acest titlu nu s-a utilizat în România până în 1948, când a fost preluat de la sovietici. Până atunci se folosea „membru al Academiei Române”. Să urmăresc pe cine cred – Bogdan Petriceicu Hasdeu, Titu Maiorescu, A.D. Xenopol, Dimitrie Onciul, N. Iorga, Ioan Lupaș, Simion Mehedinți, Emil Racoviță, Spiru Haret, Petre Poni, Victor Babeș, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga și toți ceilalți membri ai Academiei – și voi vedea că nici unul nu a semnat „academician”. Am făcut acest exercițiu și am constatat că avea dreptate.

În octombrie 1976, grupa sindicală de la Catedra de Istoria României a hotărât să-l sărbătorească pe profesorul Constantin C. Giurescu la împlinirea vârstei de 75 de ani. A fost organizată o masă la Casa Universitarilor, la care au participat vreo 30 de persoane, între care și Suzana Gâdea, ministrul educației și învățământului, care

i-a oferit profesorului un imens buchet de flori. S-au ținut multe discursuri, cu elogiile de rigoare, iar la sfârșit sărbătoritul a mulțumit, relatând despre activitatea sa ca profesor, întemeietor al Catedrei de Istoria Românilor la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, despre munca științifică, declarându-se mulțumit de cele realizate. A încheiat spunând că la 75 de ani nu-și mai îngăduie planuri mari: „Anii cei mulți s-au dus, au rămas anii cei puțini!”.

Mi-au rămas în memorie aceste cuvinte și am trăit cu sentimentul că profesorul a avut o premoniție. Peste un an, la 13 noiembrie 1977, Constantin C. Giurescu a încetat din viață. Misiunea de a onora mai departe dinastia Giurescu a revenit fiului său, Dinu C. Giurescu – „eroul” cărții publicate de Narcis Dorin Ion.

*Prof. univ. dr. Ioan SCURTU,
membru al A.O.Ș.R.*

MOȘTENIREA UNUI VIZIONAR Arthur C. CLARKE – 100 de ani de la naștere

Șerban CIUMARA

Comemorăm, în luna decembrie a acestui an, 100 de ani de la nașterea unui om special – Arthur C. Clarke – un vizionar, un scriitor de succes, o persoană care a răspândit și a insuflat fascinația pentru viitor lumii întregi.

Născut în Marea Britanie, s-a stabilit mai târziu în Sri Lanka, unde și-a urmat pasiunea pentru scris și pentru scufundări acvatice. Opera sa conține idei revoluționare care au ajutat la construirea lumii actuale și vor genera lumea de mâine.

Autorul a dezvoltat și a explorat numeroase teme, de la impactul tehnologiilor emergente asupra vieții umane la transcendență, metafizică și misticism. Iată, în continuare, câteva dintre

elementele panteonului său artistic, viziuni care au schimbat (sau vor schimba) lumea:

SATELIȚII DE TELECOMUNICAȚII,
ORBITA GEOSTAȚIONARĂ, TELEFONUL
MOBIL

Este bine știut faptul că Arthur C. Clarke a prevăzut, de foarte timpuriu, posibilitatea de a utiliza sateliți artificiali pentru comunicarea instantanee în orice colț al lumii, creând infosfera – „Worldwide radio coverage”, după cum s-a exprimat el într-o scrisoare. De asemenea, a popularizat conceptul de orbită geostaționară, numită în onoarea sa „Orbita Clarke” sau „Centura Clarke”. În ziua de azi, cei mai mulți sateliți de comunicații sunt plasați pe orbite ge-

ostaționare – deoarece, pentru un observator pământean, satelitul apare ca un punct static, antenele de pe Pământ nu trebuie să se rotească ca să îl urmărească, ci rămân întotdeauna îndreptate în aceeași direcție pe cer. Într-un interviu acordat aproape de finalul vieții, scriitorul a fost întrebat dacă a bănuțit vreodată că sateliții de comunicații vor deveni atât de importanți. El a răspuns: „sunt întrebat des de ce nu am încercat să brevetez ideea sateliților de comunicații. Răspunsul meu este mereu: un brevet este doar o licență de a fi dat în judecată”.

Nu în ultimul rând, Arthur C. Clarke a prevăzut apariția telefonului mobil – „un transmțător personal atât de compact, încât toată lumea va avea unul”, „va veni vremea în care vom fi capabili să apelăm o persoană oriunde pe Pământ pur și simplu introducând un număr”, „nimeni nu ar trebui să se mai piardă vreodată”.

ELEVATORUL SPAȚIAL, EXPLOATAREA MINIERĂ A ASTEROIZILOR

Elevatorul spațial este un dispozitiv propus pentru transportul mărfurilor între Pământ și spațiul cosmic. Acesta ar fi priponit în ecuatorul Terrei, gâtul său ar trece prin atmosferă și ar ajunge în cosmos, deasupra orbitei geostaționare, cu o contragreutate în capătul superior, fiind menținut în poziție verticală de rotația planetei. Pe de o parte, elevatorul ar permite furnizarea materialelor pentru construirea de nave spațiale direct în imponderabilitate. Astfel, capacitatea de producție ar fi sporită. Pe de altă parte, resursele miniere exploatate din asteroizi ar putea fi încărcate direct din cosmos și transportate jos, pe Pământ, unde ar fi folosite în industrie. Prin prisma acestor funcționalități, e lesne de imaginat producerea unei revoluții economice. Ideea elevatorului spațial a fost popularizată de Arthur C. Clarke în romanul *Fântânile Paradisului* din 1979, unde acțiunea se concentrează pe construirea unei astfel de mașinării, numită „turn orbital”. În romanul cu pricina, cablurile de susținere erau făcute din „hiperfilamente de diamant”, un concept înrudit nanotuburilor de carbon din ziua de azi. În prezent, conceptul

este în curs de dezvoltare: NASA (și alte entități similare) organizează activități și oferă premii pentru stimularea interesului antreprenorial în acest proiect ambițios. Răspunsurile tehnice sunt însă strâns legate de nanotehnologie, un domeniu emergent, situându-l cu puțin dincolo de limitele tehnologiei actuale. Într-un scenariu optimist, construirea unui „ascensor spațial” va avea loc până la sfârșitul acestui secol.

PSEUDOGRAVITAȚIE, MICROHABITATE

Arthur C. Clarke și-a creionat universul cu atenție, atrăgând atenția asupra detaliilor „cotidiene” ale călătoriei spațiale. Imponderabilitatea pe termen lung provoacă degenerescență în corpul uman (fapt demonstrat deja în urma a numeroase misiuni spațiale). Autorul a combătut aceste efecte nefaste prin implementarea pseudo-gravitației (gravitație-falsă) în nave și așezări cosmice. În romanul *Odiseea Spațială: 2001*, ulterior ecranizat, este celebră secvența în care astronautul David Bowman aleargă într-o cameră circulară ce se rotește, producând forță centrifugă și susținându-i corpul în poziție bipedă. În *2061: a treia Odisee*, accelerația puternică a navei spațiale produce pseudo-gravitație, ca alternativă la forța centrifugă. În romanul *Rendez-vous cu Rama*, autorul descrie o arcă stelară cilindrică ce se rotește în jurul propriei axe și creează progresiv pseudo-gravitație. Romanul abundă în descrierile ecosistemului artificial avansat, un habitat extraterestru prezervat perfect. În lipsa descoperirii unei metode de transport mai rapid decât lumina, astfel de „arce stelare” pot constitui singura șansă a omenirii de a traversa distanțele uriașe dintre stele. În romanul *Orașul și Stelele*, orașul Diaspar este descris ca un habitat autosuficient, care rezistă neschimbat „de mai bine de un miliard de ani”.

VIAȚA EXTRATERESTRĂ, IPOTEZA PALEOASTRONAUTICĂ, CONȘTIINȚE COLECTIVE

Romanul *Odiseea Spațială: 2001* începe în trecutul îndepărtat al omenirii, când un mono-

lit extraterestru descinde pe Pământul „primeval” și grăbește evoluția omului. Acțiunea corespunde teoriei paleoastronautice, conform căreia omenirea a fost influențată din timpuri străvechi de entități non-pământene.

În romanul *Sfârșitul Copilăriei*, o super-min-te călătoare prin spațiu întâlnește Terra în cale și decide să o asimileze. Noile generații umane sunt afectate iremediabil de influențele extraterestre și se dezumanizează. Drept urmare, Pământul este părăsit și rasa umană își transcend condiția, devenind componenta acestei super-minți cosmice. Ideea vieții extraterestre apare și în romanele *Rendez-vous cu Rama*, *Fântânile Paradisului*, *Orașul și Stelele* și *Ultima teoremă*.

Odată cu abordarea acestor teme, Clarke ne-a făcut să ne punem întrebările: „De unde venim?”, „Încotro ne îndreptăm?” și ne-a oferit câteva răspunsuri fabuloase.

STELIFICAREA PLANETEI JUPITER, ECOFORMAREA EXOLUMILOR, ÎNCURAJAREA VIEȚII

Probabil una dintre cele mai importante și originale idei ale lui Arthur C. Clarke a fost transformarea lui Jupiter într-o stea. În romanul *2010: A doua odisee*, echipajul uman aflat în apropierea gigantei gazoase observă apariția unui punct negru în atmosfera furtunoasă. Punctul începe să crească. Privit cu telescopul, punctul se dovedește a fi format din nenumărați monoliți ce se înmulțesc exponențial, comportându-se ca niște mașini Von Neumann autoreplicante, și par să mănânce planeta. De fapt, monoliții îi cresc densitatea lui Jupiter, până devine capabil de fuziune nucleară, și se aprinde într-o stea de dimensiuni reduse. Această transformare spectaculoasă a gigantei gazoase are rolul de a încălzi Europa, pentru a ajuta formele de viață primitive de acolo să evolueze. Prin urmare, transformarea lui Jupiter are ca rezultat ecoformarea – schimbarea condițiilor climatice – lunii Europa astfel încât să o facă compatibilă cu viața. Clarke a dezvoltat pla-

nurile unui proiect ambițios, pe care omenirea l-ar putea urma, într-o bună zi.

BIOȚII

În romanul *Rendez-vous cu Rama*, Arthur C. Clarke a folosit pentru prima oară termenul „biot”, care vine de la „robot biologic”. Biotul este diferit de robot sau cyborg prin structura sa în totalitate organică. Prin această viziune provocatoare, autorul a popularizat două domenii puțin cunoscute publicului: biorobotica și biomimetica — prin care se încearcă copierea Naturii și împrumutarea mecanismelor biologice dezvoltate de natură în construcțiile artificiale. Plecând de la aceste simple idei, ne putem imagina clădiri care cresc singure, nave cosmice vii și organisme spațiale care efectuează operațiuni miniere.

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

Un alt domeniu popularizat de scriitorul Arthur C. Clarke a fost inteligența artificială. El a atras atenția asupra problemelor etice și a posibilității ca omul să o scape de sub control – idee care „a explodat” și a devenit un clișeu science-fiction. Din cauza enormei controverse pe marginea acestui subiect, domeniul AI a atras mulți entuziaști, dar și sceptici, în romanul *Odișeea Spațială: 2001*, inteligența artificială „HAL”, care îngrijea nava Discovery I-a „înnebunit” din cauza unei greșeli de programare și a aruncat în spațiul cosmic mai mulți oameni, dar a fost la un moment dat dezactivată de personajul David Bowman.

În opera lui Clarke, inteligența artificială este văzută ca ceva „nu în totalitate înțeles”, cu o latență posibil primejdioasă.

TRANSCENDENȚA UMANĂ

Arthur C. Clarke a fost fascinat de ideea transcendenței și a augmentării individuale cu ajutorul tehnologiei. În romanul *2001: Odișeea Spațială*, descrie câteva etape ale transformării umane, printre care adăugarea de proteze sinaptice (membre și organe suplimentare), mutarea creierului în carcase rezistente de

„plastic și metal” pentru suportarea condițiilor spațiale – „nu mai aveau nevoie de nave cosmice; corpurile lor erau ele însele nave cosmice”. Mai departe, autorul prevede lepădarea trupului material prin „stocarea informațiilor în însăși structura spațiului”, „transformarea în energie pură”, „entități cu puteri de zei”. Aceste idei au fost într-adevăr înaintea vremurilor sale, făcându-l pe Clarke un idealist și un partizan al misticismului tehnologic,

UPLOADUL ȘI DOWNLOADUL

Arthur C. Clarke a popularizat ideea încărcării și descărcării obiectelor pe baza instrucțiunilor structurale codificate. În această logică, obiectele fizice nu ar trebui păstrate în forma lor fizică: structura lor ar trebui sintetizată și păstrată ca bun virtual, urmând ca, la cererea utilizatorului, obiectul să se materializeze.

Acest motiv apare în romanul *Orașul și Stelele*, unde încăperile de locuit erau păstrate goale și se umpleau automat la cerere și în *Rendez-vous cu Rama*, unde obiectele extraterestrelor erau păstrate sub formă de holograme.

În ziua de azi, cel mai bun exemplu în acest sens este reprezentat de imprimantele 3D și printarea 3D. Utilizatorul poate încărca obiecte deja existente într-un program, sau poate crea bunuri proprii pe computer ce pot fi mai târziu printate cu acuratețe. În viitorul mediu, se pre-

conizează construirea „materiei programabile” și a „ceții utilitare”, care ar putea să se configureze și să se re-configuraze în timp real, materializând orice bun uploadat sau imaginat.

ALTELE

Arthur C. Clarke a amintit resurrecția dinosaurilor, folosirea serelor hidroponice ca sursă de hrană pentru astronauți, realitățile virtuale ca mijloace de divertisment, folosirea efectului de praștie gravitațională ca mijloc de propulsie în spațiul cosmic (procedeu care a fost folosit și în realitate de majoritatea sateliților trimiși să exploreze Sistemul Solar), transportul superluminic (cu viteze superioare celei a luminii) utilizând „găuri de vierme” și anomalii ale teoriei cuantice. De asemenea, Clarke a explorat implicațiile criogeniei. În *Odiseea Spațială*, astronauții foloseau criogenia ca să „doarmă” în perioadele îndelungate de tranzit, eliminând consumul de resurse și „evadând în viitor”. În *Orașul și Stelele*, criogenia este folosită ca să „adoarmă” o mare parte din populație, menținând numărul de locuitori ai orașului la un nivel optim.

Cu o viziune atât de vastă asupra viitorului, Arthur C. Clarke este și va rămâne unul dintre pilonii genului science-fiction, un vector de progres intelectual și imaginativ al omenirii.

Știință & Tehnică, dec. 2017-ian. 2018.

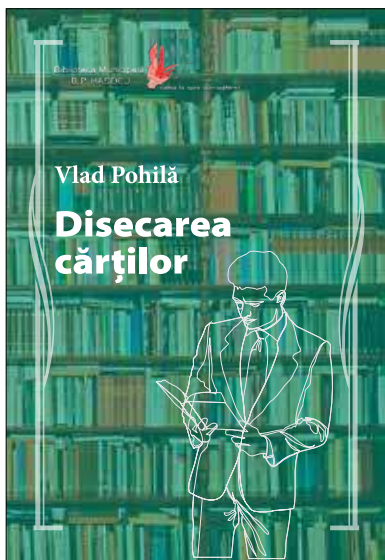

NU DOAR UN BIBLIOMAN

Dacă prin noțiunea de bibliofil se subînțelege omul care iubește și colecționează cărți, iar bibliomanul este cel cu o pasiune excesivă pentru ele, atunci persoana care nu doar exagerează în colecționarea lor, ci le și citește, devorându-le, în plus mai și analizându-le și consemnându-le, poate fi considerată un librofag, noțiune lipsă în dicționar, dar diferită de bibliofag, insectă care doar se hrănește cu hârtia cărților. Printre asemenea persoane se află și Vlad Pohilă care de aproape patru decenii a prins gustul „disecării” textelor, căci printre primele alese pentru a fi incluse în volumul său *Disecarea cărților: Recenzii, consemnări, prefețe, postfețe*, (editat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău, 2018, 382 pag.) este cel apărut la 30 iunie 1981 în buletinul informativ *Noutăți editoriale*. E vorba de o prezentare a culegerii de eseuri și comunicări dedicate lui Dimitrie Cantemir, cronică scrisă în virtutea obligațiunilor sale de serviciu, precum

mărturisește și autorul în propria prefață la volumul în cauză: „*Mă obliga atunci să le scriu exercițiul funcțiunii – postul de redactor-șef adjunct al buletinului Noutăți editoriale (...). Oricum, nu am scris decât despre cărți care îmi plăceau, mă impresionau, mă tulburau, mă uimeau*” (pag. 14). Textul cel mai proaspăt din volum este cronică la cartea lui Andrei Vartic *Purificarea istoriei din oglinda scenei* editată în 2016, consemnarea fiind publicată în revista *BiblioPolis*, nr. 4 din același an.

Culegerea de texte *Disecarea cărților* este structurată pe cinci compartimente: *La începuturi, Literatură artistică, Cartea științifică, Publicistică și Consemnări*, ea mai fiind suplimentată și cu patru anexe (indexuri de cărți și reviste, de nume de persoană, de nume geografice, de titluri de recenzii, consemnări, prefețe, postfețe), cu o suită de informații despre autor și cu câteva aprecieri. Dintre cele 12 texte alese pentru primul compartiment, nouă au fost publicate, firește, în *Noutăți editoriale*, celelalte în *Tinerimea Moldovei* (două) și *Viața satului* (una). E chiar dovada faptului că această îndeletnicire îl captivase și o făcea nu doar pentru a-și onora niște obligațiuni de serviciu. În majoritatea dintre ele e la vedere intenția autorului de a-și găsi propriul stil, de a evita șablonul, de a fi original și de a veni cu o nouă viziune în promovarea unei cărți sau a unui autor. Semnificativă în acest sens este prezentarea cărții *Căderea Parisului* de Ilya Ehrenburg, editată la Chișinău în vara anului 1981 și, precum precizează, cu admirație, autorul, „*cu participarea a încă unui mare maestru – a traducătorului Alexandru Cosmescu*”. Textul pornește într-un mod cu totul neobișnuit (*A fost odată...*), e un început de

poveste și cititorul, deprins că publicația respectivă conține doar niște informații seci despre tipărituri de tot felul, ajunge a fi, involuntar, captivul lecturii. Această trăsătură rar întâlnită la criticii literari și la diverși cronicari de carte autorul și-a păstrat-o până-n prezent, când are deja în urma sa sute și sute de asemenea texte. Printre ele sunt și recenziile unor cărți de poezie și proză, cele considerate un apănaj al criticilor literari de meserie, toate regăsindu-se în cel de-al doilea compartiment al volumului: cinci recenzii ale unor cărți de poezie și consemnările despre șase volume de proză. Printre cărțile de poezie care au avut norocul să fie „disecate” de scrupulosul și eruditul librofag Vlad Pohilă, toate publicate în revista *BiblioPolis* între anii 2004 – 2013, sunt și autori consacrați – Petru Zadnipru, Ion Vatamanu, Victor Teleucă, Aureliu Busuioc, Gheorghe Vodă, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Vasile Romanciuc, Leonida Lari, Leo Bordeianu, Iulian Filip și mulți alții – toți incluși în volumul antologic *Poezia acasă: Poeți contemporani din Basarabia* (Editura „Bibliotheca”, Târgoviște, 2003). Dar Vlad Pohilă nu ține morțiș să promoveze doar cărțile unor autori cu faimă, aproape „clasicizați”, ci are tentația descoperirii unor nume mai puțin vehiculate în presa literară și plăcerea încurajării unor tinere talente, dar și a unor autori afectați de complexul modestiei. O recenzie, model în acest sens, este și cea despre cartea de versuri satirice și umoristice a medicului Ion Răzlog *Ionică scriitorul stă de vorbă cu poporul*, editată în 2010 la Chișinău. La fel e și cronică *Poezia dorului de-acasă* despre volumul de debut *Ultima ninsoare* (Editura „Labirint”, Chișinău, 2013) semnat de Ala Tonu-Coșcodan. În consens cu spiritul său de observație, Vlad Pohilă nu poate să nu evidențieze și faptul că prezentarea artistică a volumului aparține designerului Valeriu Rusnac, iar coperta și câteva foi de grafică au fost

zămislite de magicianul îmblânzitor al culorilor, „maestrul româno-ceh Tudor Buzu, conaționalul nostru din Cehia”. Iar din cele șase texte despre cărțile de proză, doar trei au fost publicate în *BiblioPolis*, revistă diriguată de chiar autor încă din anul 2002, celelalte găsindu-și spații pentru lectură în alte reviste. Demnă de atenție este chiar prima recenzie apărută în *Literatura și Arta* tocmai în 1984, când autorul era la începuturile acestei îndeletniciri de cronicar literar. E vorba de volumul *Noaptea cu cai albi* de prozatorul bulgar Pavel Vejinov, versiunea moldovenească aparținându-i Tamarei Iacovlev-Moraru. Anume în această prezentare a unui roman tradus în limba băștinașilor dintre Nistru și Prut, iese în vileag la vârsta de doar 31 de ani calitățile sale remarcabile de lingvist și de erudit în materie de limbă și literatură, fiind vorba atât de cea română, cât și a celor din grupul limbilor slave. Persoanelor care, după aproape jumătate de secol de la publicarea recenziei, mai au probleme cu corectitudinea limbii române, în scris și în vorbire, le sunt recomandate lectura cronicii *Caii albi ai dorului bulgar pe pajiște moldavă*. Precum e lesne de observat, chiar titlul inspirat al recenziei dezvoltă în persoana sa un spirit poetic și nu doar un exeget remarcabil. Observațiile sale nu sunt ale unui Zoil oarecare, căci Vlad Pohilă mai întâi precizează că „(...) la cea mai atentă lectură a traducerii (...) ea ne prilejuiește desfătare. Dar, precum se spune, și soarele-i cu pete. Și nu că am căuta cu orice preț aceste pete în traducere – niște scăpări mai mult sau mai puțin importante. Observațiile noastre au mai curând rolul de sugestie pentru eventuala reeditare a Noptii cu cai albi” (pag. 58). Merită de menționat și cronică *20 de ani în Siberia* care este și subtitlul la cartea Aniței Nandriș-Cudla *Amintiri din viață*, un zguduitor volum de evocare al infernului îndurat de vrednica româncă din comuna Mahala de lângă

Cernăuți. Naratoarea, „împreună cu cei trei copii ai ei, alături de mii și mii de alți români și oameni de alte neamuri, „pedepsiți” de un regim criminal numai pentru că erau buni gospodari și pentru că își iubeau patria ocupată de veneticii de la Răsărit”(pag. 65), readuce în atenția noastră, pentru neuitare, crimele celor care promiteau întregii omeniri un „viitor luminos”. Și are perfectă dreptate Vlad Pohilă atunci când afirmă în finalul respectivei cronici, că „editarea unor cărți de genul celei cu amintiri din Siberia ale Aniței Nandriș-Cudla va scoate, fie și parțial, din nedreapta uitare numeroasele victime ale comunismului sovietic, nenumărații mucenici ai regimului de ocupație sovietică” (pag. 67). De la apariția în 1992 a acestei cărți la Editura „Humanitas” din București, într-adevăr, au mai văzut lumina tiparului și alte cărți-document de acest gen, precum ar fi cele semnate de V. Pirogan, C. Bobeică, M. Spânu-Cemârtan, B. Vasiliev, T. Popovici, E. Chele și ale altor martori oculari, supraviețuitori ai atrocităților regimului de ocupație sovietică. În aceeași cheie de adorație pentru carte și de îndrăgostit de literatura artistică sunt scrise și celelalte recenzii, atât despre romanul Verei Malev *Recviem pentru Maria*, un subiect incitant cu basarabeanca, celebră în perioada interbelică și interpretă de muzică clasică, Maria Cebotari, cât și despre valorosul volum, inedit în spațiul nostru literar *O antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni* (Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 2005), lucrarea fiind alcătuită de Efm Tarlapan.

Al treilea compartiment din volum, cel mai consistent, cuprinde texte despre cărțile de profil științific și aici Vlad Pohilă demonstrează o capacitate uimitoare de a trezi interesul cititorului pentru acest gen de scriitură. Dat fiind atașamentul său pentru cărți, iar publicația diriguată de el fiind organul de presă al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, e de la sine înțeles că multe

din cronicile și consemnările alese pentru compartimentul în cauză sunt despre știința comunicării și, bineînțeles, despre cea mai plăcută cândva zăbavă a omului – lectura. E destul de menționat măcar unele titluri: *Tulburătoare spovedanie a unui cărturar* (despre volumul profesorului Dimitrie Poptămaș din Târgu-Mureș cu subtitlul *O viață printre oameni și cărți*, 2002), *Bibliotecile pot fi utile pentru cei mai triști ca noi* (despre volumul Lidiei Kulikovski *Servicii de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate*, 2004), *O șansă sigură pentru dănuirea noastră și O realizare de seamă pe tărâmul bibliologiei*, 2006 (despre două volume ale aceleiași Lidia Kulikovski), *Mai mult decât o bibliografie* (despre o carte dedicată revistei *Arhivele Basarabiei*, alcătuită pe parcursul a mai multor ani și publicată în 2006 de bibliograful Ion Șpac), *Trei tipărituri din vechea noastră cetate de scaun* (despre realizările din 2006 ale colegilor-bibliografi din Suceava, îndrumați de directorul Bibliotecii Bucovinei „I.G. Sbiera” profesorul Gabriel Cărăbuș), *Totul despre comunicare, de la a-rond până la zvon* (despre cartea *Dicționar de comunicare, mass-media și știința informării* semnată de Sultana Craia și publicată în 2008), *Fenomenul informațional pus în fața interdisciplinarității, transdisciplinarității și multidisciplinarității* (despre volumul *Scurtă introducere la o enciclopedie a informației*, 2010, de Ion Stoica), *Mișcarea culturală de la Biblioteca Municipală în retrovizorul lui Valeriu Rață* (despre cartea colegului său de la BiblioPolis *Alt portret din profil cultural al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu: cronici, consemnări și recenzii*, 2016) ș. a. Toate acestea sunt incluse în subcapitolul *Bibliologie*, după care urmează al doilea – *Filologie și alte științe* – care cuprinde încă 18 texte. Unele dintre ele puteau lesne să facă parte din compartimentul următor, *Publicistica*, dar acest amănunt este unul cu totul insignifiant și nu știrbește în niciun fel valoarea

cărții. Pentru a se convinge de acest lucru, e de ajuns ca cititorul să lectureze texte ca *Eminescu, din nou la Praga...*, în care Vlad Pohilă scrie despre apariția la Praga în anul 2000 a cărții *Mihai Eminescu în cultura cehă*, o ediție bilingvă – română și cehă – îngrijită de doi mari împătimiți de literatură română, „*dna prof. dr. Libuše Valentová, șefa Catedrei de filologie română de la Universitatea Carolină, și dr. Jiří Našinec, un laborios cercetător al literaturii române, în plus, cel mai fecund traducător de literatură română (inclusiv din Republica Moldova)*”. La 7 februarie 2002, când Vlad Pohilă redacta textul respectiv și-l publica în revista *Țara*, J. Našinec, într-adevăr, tradusese deja din proza lui A. Busuioc și Vl. Beșleagă, ulterior apărând în limba cehă și creațiile lui Iulian Ciocan, N. Rusu, D. Crudu, Gh. Postolache ș. a. Tot la Praga, cu susținerea acestor doi promotori în Cehia ai literaturii române, apare în 2001 și *Dicționarul scriitorilor români*, o lucrare care „*depășește sub toate aspectele, din toate unghiurile de vedere, anvergura unei lucrări cu caracter publicitar, fiind de facto o onorabilă minieniclopedie a literaturii române de-a lungul a patru secole*”. Astfel, cel mai „bătrân” autor prezent în dicționar este Nicolae Olahus (1493 – 1568), iar printre cele 310 articole despre scriitori români, curente, reviste și noțiuni literare figurează și 39 de autori de literatură română din cel de-al doilea stat românesc. Informația despre aceștia a fost prezentată de doi literați de la Chișinău: *Vasile Gârneț și Vitalie Ciobanu – fondatori și editori ai „revistei tinerilor scriitori din R. Moldova Contrafort*” (pag. 170). Dat fiind că poliglotul Vlad Pohilă cunoaște și limba cehă, el a fost unicul dintre cititorii *Dicționarului* care a reușit să surprindă câteva prezentări ale unor autori basarabeni într-un fel cam nuanțat și ușor subiective. Astfel, autorul recenziei nu se sfiește să remarce „*cum este informat cititorul ceh despre unii literați basarabeni: dacă excese-*

le de complezențe amicale pot fi discutate, unele obiecții (considerate) critice sunt de-a binelea discutabile...” (pag. 172). El aduce și exemple (traduse din cehă în română) despre scriitorii ca I. Druță, L. Lari, Gr. Vieru, N. Dabija, E. Cioclea și alții. În acest sens Vlad Pohilă crede că „*lucrurile s-ar limpezi definitiv, dacă măcar unele articole din DSR s-ar tipări – cu acordul autorilor, evident – în vreo revistă literară, în traducere română. Nu numai pentru a se vedea într-o oglindă nouă, „din sticlă de Boemia”, cei interesați, dar și pentru a-și face mai mulți o imagine despre această experiență unică: modul de prezentare a scriitorilor noștri într-un alt univers cultural*” (pag. 174).

Autorul mai atrage atenția cititorului și asupra altui dicționar, fiind vorba de *Dicționarul avangardelor* (Editura Enciclopedică, ediția a 2-a, revăzută și adăugită, București, 2005, 743 pag.) și alcătuit de acad. Dan Grigorescu. Chiar de la titlul consemnării – *Un model de ținută enciclopedică în domeniu: Dicționarul avangardelor de acad. Dan Grigorescu* – este clară atitudinea autorului față de această „*carte uimitoare, sub mai multe aspecte, poate din chiar toate punctele de vedere. Impozantă. Frumoasă. Vastă. Densă. Rodul unei munci mișaloase și, probabil, de lungă durată a savantului...*” (pag. 220). Iar pentru a-și ilustra opinia că dicționarul „*este un vast îndrumar informativ-cognitiv, cu elemente clare de tratat științific (...), cu o rigurozitate a definițiilor, precizie, iar în multe cazuri – și cu un caracter exhaustiv al informațiilor oferite, cu o exuberanță, dar și cu o eleganță a expunerii, uneori cu alură estetică*” (pag. 225) el selectează din cuprinsul volumului un singur articol – cel despre marele Brâncuși – și-l inserează integral în consemnarea sa, publicată în revista *BiblioPolis*, nr. 3 din 2008.

Cu multă acribie se apleacă Vlad Pohilă și asupra volumului *Studii de morfologie a limbii române* (Editura Academiei Româ-

ne, București, 2005, 338 pag.) apărut la un an după ce autoarea, Mioara Avram, „a plecat pentru totdeauna dintre pământeni”, iar cartea „*devenită, fatalmente, ultima în impresionanta sa bibliografie*”. La fel e și analiza exhaustivă a cărții *Traducerea din perspectivă semiotică* (Editura „Cartdidact”, Chișinău, 2006, 266 pag.), semnată de Irina Condrea, profesor universitar, decan al Facultății de Litere a Universității de Stat din Moldova. Titlul consemnării sale pornește de la spusa poetului Ștefan Augustin Doinaș (1922 – 2002) despre acest domeniu de activitate literară: „*A traduce este dificil, dar nu și imposibil*”. Astfel, chiar în titlu – *Despre „dificil, dar nu și imposibil”: istorie, teorie, practică* – Vlad Pohilă esențializează ideea despre această valoroasă lucrare, iar despre actul și fenomenul traducerii el crede că „*numai Adam și Eva nu au avut nevoie de traducător!, - căci de la Turnul Babel încoace istoria oamenilor, a popoarelor, devine greu de conceput fără tălmăci, fără traduceri*” (pag. 190). În continuare autorul propune cititorului să caute și să se delecteze cu materialele din revistele *Transilvania* (Sibiu) și *Familia română* (Oradea), dar să savureze și din deliciale unor cărți, precum ar fi cele semnate de chimiștii Dumitru Batâr și Gheorghe Duca, de conferențiarul universitar lingvistul Anatol Lența ș. a.

Compartimentul *Publicistică* include nouă texte, iar aria preocupărilor sale rămâne a fi, oricum, aceleași cărți pe care autorul le prezintă, „disecându-le”, cu mîgala și scrupulozitatea de odinioară. Îndemnul său la lectură e justificat, firește, și de valoarea lucrărilor consemnate, printre ele înscriindu-se și *Jurnal de lagăr liber* de Corneliu Florea (Editura „Nord” din Aarhus, Danemarca, 1989), despre care prefațatorul volumului, dl Florian Dubaș, notează că „*este o carte ce neapărat, cât mai grabnic, trebuie citită*”, și volumul *A fi* de Efim Josanu (Editura „Litera”, Chișinău, 2004, 360 pag.), considerată de recenzent drept „o

carte complexă, densă, zvâcnind de gânduri sclipitoare și fraze meșteșugite, ce-ți fac să surâdă și ochii, și inima chiar” (pag. 259), și, ca o continuare a ideilor trasate în acest volum, cartea de eseuri *Blestemul de a fi*, semnată de ziaristul, eseistul și cronicarul Constantin Tănase (1949 – 2014). Regretatul om de cultură este considerat, pe bună dreptate și nu doar de Vlad Pohilă, drept un „*publicist, om al Cetății într-o societate în care atâtea se fac altfel decât și-ar dori-o omul de bună-credință sau, pur și simplu, un om cu judecata sănătoasă...*”, lucrarea în cauză văzând lumina tiparului la aceeași Editură „Litera” în 2009 și având subtitlul *Cronici basarabene*. Se înscrie strălucit în acest șir de lucrări și volumul de publicistică semnat de economistul și publicistul, omul de stat și de cultură Vasile Șoimaru *Căderea comuniștilor* (Editura „Prometeu”, Chișinău, 2010, 160 pag.), autorul cărții fiind prezentat de Vlad Pohilă ca un „*om al atitudinii treze, demne și militante, un caracter greu de influențat sau de remodelat după rețetele celor care vor să ne știe o turmă într-o stână (...), un suflet sensibil și receptiv la bucuriile și durerile celorlalți...*” (par. 279). Această consemnare este urmată de alta, una complexă, amănunțită, nuanțată, în vizorul recenzentului aflându-se volumul *Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare* (Editura „Balacron”, Chișinău, prima ediție, 2012 și a doua ediție, 2013), lucrare coordonată de același Vasile Șoimaru, la care au mai colaborat Iosif Niculescu (1914 – 2013), Roxana Iorgulescu-Brandabur, Gheorghe Pârlea. Laitmotivul ei este omagierea ostașilor români căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial și îngropați de-a valma, fără cruce și slujbă bisericească, în speranța că cei aburcați la conducerea statului român se vor sensibiliza și vor proceda la fel ca liderii din celelalte țări implicate în război: Germania, Italia, Ungaria, Slovacia... „*lată, așadar, cum o carte, remarcă Vlad Pohilă, modestă ca volum, dar*

mare ca demers, cu o deosebită forță emoțională a fost în stare să răscolească amintiri, sentimente, trăiri... A răvășit memoria colectivă, a trezit conștiințe, a făcut să bată în retragere amnezia de care voiesc să ne vadă contaminați neprietenii..." (pag. 294). Și este firească, pe înțelesul oricui, concluzia trasă de recenzent în urma lecturii acestei lucrări în stare să trezească din somnul cel de moarte sentimentul de apartenență la neamul românesc: „Nu vom permite nimănui să ne scrie istoria după bunul lor plac; nu vom accepta să decidă pentru noi alții – străinii – cine ne sunt eroii și cine ne sunt trădătorii și călăii; cine-s prietenii și cine-s adversarii noștri; pe cine să iubim, să venerăm, să cinstim și pe cine să trecem cu vederea sau să-i trecem chiar la groapa de gunoi a istoriei” (pag. 297).

Iar dintre cele nouă texte al ultimului compartiment *Consemnări* (al cărui titlu e cam superficial, deoarece multe din textele anterioare pot fi, la fel, considerate drept niște consemnări) ar fi de menționat cronică la cartea domnului conferențiar universitar, dr. Nicolae Cojocaru *Să știm mai mult despre nemți* (Editura „Universul”, Chișinău, 2016, 304 pag.), consemnarea volumului *Țăpșești. File din istoria satului și a bisericii* (Editura „Labirint”, Chișinău, 2016, 68 pag.), prefața *Cel mai durabil monument al satului Șoimărești* la volumul *Satul Șoimărești: cincisprezece veacuri de existență demnă* (Editura „Prometeu”, Chișinău, 2006, 308 pag.) semnat de foștii pedagogi ai școlii din sat Vasile și Agripina Preutu.

E de remarcat că la apariția acestei monografii și-a dat concursul prin acțiuni de coordonare și editare a ei același neobosit om de cultură Vasile Șoimar. Evident, nu mai puțin interesantă e și prezentarea cărții semnată de Antoaneta Ralian *Amintirile unei nonagenare. Călătoriile mele, scriitorii mei* (Editura „Humanitas”, București, 2014, 190 pag.), dar și cea despre volumul *Al cui este acest pământ?* (Editura „Litera”, Chișinău, 2005) scris de basarabeanul Andrei Martiniu, autor care nu a mai reușit să-și vadă satul natal Ștefănești din județul Cetatea Albă după ce, ascunzându-se de sovietici, în 1944 s-a refugiat în Țară.

Pe cât de captivante și interesante sunt consemnările, recenziile, prefețele și postfețele din volumul în cauză, la fel de impresionante sunt și trei pagini din *curriculum vitae* al autorului care merită a nu fi trecute cu vederea. Ele reflectă succint o viață de om dedicată cuvântului în general și limbii române în particular. Devotamentul său pentru acest domeniu este apreciat chiar și de savanți, cercetători, profesori, deși, modest din fire, Vlad Pohilă nu a insistat să obțină titluri și grade științifice, pe care le merită cu prisosință. Iar ca un certificat care demonstrează virtuțile sale în domeniul lingvistic și literar, dar și în „*ipostaza de cultivator al fascinantei, dar și dificilei specii publicistice*” pe lângă celelalte lucrări ale sale își are locul binemeritat și recentul volum *Disecarea cărților*.

Nicolae RUSU

ARHITECTURA CERNĂUȘILOR: CĂLDURĂ ROMÂNEASCĂ, SOBRIETATE AUSTRIACĂ

I. După toate aparențele, este un prim album masiv, mai cuprinzător și variat cu pretenții de a se prezenta drept unul exhaustiv, cel puțin pentru perioada pe care s-au angajat autorii și alcătuitoarii să

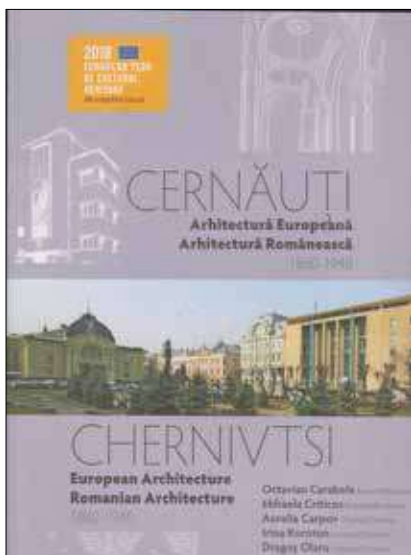
ne-o ofere începând cu anul 1860, adică de când Bucovina s-a desprins din strânsoarea administrativă a Galiției, devenind o unitate teritorială separată în cadrul Imperiului Habsburgic, și până la ocuparea

acestui ținut de către Uniunea Sovietică, în iunie 1940, în baza pactului criminal Molotov-Ribbentrop, în cursul cărei anexări s-a înșfăcat și o parte din Vechiul Regat al României, adică Ținutul Herței. Deși albumul conține și o scurtă istorie a Bucovinei, credem că precizările de mai sus nu sunt de prisos, precum la fel de necesar este să reamintim că raptul Bucovinei s-a produs în anul 1775, când Austria a obținut de la turci această parte a Moldovei medievale în urma unui târg ticălos, adică tot a unui pact fatidic, dar între alte imperii, care de acum toate s-au risipit în neantul timpului, însă soarta teritoriului respectiv rămânând pecetluită pentru următoarele două secole și mai bine. Fără o cunoaștere, fie și sumară, a istoriei zbuciumate și nenorocite a Bucovinei multe lucruri cu greu pot fi înțelese, iar cei care o stăpânesc în prezent nici nu-și fac prea mari griji în această privință, ba dimpotrivă, când e cu puțință nu se aventurează în discuții prea îndepărtate în timp, rezumându-se aproape în exclusivitate la perioada austriacă a Bucovinei, uneori, ce-i drept, fiind pomeniți și turcii. De aceea, bunăoară, gramota domnitorului Alexandru cel Bun care conține prima

atestare a Cernăuțului este expusă pe zidul din Piața Centrală în așa fel ca denumirea țării de atunci să nu mai apară deloc, în acest fel istoria de cincisute de ani a orașului de pe Prut în cadrul Moldovei fiind ștearsă cu o singură mișcare de burete. Concluzia pe care o tragem în această scurtă introducere este aceea că istoria explicită multe lucruri și referitor la arhitectura orașului Cernăuți, edificiile vrând-nevrând constituind mărturiile de netăgăduit și martorii în piatră, tăcuți dar ... grăitori, ai epocilor trecute.

Este vorba de albumul *Cernăuți. Arhitectură europeană. Arhitectură românească, 1860-1940*, Ed. „Simetria”, București, 2018, reprezentând o impresionantă carte, prima pe acest subiect în limba română și editată în România în condiții grafice aproape excelente, care conține mai multe studii aparținând unor autori de la București (Octavian Carabela, Mihaela Criticos), Chișinău (Aurelia Carpov) și, evident, Cernăuți (Irina Korotun, Dragoș Olaru). De aceea, înainte de a emite anumite considerații privind fondul ei, se cuvine a sublinia semnificația unei asemenea apariții editoriale pentru noi, românii din Nordul Bucovinei, și nu numai, fiindcă altfel nici nu ar fi apărut, care este una, fără îndoială, deosebită și importantă, venind să aducă în acest context o viziune puțin diferită față de cea existentă, mai mult sau mai puțin oficială și unilaterală de aici, care este menită să treacă cu vederea total sau să minimizeze cât mai mult cu puțință contribuția esențială a românilor la moștenirea arhitecturală de care dispune astăzi acest oraș, denumit în perioada austriacă și chiar în cea interbelică, „Mica Viena”. Trebuie să precizăm că deși este vorba de mai mulți autori, studiile cărora alcătuiesc volumul în discuție, totuși alcătuitorul este unul singur, și anume arhitectul bucureștean Octavian Carabela, care, după câte știm, a inițiat acest proiect, i-a animat și pe

alți colegi ai săi, a adunat materialele necesare, s-a documentat la fața locului cu sprijinul și cu ajutorul arhivistului cernăuțean Dragoș Olaru, tot el ne prezintă și notele de rigoare asupra ediției, dar și o scurtă și neutră istorie (chiar dacă istoria niciodată nu este neutră) a Bucovinei, adică a conceput și a realizat albumul așa cum îl ținem noi în mână acum. În ceea ce privește titlul, nu ni se pare a fi unul concludent, alcătuitorul dând dovadă de reținere și realism necutezând să lase pe copertă doar titlul de „*Arhitectură românească*”, fiindcă într-adevăr ar fi fost incomplet și impropriu, deși cealaltă componentă a lui – „*Arhitectură europeană*” – este la fel de echivocă și eufemistică, fără să ne confere în acest sens nimic caracteristic și specific vizavi de arhitectura Cernăuțiului. La fel de europeană va fi și arhitectura Timișoarei sau a Oradei, Lembergului (Lvov) sau a Cracoviei, având în vedere că aceste orașe făceau parte și ele, în acea perioadă, din Imperiul Austro-Ungar, ca și Cernăuțiul, însă fiecare din ele rămâne inconfundabil până astăzi din punct de vedere arhitectonic, dispunând de câte un profil distinct în sensul respectiv nu prin trăsăturile lor general-europene, ci anume prin cele locale și naționale în ultimă instanță. Nu arhitectura europeană imprimă orașului nostru acel aspect inconfundabil, fermecător și unic, recunoscut de toată lumea, ci cu totul altceva, adică particularitățile spațiului geografic, cele culturale și de civilizație ale oamenilor care au populat această zonă etnografică și care timp de jumătate de mileniu nu a reprezentat decât Țara de Sus a Moldovei, pentru ca mai târziu, odată cu ruperea ei de la matcă, de către Austria, să se interfezeze cu alte elemente – inițial german (imperial-colonial), iar mai târziu – ruten și evreiesc.

Dacă Cernăuțiul era numit sub stăpânirea austriacă „*Mica Viena*”, acest fapt se datorează înainte de toate asemănării

sale cu capitala imperiului, similitudine ce nu era deloc întâmplătoare, deoarece aici, ca în orice altă zonă a imperiului, se implementau în mod firesc politicile de sistematizare și construcție a așezărilor urbane specifice statului în care era încadrat, care erau supravegheate la fața locului cu extremă severitate de către serviciile speciale. Nu doar edificiile publice, ci și cele rezidențiale mai importante erau proiectate de către arhitecți notorii din metropolă care aveau o viziune strict integră asupra imaginii arhitecturale a orașelor principale ale imperiului, adică promovau anumite curente și stiluri, dar le aplicau și din perspectiva tradițiilor locului. Arhitecții autohtoni care au apărut mai târziu bineînțeles că se conformau exigențelor arhitecturale instituite de sus, însă dispuneau într-un fel și de mai mult curaj și inițiativă în ceea ce privește utilizarea unor forme și elemente tradiționale românești sau evreiești, bunăoară. Într-un fel așa se explică faptul că particularitatea definitorie a arhitecturii Cernăuțiului din perioada austriacă o reprezintă anume eclectismul, deși există destule edificii aparținând unor stiluri distincte, pure, de exemplu, Secesion, clasic, baroc sau gotic, dar și maur, cu prefixul „neo-” de rigoare, reprezentate destul de plener în album. Anume din cauza stilului său eclectic Nicolae Iorga vedea în Reședința Mitropolitană o construcție „hidoasă”, el dorindu-și ca acest locaș emblematic al ortodoxismului din Europa de Est să fi identificat predominant trăsăturile arhitecturii naționale de cult, cu atât mai mult cu cât un asemenea stil în construcția bisericilor și mănăstirilor are rădăcini destul de adânci atât în Moldova, cât și în Muntenia. Mihaela Criticos, autoarea studiului *Cernăuți în timpul administrației austriece (1860-1918)* subliniază cu totală justete că „*pentru arhitectura oficială promovată la Viena și preluată, păstrând proporțiile, la Cernăuți, nu se puneau pro-*

blema expresiei unei identități naționale”, impunându-se „peticelor” care alcătuiau caftanul habsburgic „o arhitectură internaționalizantă”, care să exprime „o identitate imperială, universală”, deși unele minorități (ungurii, bunăoară), tindeau să-și afirme în arhitectură propria identitate etnică. De ce oare să nu fi fost animați de asemenea dispoziții și românii din Bucovina, în special spre sfârșitul stăpânirii austriece, când existau deja destui arhitecți autohtoni? Oricum, în cele din urmă anume eclectismul din perioada austriacă, care de-a lungul timpului la fel a evoluat și a fost supus diferitelor influențe, proces oglindit destul de convingător și concludent în studiul respectiv, dar și stilul neoromânesc din perioada interbelică în arhitectura Cernăuțului îi conferă orașului de astăzi o imagine singulară și inconfundabilă, constituind o adevărată carte de vizită a sa.

Fondul imobiliar de dimensiuni mari (administrativ, rezidențial), dar și cel de dimensiuni mai reduse (vile) din prezent al centrului istoric al Cernăuțului a fost construit în proporție de circa 60 la sută în perioada austriacă și 40 la sută în perioada interbelică. Raportată la intervalele de timp, această proporție nu este în favoarea celei de-a doua perioade care a fost în realitate deosebit de redusă – 12-15 ani, exceptând anii 20 și cei ai crizei economice mondiale ce au afectat foarte mult și România, față de un secol și mai bine al stăpânirii austriece. Acest lucru, de altfel, îl explică foarte bine în studiul său *Construcția interbelică în Cernăuți* arhivistul Dragoș Olaru, căruia i se datorează și majoritatea din pozele edificiilor expuse, multe din informațiile privitoare la realizarea acestora, dar și date prețioase despre arhitecți, precum schițe și planșe de proiect ale celor mai emblematice clădiri, puse la dispoziția autorilor de asemenea de către Domnia Sa. Revenind la perioada 1914-1926, care este considerată a fi deosebit de dificilă

pentru România de după Marea Unire, devastată de război, iar mai târziu afectată dur de criza economică, situația respectivă fiind la fel și pentru Bucovina, pe teritoriul căreia armatele beligerante s-au succedat în repetate rânduri cu consecințe nefaste pentru populație și pentru viața economică a ținutului, autorul studiului de mai sus a stabilit pe baza documentelor din arhivă că în acest răstimp doar în centrul istoric al orașului s-au construit 947 de case față de 4150 câte existau la acea dată și care proveneau din perioada austriacă. Adică, într-un deceniu și ceva s-a construit circa 25 la sută din tot ce s-a realizat în aproape un secol și jumătate sub stăpânirea austriacă. Dar mai trebuie să avem în vedere că grosul edificiilor din perioada interbelică revine ultimului deceniu, deoarece anume în acest interval de timp s-au ridicat cele mai importante edificii, emblematice și definitorii pentru arhitectura actuală a orașului, pe care nu le enumerăm aici, deoarece sunt expuse în album cu lux de amănunte, așa zice. Totuși, s-ar cuveni să facem o paralelă și în ceea ce privește contribuția din perioadele sovietică și ucraineană la această moștenire arhitectonică a orașului de pe durata ultimilor 70-80 de ani, care practic este nulă, însă zăbovind pe lângă grupurile de turiști care se bulesc în centrul Cernăuțului și ascultând explicațiile debitate cu patos și însuflețire nereținută de către ghizi, te crucești, pur și simplu, de ceea ce ți-i dat să auzi. Bunăoară, prosperitatea imobiliară din anii interbelici s-a produs „sub crunta ocupație românească”... În schimb, turiștilor din România li se spune la modul foarte serios că, chipurile, „Hrușciov a intenționat la un moment dat să distrugă centrul istoric al Cernăuțului”, însă datorită rezistenței eroice a știți voi cui nu s-a produs acest lucru (am auzit-o cu propriile urechi) și de aceea ne putem bucura acum de toată această bogăție arhitecturală...

II. Cernăuțului din perioada românească, interbelică i se spunea deja nu „Mica Vienă”, ci „Micul Paris”, dar nu pentru influențele pe care le-ar fi avut asupra sa capitala Franței, ci prin analogie cu Bucureștiul, care era denumit astfel pentru asemănarea sa cu marea metropolă europeană. La fel ca și în capitala țării din care făcea parte Bucovina, la Cernăuți se aplicau aceleași politici de sistematizare și amenajare urbană, aceleași curente arhitecturale care în cazul respectiv erau dictate de stilurile neoromânesc și Art Deco. O serie de edificii importante din perioada respectivă sunt inspirate direct din modelele bucureștene și alcătuitoarii albumului ne oferă exemple revelatorii în acest sens, postând atât pozele acestora cât și ale replicilor cernăuțene (Căminul Preoțesc, bunăoară, și Primăria din București, Facultatea de Drept a Universității din București și Biblioteca Universității din Cernăuți). În general, în ceea ce privește stilul neoromânesc cititorii acestui album își pot forma o imagine desăvârșită despre istoricul și particularitățile estetice ale acestuia luând cunoștință de studiul magistral al Mihaelei Criticos intitulat *Tradiționalism și modernism în arhitectura interbelică a orașului Cernăuți*. La fel de interesantă este și contribuția Aureliei Carpov vizavi de un alt stil arhitectural, reprezentativ într-o măsură mai mică pentru Cernăuți decât cel neoromânesc, dar din perioada austriacă – stilul Secession, (sau: Art nouveau, sau: Jugendstil), precum și studiul pertinent *Dezvoltarea urbană a orașului Cernăuți*.

O discuție despre arhitectura Cernăuțului nu poate evita nicidecum problema actuală a modului cum este păstrată și protejată această moștenire inestimabilă pe care statul ucrainean a preluat-o fără nici un sacrificiu sau vreun efort, căzându-i ca hârzobul din cer. Și aici trebuie să constatăm cu mare regret că numeroase edificii de patrimoniu și nu numai se găsesc

într-o stare fizică lamentabilă și de degradare înaintată. Renovările care s-au efectuat în centru acum un deceniu, cu prilejul împlinirii a 600 de ani de la prima atestare a Cernăuțului, n-au constituit decât o cosmetizare pudică, readucând, ce-i drept, vechii urbe de pe Prut puțin din farmecul de adineaori al ei măcar prin prospețimea de scurtă durată a culorilor, fiindcă în rest majoritatea elementelor decorative n-au mai fost refăcute, ele fiind înlocuite cu niște surrogate moderne sau pur și simplu tencuite neglijent. A avut de suferit mult și integritatea exterioară a clădirilor, în special a ansamblurilor de locuit, dintre care multe reprezentând adevărate monumente, mai puține declarate și cele mai multe încă nedecarate ca atare, de arhitectură originală și unică în multe privințe. În lipsa unei supravegheri stricte din partea edililor și a specialiștilor proprietarii apăruti peste noapte, în urma prăbușirii URSS-ului, dar și locatarii cu de la sine putere au intervenit în fel și chip, adică în măsura în care a fost posibil așa ceva, în aspectul exterior al multor clădiri, cu deosebire în al celor de dimensiuni mai mici, adică a vilelor, prin adăugarea unor dependențe, intrări, balcoane, verande prin înlocuirea aproape în totalitate a geamurilor vechi din lemn cu termopane de diferite culori și calități, prin modificarea acoperișurilor, utilizându-se absolut necontrolat și abuziv, și de cele mai multe ori nejustificat, materiale de construcție moderne care diferă foarte mult de cele vechi, alterându-se imaginea lor generală și creându-se impresia unei peticeli sărăntoace și deocheate, dar nu și fără pretenții.

În contextul dat ne îngrijorează în mod deosebit starea actuală a capodoperei arhitecturale a stilului neoromânesc, după cum o califică și autorii albumului – fostul Palat Cultural al românilor din Piața Teatrului, edificiu care, în perioada sovietică, dar și în prezent este dat drept Casa

Ofițerilor (autorul proiectului este cunoscutul arhitect român Horia Creangă). Din păcate, notele explicative ce se referă la acest edificiu datează încă din anul 1992 și se încheie cu constatarea că „*astăzi clădirea este în proces de renovare*”, dar lucrurile nu stau chiar așa. În ultimele două-trei decenii acest edificiu este supus unor lucrări continue de modificare a spațiilor interioare, de ani de zile nu mai este disponibilă cea mai mare sală de spectacole din Cernăuți, majoritatea incintelor sunt date în arendă diferitelor organizații și firme comerciale, pe acoperiș s-a ridicat un perete din cărămidă grosieră, probabil pentru susținerea monstruoaselor antene situate acolo, ceea ce a desfigurat total liniile simple ale ansamblului, în exterior s-au alăturat edificiului dughene moderne și localuri de distracție. Este de două ori regretabil, deoarece chiar pe fondul acestora se înalță statuia lui Mihai Eminescu. Și deloc întâmplător anume pe fațada acestui simbol arhitectural și spiritual al nostru s-a plasat un enorm panou pe care textul „*Într-o unică Ucraină mare – 100 de ani de la Vicea bucovineană*” este suprapus peste o poză de epocă ce înfățișează o mulțime incertă de oameni sub balconul Primăriei, de unde atârnă mai multe drapele ... imperiale. Pe rețelele de socializare s-a dovedit foarte convingător că poza respectivă nu are nimic a face cu evenimentul menționat, ea datând cu cel puțin vreo 4-5 ani mai devreme, după cum la fel nu are nici în clin nici în mână cu vicea și Palatul Cultural al românilor bucovineni inaugurat abia cu douăzeci de ani mai târziu. Nu trebuie să ne străduim prea mult creierii ca să pricepem acest mesaj prietenesc care nu este altceva, după cum spune o veche zicală ruso-sovietică, decât un „*тонкий намек на толстые обстоятельства*” sau, cu alte cuvinte, „o aluzie subțire la împrejurări bulănoase”, adică niște avansuri erotice nedisimulate... Din toate se vede limpede

că nimeni nu mai are grijă de această clădire emblematică nu doar a românilor din nordul, ci și din sudul Bucovinei, fiindcă a fost construită anume prin sacrificiul lor material, rămânând de iure proprietatea lor. La fel este exclusivă și proprietatea comunității românești asupra Palatului Național din Piața Centrală, unde Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” a obținut două camere și jumătate, insalubre și reci, în timp ce restul spațiului, foarte vast, de altfel, este ocupat de Curtea de Apel, având în vedere că altor comunități etnice din Cernăuți le-au fost retrocedate integral ucrainenilor, iar polonezilor și germanilor aproape integral casele lor naționale. Dar, după câte se vede, starea actuală a fostului nostru Palat Cultural deloc nu este întâmplătoare, deoarece acest edificiu este inclus de mai mult timp în diferite liste cu obiectivele ce urmează a fi privatizate, iar degradarea lui de către cei ce-l dețin nelegitim de aproape 80 de ani, probabil, nu urmărește altceva decât reducerea costului pentru eventualii privatizatori clientelari ai puterii.

Un alt exemplu trist în acest sens îl reprezintă catedrala din centrul orașului, căreia, printre altele, în timpul stăpânirii austriece i se spunea „catedrala moldovenească”, iar acum este numită pudic pur și simplu „ortodoxă”, construită de altfel după modelul catedralei „Sf. Isaac” din Sankt Petersburg. Menționăm că acest edificiu arhitectonic este bine prezentat în album la capitolul locașelor de cult. La sfârșitul anilor 90 ai sec. XX, catedrala, intrând în posesia Bisericii Ucrainene – Patriarhatul de la Moscova, a fost reabilitată fundamental și rezugrăvită, iar în cursul acestor lucrări i s-a rășluit de pe fronton în chip surprinzător și sfidător inscripția în limba română „*Unul în trei ipostasuri – Dumnezeu*”, ceea ce a stârnit pe atunci o indignare pe cât de profundă pe atât și de dureroasă a românilor de pretutindeni,

resentiment care, de fapt, nu a trecut nici până astăzi, noi tot așteptând să se îndeplinească promisiunile înalților prelați de la episcopie că această nedreptate va fi reparată, dar iată că s-au încheiat recent alte lucrări de reparație, deja au fost înlăturate toate schelele, iar vechea inscripție nu a mai reapărut... Dimpotrivă, a dispărut și cealaltă parte a inscripției care se mai păstrase – „A. D. 1844”, adică „Anul Domnului 1844”, ceea ce vădește că arhitectura are un cuvânt greu de spus, ba poate chiar și determinant, în ceea ce privește trecutul istoric. Dacă o inscripție poate fi ușor răsluită și aruncată la gunoi, apoi întregul edificiu nu-l poți ascunde sub molozuri, rogojini sau în spatele unor statui de peste zece metri înălțime, fiindcă o simplă inscripție autentică poate da peste cap toată această mașinărie nedemnă și perfidă de rescriere arbitrară a istoriei. Dacă în atmosfera tulbure de astăzi, prin resuscitarea conflictelor religioase și tendința de a le rezolva de pe poziții de forță, prin disputarea de către Kiev și Moscova a bisericilor (doar în perioada interbelică pe banii Patriarhiei Române au fost construite patru dintre

cele mai importante biserici ale Cernăuțului – în album acestea sunt reprezentate foarte bine) argumentele istorice nu mai sunt luate de nimeni în seamă, apoi credem că va veni, totuși, și timpul când se vor putea adopta și alți termeni de discuție într-un cadru mai corect și civilizată.

Ar exista și alte subiecte antrenante de discuție pe tema arhitecturii Cernăuțului, având în vedere că multe din edificiile importante nu sunt menționate în acest album, dar care de asemenea conțin istorii impresionante atât în ce privește construcția, particularitățile arhitectonice, cât și trecutul lor legat de numeroase personalități și evenimente istorice ale popoului nostru. De altfel, acest aspect a fost trecut cu vederea și vizavi de edificiile care s-au bucurat în album de o atenție mai specială, așa că pentru viitorii cercetători ai arhitecturii Cernăuțului există posibilități extraordinare de a ne oferi încă multe povești fascinante, surprize plăcute și nu numai.

Ștefan BROASCĂ,
scriitor, Cernăuți

VIN RUȘII...

(Note de lectură ale unui marginal)

Conform DEX-ului, cuvântul „marginal” este adjectiv și înseamnă „care se află la margine”, „secundar”, „fără importanță”. În limba rusă «маргина́л» („marginal”) este substantiv și înseamnă „om (persoană) care se află la granița diverselor grupuri sociale, sisteme, culturi și care resimte norme și valori contradictorii”¹. Specialiștii atrag atenția: în limba rusă contemporană, în mod greșit, acest cuvânt se folosește ca sinonim al cuvântului *lumpen* (*element*

declasat). Deci, în limba rusă „marginal” nu înseamnă „lumpen”, în schimb înseamnă: „nihilist”, „[om] lipsit de principii”, „proscris”, „arietat” [adică „(individ) înapoiat mintal”]. În emisiunea «Время покажет» [„Timpul va demonstra”], în cadrul dezbaterii subiectului «Украина: политика национализма» [„Ucraina: politica naționalismului”], președintele Clubului „Stolipin”, politologul Evgheni Tarlo, i-a strigat oponentului lui din Ucraina „debil”, „marginal”², adică aceste cuvinte au fost folosite ca sinonime.

¹ *Маргина́л* [online] [Accesat 8 decembrie 2018]. Disponibil: <https://ru.wikipedia.org/wiki/маргина́л>.

² «Украина: политика национализма» [online] [Accesat 8decembrie 2018]. Disponibil:

Am făcut această introducere pentru a cita din articolul doamnei Sabina Fati intitulat *5 drumuri deschise pe care (mai) pot intra rușii*, material publicat în volumul *Vin rușii! 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase*¹. Iată ce scrie distinsa jurnalistă: „...după ce Traian Bănescu a rămas exponentul unui partid mic și și-a pierdut popularitatea în România, a început să mizeze totul pe o singură idee: unirea. El și alți *marginali* de la Chișinău susțin că Republica Moldova nu are de fapt nici o perspectivă să fie primită în Uniunea Europeană și că România a rămas singura ei șansă de a merge spre Vest”² [evidențierea ne aparține, A.P.]. În opinia autoarei articolului, dl Traian Bănescu și unioniștii din R. Moldova sunt niște marginali, adică... vezi sinonimele noțiunii.

Bun, s-o luăm de la-nceput.

Cartea recenzată cuprinde studiile a cinci autori – cunoscuți istorici, ziariști, scriitori. Profesorul universitar Ioan Stanomir (Universitatea București) a prezentat două materiale: „Reperetele unei istorii” și „Umbra Rusiei”. Ultimul este o sinteză a relațiilor ruso-române, începând cu primii ani ai secolului al XVIII-lea și terminând cu politica agresivă a Kremlinului de astăzi față de România. Autorul studiului conchide: „Ținta Rusiei este, pe de o parte, slăbirea concurenților europeni, prin alimentarea contestării de dreapta ori de stânga radicală, și, de pe altă parte, subminarea viabilității statelor vecine, fie prin instituirea de protectorate, fie prin tactica „războiului hibrid”. Confruntarea este per-

cepută ca unică modalitate de regăsire a demnității imperiale pierdute în deceniul de după lichidarea URSS”³.

Urmează studiul semnat de dl Marian Voicu „Visul lui Cotovschi”. Noi preferăm să scriem „Kotovski”, așa cum e în nota de la pagina 45 a cărții recenzate. Folosind documentele publicate de Mihai Gribincea, Argentina Gribincea și Ion Șișcanu⁴, cărți publicate în numita RASS Moldovenească, alte izvoare, autorul a expus succint istoria formării acestei RASS Moldovenești – cap de pod al anexării Basarabiei, al exportului revoluției bolșevice în restul României și în Balcani. Un anumit rol în formarea acelei pseudo-republici l-a avut și Grigori Kotovski – un bandit de drumul mare, condamnat de justiția țaristă la moarte prin spânzurare. Revoluția din februarie 1917 a dus la eliberarea din închisori a fel de fel de revoluționari, nu, însă, și pe Gr. Kotovski, considerat de regimul lui A. Kerenski, pe bună dreptate, că zăcea în închisoare pentru furturi. Altceva – lovitura de stat bolșevică din octombrie 1917, considerată de Gr. Kotovski et Co ca fiind a lor, a bandiților. În războiul civil din Rusia, Kotovski devine „erou legendar”, omorând cu miile consângeni de-ai lui⁵. Grișa Kotovski a avut un plan (un vis): să invadeze România (în special se gândea la Basarabia) cu brigada lui de cavalerie, și – susținut de țărani basarabeni –, să proclame Puterea Sovietică. Dar l-a oprit la timp Mihail Frunze.

³ STANOMIR, Ioan. *Umbra Rusiei*. În: *Ibidem.*, pp. 39-40.

⁴ GRIBINCEA, Mihai, ARGENTINA GRIBINCEA, ION ȘIȘCANU. *Politica de moldovenizare în RASS Moldovenească. Culegere de documente și materiale*. Chișinău: Editura Civitas, 2004.

⁵ Recent primarul orașului Hâncești (în anii ocupației sovietice s-a numit Kotovski) i-a decernat post-mortem titlul de „Cetățean de onoare al localității Hâncești”. Mai detaliat În: PETRENCU, ANATOL. *Nemernicul Grigore Kotovski, decorat de Alexandru Botnari, primar de Hâncești. Ce ar fi de spus?* [Accesat 9 decembrie 2018]. Disponibil: În: <http://anatolpetrencu.promemoria.md/?p=2643>.

<https://www.1tv.ru/shows/vremya-pokazhet> [accesat 8. 12. 2018].

¹ CIOBANU, Vitalie, SABINA FATI, VALENTIN NAUMESCU, IOAN STANOMIR, MARIAN VOICU. *Vin rușii! 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase*. București: Humanitas, 2018. 161 p.

² FATI, Sabina. *5 drumuri deschise pe care (mai) pot intra rușii*. În: *Ibidem*, p. 85.

Marian Voicu acordă multă atenție limbii, numite „moldovenești”, eforturilor, depuse de unii grămăticici transnistreni de a o crea și a o impune societății. Autorul expune situația stupidă de astăzi din Republica Moldova: în Declarația de Independență (1991) limba vorbită de românii basarabeni este „româna”, iar în Constituția Republicii Moldova, art. 13, e fixată ca fiind „moldovenească”. M. Voicu: „Idealurile lui Kotovski au rămas așadar în picioare, ba chiar s-au împlinit. Astăzi există un stat al moldovenilor și o limbă moldovenească...”¹ Autorul a expus veridic, convingător situația lingvistică din Republica Moldova.

Doamna Sabina Fati consideră că „rușii au venit de mult în România și n-au mai plecat niciodată. Au aici pârgii bine înfipite, instrumente rodite îndelung, politicieni dilematici, gata să se sfășie între ei pentru propriile interese, ignorând în mod tradițional interesul țării”². Deci, ruși deja sunt în România. Dar ce s-ar întâmpla, se întreabă autoarea articolului, dacă, „prin absurd, Bucureștiul ar intra în jocul unio-nist și ar prelua Republica Moldova cu tot cu Transnistria”? Dna S. Fati scrie în paranteze că acest teritoriu de după Nistru nu a aparținut niciodată României [chiar „niciodată” nu e tocmai corect; a aparținut, dar nu în cei mai buni ani – A. P.]. Și dacă România ar face acest lucru fără acceptul marilor puteri³. După această întrebare stimata doamnă își dă frâu liber imaginației apocaliptice care va cuprinde România după o eventuală Unire a acesteia cu R. Moldova: [România întregită] s-ar pomeni cu forțe de ocupație rusești pe teritoriul său, cu o minoritate ucraineană de

aproape jumătate de milion de oameni și cu 360 000 de ruși. Autonomia Găgăuză și Transnistria [corect este: raioanele Republicii Moldova din stânga Nistrului – A. P.], unde este garată Armata a 14-a a Rusiei [corect este, așa cum zic rușii: Grupul operativ al trupelor ruse din Transnistria; Armata a 14-a a fost dizolvată în 1995 – A. P.] vor rămâne două găuri negre prin care totul va putea fi destabilizat. Economia României în frontierele ei de astăzi „și așa destul de șubredă, își va pierde complet echilibrul, iar mașina de spălat bani rusești de la Chișinău se va extinde încet-încet până la București”. În imaginația dnei S. Fati în România întregită numărul rușilor se va înmulți, vor veni benevol în căutarea unei vieți mai bune sau vor fi trimiși în zonă [România – zonă? A. P.] cu anumite misiuni. „Moscova, continuă autoarea, știe cum să-i folosească și va face totul să-i infiltreze în birocrăție, în politică, în armată, în campaniile strategice și chiar în serviciile secrete”⁴.

În continuare, vă rog să aveți răbdare, să știți ce ne așteaptă în România întregită:

- Lobby-ul rus va deveni mai puternic decât cel american;
- Televiziunile și ziarele rusești vor pătrunde pe piața media românească în mod inteligent, jucând cartea comercială, pompând bani mulți [de unde bani? – A. P.], recrutând jurnaliști cu ștaif, producând la început emisiuni ușoare, care atrag audiență mare;
- Atenție: „Lumea [adică românii – A. P.] va începe să fredoneze în autobuze șlagăre rusești, care se difuzează la radioul public” [De ce doar în autobuze? Dar în troleibuze? Dar în trenuri? Dar în metroul de la București? Despre care radio public e vorba, cel românesc de la Bucu-

¹ *Ibid.*, p. 69.

² FATI, Sabina. *5 drumuri deschise pe care (mai) pot intra rușii*. În: Vitalie CIOBANU, Sabina FATI, Valentin NAUMESCU, Ioan STANOMIR, Marian VOICU. *Vin rușii! 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase...*, pp. 76-77.

³ *Ibid.*, pp. 77-78.

⁴ *Ibid.*, p. 78.

rești ori cel rusesc de la Moscova? Se pare că autorii n-au citit această carte în ansamblu, până la tipărirea cărții. Asta pentru că unul din autori demonstrează convingător că în comparație cu bulgarii, sârbii, cehii, slovacii, românii sunt cei mai reticenți față de ruși și limba lor, cu excepția, poate, a polonezilor – A. P.];

- În continuare: „va apărea un partid rusesc, după modelul UDMR”; „statul român va fi nevoit să finanțeze școli și licee în limbile rusă și ucraineană” [dar găgăuză și bulgară? Bine, da Republica Moldova astăzi cum o face, cum finanțează aceste școli? – A. P.]; „din când în când vor apărea amenințări din partea Moscovei, că va veni să-și protejeze compatrioții” [amenințările Moscovei față de România sunt făcute chiar acum, când încă nu s-a realizat Unirea A. P.]; mai omit din imaginația escatologică a dnei jurnalist, că să citez următoarea monstruoasă: „La Ateneu vor veni să cânte orchestrele cele mai bune din Rusia” [De ce „cele mai bune”, pentru români pot trimite și mai puțin bune – A. P.]; „Piața burselor universitare va deveni generoasă și mulți tineri talentați [din România întregită – a. p.] vor fi stipendiați să învețe mai ales istorie, științe politice și relații internaționale la vestitele universități de la Moscova și Sankt Petersburg” [Președintele Igor Dodon umblă pe brânci în fața lui Vladimir Putin ca acela să ofere burse tinerilor din R. Moldova, neunită, deocamdată, cu România. Și Putin – «нет» și «нет» - A. P.].

Nu mai continui citarea, ce rost are? Sunt, doar niște opinii ale unei jurnaliste. Ce, dna S. Fati nu are oare dreptul să aibă frică de un viitor al României întregite?

Problema este, însă, alta. Doamna ziaristă aduce multe argumente împotriva Unirii Republicii Moldova cu România. Cine mai este oare împotriva Unirii românilor. În primul rând, Rusia. Ea a declanșat războiul de pe Nistru, în 1992, tocmai pentru a nu permite Unirea atunci, la scurt timp după dizolvarea URSS. A recunoscut acest fapt un demnitar rus (chiar în această carte e scris despre el și spusele lui). Împotriva Unirii sunt o parte din etnicii ruși, găgăuzi, bulgari, o parte din români (se autonomesc „moldoveni”). Și încă cine? Și... doamna Sabina Fati! Bravo! Bun cadou românilor în An Centenar! Centenar de la Marea Unire din 1918!

Cele de mai sus au fost niște fantezii ale autoarei, cu care, bineînțeles, nu putem fi de acord și le respingem categoric. Dar dna ziaristă trișează (falsifică) unele documente de notorietate publică. Astfel, Domnia Sa scrie: „Iar frontierele țării au fost întărite o dată în plus prin aderarea României la Actul final de la Helsinki (1975) care conține vestitul decalog, în care apar ca principii esențiale „inviolabilitatea frontierelor” și „integritatea teritorială a statelor”. În opinia dnei S. Fati frontierele sunt de neschimbat, și acest deziderat a fost fixat în Actul final de la Helsinki, adică cele două state românești, Republica Moldova și România nu se pot uni tocmai din cauza acestui angajament solemn. Nimic mai fals! Actul final de la Helsinki stipulează: „III. Inviolabilitatea frontierelor: Statele participante consideră inviolabile, fiecare, toate frontierele celuilalt, precum și frontierele tuturor statelor din Europa, și în consecință ele se vor abține acum și în viitor de la orice atentat împotriva acestor frontiere”. Iar punctul V. al documentului menționează: „Reglementarea pașnică a diferendelor: Statele participante vor reglementa diferendele dintre ele prin mijloace pașnice, astfel încât să nu fie puse în pericol pacea și securitatea internațională și justiția. Ele

se vor strădui cu bună-credință și într-un spirit de cooperare să ajungă la o soluție rapidă și echitabilă pe baza dreptului internațional. În acest scop, ele vor recurge la mijloace ca negocierea, ancheta, medierea, concilierea, arbitrajul, reglementarea judiciară sau la alte mijloace pașnice la alegerea lor, inclusiv orice procedură de reglementare convenită prealabil...¹. Deci, Comunitatea internațională nu va permite schimbarea cu forța a frontierelor și nu va recunoaște acaparări de teritorii (vezi exemplul Crimei, anexate de Rusia în 2014). Modificarea pașnică, în bună înțelegere între părțile interesate, poate avea loc. Avem în față exemplul unirii Germaniei, despărțirii Cehiei de Slovacia etc.

Da, care sunt cele cinci căi, prin care mai pot intra rușii în România ne-unită, deocamdată? 1. Reparația istorică prin care România ar cere sau ar accepta schimbarea granițelor și unirea cu Republica Moldova fără susținerea explicită a marilor puteri din Vest [însă noi altfel nici nu gândim – Unirea se va realiza cu acordul Marilor Puteri – A. P.]; 2. Relațiile încălțate cu Moscova și crizele politice interne majore exersate de mai multe ori; 3. Propaganda antioccidentală, încurajată de cel mai mare partid autohton; 4. Fraternitatea ortodoxă; 5. Investițiile economice în sectoare strategice².

Da, nu putem nega existența anumitor probleme naționale românești, inclusiv în opera de reîntregire a Neamului. Da, presiunea Moscovei este mare, deznaționalizarea românilor basarabeni continuă și în condițiile statului R. Moldova. Am pu-

tea continua acest subiect, dar problema rămâne: problema reîntregirii României.

Conf. univ. dr. Valentin Naumescu (Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca) a prezentat un studiu intitulat „Valul „democrației iliberale” și ofensiva Rusiei împotriva Occidentului. Riscuri pentru România”. Este o analiză pertinentă și convingătoare a ceea ce autorul numește „epoca post-„post-Război Rece”; autorul explică noțiunea „Război hibrid” și demonstrează legătura între democrațiile „iliberales” și politica Rusiei de critici vehemente la adresa Uniunii Europene și a valorilor acesteia. DI V. Naumescu consideră că „România nu știe cum să procedeze în relația cu Rusia. Nici politic, nici diplomatic, nici economic sau pe altă dimensiune. Românilor nu le plac Rusia politico-economică și modelul rusesc de stat și de societate, dar nici nu stăpânesc știința protecției, a dezvoltării unei relații neutre sau, cum le place politicienilor să spună, „pragmatice”. Stângăcia oficialilor de la București față de Rusia se vede de la o poștă. Se tem de ea, dar nu au metode de apărare eficiente la nivelul economiei și societății... Pe de altă parte, Rusia nu face decât să exploateze slăbiciuni și deficiențe interne, intrând practic pe uși deschise”³.

Scriitorul Vitalie Ciobanu (Chișinău) încheie suita de articole cu un material intitulat „Când m-am născut, rușii veniseră deja”. Autorul și-a amintit de copilăria dumnealui în epoca sovietică, cu prezentarea în educația comunistă de atunci a unor „eroi” devotați cauzei Partidului bolșevic; scrie despre Catedra militară din cadrul USM și instrucțiunile de pe poligonul de la Bălți și îndeamnă cititorii să studieze operele clasicii literaturii ruse, asta pentru a cunoaște mai bine psihologia poporului rus.

³ NAUMESCU, Valentin. *Valul „democrației iliberale” și ofensiva Rusiei împotriva Occidentului. Riscuri pentru România*. În: *Vin rușii...*, p. 134.

¹ *Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, elaborat la Helsinki la 1 august 1975* [online] [Accesat 9. 12. 2018]. Disponibil: <https://lege5.ro/Gratuit/he2dqns/actul-final-al-conferintei-pentru-securitate-si-cooperare-in-europa-elaborat-la-helsinki-la-1-august-1975>.

² FATI, Sabina. *Op. cit.*, p. 77.

Greșeli observate în cartea recenzată:

p. 6. [Ioan Stanomir]: Este scris: *Rusia, 1917: Soarele însângerat. Autocrație, revoluție și autoritarism*; corect este: *Rusia, 1917: Soarele însângerat. Autocrație, revoluție și totalitarism* (vezi p. 166, imaginea copertii cărții);

p. 11, 33 [Ioan Stanomir]: „Bucovina de nord”; corect este „Nordul Bucovinei”;

p. 67 [Marian Voicu]: E scris: „În anii de după război [1945], românii basarabeni nu au mai avut timp să se întrebe ce limbă vorbesc – zeci de mii au fost deportați în

Siberia și Kazahstan. A urmat apoi foamea, premeditată de Stalin însuși...” Corect este: după război regimul bolșevic de ocupație a provocat foamea din 1946-1947, după care au urmat deportările (1949, 1951).

p. 68 [Marian Voicu]: E scris: „La fel o face și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în august 1991”; din 23 iunie 1990, data proclamării suveranității în cadrul URSS, ea s-a numit Republica Sovietică Socialistă Moldova.

*Prof. univ. dr. hab. Anatol PETRENCU,
USM, Chișinău*

NARAȚIUNEA – DISCIPLINA EMERGENTĂ A LEADERSHIPULUI

În ultimul deceniu urmărim cum povestea ia amploare, tot mai mult, și se extinde în toate domeniile de activitate umană. Povestitul joacă deja un rol colosal în lumea afacerilor, a politicii și a organizațiilor. Mass-media ne demonstrează că lumea afacerilor și a organizațiilor e doidora de povești cu un imens impact economic, social sau cultural.

Domeniul biblioteconomic e mai sărac în povești, iar povestitul, scrierea poveștilor e sarcină neînțeleasă ca rol, ca valoare instituțională. Această observație nu se referă doar la bibliotecari, dar e specifică și celor mai înalte ierarhii: de la director general – la structuri metodologice și alte eșaloane de conducători. Nu au înțeles că poveștile organizaționale dau sens vieții unui domeniu aflat în rapidă schimbare, cu nenumărate tranziții bruște, care se petrec simultan.

Stephen Denning, în cartea *Arta povestirii în afaceri*¹ ne sfătuiește: „Liderii din mediul afacerilor și organizații nu trebuie să aleagă dacă să aibă de-a face cu povestitul – altă posibilitate nu prea au -, ci mai degrabă dacă să îl folosească inconștient și stângace sau cu inteligență și îndemănare. Modele de management vin și pleacă, dar povestitul este un fenomen fundamental pentru toate națiunile, societățile și culturile, și a fost așa din negura timpurilor” (p.17).

Despre cum se scrie o poveste sunt editate biblioteci întregi, despre cum se scriu povești organizaționale, la fel, foarte multe. Noutatea abordării lui S. Denning

constă în alăturarea poveștii leadershipului, e o primă abordare a poveștii în leadership din literatura de specialitate. Vine cu argument și cu răspuns la eventuala întrebare de ce această abordare?: „... e o idee simplă dar puternică: cea mai bună cale de a relaționa cu oamenii pe care încerci să îi conduci este adesea printr-o poveste” (p.11). O poveste spusă cum trebuie, sugerează autorul, are puterea să facă ceea ce o analiză riguroasă nu reușește – și anume să comunice o idee nouă cu ușurință și naturalitate și să-i facă imediat pe oameni să acționeze cu entuziasm.

Recunoscută ca instrument eficient de management, povestea, ciudat, dar a fost respinsă de domeniul bibliotecar. Acest subiect a intrat în programa de instruire a bibliotecarilor oferită de Novateca cu aproximativ patru ani în urmă. Epitetele prin care se împotriveau erau: greoaie (de scris), sentimentală, anecdotică, irațională, de basm, primitivă, copilărească și demonstra că erau susținători ai managementu-

¹ DENNING, Stephen. *Arta povestirii în afaceri: un ghid pentru lideri* / Stephen Denning. – București : Publica, 2011. – 470 p. – (Co Lecția de leadership).

lui tradițional. Bibliotecarii boicotează și astăzi scrierea poveștilor organizaționale, rămânând un domeniu concentrat pe analiză și pe abstracții, care se creionează din detalii practice neînțelegând că soarta domeniului, ca și a întregii specii umane, depinde de eficacitatea acestui discurs. Puțini sunt cei care au curajul intelectual de a scrie povești de succes și la noi la bibliotecă. Scriu din când în când... atunci când răbufnește câte un Ignite. Pentru ei, aceste impresii de lectură despre un volum din care pot învăța multe.

Volumul este structurat în trei părți, neomogene ca volum de conținut:

Partea întâi, „Rolul poveștii în organizații”, în 55 de pagini deschide, prin două capitole, cum să alegi povestea potrivită pentru fiecare provocare de leadership și cum să spui povestea – arta povestirii în patru elemente-cheie.

Partea a doua, „Opt tipare de narațiuni”, cea mai consistentă ca și conținut, în opt capitole și în peste 200 de pagini, ne oferă instrumente de scriere a poveștilor, o clasificare a poveștilor, un catalog al poveștilor, modele de tipare pe fiecare tip de poveste organizațională. Bibliotecarii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” le-au cunoscut deja la cursul „Scrierea poveștilor”, așa că nu detaliem și nici nu aprofundăm aceste subiecte decât trecem în revistă modelele de tipare pe fiecare tip de poveste. Există povestea-trambulină la baza căreia stă ideea de schimbare; povestea despre cine ești – importantă pentru leadershipul transformațional; narațiunea de brand – cine este instituția / organizația ta; poveste de transmitere a valorilor; poveste de stimulare a colaborării; poveste de transmitere a cunoașterii; poveste de atenuare a zvonisticii; poveste despre viitor.

Pentru fiecare tip de poveste autorul oferă o metodologie de elaborare, întrebări de verificare pentru procesul de elaborarea

a poveștii ca să nu deraiem de la metodologie, apoi oferă sfaturi/recomandări/răspunsuri de tipul: de ce acest tip de poveste; cum s-o scrii, cum s-o spui, cui s-o spui și multe alte trucuri în funcție de tip. Partea a doua oferă câte un capitol fiecărui tip de poveste organizațională – opt tipuri de poveste, opt capitole - cu exemple și instrumentarul necesar ca să înțelegem cum să le facem și cum și în ce scop să le utilizăm.

Partea a treia a volumului, intitulată „Aducerea la un numitor comun”, se referă la inovație. Primul capitol abordează subiectul folosirii narațiunii în schimbarea organizației și răspunde la întrebarea de ce inovația eșuează în cele mai multe organizații, clarifică diferențele dintre inovație și invenție, dintre inovația transformațională și inovația durabilă, caracterizează două modele diferite de a conduce oamenii – modul napoleonian și cel tolstoian, identificate de F. Dyson.¹

Modul napoleonian se bazează aproape în întregime pe gândirea analitică: corectarea, proceselor, îmbunătățirea calității, simplificarea procedurilor, analiza lucrurilor în termeni de tabele și grafice, luarea deciziilor bazate pe cifre. În practică, inovația este divizată în etape supuse factorilor decizionali și adesea rezultă în procese de exaltare, dezamăgire, confuzie, căutarea vinovatului, pedepsirea celor nevinovați și distincția pentru neimplicare. Exact ca în biblioteca noastră!

Abordarea napoleoniană nu ajută prea mult transformărilor inovatoare. Ea nu se potrivește complexității, haosului creativ și nucleului viu în care este implicată.

Modul de conducere tolstoian are la bază caracterul creativ și libertatea abordării tolstoiene. Inovația se regăsește în bogăția și complexitatea vieții, zice autorul, „... ea se regăsește în conexiunile din-

¹ DYSON, F. *Imaginet World* (Jerusalem-Harvard Lectures). Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1998.

tre lucruri... iar pentru a rezolva problema inovației lucrurile trebuie văzute din perspectiva participantului care trăiește, respiră, acționează” (p. 379). Modul tolstoiian oferă posibilitatea de a abandona ordinea, siguranța pentru a depăși limitele cunoscutului spre necunoscut, de a dori a fi transformat prin inovație.

Stephen Denning este convins că „Limbajul natural al abordării tolstoiene este narativ. Prin narațiune putem descoperi o altă viziune despre ceea ce suntem. Prin narațiune ne imaginăm un scenariu nou pentru viitor, în care putem crede cu pasiune. Prin narațiune depășim teama care sporește aventura în nou și necunoscut. Prin ascultarea narațiunii învățăm să ne adaptăm la inovațiile și evoluția lumii, pieței. Tot prin narațiune îi convingem pe ceilalți să creadă și să acționeze conform viziunii noastre” (p.380).

Însă autorul nu despre narațiune ca metodă de a atinge anumite scopuri precise vorbește în acest capitol, ci despre baza unui model de gândire, ce implică a privi lumea continuu pentru a înțelege povestea care se dezvoltă și pentru a fi mereu în căutarea posibilității de a crea o nouă poveste care poate schimba viitorul. Exemplifică cu un argument: „Aceste transformări inovatoare nu apar în ordinea etapelor planificate. Anumite decizii nu pot fi împărțite în componente separate. Activitățile de inovare – percepere, credință, adaptare și convingere – nu sunt activități independente una de alta. Ele sunt sudate, întrepătrunse, interacționează împreună, formând realitatea conducerii inovatoare” (p. 381).

Să nu înțelegeți că Denning sugerează să lăsăm analiza la o parte. El recomandă combinarea narațiunii cu analiza, clar îndemnându-ne să utilizăm narațiunea pentru a explora viitorul și a-i convinge pe alții să creadă în el, concomitent cu analiza ideii pentru a vedea dacă aceasta va funcționa. Acest tip de conducere implică alt tip de

lider despre care autorul vorbește în capitolul doi al ultimei părți a cărții sale intitulat „Un alt fel de lider” cu un subtitlu explicativ „Folosirea narațiunii pentru un leadership interactiv”. Până aici Denning a privit leadershipul prin lentila povestitului. În acest capitol îl abordează frontal și prezintă explicit felurile de leadership interactiv: leadershipul care participă, leadershipul care conectează, leadershipul ca o conversație, leadershipul ca o luptă de judo, leadershipul parțial eliberat de ego, leadershipul ce are sentimente, leadershipul ce include frumusețea. Poate pe la noi nu au ajuns aceste tipuri dar cine le practică au câștigat.

Ceea ce ne oferă acest volum este o evadare din organizația bazată pe control, prin prezentarea unui tip de leadership ce include atât sensul cât și frumusețea. „Prin poveste, învățăm să-i privim pe ceilalți și pe noi înșine și ajungem să iubim ceea ce vedem, dar dobândim și puterea de a schimba ce trebuie schimbat. În felul acesta, ajungem să facem pace cu trecutul, prezentul și viitorul nostru” (p. 414).

Stephen Denning vine în acest volum cu un subiect-problemă serioasă. Rezolvarea pe care o propune, scrie în *Cuvânt-înainte* Peter Barta, „... e spectaculoasă și ignoranța de care te face conștient te înspăimântă” (p.10).

Cartea uimește prin volum și prin consistența informațiilor, abordărilor, practicilor oferite. Scrisă, cum recunoaște autorul, dintr-un impuls practic și pedagogic, oferă soluții punctuale și complexe la problemele care apar într-o organizație pornită pe drumul inovației; oferă o alternativă de care avem cu toții nevoie organic, „e și o revelație” (P. Barta) pentru că arată cum să folosești un instrument – arta povestirii, pe care o numește disciplina emergentă a leadershipului, pentru a rezolva probleme vechi și noi.

Dr. Lidia KULIKOVSKI

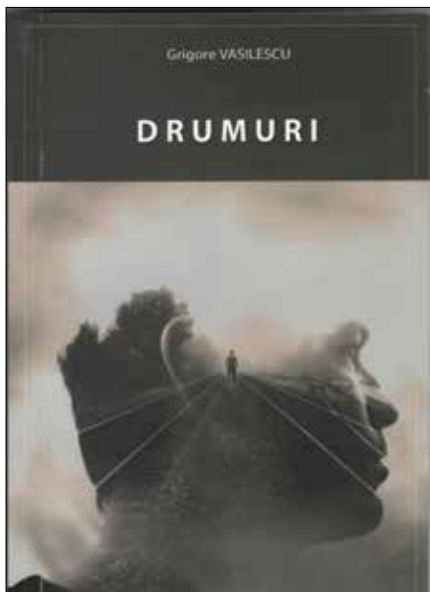
POEZIA CA REFUGIU PENTRU TRĂIRI EXISTENȚIALE

Autorul prezentei cărți, dl Grigore Vasilescu, este un apreciat savant, autor a numeroase studii și articole ce confirmă pe deplin titlul de doctor habilitat în filosofie, profesor universitar în domeniu. Preocupat decenii la rând de problemele vieții văzute prin prisma cotidianului, dar și a filosofiei, nu a renunțat, se pare, nicidecum la două pasiuni ce l-au copleșit din adolescență încă: poezia și pictura. Și dacă preocupările sale pentru arta plastică au găsit o exteriorizare cu precădere episodică, legământul cu poezia a dat roade mai palpabile: placheta *Surprise*, lansată cu un apreciabil succes acum doi ani și noul volum intitulat *Drumuri*, pus acum la dispoziția cititorilor, adus în această toamnă la judecata iubitorilor de frământări lirice. Da, Grigore Vasilescu este un frământat, un poet cuprins de neliniști, un zbuciumat al rândurilor, gândurilor, semnificațiilor înșirate pe hârtie, apoi încredințate tiparului ca astfel poeziile sale să devină un bun împărtășit cu

cei apropiați, cu prietenii și colegii, cu discipolii, cu alți potențiali cititori. Și aceștia vor descoperi, surprinși, mesaje lirice sincere, tulburătoare, oscilând grațios între o candoare adolescentină și o profunzime specifică vârstei bilanșurilor.

Noua plachetă de versuri a dlui Grigore Vasilescu, așa cum putem deduce și din titlul cărții, a ales ca obiect al exteriorizărilor lirice *Drumurile*, percepute de autor nu atât ca niște căi de comunicație interumană, terestră, ci mai ales ca niște prilejuri de a scruta începutul, continuitatea și apropierea de final într-o viață de om. Deși are mai multe motto-uri, la mai multe poezii incluse în volumul de față, deosebit de semnificativă ni s-a părut această cugtare: „**Nu contează cât de mult înaintezi, atâta timp cât nu te oprești**”. Acest gând al lui Confucius (550 – 478 î.Hr.), filosof chinez ce a influențat puternic, dacă nu decisiv, filosofia chineză și pe cea din întreaga Asie, caracterizează, poate chiar reprezintă, demersul liric al lui Gr. Vasilescu: autorul explorează perseverent și rodnic materialul liric, oprindu-se doar pentru a-și aranja meditațiile poetice în cicluri, apoi și în cărți.

Placheta de versuri pe care ai deschis-o, stimate cititorule, debutează cu un solid și captivant studiu, *Drumul spre mine*, dedicat drumurilor pe care autorul le resfiră ingenios, filosofic dar și artistic, într-o impresionată diversitate: drumurile vieții, drumul spre sine / spre altcineva, drumul cunoașterii, cel al sufletului, al iubirii, al împlinirilor și pierderilor, speranțelor și suferințelor, al bucuriei comunicării și al solitudinii, al cuvântului, versului, poeziei etc. Prefața este, de fapt, și cea mai sigură cheie pentru perceperea, înțelegerea, asimilarea poeziei lui Grigore Vasilescu. Ciclurile ce alcătuiesc volumul sunt întru totul sem-

nificative, elocvente, grăitoare chiar prin titlurile lor: *Drumurile vieții, Drumul spre mine, Drumul spre tine, Începuturi. Din primele cicluri. Amarul și amorul meu; Drumul spre tine. Povestea continuă; Pe urmele drumurilor tale. Când ai plecat; Drumurile sufletului, ale speranței, ale singurătății; Drumuri imaginare; Drumuri, meleaguri orheiene; Drumuri spaniole, imaginare; Condrumeții; Împliniri pe drumurile vieții. Comemorări, amintiri, evocări.*

Ce-i drept, conținutul ciclurilor nu este întotdeauna unul clădit riguros din punct de vedere tematic, autorul admitând „migrarea” unor subiecte de la un compartiment la altul. Astfel, un subiect ce străbate placheta ar putea fi numit *Ars poetica* – un șir de confesiuni lirice în care autorul face dovezi lirice despre cât de mult este atașat el creației, aceasta însoțindu-l obsesiv, de-a lungul vieții de om adult, în cele mai neașteptate împrejurări. O viață ce se scurge „între vers și culoare” (*Zbateră*). Despre importanța majoră a creației poetice în existența sa autorul ni se confesează în scrierea intitulată *Poeziile mele*: „(...) Cu ele am visat, / am iubit, / am suspinat, / am greșit, / am rețrăit, / am simțit, / am suferit, / m-am îmbolnăvit, / am zâmbit, / în hohote am râs (...) / am trăit cu ele, cu poeziile mele. / În ele mi-am găsit speranța, scăparea / în nopțile singurate, târzii, / purtate pe drumurile, cărările pustii. / Am scris atunci, poate, cele mai dezgolite, / cele mai tainice / cele mai dureroase, cele mai curate, / cele mai sincere poezii / despre lume, despre mine, dar și despre tine, despre cum te duci / și cum aștept să vii... Poeziile mele (...) mi-au descoperit ce-a fost / și ce-ar putea fi în acele clipe ale creației / care au fost, / dar care puteau și a nu mai fi...”

Alt motiv obsesiv al poeziei lui Gr. Vasilescu este dragostea, sentiment pe care autorul îl cântă pe cele mai diferite și mai surprinzătoare registre ca să ne zugră-

vească femeia iubită în multiple ipostaze. Versurile dedicate femeii iubite se perindă de-a lungul conținutului plachetei aidoma unui șir de imagini surprinse de ochiul scrutător al unui maestru fotograf, capabil să ne comunice detalii însemnate nu numai sau nu atât privind exteriorul, cât mai ales lumea interioară a ființei dragi. De cele mai multe ori, obiectul pasiunii este ființa ce implică sacrificii, căror autorul li se dedă necondiționat, dându-i generos, dacă nu și evlavios gama deplină a trăirilor, temerilor, aspirațiilor și încrederii sale. Din zecile de poeme de dragoste ale lui Gr. Vasilescu am luat pentru citare primul ce s-a întâmplat a fi la deschiderea cărții și m-am convins cât de puternic este sentimentul dăruirii în dragostea cântată de autorul nostru: „Tu ești aceea / pentru care / am făcut atâtea drumuri. / / Tu ești aceea / pentru care / am pregătit atâtea albumuri. // Tu ești aceea / pentru care / am avut atâtea gânduri, // Tu ești aceea / pentru care / am avut atâtea fantezii, // Tu ești aceea pentru care am scris atâtea poezii, // Tu ești aceea / pe care / de atâtea ori te visam în vis, // Tu ești aceea / pentru care / am avut și mai am mult-mult de scris...” (*Mărturisire. Ce ești tu pentru mine*).

Mulțimea și diversitatea poeziilor de dragoste ne face să găsim în creația lirică a lui Grigore Vasilescu o reflectare singulară a acestui subiect, oglindire pe care am putea-o numi, convențional, *poezia dragostei la vârsta a treia*. Această abordare a temei erotice și, în egală măsură, insistența cu care dezvăluie în versuri trăirile generate la o etapă înaintată a existenței umane îi conferă creației lirico-erotice a autorului *Drumurilor* o culoare și o aromă ce vor fi gustate în toată plinătatea lor mai ales de oameni cu o apreciabilă experiență de viață – tocmai cei care constituie, mai curând, la ora actuală, contingentul principal de prieteni, așadar, și de potențiali cititori ai cărții de față.

O notă de originalitate atribuie plachetei *Drumuri* și ciclul (de fapt, ciclurile) cu drumuri imaginare. În versurile cu această marcă neordinară autorul dă frâu liber fanteziei, gravitatea demersului său liric adeseori pălește, făcând loc elementelor ludice, pe alocuri îngemănate cu nuanțe de absurd. Aceste versuri vor fi lecturate cu plăcere de cele mai diferite categorii de cititori, fiecare găsind în ele un miez al satisfacției estetice. Se vor delecta cititorii, neîndoios, parcurgând cu ochii sufletului și poeme de această factură: „M-am tolănit sub un arțar. / Imaginar. / Sunt un arțar stufos, umbros. / Imaginar stau sub el, pe jos. / Mai sus sunt atârinate frunzele, pe arțar. / Neimagar. / Sunt și eu o frunză. / O frunză de arțar. / Sunt o frunză legată, atârnată la o crenguță. / Toate frunzele ca frunzele. / Toate-s împreună, liniștite. / Numai aceasta-i ieșită din comun. / Sunt una singură. / Aparte, mai jos de celelalte. / Mai aproape de pământ. Sunt bătută de vânt. / Sunt agățată, / Sunt purtată, / Sunt legănată ca pe valurile oceanice, / Sunt așezată în bătaia vântului. / Sunt purtată / mai ceva ca peregrinările gândului. / Neimagar. / Sunt o frunză de arțar. / Imaginar...” (*Imaginar IV. Sunt o frunză de arțar*).

Pe linia unui imaginar total se situează și versurile din ciclul *Drumuri spaniole*. Nimic de mirare, în fond, Spania fiind pentru închipuirea noastră un tărâm fabulos, în care lucrurile, oamenii și faptele au o greu explicabilă conotație fantasmagorică. Pe acest fundal, apare cu totul realist

măgărușul Platero, personaj al unui roman celebru de scriitorul spaniol Juan Ramón Jiménez (1881 – 1958), laureat al Premiului Nobel. Se vede că l-a impresionat enorm pe autorul nostru această carte, la prima ei lecturare din adolescență – de altfel, *Platero și eu*, este una dintre cărțile de căpătâi ale copiilor și tinerilor din Spania. Ceva similar pentru copiii și adolescenții noștri ar fi *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, o scriere ce generează vii emoții estetice nu numai la o vârstă fragedă, dar și la vârsta a treia...

Pe cât de prezent este imaginarul în cele două cicluri evocate mai sus, pe atât de ancorate în realitatea basarabeană sunt versurile din ciclurile *Drumuri, meleaguri orheiene și Condrumeții. Întâlniri pe drumurile vieții*. Întâlnim aici mai multe evocări tulburătoare, mai multe chipuri a căror zugrăvire emoționează adânc, o serie de amănunte acaparante. Autorul, ai impresia, și-a propus scopul – și l-a realizat într-o măsură covârșitoare, – de a înveșnici pe hârtia imaculată imagini, ființe și fapte ce l-au marcat în anii primilor pași pe drumul vieții. Pe atunci când încă nu știa, nu bănuia că va putea și el, la rândul-i să marcheze mulți oameni apropiați, sute și mii de discipoli, inclusiv prin scrierile sale. Sincere felicitări domnului Grigore Vasilescu pentru poeziile sale aducătoare de trăiri benefice sufletelor noastre secătuite de stări continue de zbateri și căderi lăuntrice...

Vlad POHILĂ
Octombrie 2018

CHIȘINĂUL INTERBELIC ÎN OGLINDA RETROSPECTIVĂ A PRESEI

Am în față o carte bogată sub aspectul conținutului, într-o impecabilă execuție grafică, cu texte și poze din perioada interbelică pe copertă, între care se regăsesc Primăria, Cercul Militar, o extraordinară fo-

tografie a Mariei Cebotari, una dintre cele mai mari soprane ale lumii în anii 30-40 ai secolului trecut care, înainte de a se impune pe scene mari ale Europei, mai întâi a cântat în Catedrala *Nașterea Domnului* din

Chișinău și încă alte câteva fotografii, inserate doar pe copertă și pe clapele acesteia. Cartea a apărut recent (anul 2018) la Editura Eikon din București și este o ediție îngrijită de Diana Vrabie, critic și istoric literar, născută în 1976 la Soroca. După studii de licență, masterat și doctorat la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, în prezent își desfășoară activitatea de doctor conferențiar la Universitatea de Stat „Alecă Russo” din Bălți. Până la apariția acestei antologii, autoarea, după cum afirmă criticul Adrian Dinu Rachieru în *Cuvânt de însoțire*, a hărnicit *la câteva antologii de ecou, propunând introspecții ieșene, stăruind, asupra unui suprapersonaj fabulos (Dulcele târg, desigur)*. Chiar dacă a debutat editorial (anul 2005) cu un volum de eseuri, intitulat *Urme pe nisip*, urmat de altele, de publicistică și critică literară, iată că la un moment dat, vorba aceluiași critic amintit mai sus, *interesată de acea nouă tradiție, exegeta cobora în Arcadia culturală a interbelicului, chemând la rampă martori credibili*. În majoritatea cazurilor aceștia (martorii) au făcut istorie, literatură și cultură, devenind cu timpul personalități marcante în arealul românesc și nu numai.

Cele trei antologii despre Iași, intitulate *Imaginea Iașilor în presa interbelică ieșeană*, *Orașul Iași în evocări literare: de la Costache Negruzzi la Geo Bogza* și *Imaginea*

lașului în perioada Marii Uniri, i-au adus autoarei mai multe premii, dar și multă recunoștință din partea ieșenilor. Pe cât de greu și lung i-a fost travaliul de cercetare la trilogia ieșeană și la proaspătul volum, autoarea nu mărturisește în niciun *Argument*, este însă de presupus că anume cele trei cărți anterioare, apărute la prestigioasa Editură *Junimea* de la Iași și lansate fastuos, care s-au bucurat și de recenzii pe măsură, i-au servit îndemn și călăuză pentru noua lucrare. Era și firesc ca de data aceasta să se apropie cu gândul și cercetarea de orașul Chișinău, care în perioada interbelică era al doilea, după București, în România Mare. La fel de firesc ar fi și dacă mâine-poimâine soroceni s-ar pomeni și ei cu o carte de evocări istorice ale urbei natale, cetate a lui Ștefan cel Mare și Sfânt din partea băștinașei dr. Diana Vrabie.

Dar să revenim la volumul care deja s-a născut. Din sutele de materiale cercetate în trei biblioteci prestigioase: Biblioteca Națională a României din București, Biblioteca Națională a Republicii Moldova din Chișinău și Biblioteca Centrală Universitară *Mihai Eminescu* din Iași, Diana Vrabie a selectat și a prezentat în carte 69, acestea fiind semnate de mari scriitori, ziariști, artiști, dar și de o serie de autori mai puțin cunoscuți publicului larg din acea vreme, chiar și câteva anonime. Dintre cei cu re-

nume sunt Mihail Sadoveanu, Octavian Goga, Gheorghe V. Madan, Gala Galaction, George Meniuc, Constantin Stere, Alexandru Boldur, Alexandru Robot, Gheorghe G. Bezviconi, Geo Bogza ș.a., o parte mică din ei sunt băștinași, alții s-au aflat în urbe pe perioade mai mici sau mai mari, majoritatea însă au fost în vizite ocazionale la Chișinău, în special după Marea Unire. Principiile de ordonare a conținutului sunt cel tematic și cronologic, iar criteriile de selectare a textelor au ținut de calitatea literar-artistică, originalitate, ineditul temelor, importanța istorică ș.a. Textele adunate au fost triate riguros, fiind date la o parte cele ideologizate peste măsură sau cele sub nivelul calității. Cartea este completată de un *Cuvânt de însoțire* de Adrian Dinu Rachieru, un *Argument* de autoare, *Anexe* și un *Minidicționar al autorilor antologați* și cuprinde 387 de pagini.

Prin prezenta antologie, având ca reper de orientare științifică *Dicționarul presei literare românești (1790-2000)*, ediția a treia, de I. Hangiu, dar și *Presa basarabeană de la începuturi până în anul 1957*, ediție îngrijită de dr. conf. Lidia Kulikovski, autoarea a urmărit scopul să prezinte un amplu portret al Chișinăului dintre cele două războaie mondiale. Pentru a aduna și tria materialele cercetătoare a consultat un număr impunător de ziare și reviste

din perioada antologată, precum și câteva lucrări ale unor scriitori: Constantin Stere *În preajma revoluției*, Romulus Ciofleac *Pe urmele Basarabiei: note și impresii din revoluția rusească*, Constantin Virgil Gheorghiu *Arde Chișinăul* ș.a. Dintre titlurile revistelor și ziarelor vom menționa: *Opinia, România, Dimineața, Gazeta Moldovei, Iașul, Cetatea Moldovei* din Iași; *Adevărul literar și istoric, Lumina, Lamura, Adevărul, Dimineața, Universul literar, Viața românească* din București și *Sfatul Țării, Gazeta Basarabiei, Izbânda, Tribuna Școalei, Pagini basarabene, Dreptatea, Din trecutul nostru, Viața Basarabiei* din Chișinău, ultima revistă, de altfel, se editează și în prezent, fiind reanimată de academicianul Mihai Cimpoi.

Iată cum apreciază în *Argument* dr. Diana Vrabie orașul acelor vremuri, benefice pentru dezvoltarea economică, culturală și spirituală a ținutului nostru în general: „*Chișinăul interbelic a avut o viață agitată, complexă, a respirat și s-a dezvoltat laolaltă cu evenimentele aprige ale celor mai bine de douăzeci de ani premergători celei mai cernite perioade a umanității, al Doilea Război Mondial. Chișinăul devine portavoce a comunității pe care o reprezintă*”. Tot aici, în alt alineat, antologatoarea mai conchide: „*Deopotrivă optimist și resemnat, ambițios și descumpănit, Chișinăul interbelic rămâne încă o necunoscută ce și-a trăit cu demnitate*”.

te trista izolare, marea singurare și suferință, constituind, în același timp, un spațiu al simbolurilor și al amintirii, al moștenirii și al conservării unui excepțional patrimoniu identitar, prea puțin cunoscut și valorificat. Dorința de a completa aceste „locuri ale memoriei” a stat la baza demersului nostru de cercetare. Astfel, între cele două borne cronologice, legate de două evenimente cruciale, Marea Unire de la 1918 și al Doilea Război Mondial, avem un întreg panopticum, o multitudine de fragmente care, conjugate, pe retina lectorului, produce un portret al Chișinăului. Un portret care însumează și istoria, și modernitatea, și prezența lui obiectivă, și asumarea lui subiectivă. Am fost tentați să oferim o radiografiere a momentelor trăite, cu schimbările inerente de atitudine, cu sarcofagul crizei și reminiscentele războiului, cu solitudinea, și contradicția dezarmantă, toate reflectate sugestiv în oglinzile presei și memorialisticii interbelice”.

Cartea a fost lansată la Sediul Central al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, la care au participat Mariana Harjevschi, directorul general al instituției-gază; Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova; criticul literar din Huși Theodor Codreanu, profesorii universitari de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău Sergiu Musteață și Lucia Sava, scriitorii Vitalie Răileanu, Dumitru Crudu, Claudia Partole, Leo Butnaru, Iulian Ciocan ș.a. Pe post de moderator al evenimentului a fost publicistul Alexandru Corduneanu, care a subliniat că volumul *Chișinău. Evocări interbelice* poate convinge cititorii că românii din Țară au avut o atitudine responsabilă, permanentă față de preocupările basarabenilor în perioada evocată. Perioada interbelică, spun eu, numită simplu în popor – *la români*, a constituit pentru noi, basarabeni, „o gură de aer românesc”, o treaptă de evoluție în dezvoltarea Chișinăului. Vorbitorii au felicitat-o pe dr. conf. univ. Diana

Vrabie, dorindu-i succes în proiectele editoriale de viitor. Apropo de acestea: cartea *Chișinău. Evocări interbelice* a apărut grație și cu sprijinul unui proiect al Grupului Civic pentru Patrimoniu Cultural. Cred că următorul volum despre Chișinăul interbelic va fi cu evocări și mărturii ale oaspeților străini care au vizitat orașul nostru, pentru că autoarea în acest sens are o bună parte de texte adunate și sistematizate din aceleași surse pe care deja le-am amintit.

Și pentru că spuneam mai sus că am cartea în față, nu pot să nu prezint barem câteva mici fragmente de la începutul reportajului intitulat „Ziua de 24 ianuarie la Chișinău”, semnat în 1918 de Mihail Sadoveanu, primul în lista materialelor inserate la *Cuprins*: „*Mi se pare că visez. Rostesc încet cuvintele. Îmi apar ca o stranie împerechere. În juru-mi se întinde un oraș mare, cu străzi largi și drepte, cu firme străine. Pe bulevardul din centru statuile vechiului țarism sunt acoperite. În turnul cel mare al Mitropoliei bate clopotul, chemând poporul la serbarea națională a României. Drapelul tricolor fâlfâie în toate părțile. În ziua senină și liniștită de iarnă goală, fără zăpadă, trec încet prin mulțimea care se îmbulzește spre sunetul clopotului. Ce s-a întâmplat în acest oraș care un veac a stat pentru sufletul românesc ca sub o negură? Ce chemare nouă a străbătut aici, ca și-n întreaga țară? Prutul nu mai este un ocean de despărțire. Lanțurile românismului de aici au căzut cu mare sunet. Acum câteva zile chiar, în capitala Basarabiei, stăpâna teroarea. Domnia soldaților anarhiei era tot așa de cruntă ca și vechiul țarism. Și, deodată, s-a făcut lumină. Hotarul Prutului s-a deschis. Oastea românească a străbătut dincoace, aducând liniștea. Lumea a răsuflat ca după un vis rău. Și-acum pretutindeni trec oameni cu fețele luminate spre necontenitul zvon al arămii. S-au luminat inimile. Frații au chemat pe frați”.* Dar iată și concluzia din textul marelui prozator: „*Sunt clipe în viață, clipe de adâncă emoțiune, așa de*

dramatice și zguduitoare, când parcă ai impresia că pulsația vieții trebuie să se oprească... Ceea ce ar mai urma, parcă nu mai are nici un rost. Simțirea aceasta de aspru fior m-a încercat în acele clipe - și mi-au picurat în inimă, ca niște lacrimi înflăcărâte, cuvintele evanghelice: - Acum slobozește, Doamne, pe robul tău în pace... În jurul meu sună muzicile și se învârte hora frăției..."

Închid cartea *Chișinău. Evocări interbelice* și cu ochii deschiși, de pe retină, mi se desprind clipe la fel de înălțătoare, trăite la cotă maximă din trecutul apropiat: Marile Adunări Naționale din 1989–1990, care

adunau atâta lume că se părea că nu mai încape nici un bob de mac în piața care a și fost botezată în cinstea acestora și unde au fost revendicate Limba Română și grafiă latină, Podul de Flori, arborarea Tricolorului, declararea Independenței... La 1918 marele prozator Mihail Sadoveanu avea 38 de ani, la 1990 eu aveam 36...

Acum am un gust amar și zic: Doamne, de ce nu pedepsești dezbinătorii de Neam, avarii și hoții, de pe un mal și altul al Prutului, care împiedică Marea Reunire a fraților?

Raia ROGAC

ADIO, MAESTRE NIC RĂI!

Mă gândesc la plecarea subită dintre noi a artistului fotograf Nicolae Răileanu. Am fost alături, ani la rând, purtând de grijă patrimoniului cultural-literar din această parte de țară.

În ultima perioadă de timp, pe motiv de boală și căutare de sănătatea zdruncinată, a lipsit mai multe zile de la locul său de muncă, din atelierul amplasat într-un colț, la parterul Casei Scriitorilor, unde – când era încă bine – venea și sâmbăta, și duminica. Și lucra până seara târziu...

De acum încolo, nu va mai veni, nu-i voi mai auzi pașii furișându-se ușor spre biroul meu, trecând prin Sala cu cămin a Casei Scriitorilor...

De acum încolo, căminul lui e în ceruri, acolo unde își au sălaș de veghe îngerii.

Drum bun, prietene, și iartă-ne. Iartă-ne și nu ne uita acolo, sus, precum nici noi nu te vom uita aici, jos, unde am rămas să viețuim și să-ți ducem dorul. Îți vom păstra, vie, amintirea.

Iată, în continuare, un rezumat al Cuvântului de adio, rostit în cadrul mitingului de doliu ce a avut loc marți, 20 noiembrie 2018, în Sala cu oglinzi a Casei Scriitorilor...

Când l-am cunoscut, în toamna anului 1976, activa deja de un an de zile la Muzeul Literaturii din Chișinău în calitate de fotograf (abia acum, examinându-i dosarul de la Secția cadre, am aflat că, în vara lui 1975, când i-a cerut lui Gheorghe Madan, directorul de atunci al muzeului, să-l primească la lucru și nefiind vacant postul de fotograf, a fost angajat inițial în funcția de bibliograf).

Așa cum eram proaspăt venit de pe băncile facultății, Nicolae Răileanu, deopotrivă cu ceilalți muzeografi, mi-a deve-

nit profesor în ale meseriei pe care aveam să o însușesc din mers. Ca unul ce trecuse prin filiera Școlii Medii cu Internat Nr. 1 din Chișinău, a avut profesori mai rășăriți și a legat prietenii de durată cu unii dintre colegi (artistul plastic Andrei Sârbu e unul dintre aceștia). În perioada de vârf a ideologiei comuniste, era conectat la fluxurile de idei ale underground-ului și avea acces la cercurile boemei cultural-artistice. Aceste împrejurări, precum și faptul că era fotograf al Muzeului de Literatură al Uniunii Scriitorilor i-au asigurat de timpuriu notorietatea în rândul oamenilor de cultură. El a fost, de fapt, cel care ne-a înlesnit comunicarea cu artiștii plastici din generația sa, dar și cu cei mai în vârstă (Mihai Grecu, bunăoară).

Avea doi ani de armată la sovietici (1970-1972), de unde s-a întors cu gradul de sublocotenent, fapt de care adesea făcea haz; apoi a lucrat, timp de vreo trei ani,

în cadrul unei structuri tehnice a Ministerului de Interne. Însă Nic Răi, cum, uneori, îi mai ziceam, fiind o fire eminentamente artistică și nonconformist în relațiile cu cei din jur, detesta rigiditatea ca mod de gândire, fanfaronada și spiritul cazon. În meseria sa a pus preț pe starea naturală a lucrurilor și deopotrivă pe firescul comportamentului uman. Își construise un mod de a fi axat pe ideea libertății de gândire și de exprimare, și acest fir călăuzitor, prezent mereu în acțiunile sale, este și elementul definitoriu al artei fotografice pe care a practicat-o cu dăruire și har.

Răstimp de peste patru decenii s-a aflat continuu în miezul procesului cultural-literar-artistic din Moldova, fixând pe peliculă crâmpiele din viața cotidiană, urmărind devenirea clipelor trăite de semenii săi în evenimente și fapte, în atitudini și gesturi, în fizionomii simple sau efigii monumentale.

La capacitatea lui de înțelegere și de trăire, de surprindere și de interpretare a ineditului din realitatea imediată, Nicolae Răileanu ar fi avut nevoie de unul-doi asistenți tehnici care să-l fi absolvit măcar parțial de munca de rutină și să-i fi lăsat artistului mâinile și mintea libere, pentru a se

putea concentra asupra punerii în ordine a imaginilor filmate, a constituirii lor într-o arhivă foto-documentară bine structurată, în vederea conservării în bune condițiuni a imensului material acumulat.

Abia în anii de la urmă, când mi s-a încredințat funcția de administrator al instituției, am găsit posibilitatea de a-i întregi salariul ciopârțit de obtuzitatea unor birocrați și de a-l repune în drepturile de artist uzurpate sub un regim iresponsabil, procurând și punându-i la dispoziție niște echipamente noi de fotografiat și de scanat microfilmele. Și maestrul (pe bune, în 2005, prin decret prezidențial, i s-a conferit titlul onorific de Maestru în Artă) s-a apucat de lucru cu o poftă nebună și ar fi reușit, poate, într-un timp record, să digitalizeze zecile de mii de cadre filmate și să le treacă pe suport electronic...

Timpul însă n-a mai avut răbdare...

Adio, scumpe coleg și suflet drag!

Adio, Maestre Nic Răi!

V. MALANEȚCHI,
director, Muzeul de Literatură „M.
Kogălniceanu”

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
  - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
  - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
  - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 71 (2018) Nr. 4

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>